

ניסן תשפ"א
שלושים להסתלקותו
הפילס

במשעולי חייו, תורתו
ויראתו של חותם תקופה
מורן הגאון האדיר
רבי משולם דוד הלוי
סולובייצקי הצוק"ל
ראש ישיבת בריסק

שימני כחותם

שימני כחותם על לבך בפתח המוסף

"וַיְהִי דֹד לְכָל דָּרְכּוֹ מִשְׁכִּיל וְד' עֲמוֹ" (שמואל א, יח)

ואף יראת העונש מצויה, אבל חרדה מן החטא, חרדה עצומה ונוראית מעצם החטא, מלעבור על חטא רחמנא ליצלן - זו הייתה הנקודה המרכזית..."!

אכן, מבין החרכים שזכינו ונפתחו במוסף הזכרון העשיר שבידיכם, עולים ונראים מראות הוד בלתי נתפסים, בתורה בטהרתה, בשקידה ועמל נורא, בהעמדת התלמידים, בצלותא ובעותא, אך על כולנה - חרדת החטא!

הפחד המוחשי מעבירה. לא מעונשה, אלא ממנה עצמה. הראיה החושית בכל מעשה עבירה את הפגם הנורא בכל העולמות כולם, וכיצד מחשבת חטא עולה למעלה עד כסא הכבוד, כדברי זקנו מרנא נפש החיים זיע"א דהו מרגלא בפומיה. ואנו, מה נאמר ומה נדבר. עוד הייתה דמות שכזאת בדורנו השפל והעלוב, עוד יכולנו להעמיד את עצמנו למולה, להביט ולהכיר כיצד נראו הדורות הקודמים.

הבה ונבכה, נבכה על עצמנו, על דור שהיה לו מה לראות, ובעוננו נתייתם...

בעת פרידה מן אחרון בניו של מרן הרב מברסק זיע"א, בחתימתה של שושלת, אי אפשר שלא לחזור אל שורות מרטיטות שנרשמו במוצאי יום הכיפורים תש"ך, עם הסתלקותו בסערה של מרנא הגרי"ז הלוי למנוחות. ששים ואחת שנים

בדורנו דור אחרון, הילך שריד אחרון, אשר נותר מדור הנפילים, "וד' עמו" - לא הסיח דעתו לרגע אחד, ויהי פחד אלוקיו לנגד עיניו.

עוד יסופר לדור, על עוצם שקידתו ועמלו בתורה כל ימי חייו חלדו; קדושתו ויראתו הנשגבים; שפיכת שיחו כבן המתחטא לפני אביו; היותו שומר משמרת בית אבותיו שבט הלוי לדורותיהם, המה אשר נתקדשו קודש קדשים בלתי לד' לבדו; רוב חסדו וגודל מידת הטבתו.

אך מקום מיוחד נתבצר לדבריה של אשת חבר, תבלחט"א הרבנית הצדקנית שעמדה לעזר כנגדו קרוב לשבעים שנה, וכה היו דבריה בשבת שבתוך ה'שבעה', באוזני מקורבו וחביבו הגרא"י פרויליך שליט"א, כפי ששמענו מפיו:

בשבת של ה'שבעה' על רבינו באתי להתפלל בבית האבלים. הרבנית תליט"א קראה לי לצד ואמרה לי, "הרב פרויליך, אתה יודע שהשבוע היו הרבה הספדים. הקשבת לרבים מהם, ואני סבורה שאף אחד לא עמד על הנקודה האמיתית והגבוהה, שבה לא נמצא אדם כמוהו... סיפרו הרבה על ההתמדה העצומה שלו, על העיון שלו, על יראת שמים שלו, על המידות שלו, והכל אמת ונכון. אבל ההגדרה האמיתית שלו הייתה נקודה יותר גבוהה מכל מה שסיפרו, ואגדיר זאת בשתי מילים, הנקודה המרכזית שלו היתה "חרדת החטא"...! יראת שמים יש להרבה אנשים,

2

שימני
כחותם
פסח תשפ"א
הקלס

חלפו, ודומים הם הדברים, אצל תלמידי מרן הגרמ"ד הלוי מבריסק-ירושלים, ותלמידי תלמידיו, כאילו נכתבו האי שתא... - בריסק!

אין זו עיר ואין זו רבנות גדולה, ר' יאשע בער בעל 'בית הלוי' יסד את האמת הבריסקאית, רבינו חיים הלוי הביאה לשיא פריחתה, החדירה לישיבות, למוחו של כל בן ישיבה. אסכולה זו נישאה על כתפיו של רבינו הקדוש עד יומו האחרון ממבוע עמוק, הגיוני עד לתמהון, מחיה ומרענן. עוד בפולין היה כל הצמא לדבר ד', שם את פעמיו לבריסק, שם למדו 'קדשים' בדרך ה'לומדות' הבריסקאית, וידעו בכל ישיבות ליטא, כי רק המובחרים מסוגלים לצעוד באורחותיה. ואלה אשר באו לשם ושמעו את לקחו, שוב לא היו מסוגלים לפרוש ממנו. הם נשארו תלמידים לכל ימי חייהם והלכו למוקד כששמו נישא על שפתותיהם. יש ובחורים היו רצים אחרי 'סמיכה', אחרים תרו אחרי הבקאות, החריפות, החידוש, אלה שבאו לבריסק והרכינו ראשם בפני גאוניותו הענקית של מרן הגאון הקדוש זצוק"ל – ידעו כי כאן הם מצאו קל"ח פתחי חכמה שאין למוצאים במקום אחר, לא בישיבתם ולא בישיבה אחרת. הרבה תלמידים שצמודים ודבוקים היו לרבים, אם בראדן או במיר, בגרודנא או בקמניץ – ידעו כי משהו חדש נתגלה להם, נתגלתה הסברה במקום שלא ציפו לה כלל, באה הערה והארה במקום נידח שלא העלו על דעתם שדוקא שם היא נמצאת. ובשעה שחזרו בחורים אלו לישיבותיהם ושינו לחבריהם תורת רבם הגדול, נדחקו הצידה שיעורי תורה אחרים, ויהי אך שמעו בני התורה מתורת בריסק – והנה נהפכו והיו לאנשים אחרים, שהבנתם אחרת, שסברתם חדשה, שעיונם מחפש את העומק העמוק ביותר, שהצולל אינו מסתפק במעמקים שגורים אלו בעומק שעדיין מעטים הגיעו אליו.

- בריסק! הדרך שהאירה את הסוגיות המסובכות שבש"ס בכלל ובקדשים בפרט, בריסק שגלי לדרעיה ונפל נהורא בכל הישיבות, בריסק השומרת על טהרתה, שאינה נרתעת ואינה מפחדת, שיש לה רטט משלה והבנה עצמאית, זו שאינה יודעת פשרות או ויתורים, המחמירה לא מתוך חומרה אלא מתוך שהיא מוצאת את האמת בכל מקום שאחרים לא הגיעו אליה.

- ואיננה עוד!

- אי לנו שבימינו נהיה הדבר!

(מתוך דברי הרב דוד זריצקי ז"ל, המודיע י"א בתשרי תש"ך)
"וַיִּשְׁכַּב בְּדוֹר עִם אֲבֹתָיו". כמו הלך עמהם, והם שהלכו עמו, כי כל זמן שהילך הוא בינותינו, עוד היו הם עמנו, עוד היו למגן מפני הסחף הנורא וירידת הדורות, זו שבכל יום ויום חוזרת עשר מעלות אחורנית, וכעת, שכב הוא – 'עם אבותיו'!

—

ערב חג הפסח, לא עת ספור היא. ואין זו אפוא המטרה והתכלית של מוסף "שימיני כחותם".

יחד עם דברי הזכרון לדמותו הענקית, נתבצר מקום מרכזי בגליון זה להעלות את משנתו של מי שהיה 'עומד בצד הפירצה', שומר החותם, שעמד בעוז ובגבורה על משמר כרם בית ישראל, וממדורו הצנוע בקעו ויצאו זעקות נוראות – 'זאת התורה לא תהא מוחלפת'. מול מסלפים ומטשטשים, מבית ומבחוץ, בכל מיני כיסויים, היה זה הוא זצוק"ל, שחותמו אמת, שהסיר את המסוה...

הנה ניטול יחדיו את אחד ממכתביו האחרונים, הנדפס בשער גליון זה, בעצם כתב יד קדשו, שכל דבריו כגחלי אש על מצב הדור, היורד מטה מטה. מכתב זה נכתב בדם לבו של הארי החי, תוך ימי השלושים מהעלותו בסערה של רבינו מרן בעל ה'דרכי שמואל' זצוק"ל, והוא, שהכיר וידע יותר מכל כי נותר כרם בית

ישראל ללא גודר גדר ועומד בפרץ, טבל את קולמוסו בדם והיזה על פני הפרוכת.

ניטלנו יחדיו אפוא ונלמדנו, כפי שלמדו ב'בריסק'. שם עמלו על מה שכתוב, על המילים, על האותיות, על קוציהן ועל תגיהן, ועל כל ריוח וריוח שביניהם...

ברכה מרובה למע"כ הרב הג' וכו' שי'

אחרי הברכה, בדבר בקשתו אכתוב לו, שהמצב דכאן איום ורע מאד, גזירות להפך דתוה"ק ולעקור את הכל, להחריב את בתי הת"ת ובתי החינוך ולהפכם לבתי ספר, חילול ש"ק בפרסי', ומכירת חמץ בריש גלי, ומתן עזרה ויד חפשי לכת המסיונרים לעשות כל מה שרוצים, וגזירת גיוס על בני הישיבות לבטל ח"ו תורה מישראל, ובענין זה אין לעשות שום ויתורים ופשרות ולהכנס בדיונים עמהם, ומוכן לכל בר דעת שאין כל ספק שכל מיני הצעות בזה יוליכו בסופו של דבר להרוס את הכל, ושזה כוונתם ומטרתם בזה, ע"כ צריכין לומר בכל התוקף, שבדבר זה אין לדבר ולשנות כלום, והכל צריך להיות כמו שהי', וחובה ללחום בכל האמצעים ע"ז להרעיש עולם ומלואה, להעביר את רוע הגזירה.

ונקוה שהשי"ת ברחמיו המרובים, וסמוכים על הבטחתו כי לא תשכח מפי זרעו, אל יעזבנו על דבר כבוד שמו, ונזכה לראות במהרה ישועתן של ישראל, ובנין בית מקדשינו ותפארתנו יום ב' ג' ניסן תשע"ח לפ"ק ירושלם ת"ו משולם דוד באאמו"ר הגה"ח רשכבה"ג מרן יצחק זאב הלוי זצוקללה"ה

—

הנה כי כן, "פסו גודרי גדר צומתו משיבי חמה קמי בפרץ אין". אבדנו את השריד האחרון שנותר לנו מן הכפירים השואגים, אשר בהיכלו נשתמרה שאגה כלביא מאביו הקדוש, מזקניו מצוקי ארץ.

וכקינת תלמידו הנאמן, הגאון הגדול רבי זאב שפירא שליט"א, בשיחתו המיוחדת למוסף זה: "הספר-תורה הזה היה מונח לְעַד!... הוא היה הדמות שמונחת לפנינו איך נראית תורה, איך היא הצורה של תורה בטהרתה, ואיך אנחנו צריכים להראות בתורה... נשכח מאיתנו לגמרי, בדור אחרון, מי זכה לראות את הדורות הקודמים ומדרגתם... עוד זכינו לראות דמות של תורה, תורה בטהרתה, וזה היה מונח לְעַד... שלא יזיפו את התורה, שלא יגידו על מה שהוא לא תורה שזו התורה, הוא היה עומד על כל אלו הקמים על התורה, הוא היה זועק ושואג מנהמת ליבו על כל אלו שרוצים לשנות את התורה, הוא היה מונח לְעַד!".

"שימיני כחותם על לְפָנַי, כחותם על זְרוּעֶיךָ...

רְשָׁפִיָּה רְשָׁפִי אֲשֶׁר...

מיים רבנים לא יוכלו לְכַבּוֹת אֶת הָאֱהָבָה, ונִהְרֹת לֹא יִשְׁטָפוּהָ".

תודתנו נתונה מקרב לב לרבים וחשובים מתלמידי מרן הגרמ"ד הלוי סולובייציק זצוק"ל, אשר ברוחב לב פתחו אוצרותיהם עבור מוסף הזיכרון "שימיני כחותם". כל הזכויות שמורות. התנצלותנו הכנה על חומרים ותמונות שמקוצר היריעה והזמן לא מופיעים במוסף זה, ועוד חזון למועד אי"ה. מערכת הפלס

זֶה דּוֹדֵי וְזֶה רֵעִי

"האט ער זיך גיקאכט - הוא בער ורדח!..."

"היה תמיד פחד אלוקים לנגד עיניו - 'חפצא' של יראת חטא"
שיחה נדירה במחיצת זקן ראשי הישיבות דאירופה
הגאון הגדול רבי אליקים שלזינגר שליט"א

י. הכהן

4

שימני
כחותם
פסח תשפ"א
הכלס

לרגל מוסף הזיכרון לאחרון בני הרב, מרן ראש ישיבת בריסק זצוק"ל, זכו קוראי עונג בטאון עולם התורה, לשיחה נדירה במעונו של ידידו מנעוריו, שריד לדור דעה, ממעתיקי השמועה, זקן ראשי הישיבות דאירופה הגאון הגדול רבי אליקים שלינגר שליט"א ראש ישיבת הרמה דלונדון ובעל ה'בית אב', שנשא דבריו בקול נהי על השריפה אשר שרף ד'.

בשליחות בטאון עולם התורה נכנס לחדרו הפרטי של זקן ראשי הישיבות שליט"א, מקורבו וחביבו הג"ר שלום אליעזר רוטר שליט"א עורך רבעון תורני הלכתי 'מבקשי תורה' ועורכו הראשי של אוצרות שלמה להוצאת וההדרת כתבי מרן הגרש"ז אויערבאך זצ"ל, וקיבל מנועם שיחו למעלה ממחצית השעה, כאשר נכדו חביבו הרה"ג ר' יצחק זאב שלינגר שליט"א מעלה את הדברים על גבי הכתב, בתרגומם ללשון הקודש, למען יעמדו ימים רבים.

הגאון הגדול ראש הישיבה שליט"א איש דורות ראו עיניו, מן השרידים אשר נותרו לפליטה, שזכה לקירבה גדולה בבית מרנא

אור העולם הרב מבריסק זי"ע, ולאורו הגדול הולכים וניאותים רבות בשנים, כאחד ומיוחד ממנחילי המסורה, שזכה ונשתמרה אצלו מאשר ראה וקיבל בשימוש חכמים אצל רבותינו ראשי גולת אריאל מרנן החזון איש והרב דבריסק זי"ע, ודבריו חתומים הם בחותמו של כהן גדול.

טרם קיומה של השיחה הנדירה, היה עסוק ראש הישיבה בעל ה'בית אב' שליט"א, בטיירא דמצוה בעסק המצות, לקראת ימי זמן חרותנו, כאשר בחדרו הפרטי בישיבתו הרמה, הועמדו ריחיים של יד לטחינת החיטים למצת מצוה, וכשעומדים על ימינו לשרתו כמה מצאצאיו ומתלמידיו יחיו, טורח ויגע הוא בגופו ובעצמו, ממרום שנותיו בחביבותא דמצוה, וסביביו נשערה מאוד מלהט רגשי הקודש, כנודע מחרדת 'ושמרתם את המצות' אשר בהיכלה של 'בריסק', אשרי עין ראתה כל זאת, "עוד ינובון בשיבה דשנים ורעננים יהיו להגיד כי ישר ד".

כך אל תוככי שמחת המצוה ויגיעתה, קרב ובא מקורבו ושאל מלפניו, בהורמנא דמלכא, בשמם של בני התורה שבארה"ק, לשמוע מן האצור בזכרונותיו, מירחי קדם ושנים קדמוניות, בהילו נרו של רבינו הרב זי"ע עלי ראשנו, מעולם הידידות העצומה שהיתה בינו ובין בני הרב, בתוך ימי האבל על הלקחו בסערה של הנצר האחרון מ'בית רבי', מרן הגאון האמיתי רבי משולם דוד הלוי זצוק"ל, שזה להם עשרות רבות בשנים של אהבה עזה, אשר בתוכם זכו בניו הגדולים של יבלח"ט ראש הישיבה שליט"א, להיות תלמידיו המובהקים של מרן ראש הישיבה דבריסק זצוק"ל, ולישב ראשונה במלכות התורה של יוצקי מימיו.

בהקדישו דברים לרגל מוסף הזיכרון שיראה אור בפרוס הפסח על ידי בטאון עולם התורה, הוסיף וציין הגאון הגדול שליט"א כי כבר הספידו במלאת השבעה בהיכל ישיבתו, והרים קול נהי ומספד רב על החלל הגדול.

זקן ראשי הישיבות שליט"א מתיישב על כסאו, לפוש קימעא מטורח טחינת החיטין, כשהוא עודנו לובש לבנים לשמירה מן החימוץ, ועל פניו ניכרת עננת האבל הגדול על כי כבה הנר המערבי.

מה זכור לראש ישיבה מצעירותו של רבינו משולם דוד זצוק"ל?

ראש הישיבה: השקידה העצומה שלו, איך שהיה לומד כל הזמן, הוא היה שקדן עצום מנעוריו, ניצל כל רגע ורגע, זכור אני שהיה לומד ללא הפסק כלל, ממש מעת לעת!

איך היה יחסו של אביו מרן זי"ע אליו? דער רב האט זייער חס געווען האף העם – הרב מאוד נזהר עליו שלא להפריעו מן הלימוד! זכורני שמרן הרב היה שולח את בניו לכל מיני שליחויות, אבל את ר' דוד לא שלח, הוא עסק ויגע בתורה ובחסד כל הזמן.

אבל איך שהוא היה מתייחס לאביו הרב זי"ע, זאת אי אפשר למסור ולתאר, איך שהיה

עומד לפני אביו, 'באימה וביראה נוראה'.

ר' דוד הרי היה 'עמודא דצלותא'... הוא היה מתפלל בלחש ובעיון גדול, 'עיון תפילה', בעיקר תפילת המנחה שלו עם התפילין, אה, כל מילה ומילה, כל אות, מבהיל! 'ברכת המזון' שלו היתה פלא, לכל ברכה, אפילו ל'שהכל' היה חובש את הכובע, פחד אלוקים לנגד עיניו. ואף שניסה להתאפק אבל ס' האט זיך געשאקלט ביי העם, מלא מורא ופחד, עם בכיות נוראות אצל כל תפלה ותפלה, וכל זה הוא על ידי התורה – אורייתא קא מרתחנא ביה כן אני זוכר עוד מימי נעורים, ובשנים מאוחרות לא עשה כן באופן שיהא ניכר מבחוץ, אלא כפי שאמרתי, בתפלת מנחה בביתו שאז לבש תפילין, וראו אצלו בכיות נוראות...

ידועה היא יראת חטאו...

אוי, פחד! פחד! ר' דוד היה "חפצא של יראת חטא", בכל דבר ודבר שעשה או שאמר, הוא היה מירתת אם צודק הוא או לא. בבחרותו כבר היה א פלאם פייער, פחד אלקים, יראת חטא, עמל בתורה יומם ולילה, קרוב למאה שנים...

היראת שמים שבערה בו, מה ההלכה...

הראש ישיבה דיבר בימים האחרונים מ'מידת החסד' שלו...

אכן, כבר בימים ההם בימי צעירותו היא מופלא ביותר ב'חסד', היו אומרים אז שזה שהוא, ר' דוד הלך במעיל קצר, בעוד שאר אחיו הלכו במעיל ארוך, זה מפני שאת הכסף הנותר שצריכים לקנות בו את החליפה הארוכה נטל ונתן לעני, כשהוא מסתפק בחליפה קצרה...

סיפרו שהיה פעם שראוהו ללא חלוקה, ונתברר שפגש באביון שלא היה לו חלוק עבור בגד של בנו, ופשטו ונתנו לו...

ר' דוד היה 'עובד השם'...

לא היתה לו שום שייכות לעולם הזה, אותו וילון שהיה בחדרו לא הזיזו עשרות בשנים, הוא לא הניח לשפץ שום דבר בבית...

גם הארון ספרים נותר כמו פעם מברזל...

כן, הכל היה ישן, כשנכנסו אליו לבית, ראו והרגישו שכאן חיים כמו לפני מאה שנה... ללא שינוי. הוא לא הכיר את העולם הזה.

מה היתה גדלותו בהעמדת התלמידים; גם בני ראש הישיבה הרי למדו אצלו...

הם יידעו לומר... שאל את ר' לייזר (בנו הבכור, הגאון הגדול ר"א מראשי הישיבה), מה שאני יכול לומר, זה על האהבה שלו לתלמידים, זה היה ממש להפליא, בכל לבו הוא היה מסור לתלמידים, ממש כל הלב היה עבורם, כך מעמידים תלמידים!

וככלל, ה'בין אדם לחברו' שלו היה דבר פלא, בחביבות ממש לכל אדם, 'לב טוב', ער איז געווען א אנדערע זאך... איך שהוא קיבל כל אחד בדרך ארץ ובכבוד, גיוואלדיק! הוא היה בטבעו 'א גוטע מענטש'.

הוא עמד בעוז על משמר פרצות הדור בכל התחומים...

על כל דבר האט הער זיך גיקאכט – הוא בער ורתח!

מרן ר' שמואל קיבל ממנו הרבה חיזוק

בעמידתו לימינו על משמר היהדות...

בודאי, איך ויים – אני יודע, איך שייך שלא לחזקו!?

אני עצמי שלחתי לתמכו ולחזקו, אבל כל השנים עוד לפני שנתפרסם כל כך בכל עיני מלחמות הדת והעמדתה על תילה, היתה לי שייכות עמו אבל"ח בכמה עיני חסד, והוא היה מסור אליהם עד להפליא.

(נאנח): איי, הוא, ר' דוד, לא ידע את גודל ההשפעה שהיתה לו...

מה היתה גודל ההשפעה?

גודל ועוצם ההשפעה שלו היתה שכולם ידעו והכירו, שמה שיוצא מפיו ומה שהוא אומר הוא 'רציני', הכל מפנימיותו הטהורה, ללא חיצוניות, ללא כחל וסרק...

והוא, לא ידע כלום מעצמו!

מען האט שטארק גליטען פון דעם מצב - כמה צער היה לו מן המצב, צער נורא ואיום, זה עלה לו בנפשו ממש, היו מביאים לו עיתונים שיקרא וידע ממה שמתחולל בפרצות הדור, הוא היה חותך את הניירות, די צייטונג', כל שטיק'ל של הפרצות הגדולות היה גוזר ושומר

בשיחה לבטאון עולם התורה

בצורה מסודרת במקום מיוחד, וכשהייתי בא אליו לארץ הקודש לבקרו, היה מוציא את כל השטיקלאך – כל הניירות של גזירי העיתונים, ומראה לי בכאב נורא, ראה, מה אתה אומר על זה, ועל זה, איך ניתן לשתוק? צריך להרעיש את העולם!

כפי שאמרתי, הוא בער ורתח ממש על מה שקורה, הוא לא היה מסוגל לשתוק...

שמעתי שהראש ישיבה התבטא והגדיר שהוא היה 'עמוד המסורת'.

א וודאי, הרי זה היה כל מה שזכינו בבית הרב ולמעלה בקודש, 'מסורת', שלא לשנות כי הוא זה, וכך היה הוא, כל כולו בנוי ומיוסד על כל המעיישע'ס – העובדות וההנהגות, מהאבא ומהזיידע'ס... אצלו עוד יכלו לראות מה זה 'מסורת' בטהרתה, כפי שקבלנו, בלי שום זיוף ושינוי, 'עמוד המסורת', ואת כל זה אבדנו...

כך כבר אמרתי בהספד, שאם נדבר ההיינטיגע שפראך - כמו שמגדירים ומדברים היום, בצדק נוכל להגיד שהיה עמוד התורה, עמוד היראה, עמוד המסורה, אבל באמת שזה לא ה'שפראך' שלמדנו בבריסק, נישטא קיין איינס צוויי דריי, תורה יראה, מסורה, אלא הכל אחד.

וביארנו, שדוד המלך ע"ה התחיל את ספר תהלים: "אשרי איש אשר לא הלך בעצת רשעים ובדרך חטאים לא עמד ובמושב לצים לא ישב, כי אם בתורת ד' חפצו ובתורתו יהגה יומם ולילה", ולכאורה מה הפירוש שלא הלך בעצת רשעים, כי אם בתורת ד' חפצו, מה הפשט שלא הלך בעצת רשעים ודרך חטאים מושב לצים, כי אם בתורת ד' חפצו, מהו הדבר בהפכו, הרי כי אם ב"כי אם" בתורת ד' חפצו, היינו נאר תורה! וא"כ מה השפרונג, או עצת רשעים או הצד שכנגד רק תורה?

הפירוש, למה לא הלך בעצת רשעים, למה בדרך חטאים לא עמד, למה במושב לצים לא ישב, כי איך וויל תורת ד'! תורת ד' חפצו! אני רוצה רק תורה! ובתורתו יהגה יומם ולילה, והיינו, דאיך זכה לפחד מן החטא בעוה"ז? כי רצוני ללמוד תורה! וכן הוא בגמרא עבודה זרה (דף יח:). ומי שרוצה תורה אינו רוצה דבר אחר. כן למדנו בבריסק, שהיראת החטא, הוא רק ע"י התורה, ואין כאן שלש דברים.

כך בבריסק עמלו על תורה - מהו האמת בתוספות, כי העמלה של תורה הוא הבנת דברי הגמרא והראשונים, ואז כאשר מקיים את ההלכות, כגון לולב, בעת הנענוע, עם הארץ מנענע, תלמיד חכם אינו רק 'שאקלט די לולב', אלא בשעת הנענוע הרי הוא חושב את כל הסוגיא - לימוד התורה!

כן הוא באדם שכולו תורה, הרי מרן הגר"ח זצ"ל, כל מי שרוצה אגוטע שטיקל תורה, לומד את דברי הגר"ח, ומאידך כל מי שקונה איזה חומרא, ווייטער מרן הגר"ח - היראת חטא הוא על ידי התורה.

ומרן הגר"ח זצ"ל כשאמר "מודה אני" או ברכות התורה, הוא נתקע מרוב פחד אלקים, ולא הצליח להמשיך, וכן אצל מרן זצ"ל - הרי אני זכיתי להסתופף תחת צילו למשך עשר שנים - אם שהתאפק בכל דרכיו שלא יראו החוצה, אבל בעין חדה ראיתי כן, ואצל ר' דוד היה הכל פתוח, היראת שמים התפרצה החוצה, ומה שהגרי"ז הסתיר את עצמו, זה מפני שהיה הרב בבריסק, אצל ר' דוד כן ראו בגלוי!

החסרון הוא גדול... זו אבידה! אבידה גדולה!

אימתי החלה הידידות בין הראש ישיבה זאל זיין געזונט, ללהבחל"ח ר' דוד זצוק"ל? משהגעתי ל'בריסק'...

שבנו אל שיחתנו על האבידה הנוראה... אכן, הדור נתייתם, דאס איז א גרויסע אבידה!

מה ניתן למסור לקוראי בטאון עולם התורה 'הפלס' דברי חיזוק בעת קשה ומרה שכזאת, כשבנוסף לכל, סר צילנו בהסתלקות מרן ר' דוד?

'אמונה, אמונה, אמונה!' - צריכים חיזוק גדול באמונה בריבוננו של עולם.

כפי שדברנו אתמול בישיבה שכשיש אמונה בבורא עולם אין נסיונות, תברר אצל ה'עולם' מה שדיברנו, בזה צריכים להתחזק!

(וכך היתה הרחבת הדברים בשיחת רה"י שליט"א במוצש"ק כי תשא): אחר שהאריך בענין העגל, היאך נעשה ע"י דוד דעה, והוא שהחל מהערב

רב, שלא זכו להתחבר למעמד הר סיני, רק היה נראה לעיניהם שיש 'מנהיג' טוב והלכו עמו, אך כשבבלב השטן, והמנהיג איננו, עשו את העגל. ומכיון שהם עשו תעמולה על העגל, וכלל ישראל לא מיחו בהם שמעו כבר את טענתם, כפי שהחובות הלבבות מאריך שהיצר בא לאדם ואומר אל תחטא רק תשמע למה שרצוני לומר, ואם שומעים לדבריו נהיה נסיון, וקשה לעמוד בו. צריך לדחותו מיד ולא נלשמוע כלל את דבריו, כך נתבלבלו כלל ישראל על ידי הערב רב.

היוצא מן הדברים, שהעצה היחידה היא, שלא להתפעל כלל ממיי שאומר דבר השונה מן התורה ומן המסורה, ואם עושים כן, אין שום נסיונות, אבל אם חלילה רק 'שומעים' את מה שהם אומרים, נופלים ברשתם וקשה לעמוד בנסיון. (עד כאן).

זו האמונה שאנו מחוייבים להתחזק בה, וכך נזכה להמשיך ולדבוק בתורה ובדרכה המסורה לנו, כפי שראינו אצלנו...

ונמשיך לעמוד על המשמר כפי שהוא בער ולהט, בכל הברען והפייער, שלא לשנות כמלוא נימא.

וכפי שסיימנו בהספד, עם א קורץ ווארט - רעיון קצר, כתוב בתהלים (יא, ג.) כי השתות 'הרסון צדיק מה פעל, הפשט, 'השתות' הם היסודות של העמודים, אם יש יסוד אפשר לעמוד לעמוד מבלי לזוז ממקומו, אבל בלי יסוד אי אפשר להיותו קבוע, שהרי אפשר להזיזו ממקום למקום, ואז צדיק מה פעל.

'השתות' - הוא המסורה שהיתה אצל מרן זצ"ל ובניו ומהם חזר לדורות הקודמים, ועכשיו זה נלקח מאתנו, בהספד על אחיו הגאון רבי בערל זצ"ל אמרתי שהוסר מאתנו אחד מהשתות, אבל אז עדיין נשארו האחרים אצלנו, ועכשיו כבר הלכו כולם - העמוד הוא בלי יסוד, בלי מסורה.

אנו צריכים רחמי שמים מרובים, ובפרט במצבנו אנו, הרבש"ע ירחם על עמו, שיהי נחמה לכלל ישראל כולו, שידעו, מהו תורה יראה ומסורת.

הגאון הגדול בעל ה'בית אב' שליט"א ננער ממקומו וקורא ברגש: 'נו, ברוך השם, סיימנו את הטחינה והניפה, למצאת מצוה' הגיעה עת המנחה...

כך נפטרנו לשלום מחד מפליטת בית סופרינו, ממאורי הגולה, אשר יושב בנציבין ומצודתו פרושה עד ירושלים, שנתן מזמנו היקר שעה ארוכה לרוממות קוראי בטאון עולם התורה, לבכי ונהי אחר מיטתו של רעו הגדול להבחל"ח מרן ראש הישיבה בבריסק זצוק"ל - כשתחינתנו בפינו בשם משלחינו, בני התורה בכל רחבי תבל, "כי אורך ימים ושנות חיים יוסיפו לך", לעמוד בעוז ובגבורה על משמר התורה, ולדלות מבארו הגדול, באר מים חיים נזולים מן לבנון, מאשר קיבל מרבתי ולמסרה לנו, ולצאן אלפי תלמידיו, עדי מהרה יבוא שילה ונצא עמו לקבל פניו, אכ"ר.

”לְאִישׁ חֲמוּדוֹת נִגְלָה רֵז חַזוֹת”

מזמור לדוד

”הלל” - ”נרצה” • ביאורים פרפראות חידושים והארות,
מתורתו של מרן הגאון רבי משולם דוד סולובייציק זצוק”ל

הרב יאיר ארלנגר

ונראה בזה דתפילת דוד היתה להתקרב אל ד', והוא עפמש"כ הרמב"ם בהלכות תשובה (פ"ח ה"ב) וז"ל "העולם הבא אין בו גוף וגויה, אלא נפשות הצדיקים בלבד בלא גוף כמלאכי השרת. הואיל ואין בו גוויות, אין בו לא אכילה ולא שתיה ולא דבר מכל הדברים שגופות בני אדם צריכין להן בעולם הזה וכו'. אלא צדיקים יושבים ועטרותיהם בראשיהן ונהנין מזיו השכינה וכו'. ומהו זהו שאמרו נהנין מזיו שכינה שיודעים ומשיגין מאמיתת הקב"ה מה שאינם יודעים מהם בגוף האפל השפל" עכ"ל. ומתבאר דהמדרגה הגדולה ביותר היא להגיע לדרגה ש"צדיקים יושבים ועטרותיהן בראשיהן ונהנין מזיו השכינה", וכל זה משום שאז משיגין מאמיתת הקב"ה.

וא"כ י"ל דזהו ביאור הפסוק "צמאה נפשי לק-ל חי מתי אבא ואראה פני אלוהים", כלומר להתקרב להקב"ה ולהגיע לדרגה הגדולה להשיג אמיתת הקב"ה, ולהתקרב להקב"ה הוא רק ע"י תורה וקיום המצוות וכו'. וכמו שלפייס אדם צריך לעשות עמו טובות, ועי"ז מתקרב אליו, כמו"כ להתקרב להקב"ה אפשר רק ע"י קיום המעשים שציוונו לעשותם.

וכמו"כ י"ל דזהו הביאור במה שאמר דוד בפרק ס"ג "כן בקדש חזיתך לראות עזך וכבודך" דהוא - בכדי להתקרב להקב"ה ולהשיג אמיתת ד'. ואף אמנם דכתב רש"י

דגם התפילה הראשונה תפילה היא, ועושה רושם, אלא שלא נענה ע"י תפילה זו, ועל כן צריך עוד תפילה. ועכ"פ ודאי כל תפילה ותפילה עושה רושם, ודבר חשוב הוא, אפילו אם לא נענה.

ולפי"ז י"ל דדוד המלך באמת היה מרוצה מכל תפילה ותפילה שהיה מתפלל, ואפילו אם לא נענה, אבל בחינת "אהבתי" - היה רק כאשר "כי ישמע ד' את קולי תחנוני", כשהיה מתפלל ונענה.

אֶתְהַלֵּךְ לִפְנֵי ד' בְּאַרְצוֹת הַחַיִּים

כתיב בתהלים (מ"ב ב') "כאיל תערוג על אפיקי מים כן נפשי תערוג אליך אלקים, צמאה נפשי לאלקים לקל חי מתי אבא ואראה פני אלקים". וצ"ע על מה איירי הפסוק. ובפשטות איירי לגבי "בנין בית המקדש", והמשל הוא כאותו איל שהולך במדבר, וצמא למים, כדכתיב "צמאה נפשי לאלוקים מתי אבא ואראה" וגו', דהיינו בנין בית המקדש. וכן איתא בתהלים (ס"ג א') "מזמור לדוד בהיותו במדבר יהודה, אלקים קלי אתה אשחרך צמאה לך נפשי כמה לך בשרי בארץ ציה ועיף בלי מים, כן בקדש חזיתך לראות עזך וכבודך". אולם קשה לומר כן, דהא בזמן דוד היה "נוב וגבעון".

תורת בריסק. שם דבר, המעלה רטט של התרגשות בלב כל אוהב תורה. בריסק, השושלת העצומה שיסודותיה למעלה בקודש, ממרנא בית הלוי, מרנא הגר"ח מבריסק ומרן הגר"ז זיע"א, המכילה עושר עצום, כמוס וחתום, שממלא אושר לכל האוהב תורה ויראה.

עתה, בנסוע הארון, עם הסתלקותו של מעביר השמועה, זקן ראשי הישיבות מרן הגרמ"ד הלוי זצוק"ל, לקטנו כגורן בעמרים מאורו של הגרמ"ד בתפילת ההלל והנרצה, ובהם תורות והארות אותם שח באוזני תלמידיו, אחרים שהובאו בהגדת "שי לתורה" מהגרש"י מלר שליט"א, ופרפראות דנפקו מפומיה בהזדמנויות שונות, מהם נתבשם בקצות דרכיו ותורתו.

אֶהְבֶּתִּי כִּי יִשְׁמַע ד' אֶת קוֹלִי, תַּחֲנוּנִי

איתא בגמ' ברכות (ל"ב ע"ב) "המתפלל ולא נענה יחזור ויתפלל".

בביאור הדברים נראה דאין הפשט שהתפילה הראשונה לאו כלום היא, דזה ודאי

בגדר "פלא" כי האדם מצפה לזה, אכן אלו הם "ניסים".

למכה מצרים בבכוריהם - כי לעולם חסדו

איתא בפרשיות, שבכמה מהמכות משה התפלל להקב"ה שיסיר המכה, וצ"ב האם בלי תפילתו היתה המכה נשאת לעולם, דלכאורה כל המכות היה להן זמן קצוב. עיין ילקוט שמעוני (אות קפ"ב) "וכמה היתה המכה עושה בהם, ר"י ור"ג, חד אמר כ"ד ימים היה מתרה בהם עד שלא באה המכה, וז' ימים היתה המכה משמשת בהם, וחד אמר ז' ימים היה מתרה בהם וכ"ד ימים היתה משמשת בהם". ואולי י"ל דע"י תפילתו של משה נגמרה המכה לפני הזמן הקצוב, וצ"ע בזה.

אין אִנְחָנוּ מִסְפִּיקִים לְהוֹדוֹת לָךְ

אמר הגרמ"ד, שהנה ידועים דברי ה"חובות הלבבות" שאפילו אם יהיה לאדם כל הזכויות שהיו בעולם, מיום הבריאה עד היום הזה, עדיין אין זה מגיע למה שהוא חייב להקב"ה על כל

שיכול לעזרו לפעמים במלחמה. אכן גבי "תשועת אדם" אמר הכתוב לשון "שוא", מכיון שתשועה ע"י אדם אינה במציאות כלל וכלל. דו"ק היטב בדבר כי עמוק הוא.

היא נפֿלאַת בְּעֵינֵינוּ

בנוסח התפילה "ועל ניסיד שבכל יום עמנו ועל נפלאותיך וטובותיך שבכל עת", צ"ב כפל הלשון, דלכאורה "ניסיד ונפלאותיך" זה היינו הך.

וי"ל דבאמת כל הבריאה היא נס, וכל הדברים שקורים בכל יום כזריחת השמש ושקיעתה, וכל מהלך הטבע, הכל הוא בגדר ניסים, ומלבד כל זאת יש פעמים שהאדם נמצא בצרה ולפתע הקב"ה מחיש לו ישועה.

ולפי"ז נראה דאלו הם שני העניינים הנ"ל, ד"ניסיד שבכל יום עמנו" היינו הדברים שבאים דרך טבע שבעצם הם ניסים. ומה שאומרים "ונפלאותיך וטובותיך שבכל עת", היינו הניסים הפרטיים שהקב"ה עושה עם כל אחד ואחד.

ולפי"ז מדויק גם שינוי הלשון ד"נפלאותיך" הוא מלשון פלא, וזה קאי על הניסים לאדם פרטי שלא היה מצפה לנס זה, אבל "ניסיד שבכל יום עמנו" היינו דרך טבע, ולא הוי

דאיירי לגבי "עליה לרגל", וכן יעו"ש באבן עזרא, אולם עכ"פ י"ל דגם "עליה לרגל" כל תכליתה הוא בכדי להתקרב להקב"ה. ולזה התפלל שיגיע למדרגה הגדולה להשיג אמיתת הקב"ה, אבל אין הכוונה לבנין ביהמ"ק.

ובאמת דמפורש ברמב"ם דזהו ביאור הפסוק, יעויין בהלכות יסודי התורה (פ"ב ה"ב) וז"ל "והיאך היא הדרך לאהבתו ויראתו, בשעה שיתבונן האדם במעשיו וברואיו הנפלאים והגדולים, ויראה מהן חכמתו שאין לה ערך ולא קץ, מיד הוא אוהב ומשבח ומפאר ומתאוה תאוה גדולה לידע השם הגדול, כמו שאמר דוד צמאה נפשי לאלהים לק-ל חי" עכ"ל. הרי דכל תפילת דוד היתה להתקרב להקב"ה ולידע אותו, דהיינו אמיתת הקב"ה כמש"נ, ודו"ק.

כָּל הָאָדָם כֵּזָב

אמר הגרמ"ד וצוק"ל בשם אביו מרן זיע"א, כתיב במשלי (כ"ו כ"ג) "כסף סיגים מצופה על חרש, שפתיים דולקים ולב רע". ובפשוטו הביאור הוא דה"כסף מצופה" הוא השפתיים, וה"חרש" הוא הלב. וצ"ע כיון שהשפתיים דולקים, למה קרא אותם "כסף סיגים", הרי זהו "כסף טהור"?

והנראה בזה, שהאדם אשר ליבו רע, גם אם שפתיו דולקות מצופות כסף, הרי המבין יכיר כי זהו "כסף סיגים" ואינו נקי. וזהו מה שאמר דוד המלך ע"ה "כל האדם כוזב", כי גם מי שנראה משפתיו כאוהבו, הכיר בו שהוא רודפו, וכמו שפירש רש"י בתהילים.

הוֹדוּ לַד' כִּי טוֹב כִּי לְעוֹלָם חֶסֶדוֹ

פעם שאלו את הגרמ"ד וצוק"ל, דהרי מבואר ברמ"א בשו"ע אור"ח (סי' תכ"ב ס"ב) שאפשר גם בשלושה אנשים לומר "הודו לד'" והשנים האחרים עונים אחריו לפי הסדר, והאם נהג כן מרן הרב זצ"ל בליל הסדר באומרו את ההגדה. ואמר הגרמ"ד שלא נהג כן, אלא כל אחד אמר לעצמו, ואפילו שהיו יותר משלושה, כיון שהיו פחות מעשרה.

טוֹב לַחֲסוֹת בַּד' מִבְּטַח בָּאָדָם

קר כולם מ'צ'טות נלך טוב לַחֲסוֹת בַּד' מִבְּטַח בָּאָדָם

ועוד אמר הגרמ"ד זיע"א: כתיב בתהילים (ל"ג י"ז) "שקר הסוס לתשועה", ולגבי השם מבטחו באדם כתיב (ס' י"ח) "ושוא תשועת אדם". והנה ההבדל בין "שקר" ל"שוא" הוא, ששקר הוא דבר שיכול להיות במציאות, אך עתה הוא אינו אמת. ו"שוא" הוא דבר שלא יתכן כלל שיהא במציאות, וכדאיתא בגמ' שבועות (כ"ט ע"א) "איזו היא שבועת שוא, נשבע על דבר שאי אפשר".

לפי"ז נראה, דמשום כך גבי "תשועת הסוס" אמר הכתוב לשון "שקר", שזה אינו אמת מה שהוא חושב שהסוס יביא לו תשועה, אע"פ

הטובות שעושה עמו. ונשאלתי, דהרי זה כולל כל הזכויות של האבות, ושל משה רבינו, וכל התנאים והאמוראים, וא"כ מהו ביאור דברי החוה"ל.

וביאור הדברים, דאה"נ שהאדם חייב להודות להקב"ה על כל טובה שהקב"ה משפיע עליו בעולם הזה, אך יותר מזה מחוייב הוא להודות להקב"ה על זה גופא שהוא יכול לקיים מצוות, וזה ענין שמחייב שבח והודיה להשי"ת הרבה יותר מכל עניני עוה"ז, שהקב"ה מיטיב בהם להאדם.

כי הרי באמת אין לנו שום מושג כלל וכלל מה זה מצוה. יעוין בספר "נפש החיים" איך שכל מעשה של אדם משפיע בכל העולמות, וא"כ זהו הטובה הגדולה ביותר שהקב"ה עושה עם האדם, שנותן לו את היכולת לעשות מצוות, וכמו שבכה הגר"א זצ"ל לפני פטירתו, ואחז בציצית ואמר כמה טוב ויפה לאדם כשהוא בעולם הזה, דכשבא האדם לעולם הבא ויבקש שיניחו לו לעשות עוד מצוה אחת לא יוכל בשום אופן אפילו בעד כל הון שבעולם. ואילו פה בעולם הזה יכול הוא לעשות מצוה ששקולה כנגד כל המצוות עבור עשרים קאפיקעס... דהיינו מצות ציצית.

ולפ"ז מבואר היטב דברי ה"חובות הלבבות",

דאדרבה כל מה שירבה זכויות, חייב עוד יותר הכרת הטוב להשי"ת, על זה גופא שהוא יכול לקיים מצוות.

ממצרים גאלתנו

בתנא דבי אליהו (אליהו זוטא פרק י"ד) איתא "וכן מצינו באבותינו שלא נגאלו ממצרים אלא מתוך דברי תורה, אע"פ שלא הגיעו עדיין למ' יום של קבלת התורה ולא באו עדיין לידי אותה השעה, אלא עשו תורה כל ימיהם".

ומבואר דהיה קשה להתנא דבי אליהו איך אפשר לומר שנגאלו מתוך דברי תורה, הלא זה היה לפני קבלת התורה. וקושיא זו לכאורה תמוהה, דהרי מצינו שלמד נח תורה וכן היתה ישיבת שם ועבר, ומעולם לא פסקה ישיבה מאבותינו (כדאיתא ביומא כ"ח ע"ב) וגם צ"ב תירוץ התנדב"א "אלא עשו תורה כל ימיהם".

וי"ל עפמשי"כ הרמב"ם באגרת לרבי חסדאי הלוי (עמ' ט"ז) "חסידי אומות העולם יש להם חלק לעוה"ב, אם השיגו מה שראוי להשיג מידיעת הבורא יתברך והתקינו נפשם במדות הטובות, ואין בדבר ספק שכל מי שהתקינ נפשו בכשרות המדות וכשרות החכמה באמונת הבורא יתברך, בודאי הוא מבני העולם הבא, ועל כן אמרו

חכמי האמת רבותינו ע"ה אפילו עכו"ם ועוסק בתורת משה רבינו עליו השלום, הרי הוא ככהן גדול, וכל עצמו של דבר שהמגמה בתורת משה רבינו עליו השלום תקון הנפש לבורא יתברך כמו שאמר דהע"ה שויתי ה' לנגדי תמיד וגו', ולא נשתבח משה רבינו ע"ה אלא בכך, והאיש משה עניו מאד, והוא סוף כשרות הנפש וכו', וזה הוא רצון התורה וחכמת המצות להתקין הנפש במדותיה ובאמונת הבורא יתברך וכו', ואין בזה ספק שהאבות ונח ואדם הראשון שלא שמרו כלל דברי התורה לא יהיו בני גיהנום, אלא בודאי כיון שהגיעו והשיגו מה שראוי להתקין הרי הם במעלה העליונה" וכו' עיי"ש דברים נוראים.

ובזה ניחא מה שכתוב בתנא דבי אליהו "עשו תורה כל ימיהם", דהמכוון בזה הוא, שהגיעו לתיקון הנפש ע"י מידות טובות ואמונה, וזה ודאי שייך גם לפני מתן תורה, כמבואר בדברי הרמב"ם. וי"ל שאלו היו הישיבות של האבות, ללמד תיקון המדות ואמונה, וכן משמע ברמב"ם בהלכות עכו"ם (פ"א ה"ג) "והבדיל לוי ומינהו ראש והושיבו בישיבה ללמד דרך השם ולשמור מצות אברהם".

וְכָל לְבָבוֹת יִירָאוּךְ, וְכָל קָרֵב וּכְלִיּוֹת יִזְמְרוּ לְשִׁמְךָ

איתא בגמ' עירובין (י"ג ע"ב) "תנו רבנן שתי שנים ומחצה נחלקו בית שמאי ובית הלל, הללו אומרים נוח לו לאדם שלא נברא, יותר משנברא. והללו אומרים נוח לו לאדם שנברא יותר משלא נברא. נמנו וגמרו נוח לו לאדם שלא נברא יותר משנברא, עכשיו שנברא יפשפש במעשיו".

שאלו להגרמ"ד, מאי נפקא מינה בפלוגתא זו של בית שמאי ובית הלל, דלכאורה כיון שנמנו וגמרו, היה די להביא רק את המסקנא בגמרא "עכשיו שנברא יפשפש במעשיו".

ואמר לבאר הדבר, דהנה הנשמה חצובה מכסא הכבוד, חלק אלוקה ממעל, וקדושתה כה גבוהה, עד שמואסת היא בכל ענייני העולם הזה. ולפי"ז נראה דזוהי המחלוקת בין בית שמאי לבית הלל, האם העולם הזה מהווה סתירה מוחלטת למהות הנשמה, או לא.

והנפקא מינה לנו בזה הוא, האם האדם צריך לחיות את כל ימיו מתוך פחד ותורה שמא יכשל בחטא, כי העולם הזה רצוף בנסיונות קשים ועצומים, ועל זה אמרה הגמ' "נמנו וגמרו נוח לו לאדם שלא נברא יותר משנברא", והיינו שמהות העולם הזה אכן מהווה סתירה גמורה למהות הנשמה.

חֶסֶל סְדוֹר פֶּסַח

בתפילת מוסף אומרים "תמידים כסדרם ומוספים כהלכתם". וצ"ב שינוי הלשון. ונראה כי "תמידים" מכיון שאין בהם שום שינוי, וכל יום קרבים הם ללא שינוי בין יום לחבירו, מתאים בהם הלשון "כסדרם", משא"כ "מוספים" הרי הם משתנים, לכן נקט בהם לישנא ד"כהלכתם".

לְשִׁנָּה הַבֹּאֶה בִּירוּשָׁלַיִם

אמר הגרמ"ד משמיה דהגרי"ז זיע"א, כתיב ביחזקאל (ל"ו ל"ג) "והושבתי הערים ונבנו החרבות". מלשון הכתוב משמע דרך הערים החרבות יבנו, אבל ערים חדשות לא יבנו.

ונראה לבאר עפ"י מה דתנן בערכין (ל"ג ע"ב) "אין עושין שדה מגרש וכו', ולא מגרש עיר, ולא עיר מגרש". ות"ק ס"ל שם, דדין זה שייך בכל ערי ישראל, ור"א פליג וסבירא ליה דהדין נאמר רק בערי הלויים יעו"ש.

והנה הרמב"ם בהלכות שמייטה ויובל (פי"ג ד' - ה') פסק כתנא קמא יעו"ש. נמצא שאי אפשר לבנות ערים רק במקום שגם מקודם היו שם ערים, דאם לא כן יתכן דמקום זה היה קודם "מגרש", וקיי"ל ד"אין עושים מגרש עיר", ורק את החרבות אפשר לשוב ולבנות.

לפי"ז נראה דזהו שאמר הכתוב "ונבנו החרבות", דדוקא החרבות יבנו.

אשר הוא לא יום ולא לילה

תחת אחד השיחים סיפר מרן הגאון רבי משולם דוד הלוי סאלאווייציק זצוק"ל:

חכ"א סיפר לי מעשה ששמע ממרן הגאון רבי אלחנן ווסרמן זצ"ל, דכששהה מרן הגר"ח זצ"ל לצורך נופש בעיר "ליבאווע", בא לפניו בעל הבית אחד, ושאלו בהא דתנן בשבת (ל"ד ע"א) "ספק חשיכה, ספק אינו חשיכה אין מעשרין את הודאי וכו', אבל מעשרין את הדמאי" וכו'. והקשה הלה, מדוע כפלה המשנה, "ספק חשיכה ספק אינו חשיכה"!

נטל מרן הגר"ח זצ"ל הגמ', ועיין זמן מה, ואמר שאין לו תירוץ על זה. או אז ביקש אותו בעל הבית רשות לומר תירוץ על השאלה, ואמר דמתני' קאי בין על בין השמשות דערב שבת, ובין על בין השמשות דמוצאי שבת, וזהו הכפילות, דלגבי בין השמשות דערב שבת נקט "ספק חשיכה", ולגבי בין השמשות של מוצאי שבת נקט "ספק אינו חשיכה", דקמ"ל בזה דאף במוצ"ש דכבר איתחזק לשבת, דינא הוא ד"מעשרין את הדמאי" וכו'.

ונתפעל מרן הגר"ח זצ"ל מתירוצו הזה, ואמר לו דזה זמן רב שלא שמע דבר תורה כה אמיתי. ע"כ סיפור המעשה, וכפי שסיפר זאת הגאון הגדול רבי אלחנן ווסרמן זצ"ל. והמספר הנ"ל ששמע מפיו הוסיף בזה, דמסתמא מרן הגר"ח זצ"ל התבטא כך כדי שאותו בעה"ב יהנה, עכ"ד.

ובאמת לאו מילתא דפשיטא הוא הך דינא, דהנה יעוין בספר "חיי אדם" (כלל ח' סעי' ח') דהביא דעת המגן אברהם, דבמוצ"ש בספק חשיכה הכל אסור יעו"ש. ועיין במשנה ברורה, ובביאור הלכה סי' שמ"ב, דהביא בזה דעה אחרת, דבמוצאי שבת ג"כ מותר. וא"כ איני יודע אם אכן יצאו הדברים הנ"ל מפי מרן הגר"ח זצ"ל.

ואפשר דכוונתו רק להנך שיטות דס"ל דדין מוצאי שבת שוה לערב שבת. שוב הראוני דפירוש זה כתוב בספר "נתיב חיים" בגליון

השו"ע אורח חיים (סי' שמ"ב) יעו"ש, וכן בתוס' חדשים המודפס במשניות שבת שם ע"ש.

(ע"ע ב"מלא הרועים" שם בשבת ל"ד. דג"כ כתב כן, אלא דהקשה ממ"ש המגן אברהם הנ"ל דספק בין השמשות דמוצאי שבת חמור, דמספיקא לא פקעה קדושה, א"כ כיון דתני "ספק חשיכה", כ"ש "ספק אינו חשיכה", ולכאורה החידוש יהיה בהא דמעשרין את הדמאי אף דאתחזק כבר לשבת וכו"ל. וכמו"כ יעוין בשלטי גבורים על הר"ן דכתב דקאי אמוצ"ש).

קהל כְּנֶסֶה הַדָּסָה לְשֵׁלֶשׁ צוּם בַּפֶּסַח

כתיב במגילת אסתר (ד' ז') ויגד לו מרדכי את כל אשר קרהו ואת פרשת הכסף אשר אמר המן לשקל על גנזי המלך ביהודים לאבדם". ושאל חכ"א זצ"ל את מרן הגרי"ז זצ"ל, מפני מה היה צריך מרדכי לספר לאסתר שרצה המן לתת לאחשוורוש עשרת אלפים כיכר כסף, ולמאי נפק"מ בדבר?

והשיבו מרן הגרי"ז זצ"ל, שבאמת רצה המן לקנות את כל היהודים מהמלך, ובשביל זה רצה לתת למלך את הכסף לקנות את היהודים בקנין כסף. והמלך שלא רצה לקבל את הכסף,

אין זה משום שלא רצה למכור לו את היהודים, ורק שלא רצה לקבל הכסף, וא"כ אפשר לומר שבאמת הוא לקח בתחילה את הכסף כדי שתחול המכירה, ורק אחרי שחלה המכירה אמר המלך "הכסף נתון לך והעם לעשות כטוב בעיניך".

והיוצא לפי"ז שהיו כאן שני דברים, מכירת היהודים להמן, וגם הגזירה "להשמיד ולהרוג", וזהו ששלח מרדכי להודיע לאסתר את פרשת הכסף אשר אמר המן לשקול, כדי שתדע שנמכרו כל היהודים להמן.

ולפי זה, הוסיף מרן הגרי"ז זצ"ל, יובן שפיר מדוע הרגו את המן, כי מפני שהוא קנה את כל היהודים, הרי היו צריכים קודם לסלק את הקניה כדי שתתבטל הגזירה, ורק אחרי זה לבטל את הגזירה, כי לפני שתתבטל המכירה אי אפשר לבטל הגזירה, כי הרי היהודים הם קניינו של המן.

עוד הוסיף מרן הגרי"ז זצ"ל שלפי"ז ידוקדק הפסוק "כי נמכרנו אני ועמי להשמיד להרג ולאבד", כי מצד גזירת "להשמיד ולהרוג" לבד לא היתה אסתר בסכנה, כי הרי לא היו הורגים אותה משום שהיא היתה המלכה. אולם מפני שבמכירת היהודים היתה גם אסתר נכללת,

10

שימיני
כחותם
פסח תשפ"א
הַעֲלֵס

א"כ היא היתה הרי קנין של המן, ואזי גם היא היתה בגזירת "להשמיד ולהרוג".

והוסיף בזה הגאון האדיר רבי משולם דוד הלוי סאלאווייציק, כי מרן הגרי"ז זצ"ל הסביר בזה את המדרש, שהראה מרדכי להמן "שטר מכירה" שהמן הוא עבדו של מרדכי. ולכאורה צ"ב וכי רצה מרדכי להתגרות בהמן?

אולם להנ"ל מבואר שפיר שהראה מרדכי להמן "שטר מכירה", להודיע לו שמה שקנה המן את היהודים אין זה אומר שהם קניינו, להיות שהוא עבד מרדכי, א"כ "מה שקנה עבד קנה רבו" ואין היהודים שייכים להמן.

ראש מבית רשע מחצת

כתיב במגילת אסתר (ח' ט"ו) "ומרדכי יצא מלפני המלך בלבוש מלכות תכלת וחור ועטרת זהב גדולה ותכריך בוץ וארגמן והעיר שושן צהלה ושמחה".

לכאורה אין הכוונה שהעיר שושן צהלה ושמחה, על שמרדכי היה לבוש בלבוש מלכות תכלת וחור, אלא דשני דברים הם, הא' "ומרדכי יצא מלפני המלך", והב' "והעיר שושן צהלה ושמחה", ופשוט הוא דהם ב' דברים נפרדים.

אכן מדברי הפיוט "שושנת יעקב צהלה ושמחה בראותם יחד תכלת מרדכי", לכאורה מבואר שהשמחה היתה כיון שראו "תכלת מרדכי", והדברים צ"ע.

והנראה דהנה על הפסוק "וישב מרדכי אל שער המלך" (אסתר ו' י"ב) איתא במדרש אסתר (פרשה י"ו) "מלמד ששב לשקו ותעניתו. אמר רבי חלבו כל מי שלובש שק ומתענה אינו מעבירו עד שתעשה בקשתו". ומבואר דאף שכבר ניצח את המן, בכל זאת שב לשקו ולתעניתו, כי לא היתה מגמתו של מרדכי בנצחונות על המן, אלא אך ורק בביטול הגזירה על כלל ישראל, וכל זמן שלא בטלה הגזירה לא היתה שמחה בליבו על נצחונו הפרטי.

ועפי"ז נראה, דזהו הביאור בקרא "ומרדכי יצא בלבוש מלכות והעיר שושן צהלה ושמחה", דכיון שראו שמרדכי הסיר שקו ולבש בגדי מלכות, ראו בעליל שנתבטלה הגזירה, ולכן "והעיר שושן צהלה ושמחה".

צדיקיו יאמרו לו

בנוסח ברכת ההפטרה אומרים "צדיק בכל הדורות", והביאור בזה הוא דיש דורות שיש בהם גזירות נוראות על כלל ישראל, ויש דורות שרואים בהם חסד ד', וזהו "צדיק בכל הדורות", והיינו דמצדיקים עלינו את הדין, דבכל הדורות צדיק הוא, וזה פשוט ע"ד הפשט.

שמונה ימי מילה

בנוסח הברכה אחר המילה "אשר קידש ידיד מבטן וחק בשארו שם וצאצאיו חתם באות ברית קדש", יש לבאר עפמש"כ ה"בית הלוי" דבמצות מילה יש שני ענינים, "הסרת הערלה" ו"הוספת קדושה", וכנגד זה החיתוך הוא הסרת המום, והפריעה הוא הוספת קדושה, עיי"ש

באריכות.

והנה יש מ"ד ביבמות (ע"א ע"ב) "לא ניתנה פריעת מילה לאברהם אבינו", ולא נתחייב בפריעה, והנה "ידיד" זה אברהם כמש"כ התוס' מנחות (נ"ג ע"ב) "ומה שאומר בברכה של מילה אשר קידש ידיד מבטן אומר ר"ח דהיינו אברהם שנקרא ידיד".

ולפי"ז י"ל "אשר קידש ידיד מבטן וחק בשארו שם", היינו דאצל אברהם אבינו ע"ה היתה המילה רק בגדר "חק" ותו לא, אבל "וצאצאיו חתם באות ברית קודש", דהיינו שאח"כ נצטוו בפריעה שהוא הוספת קדושה, וזה היה רק בצאצאיו, ולא אצל אברהם עצמו.

דין הלל השלם בפסח

יל"ע הא דבפסח רק ביום ראשון אומרים הלל שלם ולא בשאר הימים, האם זהו דין ביום הראשון, או שהדין הוא דרק פעם אחת אומרים הלל השלם ועל כן אומרים אותו ביום הראשון. ונפק"מ מי שלא קרא הלל ביו"ט הראשון של פסח, אם קורא הלל שלם ביום שני. וביאור השאלה הוא, דהנה מה שבסוכות אומרים כל יום הלל שלם הוא מכיון שחלוקין בקרבנותיהן, והוי כאילו כל יום הוא חג בפני עצמו, משא"כ בפסח כיון דהקרבות שוין, אומרים הלל שלם רק פעם אחת, וא"כ י"ל שאין זה דין דוקא על היום הראשון לומר בו הלל שלם, אלא הדין הוא שפסח טעון הלל שלם רק פעם אחת, כיון דאין חילוק בקרבנותיהן וכולהו יומי דפסח כחד

חשיבי, וממילא מי שלא קרא ביום הראשון, יתכן שחייב לומר הלל שלם ביום השני.

הים ראה וינס הירדן יסב לאחור

הנה בירושלמי חלה (פ"ד ה"ד) איתא "אית תניי תני הירדן מחוץ לארץ, אית תניי תני הירדן גבול בפנ"ע, אית תניי תני הירדן מארץ ישראל". ויל"ע האם המחלוקת היא על אותו פס קרקע שהירדן שם או שהמחלוקת היא על הירדן עצמו. ויש ראיות דהירדן עצמו צריך להיות או חו"ל או א"י או גבול בפני עצמו. עיין שיטה מקובצת בבבא מציעא (כ"ב ע"א) בשם הרשב"א הראב"ד והרא"ש, דמפורש כן שהגבול משתנה לפי מקומו של הירדן.

ולפי"ז י"ל "הים ראה וינס", ר"ל - הים נס למקום אחר לגמרי, אבל הירדן לא היה יכול לנוס, דלמ"ד ירדן הוא חוץ לארץ אסור לירדן ליכנס לארץ ישראל, וכן למ"ד גבול בפני עצמו אסור לו ליכנס לארץ ישראל או לחוץ לארץ, ומשום הכי הירדן רק יסב לאחור, ולא נס, כדי שישאר בחו"ל ולא יכנס לא"י. וזהו החילוק בין הים להירדן. (וכל זה רק למ"ד ירדן גבול בפני עצמו או חו"ל, אבל למ"ד ירדן ארץ ישראל היה יכול לנוס לתוך ארץ ישראל).

ואחד הראה ברד"ק יהושע (ג'–ג') שכתב "ויעמדו נד אחד", פירוש שלא יתפשטו הנה והנה וכו' ולא יתפשטו ולא יצאו מגדות הירדן", וזה כמשנ"ת.

ב ימים אלו ממש, נתבשר עולם התורה על הופעת הגדה של פסח יחודית במינה, הגדת 'בית הלוי', תוכה רצוף אהבה מכבשוננו של מרנא הבית הלוי זי"ע, על סדר ההגדה ועניני דיומא, מעשה ידי אמן ספרא רבא הרה"ג רבי נחום סילמן שליט"א, שכבר נודע בעולם הספר כמוציא לאורה של מרגליות נפלאות, כמו ספריו 'אדרת שמואל' מתורת מרנא רבי שמואל סלנט זי"ע, 'אהל יהושע' מתורת השרף מהרי"ל דיסקין זי"ע, ועוד רבים.

בראשיתה של ההגדה נקבע מצבת זיכרון "אנה הלך דודי" לזכרו של שריד אחרון מבני מרן הרב דבריסק זי"ע, מרן הגרמ"ד הלוי זצוק"ל, אשר לארכה של ההגדה שזורים בחן רבפנינים משולחנו של המאור הגדול לממשלת התורה שנסתלק בסערה. ברוחב לבבו של הרב המהדיר שליט"א, ליקט באמרים מדברי ראש הישיבה דבריסק, לתועלת קוראי מוסף הזכרון "שימני כחותם" לזכרו הטהור.

שבת הגדול

הביאו את כל המעשר אֶל בֵּית הָאוֹצֵר... וּבְתוֹנֵי נָא בָּזֹאת אָמַר ד' (הפסרת שבת הגדול).
לזקני רבינו בעל "בית הלוי" - סיפר מרן הגרמ"ד - היה מחסן עצים שבתחילת החורף היו ממלאים עצים באוצר שלו כדי לחמם בהם את הבית במשך החורף, והיה משאיר את אוצר העצים שלו פתוח כדי שעניים יוכלו ליטול משם. (שיעורי הגרמ"ד, דרוש ואגדה)

וַיִּכְתֹּב סֵפֶר זִכְרוֹן לְפָנָיו לַיהוָה ד' וּלְחַשְׁבֵּי שְׁמוֹ... זָכְרוּ תוֹרַת מֹשֶׁה עֲבָדֵי אֲשֶׁר צִוִּיתִי אוֹתוֹ בְּחֹרֶב (הפסרת שבת הגדול).

סיפר מרן הגרמ"ד זצוק"ל: זקני רבינו בעל "בית הלוי" היה מצטער על מה שסבר שאינו מקיים דברי הרמ"א כפשוטם שכתב (ש"ע או"ח סימן א סעיף א) "שויתי ד' לנגדי תמיד... כל שכן כשישים האדם אל לבו שהמלך הגדול... עומד עליו ורואה במעשיו... מיד יגיע אליו היראה וההכנעה בפחד ד' יתברך", וחשש שאין מגיעה אליו היראה "מיד" אלא הדבר לוקח כמה רגעים. ואחד רצה להפיס את דעתו ואמר לו כי הרמ"א כותב "כשישים האדם אל לבו", והנה פחד ויראה תלוי במח האדם, לא בלב, ויתכן שרגעים אלו היינו הזמן שהלב מוסר הדבר אל המוח. (משיעורי הגרמ"ד)

סגולה לערב פסח אגרת ר"ש מאוסטרופולי

רבני ארץ

סיפר מרן הגרמ"ד זצוק"ל: העיר מוש היתה עיר גדולה, סמוכה לברנוביץ, אשר הייתה מתחילה כפר קטן ולא מוכר עד כדי שכשרצו

לאביו של הבית הלוי - הגאון רבי יצחק זאב זלה"ה שהיה ראש הקהל בקובנה, והבית הלוי הבין שאיש כזה יכול להחריב עולמות אם יתנו לו לדרוש שם, וערך לו מכתב המלצה לאביו וכתב שם "הנה המוכ"ז נאה דורש וכו' ויתן עליו עין לשומרו וכו'".

היהודי הזה הלך לקובנה ונתן את המכתב לר' יצחק זאב והוא אמר לו בחריפות שיעמוד כנגדו בכל דבר שיעשה ולא יתן לו לדרוש בשום מקום בעיר. שאלו הלה: והרי הבאתי לך מכתב המלצה מבנך הרב מבריסק? השיב לו רבי יצחק זאב: הלא כתב במכתבו 'נאה דורש', ולמה לא כתב גם הסיום 'ונאה מקיים', ועל כרחך הפשט הוא שרצה לרמוז שאינו נאה מקיים. (שיעורי הגרמ"ד, דרוש ואגדה)

הגדה של פסח

כולנו יודעים את התורה

פעם סיפר זקני מרן הגר"ח מבריסק זלה"ה שבאחד מלילות החורף כשחזר לבית בשעה

לציין בספרים היכן ברנוביץ מוקמת, כתבו ברנוביץ הסמוכה למוש, ולאחר זמן נעשתה העיירה הקטנה הזו לעיר ואם בישראל, והיו שם כמה ישיבות. ושמעתי מחתני הג"ר נחמיה קפלן שליט"א שהוא מנכדי הרב דברנוביץ שמקובל בידם במשפחה שרבינו בעל "בית הלוי" נתן ברכה לסבו שיהיה רב עיר, ואמר לו סבו שאין זה שייך כיון שלכל עיר ישרב, וכשמת הרב הלא דרך העולם שירש אותו בנו או חתנו ואין פתאום יהיה הוא רב עיר, והשיב לו הבית הלוי: מה הבעיה, אפשר לבנות עיר ושם תהיה אתה הרב! וכך הוי שברנוביץ שהיתה אז כפר קטן נעשתה לעיר גדולה, ושם נתמנה סבו הנ"ל להיות רב, והבינו הכל שלצורך קיום ברכת הבית הלוי תתייסד עיר מחדש שהתחילה בלא כלום עד שהיתה עיר רבתי עם.

היאך נרמזת

כשזקני רבינו בעל "בית הלוי" היה בבריסק, בא אליו יהודי אחד שהיה בדרכו לקובנה וביקש ממנו שיכתוב עבורו מכתב המלצה

12

שימני
כחותם
פסח תשפ"א
הַסֵּלֶס

בית הלוי ברכו את ד'

פנינים נבחרים משולחן גבוה שנשמעו מפי מרן הגרמ"ד הלוי
סולובייציק זצוק"ל על זקנו מרנא ורבנא ה'בית הלוי' זיע"א
מעניני דיומא - חג המצות

הרב נחום סילמן - עורך הגדה של פסח "בית הלוי"

הגדלות של הגרי"ל דיסקין, שכבר כשהיינו
ילדים היינו יודעים את זאת.

בשעת מעשה ישב שם הצדיק הנודע
מבריסק רבי שלום מנשה זלה"ה והתחיל
לרעוד בכל גופו כאשר שמע הדברים וחלשה
דעתו, שאל אותו הבית הלוי האם אינכם
יודעים הדבר, ולקחו עמו אל החדר ואמר לו
את הסימן לדבר.

ויאפו את הבצק... עוגות מצות

בהיות הבית הלוי רב בעיר בריסק, חפצו
פעם אחת אנשי העיר לאפות קודם הפסח מצות
גם מן "החדש" כדי לאוכלם בחול המועד שאז
עפ"י הדין החדש כבר מותר, וכשנשאלו הבי"ד
שבעיר על זה הסכימו עמם שאפשר לאפות
מהחדש לצורך חוה"מ. אולם רבינו התנגד לזה
בכל תוקף. וטעמו ונמוקו עמו דבאפיית מצות
לא יימלט שלא תזדמן איזה שאלה של חימוץ
באי אלו מן המצות, אלא שהדין הוא כי חימוץ
לפני הפסח בטל ברוב, אך כל זה כשאופים את

רבי נחמן: התפילין שלך פסולות, ופתחו את
התפילין ואכן מצאו שחסר שם שם ד'. והמשיך
החסיד ואמר, הרי זה ודאי שלא הלך הבעל שם
טוב עם תפילין פסולות, אלא מוכרח שמיד
שאמר רבי נחמן שהתפילין פסולות, פרח שם
ד' מן התפילין.

החלו לצעוק המתנגדים: והרי זהו מוחק
את ה', וכי מהו החילוק אם הוא מוחק את השם
ביד או בפה. ענה להם אחד מהחסידים: ואפילו
אם נאמר שהיה פסול מלפני כן, אבל זה לבד
הוא דבר גדול שידע שהתפילין פסולות. נענו
המתנגדים: זהו עוד לא כ"כ גדלות, כי השרף
מבריסק מהרי"ל דיסקין זלה"ה כשהיה נכנס
לבית הכנסת כל בוקר, היה אומר לאנשים
התפילין שלך כשרות או פסולות.

באמצע שיחתם נכנס הבית הלוי ושאל
באיזה ענין דברו, אמר הבית הלוי הנה להוציא
את השם ע"י מופת זה לא יתכן בשום אופן, וא"כ
נשאר הקושיא האם הלך הבעש"ט עם תפילין
פסולות, את זאת אינני יודע, אולם מה שאתם
אומרים על הגדלות של הגרי"ל דיסקין, שהיה
יודע אם התפילין כשרים או פסולים, זו אינה

מאוחרת, היה מזוג אויר סוער וירד גשם שוטף,
ולא רצה לרפוק על הדלת כדי לא להפריע את
אביו רבינו בעל בית הלוי מלימודו, והתחיל
לטייל בחוץ תחת הגשם. לאחר זמן הרגיש
רבינו שמישהו נמצא בחוץ, כיון שכן פתח לו
את הדלת, כמובן שרבי חיים היה רטוב מהגשם
עד לשד עצמותיו, אבל אביו לא הסתכל על זה
אלא מיד הציע לפניו את הדברים אשר הוא
עוסק בהם עכשיו, ובקש מרבי חיים שהוא
יאמר מה חידש היום, ורק אח"כ אמר לו היות
והבגדים רטובים, לך להחליף את הבגדים. הרי
שכל חיותו ומהותו היו עסק התורה, ושום דבר
לא הפריע אותו מלימודו.

באותות ובמופתים

בבית זקני רבינו בעל "בית הלוי" ישבו פעם
חסידים ומתנגדים, וסיפר אחד כי הרבי רבי
ברוך ממזיבו' ורבי נחמן מברסלב - צאצאי
הבעש"ט, דברו ביניהם, ואמר רבי ברוך לרבי
נחמן: בהדי דידי קא מינצית, והרי אני הולך
בתפילין של הסבא הבעל שם טוב?! ענה לו

המצות בתבואה מן הישן, אבל כאשר אופים מתבואת החדש שוב לא יוכל להתבטל ברוב לפני פסח משום שאיסורים אין מבטלין זה את זה, וא"כ איסור חמץ לא בטל באיסור חדש, ורק בפסח כאשר כבר לא יהיה בו איסור חדש אז הוא יתבטל ברוב, אך אז כבר לא יוכל להתבטל החימוץ ברוב מכיון שחמץ בתוך הפסח איסורו במשהו ולא בטל, ולכן אסר להם לאפות מ'חדש'.

ומרן הגר"ח זלה"ה היה מתקשה בפסק זה מתוך יסוד בדין דאין איסורים מבטלים זה את זה, והיה נוטה להתיר אך לא רצה לבטל מנהג אביו.

וכשסיפר מרן הגר"ז זלה"ה עובדא זו, שאלו בנו מרן הגרמ"ד צוק"ל הלא לדידן גם כן נפקא מינה, באופן שמפריש תרו"מ רק בפסח, לכאורה ג"כ שייך החשש הנ"ל שאיסורים אין מבטלין זא"ז, וקודם פסח עדיין טבל, וחמץ בטבל לא בטל. וכשהפריש ששייך ביטול אם כבר פסח, ולכמה פוסקים אפילו ערב פסח אחרי חצות תו לא בטל, ומרן שתק ולא אמר מיד"י. (מלוקט)

רחצה

על נטילת ידיים

זקני רבינו בעל "בית הלוי" זלה"ה היה מקפיד מאוד בהנהגתו בשעת נטילת ידיים בכל פרטיה ודקדוקיה. ופעם אדם אחד שאל אותו מה הקפידא הגדולה כל כך בנטילת ידיים, והרי שלמה תיקן נטילת ידיים רק לקודש, ואח"כ תקנו חז"ל שגם לתרומה צריך נטילה, ואח"כ גזרו שגם לחולין צריך נטילת ידיים והכל משום סרך תרומה ותקנו גם בזמן הזה, וא"כ בזמן הזה למה צריך לדקדק ולהחמיר כ"כ בענין זה?

השיב לו רבינו: אמשול לך משל למה הדבר דומה, לאדם שהיה עשיר גדול ובנה לעצמו ארמון גדול, ובמקום אחד התקין דלת מיוחדת ומשובצת בזהב. לימים ירד מנכסיו והוצרך למכור את כל ביתו ומטלטליו, אך את אותה דלת מיוחדת שהיתה מותקנת בארמונו לא הסכים למכור בשום אופן. וטעמו ונמוקו עמו, שהרי גלגל חוזר בעולם וכל זמן שדלת זו נמצאת ברשותו, אות הוא שעדיין האמונה מפעמת בלבו שהקב"ה יחזירו למצבו הקודם לימי גדולתו, אבל אם כבר ימכור את הדלת הזאת, זהו סימן שנתיאש לגמרי מלשוב למעמדו הקודם.

והנמשל הוא - אמר הבה"ל - הרי את כל הדברים שהיו נוהגים בזמן שבית המקדש היה קיים אין לנו בזמן הזה מלבד מצוות נטילת ידיים, וא"כ כל זמן שמדקדקים אנו במצוה זו, אות הוא שעדיין מפעמת בנו התקוה והאמונה שיבנה בית המקדש במהרה. (קובץ תורני ישורון, י') הלל

יקר בעיני ד' המותה לחסידיו

סיפר מרן הגרמ"ד צוק"ל: אל רבינו בעל "בית הלוי" נכנס פעם רב אחד, בין הדברים אמר מרן הבית הלוי על בנו רבי חיים שהיה אז כבן שלש, "אתה יודע? הילד הזה יודע ללמוד!" תמה אותו רב ושאל "זאת מנין?", השיבו הבית הלוי הבה ואשאל אותו שאלה ונוכח מתשובתו. שאל הבית הלוי את רבי חיים: הנה כתוב בתורה (דברים לג, ו) "יחי ראובן ואל ימות", ויש להבין ממנ"פ אם כבר אמר משה רבינו "יחי ראובן" א"כ מה היה צריך שוב לומר "ואל ימות"?

חשב רבי חיים איזה רגעים, ואמר: "אבא,

מתי אמר את זה משה רבינו בזמן שראובן היה חי או שכבר היה מת"? השיבו הבית הלוי: "בודאי כשכבר מת", אם כך נענה רבי חיים ואמר: "הרי הדבר פשוט "יחי ראובן" היינו שיקום בתחית המתים, ועכשיו כבר שייך לומר "ואל ימות" לעולם הבא". וכשהגדיל מרן הגר"ח אמר שכבר אז היה לו דרך בלימוד.

ברעב זנתנו... ומחליים רעים ונאמנים דליתנו

סיפר מרן הגרמ"ד צוק"ל, מעשה ששמע מפי מרן הגאון רבי יחזקאל אברמסקי, שהוא שמע את המעשה מהשמש של רבינו הבית הלוי אשר שמו היה ר' שמעון. בהיותו בסלוצק לאחר שחיבר והדפיס את ספרו בית הלוי הלך ומכרו בעצמו, ונסע עם השמש ר' שמעון לעיר מינסק, ובדרך כלל נשמש מכל הגבירים ומכר לבני תורה העניים, ופעם שאלו ר' שמעון מדוע אינו מוכר גם לעשירים, וענה לו הבית הלוי אני המחבר של הספר ויודע אני למי למוכרם, ולא יסף עוד לשאלו, והיו שם עד מוצאי תשעה באב שאז רצה הבית הלוי לנסוע לואלאזין כיון שרצה להגיע הרבה לפני שבת ועל כן יצא את מינסק עוד לפני שהתפלל תפלת מעריב.

תוך כדי הליכתם ביקש רבינו מהשמש שיראה אם יש בית בסביבה כדי שיוכלו להכנס ולהתפלל מעריב, עלה ר' שמעון על עץ גבוה וראה שמרחוק יש בית ובו נר דלוק והלכו לשם. כשהגיעו לשם אמר להם גוי אחד שבבית סמוך ישנו יהודי חולה אנוש והוא גוסס ועומד למות, ומיהר הביה"ל אל תוך הבית והתחיל לעשות הכל עבור החולה. הוא נתן לו רפואות וטיפל בו בכל כוחו ובכל דבר שנתן לאיש היה אומר יהי רצון שיהא זה רפואה לעוזרו, וממש רעדו הכתלים מכח הכוונה שכיוון בתפלותיו.

כך היה מטפל בחולה ודואג עבורו, ולאותו חולה אפילו לא היה כר לשכב עליו, ונתן לו את הכר שלו כדי שיוכל לשכב עליו עד שהגיע שעה לפני עלות השחר ועדיין לא התפלל תפלת מעריב, באותו שעה הוטב במקצת מצבו של החולה ויצא מכלל סכנה ע"י רוב הטיפול שנתן לו, ועל כן התיר לעצמו הביה"ל לעזוב את החולה לכמה רגעים ולהתפלל מעריב. וסיפר ר' שמעון שתפילתו של רבינו היתה במהירות כזו, שקודם שהספיק לסובב את עצמו כבר גמר להתפלל. לאחר שגמר להתפלל שב להחולה לטפל בו עד שהוטב לו והיה יכול החולה להיות לבד.

כשעלה השחר המשיכו לנסוע לואלאזין, וכשהתקרבו לעיר ראו מרחוק אדם עומד ומחכה, ואמר הבית הלוי שמסתמא זהו בנו מרן הגר"ח זלה"ה שיצא מהעיר כדי להמתין להם כיון שהיה יודע שצריכים הם להגיע לשבת, ואם לא הגיעו עד עתה מסתמא זהו הטעם לדאגתו [כיון שדרכו של רבינו היתה תמיד להקדים ולהגיע הרבה קודם שבת].

בביתו של הגאון הנצי"ב מואלאזין זלה"ה התכוונו לבואו של הבית הלוי והכינו כל טוב, וכן הכינו עופות וקר עבורו, כשראה רבינו את העופות אמר לעצמו כדרכם של בני אדם

עם ש"ב מורנו רה"י דבאר יעקב צוק"ל בחדוותא דשמעתתא

בנעימות ובקול את הגמרא, ובכל פעם שהיה הבית הלוי מזכיר שם של אמורא, היה אומר בהתלהבות "רבא הקדוש אומר", "אביי הקדוש אומר" וכיו"ב כדי להחדיר אצלו שהתורה היא קדושה מאוד, ואיננו מתעסקים רק בחכמה בעלמא.

ומרן הגרמ"ד צוק"ל סיפר, שסיפר לו זקן אחד שהיה פעם אצל הבית הלוי והיה אז עסוק בלימודו, ושמע אותו קורא את לשון הגמרא "אמר אביי" עשרות פעמים, וכל זה מכח אהבת התורה שבערה בלבו. (בדרכי עבודת ד', חנוכה תשע"ז)

נרצה הסעיד נוצצים... חולץ לוט מהם

נוהג היה רבינו הבית הלוי כשהיה נוסע בדרכים לפשוט את בגדי הרבנות שהיה אנוס ללבוש בעירו וללבוש בגדים פשוטים כדי שלא יכירוהו, את מגבעתו הרבנית הסיר ולבש מצחית [קסקט] כדרך בעלי הבתים באותה תקופה.

באחת ממסעותיו לברנוביץ נקלע בשעת לילה לרוח סערה גשמים עזים וכפור חזק, ולכן החליט לפנות לכפר הקרוב ביותר. בהגיעו לפונדק היהודי הראשון שנקלע לדרכו, ניגש לדפוק קלות בדלת אך אין קול ואין עונה, אף כשהגביר את עוצמת הדפיקות נשאר עדיין קול דממה, אבל משום סכנת נפשות של ממש להשאר בחוץ בכפור זה הוא לא התיימש, ודפיקותיו בדלת הלכו וחזקו עד שהדפיקות עשו את שלהן, ובעל הפונדק התעורר משנתו ובכעס עצור ופנים זועפות פתח את הדלת. "מה לך כי נזעקת בשעה כה מאוחרת בלילה?" התריס כלפיו בעל הפונדק, אך הוא התחנן על נפשו. "יציץ מר לבחוץ ויראה את המזג אויר השורר בחוץ, אנא הכניסני לביתך ואלון בו הלילה". "אין לי מקום לינה עבורך" - נענה בעל הפונדק - "עוד שעה קלה אמורים להגיע לכאן אורחים חשובים, וכל מקומות הלינה מוכנים ומזומנים עבורם". הוא לא ויתר והתחנן על נפשו כי מדובר כאן בסכנת נפשות, וניסה לשכנע את בעל הבית במה שאמרו חז"ל כל המציל נפש אחת מישראל כאילו קיים עולם מלא, ובידו עתה לקיים עולם מלא. הפצרותיו ותחנוניו ריככו קצת את לב בעל הפונדק והוא ניאות לתת לו מקום לשכב על הרצפה בפינת המסדרון. תיכף התיישב על הרצפה והוציא ספר ללמוד בו. "לא די בכך שהכנסתיך לביתי, הינך עוד מרהיב עוז להפריע את שנתנו", קצף עליו בעל הפונדק והכריחו לכבות את הנר. כך המשיך לשנן תלמודו בחשיכה, שפתיו נעות, אך קולו בל ישמע לאחר.

לאחר כמה שעות נשמעו שעטות של עגלות שנעצרו ליד הפונדק, היו אלו האדמו"ר רבי אהרן מקוידניוב זלה"ה ורבים מחסידיו, מיד הזדרז בעל הבית להעלות את האור ופתח לפנייהם את הדלת וקיבלם בסבר פנים יפות. בעל הבית ובני ביתו נחפזו לערוך השולחן

יכול לפשוט את דברי התוספות אך ורק בתנאי שרבו יגלה לו מה טמון באותיות הפורחות האלו. הסכים הבית הלוי לתנאי ואחרי ששמע ממנו את ביאורו הנפלא בדברי התוספות ונוכח לראות כי אמת בפיו, גילה באוזניו כי בצעירותו היה חריף בלשונו ובכדי להיגמל מנטייה זו הזמין את הקופסא הזאת שתזכיר לו את הפסוק (משלי כא, כג) "שומר פיו ולשונו שומר מצרות נפשו". ולמען יהיה לו הדבר לתזכורת קבועה קבעו בקופסת הטבק שלו, כך שאף בשעת שיחתו עם בני אדם יוכל תמיד להתבונן ולהזכיר לעצמו חובת הזהירות בשמירת פיו ולשונו.

ומרן הגרמ"ד צוק"ל סיפר כי לפי השמועה על קופסת הטבק של רבינו היו חרותות האותיות שיל"ת, שהם ראשי תיבות של הפסוק (תהלים טז, ח) "שויתי ד' לנגדי תמיד".

בקרב קדושים

סיפר הגאון הגדול רבי משה שטרנבוך שליט"א: סיפר לי ידידי הגאון רבי חיים חייקל גרינברג זצ"ל [רב בק"ק קענא הסמוכה לזילנא] ששמע עדות מפי הגאון רבי שמואל יצחק יפה זצ"ל על חותנו מרן ה"בית הלוי", שהיה לומד

שלפעמים משיחים לעצמם 'חבל שאין לאותו חולה לאכול אוכל זה', כיון ששמע השמש דבר זה יוצא מפי רבינו, לקח אחד מהעופות ונסע מהר לחולה ליתן לו.

כשחזרה אשתו של הנצי"ב וראתה שחסר עוף אחד תיכף אמרה 'עכשיו אני יודעת לבטח שהגרי"ד הגיע לואלאזין שזהו בטח אחד ממעשיו'. והנה לאחר שבוע ביום השלישי בא האיש שהיה חולה לואלאזין להחזיר את הכר שנתן לו הבית הלוי באותו לילה. (עובדות והנהגות לבית בריסק)

ולשון אשר שמת בפינו

באחת משיחותיו של האדמו"ר מקאפוסט זלה"ה בן האדמו"ר בעל צמח צדק זלה"ה מלובאוויטש עם הגאון הרוגאטשובי רבי יוסף רוזין זלה"ה, סיפר לו הרוגוטשובער על אחת מחוויותיו אצל רבינו הבית הלוי, כי על השולחן לפני רבו הבית הלוי בסלוצק היתה מונחת בדרך קבע קופסת טבק שהיו חרותות עליה האותיות המסתוריות ש פ ו ש מ נ, אולם הבית הלוי סירב לפענח אותם בפני תלמידיו. יום אחד כשנתחבט הבית הלוי בפשט דברי התוספות אמר לו תלמידו הרוגוטשובער שהוא

כיד המלך ברוב פאר והדר. כאשר חלף הרבי במסדרון לרחוץ ידיו, מצא את הגאון מבריסק שוכב על הקרקע, מיד נתן הרבי את קולו בהתרגשות: ר' יושע בער שוכב כאן?! כשמוע בעל הבית את קריאות האדמו"ר התמלא בושח, ניגש וביקש מרבינו שיסלח לו, שכן לא ידע מיהו. א"ל רבינו: הנה התורה מבליטה את הכנסת האורחים של אברהם אבינו בעוד שאת הכנסת האורחים של לוט, הגם שהיתה במסירות נפש נפלאה, התורה לא מדגישה. ולא עוד, אלא שהמלאכים אמרו ללוט שאינו ניצל בזכות עצמו אלא בזכות אברהם, אתמהא. אלא הביאור בזה הוא פשוט שאצל אברהם נדמו לו האורחים כערבים, אבל אצל

לוט הוא ידע כי מלאכים באו בצל קורתו. אין זו גבורה למסור נפשו בשביל מלאכים שאפשר להנצל בזכותם, החכמה למסור נפשו בשביל אנשים פשוטים. יש אומרים [בשם מרן הגאון רבי איסר זלמן מלצר זלה"ה] שרבינו אמר אז לבעל הפונדק את דברי מוסרו תוך פירוש על הפסוק בפ' וישלח (בראשית לד, ז) "כי נבלה עשה בישראל לשכב את בת יעקב וכן לא יעשה", דמיון כפל הלשון כי "נבלה עשה" וכן "לא יעשה"? אלא דבגמרא ב"ק (בסו.) איתא שאם נתן דינר זהב בפקדון לאשה ואמר לה הזהרי בו של כסף הוא, פשעה בשמירתו אינה משלמת אלא של כסף הזיקתו משלמת של זהב, דא"ל מאי הוה לך

"אני גם שמש"...

שח אחיינו הגאון רבי אברהם נובוגרודצקי שליט"א, שנזדמן אצלו לביתו לפני כמה שנים באיזה יום של חול. אמרו לו להמתין בחדר השני, והמתנה ארכה זמן רב. לפליאתו על מה יש להמתין כל כך, הביט מעבר לדלת הפתוחה למחצה, וחזה כיצד הוא מתעסק עם כספים בכובד ראש, מכניס למעטפות וכו', ושוב סופר, כך במשך מחצית השעה. הוא התפלא מאוד ושאלו מה ראה על ככה, הסביר לו רה"י זצוק"ל שאלו המשכורות של האברכים, ומסדרם לפני ה'חלוקה', והוסיף, 'איך בין אלעס, אני ראש ישיבה, אני משגיח, ואני גם שמש'...

מששמע כך פתח וסיפר לו מעשה נפלא ששמע מהגאון רבי מרדכי אליפנט זצ"ל ראש ישיבת איתרי, [שאת המעשה הזה ביקש יבלחט"א הגאון הגדול רבי שלמה פיישר שליט"א שיספר ופיץ אותו לרפואת ר' מרדכי בעת חליו]. היה זה כשר' מרדכי הגיע להיבחן לישיבת 'בית התלמוד' בארה"ב בימי בין הזמנים. הוא חיפש את ראש הישיבה מרן ר' ליב מאלין וראה אותו מנקה את חדרי הנוחיות, מטאטא ושוטף. הוא היה אחוז תדהמה, לראות מחזה כזה באמריקה... אמר לו ר' ליב, אני אסיים ואז אסביר לך. סיים, וכך ביאר את מעשהו: ר' ירוחם

היה אומר, שהעולם הזה הוא בית מלון מאוד יקר, ועל כל הנאה מהעולם הזה המחיר מאוד גבוה, ומי יודע מה ישאר לעלמא דאתי. יש עצה אחת, מלצר אוכל בלי חשבון, הוא מלצר...

כאשר אדם בעולם הזה עובד אצל הקב"ה כמלצר, הוא אוכל בחינם ולא ינוכה לו מהעולם הבא. אמר לו ר' ליב, 'כשאני ראש ישיבה אני לא מלצר; כשאני מנקה אני מלצר'. מרן הגרמ"ד נתרגש למאוד מהסיפור, והגיב במעשה הידוע על זקנו מרנא ר' חיים וואלאז'נער, כי תלמידי וואלאז'ין גילו שבימי החורף, אף כשבחוץ נערם שלג כבד, היתה הדרך המובילה לישיבה סלולה ומפולסת כדבעי. עקבו וגילו שהיה זה רבינו חיים זי"ע שבגופו טרח לסלול את דרכם של בני הישיבה. הפטיר וענה ר' דוד: כשהזידע ר' חיים היה מספר מעשה זה, היו עיניו זולגות דמעות!

אחיינו הגר"א שליט"א מוסיף ומתאר את ריחוקו בתכלית של הגרמ"ד זצוק"ל מן העולם הזה כידוע ומפורסם, עד כי במשפחה יודעים כי חמותו, הסבתא שטרנבוך ע"ה, הגיעה לביקור לפני ששים שנה וקנתה שלושה סטים של כסאות לילדיה המתגוררים בארץ. אצל ר' דוד - זה נשאר עד היום...

גביה דאזקתיה, הרי דאע"ג שבשמירתו אינה חייבת רק בשל כסף, מ"מ אם הזיקתו בידים כיון שגם של כסף אין לה להזיקו, חייבת לשלם כשל זהב כל ההזיק, אף שלא ידעה בו, זהו שאמר הפסוק כי נבלה עשה בישראל לשכב את בת יעקב, ומחויבים הם בעונש על בת יעקב, ואם יאמרו שהם לא הכירו את מעלתו של יעקב אבינו, ולא ידעו את גודל העבירה, בזה עדיין אינם נפטרים, שהרי "כן לא יעשה" אף לפשוט שבפשוטים דהמעשה לכשעצמו פסול ומתועב, גם אם מדובר בבית הדיוטות, ממילא זו לא טענה שלא ידע, לכן מגיע לו העונש על מה שביזה את בת יעקב. [לימים הדפיס הביה"ל את הפירוש הנ"ל בספר "בית הלוי" עה"ת בפרשת וישלח].

הלך מחאן - אמר רבינו הבית הלוי - אילו היה מצטמצם כל חטאך באי כיבודם ואירוחם של תלמידי חכמים כראוי, אכן מחוק היה לך ונמחל היה לך חטא זה, שכן ניכרים דברי אמת כי לא ידעת מיהו הרב דסלוצק, אלא שהתנהגות שהתנהגת בי ומדת הכנסת אורחים שרכשת לך, אינה ראויה אף לפחות שבישראל, דכי אדם פשוט מותר להשאיר כך באישון ליל ובקור עז ששרר בחוץ?! לכן טענתך כי לא ידעת כי אני הרב דסלוצק אינה טענה כלל וע"כ נתבע אתה על שביזית את הרב דסלוצק, ואתה כי עשית זאת, איני מוחל לך עד שתבוא לביתי ותראה איך מקיימים הכנסת אורחים.

בעל הבית קיבל את התנאי והתאכסן בבית הרב הרב וראה בעיניו הכנסת אורחים מהי ונהפך לאיש אחר, עד שנודע כמכניס אורחים גדול בכל סביבתו.

[ומרן הגרמ"ד זצוק"ל הוסיף כי מעשה דומה אירע עם זקנו מרן הגר"ח זלה"ה שנסע ג"כ כאדם פשוט ברכבת עם בגדים פשוטים והיה חסר מקום לשבת ונתיישבו ב' אנשים בספסלו של הגר"ח, ואט אט דחפו אותו יותר ויותר שיהא להם מקום לשבת ברווח עד שהגר"ח כמעט ונפל מהספסל מצדו השני, והיה חצוי תלוי באויר כל הנסיעה.

והנה בהגיע הרכבת למחוז חפצם ראו התקהלות גדולה של אנשים שבאו להקביל פני הגר"ח ונתמלאו חרדה על שביזוהו והתנצלו בפניו שלא ידעו שמדובר בהרב מבריסק. אמר להם הגר"ח את פירוש של אביו הבית הלוי על הפסוק הנ"ל "כי נבלה עשה בישראל לשכב את בת יעקב וכן לא יעשה", שכיון שמעשה זה לא ייעשה גם לשאר האנשים אין התנצלות שלא ידע שזו בת יעקב. ואף כאן כיון שמעשה זה לא ייעשה גם לשאר אנשים מה שייך להתנצל כן.

ויש מוסיפים על המעשה שהוסיף הגר"ח לומר להם שהוא יכול למחול להם מחילה של פגיעה ברב דבריסק, אבל הם הרי רצו לפגוע בו כאדם פשוט, וע"ז איך יוכל למחול להם].

(מלוקט)

ששה סדרי משנה

סיפר מרן הגרמ"ד זצוק"ל: לפני פטירתו של רבינו הבית הלוי, צויה על בנו מרן הגר"ח זלה"ה שיקפיד ללמוד משניות

לעילוי נשמתו בכל חדשי האבלות. והוסיף להזהירו כי ביום שלא ילמד משניות לטובת נשמתו, אף קדיש לא יאמר עליו.

שיר השירים שתיתי ייני עם חלבי (ה, א)

זהירותו המופלגת של רבינו הבית הלוי זי"ע מחשש כל דהוא של יין נסך, נראתה בעת שהיה צריך לעבור ניתוח באחרית ימיו. הצורך לכך אירע לאחר שהיה רבינו בביתו ובקומה מעליו עמדה כלתו עם בנה הקטן והחליק מידה דרך החלון למטה, רבינו הבחין בזה ומתוך פחד ובהלה נעשה חולה והוצרך לניתוח. ומתחילה לא ידעו אם יסכים לניתוח, אמנם מרן הגר"ח זלה"ה בא לבקרו ודיבר עמו, ולאחמ"כ אמר לרופא שהוא אינו מתנגד לניתוח, אבל לא יסכים להיות מסייע לזה וגם יתנגד שיעשו לו הרדמה, אלא הוא ישאר ער במיטה והרופאים יעשו בו כרצונם.

הסיבה שהתנגד לניתוח, יש האומרים ששמעו מפי מרן הגרי"ז זלה"ה כי סירב לזריקת ההרדמה בשל חשש שמעורב בה יין נסך. ועוד סיפר בענין זה מרן הגרמ"ד זצוק"ל שבעת עשיית הניתוח שהיה כאמור בלא הרדמה, הוא התרכז באיזה ענין בריכוז גדול ולא זו כלל במשך כל הניתוח. בשעה ששכב בלא ניע חשש הרופא שמא התעלף וקירב אל אפו צלוחית של דבר חריף לראות אם הוא מגיב, וראה שרבינו דחה הצלוחית בידיו, והסביר אח"כ שזה היה מחשש יין נסך שלא רצה להריחו.

קשה כשאל קנאה (ח, ו)

ידועים דברי רבינו ה"בית הלוי" (פרשת יתרו) על תמיהת האבן עזרא על הלאו דלא תחמוד האיך שייך אזהרה על זה, ומה יעשה האדם עם הלב חומד? וביאר כי בגדול הפחד

הגדה של פסח "בית הלוי"

האיכות הכולל פנינים ויסודות יקרים במצוה נשגבה זו עם הוספות וביאורים, המאמר מצורף להגדה של פסח לקראת "חג האמונה" בבורא עולם המנהיג את עולמו וזן ומפרנס את בריותיו.

כאמור, האיר פני מזרח עולמה של תורה עם צאתה לאור עולם של הגדה של פסח "בית הלוי" הכוללת אוצר בלום של פירושים וחידושים, עובדות והנהגות, ואמרות טהורות משלחנו של מרנא ורבנא רבינו יוסף דוב הלוי סולובייצ'ק זי"ע בעל ה"בית הלוי".

הגדה זו המכילה כ-650 עמ' כוללת את סדר ההגדה ברוב פאר והדר עם אוצר הלכות ומנהגים לליל הסדר. וכן משובצים על סדר ההגדה פירושים מתורת רבינו הבית הלוי בשני מדורים: האחד כולל את חידושי בעל בית הלוי ומלוקטים מספרו על התורה וספר תשובותיו, והשני כולל עובדות ומעשי רב על סדר ההגדה, וכן ליקוטים מחידושי רבינו שנמסרו ע"י תלמידיו וגאוני דורו וצאצאיו הגאונים לשושלת בית הלוי בריסק. כנזכר, שמועות רבות בשמו של בעל בית הלוי משובצים ע"ס ההגדה מפי השמועה בשם נינו מרן הגרמ"ד זצוק"ל.

לספר זה מצורף גם "מאמר הבטחון" שנכתב ע"י מרן בעל בית הלוי זצוק"ל ובו מאריך בחשיבות מדת הבטחון, מאמר רב

מעט פחד שיעלה על לב האדם מעביר ממנו כל כוחות התאוה והחמדה, א"כ אחרי שהזהירה התורה בלאו דלא תחמוד ואסרה לחמוד, אם היתה לאדם יראה מן האיסור אפילו יראה קטנה כיראת הנפילה, ג"כ שוב לא יחמוד כלל. והכלל העולה מן הדברים שכשיש פחד שמים ויראת חטא הרי מכוחם מצטננת באדם רתיחת דמו ופוסק החימוד הטבעי.

וכשבא מרן החזון איש זלה"ה לדבר בשבחו של רבינו הבית הלוי קילס מאד את הפירוש הזה, ולא נתקרה דעתו עד שקרא שאכן ראויים הדברים רק למי שאמרם ולדומים אליו, שכן פחד ה' היה חופף עליו כל היום, והוא הרגיש יפה את שכתב, ביאורו שבספר אינו אלא בבואה לדמותו שלו.

ונכדו מרן הגרי"ז זלה"ה סיפר את המקובל בידו כי אמנם בספרו ערך הבית הלוי את ביאורו כתירוץ לקושית האבן עזרא, אך למקורביו היה אומר את הדברים בתורת קושיא על דברי הראב"ע כמי שאינו מבין את קושית הראב"ע, וכשהתפעל אחד מבעלי המוסר על החכמה המושקעת בדברים אלו, הגיב מרן הגרי"ז באומרו כי אין כאן כל חכמה אלא שאצל רבי ישע בער היתה כך ההרגשה.

ועוד אמר מרן הגרי"ז זלה"ה בהזדמנות אחרת לבנו הגאון האדיר רבי מאיר זלה"ה, שדברי רבינו הבית הלוי אלו לא נאמרו מתוך שכלו, אלא מתוך לבו.

ונינו מרן הגרמ"ד זצוק"ל אמר בזה כי ראויים הדברים למי שאמרם, מפני שזו היתה מציאותו של רבינו, שמה שכתוב בתורה נעשה מציאות ממש (מלוקט)

מפני האיסור ודאי מצטננת באדם רתיחת דמו ופוסק החימוד. הוא כותב על כך משל לאדם שמתאוה תאוה היותר גדולה אצלו כל אחד לפי טבעו ויהיה גם קרוב להשיג תאוותו וילך אחריה, ואז היצה"ר בוער בו כאש, רק דרך הילוכו הוא על גבי הנהר הקפוא מקרח, ובדרך ריצתו נחלקה רגלו על הכפור וחשב ליפול, הרי באותו רגע שנחלקה רגלו ונטה ליפול פשיטא שתיבטל אז ממנו כל אותה התאוה, שהפחד מהנפילה העביר ממנו כל רצונו, דכן יסד הבורא יתברך בטבע כל הברואים דגם

פסח בבריסק

ואפשר לסדר שם אפיית מצות כראוי. ומרן ז"ל התפעל מזה שר' חיים עוזר עם כל טרדותיו המרובות, ובפרט בעת המלחמה, חשב על הענין הזה של המצות של מרן ז"ל, והבין שהוא יחשוש לאפות בוילנא מצות יד, ולכן הקדים הוא לומר למרן ז"ל שיכול לאפות במקום פלוני לפסח.

באותה שנה ביקר מרן ז"ל אצל ר' חיים עוזר, והוא כיבדו בכוס תה עם סוכר ושתאו, אף שמרן ז"ל היה מקפיד בפסח לשתות תה בלא סוכר.

הפסח אצל ראשי הישיבה

התלמידים בואלאז'ין היו מספרים ההבדל שבין ה'בית הלוי' והנצי"ב, ה'בית הלוי' התחיל את ענין המצות כבר מחנוכה, ודאג שיהיו לו חיטים טובות.

זמן מה לפני פסח, כבר החלו באפיית המצות, וכשהלכו לשאוב מים שלנו הציבו שומרים ברחובות שהיו עוברים עם המים, שמא תעבור שם עגלה עם קמח, והמים היו מכוסים מכל הכיוונים, והכניסו חצר שלמה של עצים בתוך התנור, והיה ממש נס שהתנור לא התבקע מרוב חום, ומכל המצות שאפה, בחר

הנהגות וחומרות שלו, והיינו כהנ"ל שצדקות וחומרות הוא דבר שיש להסתירו ולא לפרסמו ולהתפאר בו.

מאיפה יהיו מצות

סיפר הגרמ"ד זצ"ל על ימי שהותו של מרן הגרי"ז זצ"ל בוילנא, בימי המלחמה העולמית: כאשר התקרב חג הפסח, התחיל מרן ז"ל לדאוג מה יהיה עם המצות ומאיפה יהיו לו חיטים שמורות, וכתב מכתב לדודו שהיה בליטא, והיה מבין בחיטים, והדוד הזה שלח לו כמות של חיטים שמורות.

ואז התעוררה בעיה אחרת, שבוילנא כולם היו אוכלים מצות מכונה ולא היתה שם כלל מאפיה של מצות יד, ומרן ז"ל שרצה דווקא יד, דאג היכן יוכל לאפות את המצות. וגם חשש מרן ז"ל שאם הוא יאפה בוילנא מצות יד, תהיה זו פגיעה במרן הגרמ"ד.

אמנם ר' חיים עוזר במידותיו המופלאות הקדים לפגוש את מרן ז"ל, ואמר לו הלא עוד מעט פסח, ובודאי אתה רוצה לאפות מצות יד, ובכן דע שברחוב פלוני יש מקום שאפשר לאפות שם מצות, שפעם היתה שם מאפיה של לחם, וכבר שלושים שנה אין אופים שם,

מרן הגרי"ז זצ"ל מסתיר הנהגותיו

סיפר הגרמ"ד זצ"ל: "מרן ז"ל היה מסתיר כל הנהגותיו וחומרותיו אפילו מבני ביתו, ולדוגמה מה שנוהג היה ביו"ט שני להחמיר במלאכות דאורייתא, היינו לחוש לשיטת הרמב"ם פ"ה מקידוש החודש, שיום טוב נוהג יום אחד בא"י רק במקומות ששלוחים הגיעו, וחשש מרן ז"ל אולי מקומו לא היה מיושב אז בימי הבית, ולא היו שלוחים מגיעין פה. זה לא נודע לנו אלא בדרך אקראי.

פעם אחת במוצאי יו"ט ראשון של פסח, ישנתי בחדרו של מרן ז"ל, ומיטתו היתה בתוך החדר לפנים ממיטתי, וביקש ממני להדליק את האור, וסבור הייתי שזה משום שאני קרוב יותר אל הכפתור של החשמל, אולם אח"כ יצא מרן ז"ל, ושוב נכנס, ואמר לי לכבות את האור, אף שהוא עצמו עבר ע"י הכפתור. ושאלתי אותו לנהוג יו"ט שני, ומרן ז"ל היה אכפת לו שדיברתי על זה, ואמר לי שאין זה עסק שלי וכו'.

וכך בכל דבר ודבר היה מסתיר מאוד הנהגותיו וחומרותיו, והפריע לו כשנתפרסמו

18

שימני
כחותם
פסח תשפ"א
הקלס

כעשר בלבד לחג הפסח, ובערב יו"ט של פסח היה צם, והיתה ממש חרדת קודש בבית. אבל הנצי"ב דרך אחרת היתה עמו, שבערב פסח אפו את המצות, והלכו לשאוב מים שלנו בששון ושמחה עם הרבה מבני הישיבה, וכן האפיה והסדר הכל היה בשמחה ובששון היו אלו ב' הנהגות נפרדות.

מופת של פסח

ה'בית הלוי' היה נוהג לקנות חיטים לפסח מסוחר אחד. שנה אחת הודיע לסוחר שהשנה לא יקנה אצלו, והסוחר הזה לא הבין מה הסיבה שמחמתה לא רצה ה'בית הלוי' לקנות אצלו החטים. למעשה, לאחר שנתרוקן המחסן מהחיטים, ראה שם הסוחר חתיכות לחם, ואז הבין מדוע לא קנה אצלו ה'בית הלוי' באותה השנה. ובאמת המחסן הזה היה משומר מלחם בד"כ, אלא שבאותה התקופה היו חוטפים ילדים לצבא, ופעם כשהגיעו לתפוס ילדים, החביאו כמה ילדים במחסן של סוחר זה, והילדים הללו השאירו שם את הלחם.

ידים קשורות

הגר"ח ז"ל הביא פעם חיטים לפסח מאיזה מקום, עבור ה'בית הלוי', וידע הגר"ח על שה'בית הלוי' יהיה לו כל מיני חששות על החיטים, אולי הוא הסיח דעתו משמירתן, שמא הוא לא שמר טוב וכו', ועל כן קשר הגר"ח את הקופסה של החיטים לידיו, באופן שודאי לא יסיח דעתו, ולא זה ידו מהם. ואעפ"כ, כשבא אל הביה"ל התחיל לדרוש ולחקור אולי היה איזה חסרון בשמירה, ואולי זה לא החיטים הנכונות. ראה הגר"ח ז"ל שיכול להיות שייפסלו החיטים, אמר לו הגר"ח: כתוב בתורה עד אחד נאמן באיסורין, ואני עד אחד ומעיד שאלו החיטים הנכונות והן נשמרו כראוי, ואז קיבל ה'בית הלוי' דבריו.

גם הנחיל לנו ההשקפה הטהורה כפי שקיבלה מאביו הגרי"ז, ובזמנינו זמן חושך וערבוביא, זרח כאור בחושך להביע דעת התורה האמיתית על כל דבר ודבר, ועולה בזכרוני גרגיר אחד של דעתו הברורה בזמן ערבוביא, לפני קרוב לשלושים שנה מת אחד מראשי המדינה שלא היה שומר תורה ומצוות, וברחוב החרדי לא פסקו מלהספידו ולדבר בשבחו על הטובות שעשה לחרדים וכביכול להדת, והגיעו הדברים לאזני ראש הישיבה זצ"ל והתייחס לזה, וזה היה תוכן דבריו, הנה הגר"ח מוואלאז'ין מדבר כמה פעמים דמתחלק הנהגת הקב"ה מן ההנהגה שהוא חייב אותנו לנהוג [כגון מלוא כל הארץ כבודו - ומקום טמא]. והנה איתא בחז"ל דנבוכדנצר משום שהלך ג' פסיעות בשביל כבודו של הקב"ה קיבל שכר של ג' מלכים דהוא ובנו ובן בנו מלכו על כל העולם, והנה אמרו חז"ל דפושעי ישראל מלאין מצוות כרימון, וברור דהפושעי ישראל יקבלו שכר על כל הנך

מצוות, שכר ששוה מאה פעמים ממה שקיבל נבוכדנצר בשביל שלוש פסיעות, מאה פעמים יותר ממלכות על כל העולם, אבל כל זה הוא בנוגע להנהגתו של הקב"ה, אבל מה צריכה להיות ההנהגה שלנו לגבי הנך פושעי ישראל, הרי כתב הרמב"ם (פ"א מהל' אבל ה"י) כל הפורשין מדרכי ציבור והם האנשים שפרקו עול המצוות מעל צווארן ואינן נכללים בכלל ישראל בעשיית המצוות וכבוד המועדות וישיבת בתי כנסיות ובתי מדרשות אלא הרי הן כבני חורין לעצמן אין מתאבלים עליהם, אלא אחיהם ושאר קרוביהם לובשין לבנים ומתעטפים לבנים ואוכלים ושותים ושמחים שאבדו שונאיו של הקב"ה, עכ"ל הרמב"ם. נמצא דאותו פושע ישראל שיקבל על מצוותיו שכר שאין לשער, מ"מ כיון שלא נהג בדרך התורה והמצוות, הדין שלנו הוא לשמוח על מיתתו, עכ"ד המאירים".

(תלמידו הגר"י נויאויטש שליט"א, בדברי זכרון בספרו 'אילו של יצחק' שראה אור בימי השלושים)

המאפייה מאותה שעה שרצה בעל המאפייה שיגיעו, נמצא ששילם משעה שבע, אף שבפועל היה שם רק משמונה.

ושאלו אנשים את בעל המאפייה, איך לוקח כסף ממרן ז"ל על שעה מוקדמת כזו, בידעו שמרן ז"ל חולה ולא יכול להתאים עצמו לזמן זה. מתוך כך אמר בעל המאפייה שהוא מוחל על איחור שעה זו, ולא ידרוש עליה כסף. אמנם מאותה שנה ואילך, היה מרן ז"ל במאפייה בשעה שבע בדיוק, ושאלוהו לפשר הדבר, ואמר דעד עתה האיחור היה על חשבוני, ששילמתי לו על כך, אבל עתה שזה על חשבון בעל המאפייה, על כן אני מתאמץ יותר להגיע ולהיות בזמן ולא לאחר.

מאיפה הזלזול בדקדוק ההלכה

כך שח הגרמ"ד זצ"ל: היום רבים האנשים שעושים מצוות, אבל אינם מקפידים על דקדוק והידור במצוות. כל לולב כשר, כל אתרוג כשר, כל מצה אפויה כשרה... ולא רק שלא מדקדקים במצוות, אלא אף בושים להדר במצוות. למי שמהדר ומדקדק במצוות לועגים לו ומזלזלים לו, שיש לו 'נערווען', עד כדי שיש ממש איבה ושנאה למי שנוהג בהידור ודקדוק במצוות, כפי הנהוג בבריסק...

צאו וראו אצל אלו האנשים המזלזלים והלועגים על המדקדקים במצוות, איך שהדירה שלהם מהודרת ומקפידים שכל עניני עצמם יהיו מדוקדקים על צל היותר טוב, ומאבדים זמן רב וטירחה גדולה להדר בדירתם ובמלבושיהם, ורק במצוות שם אומרים שזה נובע מנערווען, וא"צ להדר ולדקדק כ"כ, והא בהא תליא, שהסיבה שפחות מדקדקים ומהדרים כיום במצוות, הוא מחמת ששקועים יותר בעניני עוה"ז ורודפים אחריו...

לפי זה יש לפרש לישנא דקרא שנאמר אצל יצחק "ויבא לו יין וישת", ולכאורה תיבת "לו" הוא לישנא יתרה. ויל"פ דלא היה אפשר להביא לו סתם יין, שיכול להיות לו בזה כל מיני חששות, אלא היה צריך הבאה מיוחדת, כמו לקשור את היין ליד שלו וכדומה, ועל כן נאמר "ויבא לו" - הבאה המיוחדת לו.

על חשבון השני

סיפר הגרמ"ד: כשאפה מרן ז"ל מצות, רצה בעל המאפייה שיאפו מוקדם בבוקר, בשעה שבע בערך, ומרן ז"ל לא יכול היה להתאים את עצמו לזמן מוקדם כזה, והיה בא קרוב לשעה באיחור מהזמן הנקוב, אולם היה משלם לבעל

היותו שונא הדת ואוכל נבילות וטריפות, רודף את התורה ועוד כיוצא בזה. קרא רבי דוד את המודעה והגיב בפליאה: 'אם כן, אדרבה, הוא הוא הראוי להיות נשיא המדינה'...

מספר אחד התלמידים: יום אחד הילך מו"ר הגרמ"ד ברחוב, ובאותם הימים היו 'בחירות' לנשיא המדינה. עיניו צדו מודעות שנתלו ברחובות הקוראים לחכ"ם החרדים להימנע מתמיכה במועמד לנשיאות, בעקבות

דחזיתיה לרבי מאחוריו

ניצוצי נוגה ושביבי אורה, עובדות והנהגות ממאה שנות חיים שכולם שוים לטובה בתורה בטהרתה, כפי שנשמעו מפיו של תלמיד נאמן ומובהק הגאון הגדול רבי זאב שפירא שליט"א מראשי ישיבת בית מאיר

הרב מ. שטיין

בביקור האחרון עשיית תשפ"א

ואולי חזיתי לרב'ה מאחוריו...

שמביאו לחיי העולם הבא

בתחילה נקדים כמה מילים, וואס איז רב'ה? מה זה רב'ה?

המשנה באלו מציאות (ב"מ לג, א) אומרת "אבדת אביו ואבדת רבו של רבו קודמת שאביו הביאו לעולם הזה ורבו שלמדו חכמה מביאו לחיי העולם הבא", וזהו דין שנאמר על החילוק שבין החיוב כבוד של אביו לחיוב הכבוד של רבו, שכבוד רבו קודם כיון שרבו שלמדו חכמה מביאו לחיי העולם הבא.

ונראה שיש ללמוד מכאן שזה התנא אומר לנו שהתנאי של רבו, מה זה רבו, רבו זה לא מספיק שלמדו חכמה, רבו זה דוקא שמביאו לחיי העולם הבא, דהיינו שאם רבו מביאו עד לחיי העולם הבא, זה רב'ה, ואם לא זה לא רב'ה...

ב'בתי גוואי' ידידיה נתקיים 'וכל אדם לא יהיה באוהל מועד', 'אמון מוצנע', ואנן מה נענה אבתריה...

אנו תפילה כי לא שגינו בהעברת הדברים ובהעלאתם עלי גליון, ואם שגינן, הלא בשואבים תלויה היא ולא בבאר מים חיים.

בהורמנא, באנו לשמוע על דמות דיוקנו של הרב'ה הגדול יצחק"ל...

לדבר על הרב'ה אני לא יכול, הכל היה אצלו בהסתר, בהצנע, אולי אני נתקרבתי קצת אצלו, אבל כל זה היה מעט מעט... חזיתי לרב'ה מאחוריו... לא ראיתי...

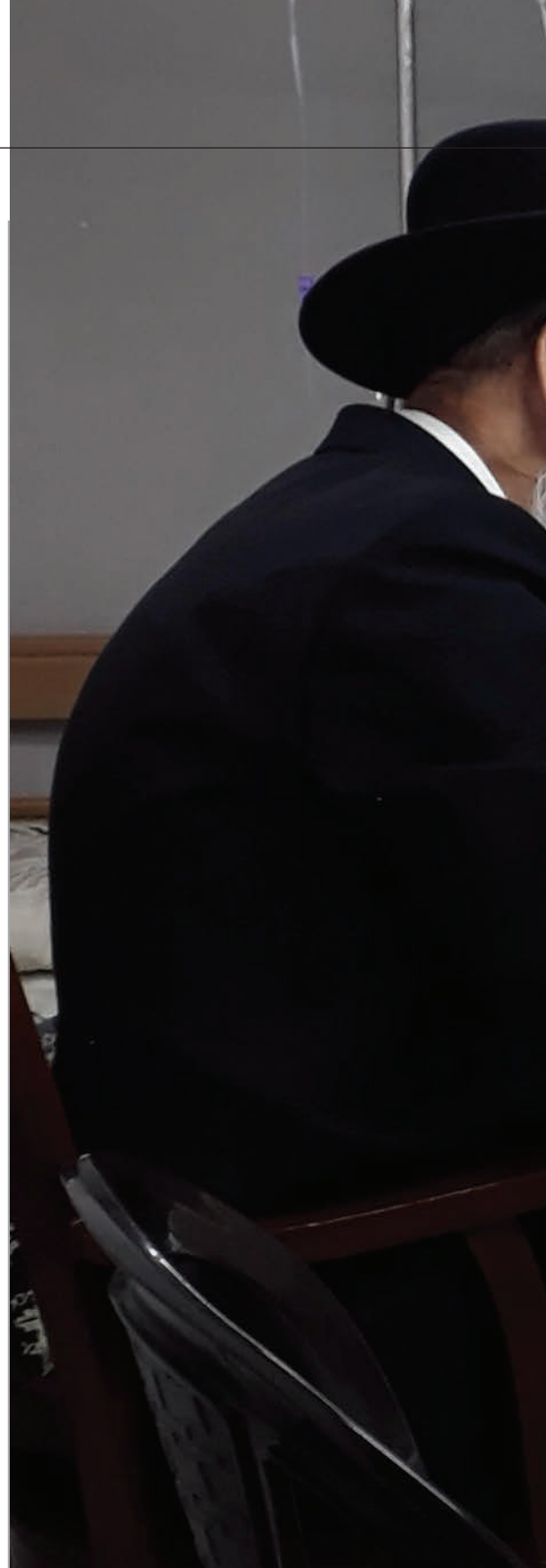
אסור למעט בהספדו של חכם, מה אומר ומה אדבר, מה אני אגיד, כמה שאני אגיד... לא זכיתי, לא ראיתי, וכמה שכן זכיתי וכמה שכן ראיתי, זה רק דמות דדמות, לא ראיתי כלום... חזיתי לרב'ה מאחוריו... זה גם משהו, אולי

מהלך ימי המספד על הרב'ה הגדול, כאשר גדל המספד מאוד בהיכלי התורה בכל רחבי תבל, זכינו לשמוע דברי נהי מפי תלמידו הנאמן והמובהק, שזכה לדבוק בו כשישים שנה, מראשית הקמת ישיבתו הרמה בחודש חשון תשכ"א ועד אחרית ימיו, אחד מגדולי התורה והיראה שבדורנו, יבלחט"א הגאון הגדול רבי זאב שפירא שליט"א מראשי ישיבת בית מאיר, בעת אשר סבב לשאת קולו בבכיה על השריפה אשר שרף ד'. במשאות אלו – ולאחריהם בשיחה ארוכה שזכינו לה במעונו של הגאון הגדול שליט"א – נגענו באפס קצהו של האדם הגדול בענקים, איש דורות ראו עיניו, חותם התקופה שהעביר לדורנו, דור אחרון, את שלשלת מסירת התורה בטהרתה, ועמד בעוז על משמרת חומותיה, ועתה יתומים היינו ואין אב.

ואף התלמיד הגדול, שרבו העיד עליו כי הינו 'תלמיד נאמן', חזר שוב ושוב כי כל דבריו אינם אלא בגדר 'דחזיתיה לרבי מאחוריו', כי

20

שימי
כחותם
פסח תשפ"א
הקלס

ההרגשה שאני מרגיש, מה שכל התלמידים מרגישים, מה היה הרב'ה זכר צדיק וקדוש לברכה, 'מביאו לחיי העולם הבא'... שאם יש לי עולם הבא, זהו מה שהרב'ה הביא אותי, ומכח זה נבע כל ההערצה וההתבטלות שהיתה כלפי הרב'ה, כי דאס איז א אמעטער רב'ה, מביאו לחיי העולם הבא.

"מורא רבך כמורא שמים", את ד' אלוקיך תירא לרבות תלמידי חכמים, ואיתא בתוס' דזה קאי על רבו מובהק, שהיראה צריכה להיות כמו מורא שמים ממש, שזה נלמד מאת ד' אלוקיך תירא, וזה ראינו בחוש, איך שלפני הרב'ה היה נשפע על סובביו ותלמידיו 'מורא' כמורא שמים כפשוטו ממש.

ההרגשה שלי, אני הקטן, אני למדתי שש שנים לפני הרב'ה, אחר כך כבר עברתי לגור במקום מרוחק יותר, מפעם לפעם הייתי מגיע, וכשהייתי מגיע... כבר כשנכנסתי לעיר הרגשתי 'מורא'... הולכים לרב'ה... הרי זה מורא שמים!

הייתי שומע ממנו כמה וכמה פעמים, שלהיות גדול בישראל לא מתחילים מזקנה, צריך להתחיל מהתחלה, מילדותו, מנערותו ומבחרותו, מי שגדול מתחילתו הוא הוא הגדול, הוא היה תמיד מדרבן אותנו, ממריץ אותנו, לשאיפות גבוהות, איך צריך ללמוד, איך צריך לגדול.

הרב'ה היה ידוע בשקידתו הנוראה והעצומה, מיירדיג, התמדה כזאת אשר לא יאומן כי יסופר, הוא אמנם היה כשרון נורא, ברא כרעא דאבוה, כשרון שהיה בשלשלת הדורות של חכמה וגאונות, אבל עם כל הכשרון ועם כל הגאונות, כל עיקרו היה ההתמדה העצומה, יגיעת התורה הנוראה, כל המאה שנה שהוא חי היו מאה שנה רצופות של יגיעת התורה נוראה ועצומה.

בוצין בוצין מקטפיה ידיע

שמעתי מאחי הגאון ר' יעקב שליט"א שאבי מורי אמר לו שהבריסקער רב פעם סיפר לו על הרב'ה, עוד מימי ילדותו בבריסק, שכשהוא למד בחיידר, עם הנערים הקטנים היה איזה מעשה בזמן ההפסקה, שהילדים עשו איזו פגרא ורצו ללכת ליער, והוא גם היה בין הילדים והיה צריך ללכת, אז הוא אמר: ניין! לא! אני לא הולך, וכשהוא ראה שיש לחץ ללכת, והילדים כולם הולכים, אז הוא חבק עצמו בעץ והתחיל לצעוק ולשאוג: איך גיי נישט! איך גיי נישט! - אני לא הולך! אני לא הולך!

הבריסקער רב סיפר את זה לאבי מורי בהתפעלות, היתה לו התפעלות מזה, על התקיפות שלו עוד בילדותו איך לעמוד על שלו...

הייתי שומע מדודי הגאון הגדול ר' רפאל זצ"ל (ראש ישיבת 'תפארת הכרמל') שהם היו לומדים עוד בימי הבחרות, והרב'ה תמיד היה מדבר על שאיפות, מה צריך לשאוף, להיכן צריך לשאוף, להיות שאגת אריה! כמו גדולי הדורות של הדורות הקודמים! לשם צריך לשאוף, לשם צריך לצפות, הוא היה מספר לי את זה בהתפעלות.

דודי ר' רפאל זצ"ל היה גאון נורא, (בכל מכמני התורה בנגלה ובנסתר), ולאחר פטירת הבריסקער רב הוא נכנס אל הרב'ה, כדי לחזק אותו, כדי להתחזק ממנו, והם דיברו בלימוד, וכיון שהיה זה עדיין בזמן האבלות הרב'ה אז אמר לו חידוש בענייני אבלות, ואחר כך כשיצאנו ממנו אמר לי ר' רפאל בהתפעלות "דאס איז א גאון! דאס איז א גאון!". ואז הרב'ה היה צעיר לימים ממש, דאס איז א גאון!...

אנחנו למדנו בישיבה אצל הרב'ה משנת תשכ"א, זה היה התחלת הישיבה ממש, אבל עוד קודם לכן היו מגיעים אלי קבוצות של בחורים לשמוע ממנו תורה, הוא היה מוסר להם את מה שקיבל מהבריסקער רב, ואת התורה שלו עצמו, והיו שם גדולים ממש, מישיבת חברון, מישיבת פוניב' ועוד, אחד מהם היה הגאון רבי משה שפירא זצ"ל, שהוא היה אדם גדול מאוד בתורה ובחכמה, והוא היה מספר שכשהוא היה

אצל הרב'ה, מבני החבורה הראשונים, היה מסתכל על הרב'ה ורואה איך שהוא לומד שש עשרה שעות במעט לעת ורובן בעמידה!

הוא אף אמר שהוא היה עומד לפני הרב'ה באימה וביראה מגודל המראה הזה, שם היו רואים איך לומדים, איך צריך ללמוד...

הוא (הגאון רבי משה זצ"ל) גם היה מדבר על האמיתיות של התורה של הרב'ה, על הערלאכקייט, ערלאכקייט של תורה! אחד פעם דיבר עמו על איזה ר' חיים מוקשה, ואותו אחד אמר איזה פשט בדברי ר' חיים, ולא נחה דעתו עד שהביאו לו שיעורי הגרמ"ד, ושם הרב'ה דיבר על אותו ר' חיים, ואז הוא אמר לאותו אחד: תראה איך הוא לומד את הר' חיים, עם כל הערלאכקייט, עם כל האמיתיות, לא להחליק ולהגיד פשעטלאך. אמיתיות, ישרות, ערלאכקייט.

הרב'ה זכה ללמוד וללמד, הוא התחיל את הישיבה עם ארבעה בחורים בלבד, והיה ראשיתך מצער, אבל ואחריתך ישגה מאד, הוא גמר עם אלפים ממש, הוא הרביץ תורה לאלפים ממש, ללמוד וללמד.

הוא עבר על כל סדר קדשים כולל נזיר וסוטה כמה וכמה פעמים. בשנה הראשונה למדנו נזיר, במשך שנה הוא הספיק ללמוד כמעט את כל נזיר, בחורף למדו את כל השלשה פרקים הראשונים, ובקיץ למדו את הפרקים האחרונים מפרק כהן גדול ואילך וגמרו את נזיר.

מאימתי החל הקשר אל הרב'ה שנמשך בהקמת הישיבה?

בתחילה אגלה, שבשנת תשט"ו בחתונתו של הרב'ה שנתקיימה בנתניה, היינו שם, וגם זקני ר' ישראל איסר היה, ואחר כך נסענו לתל אביב, ובאותו היום אמר לי אבי מורי זצ"ל, שרצונו שאני אלמד אצלו בבוא העת... והדבר היה לפלא בעיני, אבל שמרתי את הדבר... אחרי פטירת מרן הרב, כשלמדתי בישיבת חברון, היו מניינים בבית הרב לכל אחד מן הבנים, ובחנוכה (תש"ך) היה איזה חסרון בהשלמתם, ובאתי עם עוד אחרים להשלים לו את המנין, בשכר זאת הוא קראנו לביתו בשב"ק, ואמר לנו כמה 'שטיקלאך' על הפרשה, זו היתה הפעם הראשונה...

בקץ באותה השנה, ידידי להבחל"ח רבי משה חיים כהן זצ"ל אמר לי שנלך לקביעות של שיעור אצל הרב'ה, וכך למדנו שלוש פעמים בשבוע, פרק 'תמיד נשחט', וסיימנוהו במהלך הקיץ, היינו שנינו לבד... באלול, למדנו פרק 'שלושה מינין' בנזיר.

ולקראת החורף (- תשכ"א), דובר על פתיחת הישיבה, הרב'ה דרש שיישמר בסוד מוחלט ולא יידעו מכך.

מי היו ה'מעוררים' בעניין?

בזכרוני שהמירע'ר ראש ישיבה ר' לייזר יוד'ל דחף לכך שיפתחו, הוא הכיר את הרב'ה עוד מחוץ לארץ, בוויילנא בעת המלחמה, היה פרק זמן עד שהרב ובניו הגיעו לשם, והיה זמן שהוא (ר' דוד) לן עם ר' לייזר יוד'ל, הוא היה מספר לנו את הסיפורים עליו מאותם ימים, על ההתמדה שלו... על כל פנים הוא דחף לכך.

מנוחה, לעמול ולהתייגע; 'אדר' זה סוף הזמן?
ללמוד וללמוד וללמוד!

וזה לא רק זה, הוא הקיף גם את שאר חלקי התורה, אף במה שלא ידעו מכך. אני זוכר שפעם ישבתי אצלו ונכנס יהודי אחד והביא לו ספר, מיד הצצתי וראיתי שהספר לא בנגלה אלא שייך לפנימיות התורה. ראיתי אותו מעיין ומדפדף, אח"כ סוגר את הספר ועושה איזה תנועת יד, שאלתי אותו מה הוא כותב, המחבר, ואמר לי הכל דברים פשוטים... וזה היה אחרי שהסתכל כהרף עין! וזה בתורת הנסתר, מי בכלל ידע שהיה לו עסק בנסתרות...

בשנים האחרונות התחילו לצאת לאור ספרי השיעורים שלו, מכתבי התלמידים, ויצא כבר על כל סדר קדשים, וממש האירה הארץ בתורת! כולם עומדים בהתפעלות מהבהירות העצומה איך שהכל ברור שם, איזה דקדוק על כל קוץ וקוץ, כל תופסי התורה שלומדים קדשים יודעים שא"א בלי הספר.

אחר כך יצא גם שיעורי הגרמ"ד על התורה, ואחר כך יצא גם על דרוש, ועל ענייני השעה, 'מיירדיק ממש', סיפרו לי שגדולי תורה ממש יצאו בהתפעלות עצומה ונוראה מהספר...

כל דבר שיצא מפיו זה היה מעומק ליבו הטהור, הוא לא היה צריך הכנה, הדיבורים היו יוצאים מפיו כאש בוערת, כל ענייני ההשקפה,

רבינו עם ש"ב הג"ר צבי שפירא זצ"ל מאחור נראה הגר"ז שליט"א

של הבריסקער רב, ואת התורה של ר' חיים, הוא אמר את המערכות הגדולות שיש לר' חיים בענייני נזיר, אני זוכר איך שהייתי עומד בהתפעלות נוראה איך שאמר את המערכות האלו, בחורף היו אלו המערכות על ביאת מקדש, ואחר כך בקיץ הוא אמר את המערכות על טומאת מת, זה היה נורא נוראות איך שהוא אמר אותם, בכל ענייני טומאת מת, בין בדברים של ר' חיים ובין שאר הדברים, בכזו 'פרישקייט', מערכות נכבדות ונוראות, זכינו אז לראות איך לומדים תורה, זכינו לראות מה זה הבנת התורה באמת, הכל היה בדקדוק, בעמילות ובעמקות עד אין קץ.

השיעורים עצמם היו בקדשים, אבל מלבד זאת היו לומדים זרעים שלש פעמים בשבוע בלילות, כשאני למדתי שם מיד אחרי החתונה, הוא למד שביעית, אני לא כתבתי אז, אם הייתי כותב הייתי מלייארדר... ואחר כך הוא המשיך לתרומות ולמעשר שני וכך כל סדר זרעים, וכל פעם למדו משנה אחת או פחות ממשנה, עם פירוש הרמב"ם, ועם הר"ש, ועם הרמב"ם בהלכות, עם ביאור הגר"א ועם ירושלמי, ועם כל מה שמסתעף, דווקא בלימוד הזה הייתי רואה את עוצם כח התורה שלו, והיה לי בזה התפעלות גדולה, ואחרי שלמדו זרעים המשיכו לסדר טהרות, הם עברו כמה פעמים על כל זרעים וטהרות, ואחר כך הוא התחיל גם מועד, ואחר כך גם נשים נזיקין, הוא הקיף שם את כל חלקי התורה ממש, בלימוד בעיון.

כמה הוא חינך אותנו להעמיס בתורה, ויט שכמו לסבול, בזמנים של חודש אדר הוא היה אומר לנו, צריכים ללמוד עניני דיומא, 'מסכת שקלים', אחרי כן, מגיע פורים, ללמוד 'מגילה', אחר כך פרשת פרה, ללמוד 'פרה', 'ניסן' ללמוד 'פסחים'! כמה 'קבלת עול תורה' היתה לנו, בלא

לאבי מורי גם היה חלק בזה, אנחנו היינו שנים מ'חברון' כאמור, והגיע עוד אחד מפוניבוז', הוא נתלבט בזה, והרב שך אמר לו, 'אתה חייב ללכת', כך זכורני שאמרו, הרב שך רצה לעזור לפתיחת הישיבה, ולכן שלחו, ועוד אחד שהגיע מ'באר יעקב'.

היו כבר כמה שנים קודם לכן עוד בחיי הרב, הצעות שישמש כר"מ, הן בארץ והן בחו"ל. דודי הגאון ר' צבי קפלן סיפר לי שדן עמו על הצעה שיסע לחו"ל להרביץ תורה, והרב'ה שאל מה יעשה עם התפילה באותו היום של הטיסה...

שמעתי שהיה בחור שהלך להתייעץ עם הטשעבינער רב אם לילך לישיבה של הרב'ה, ואמר לו, שלשם יילך, כיון שראהו באיזו הלוייה, והביט שיש לו 'הייליגע אויגן' – עיניים קדושות וטהורות...! לכן ראוי ללמוד אצלו.

וכך נוסדה הישיבה... איך הייתה נראית הישיבה הקדושה בהיוסדה?

בבוקר למדנו ב'כרם' דיקע'ר שול, שם היה כולל אחה"צ, וזה הפריע להם, ולכן אחה"צ למדנו ב'אמריקאנער' שול' ברחוב ראשית חכמה, (היה בזה גם איזה ענין, שזה היה מקום שהרב'ה למד שם הרבה, בני הרב היו לומדים שם). כך היה הסדר.

התחלנו עם ארבעה, בקיץ אחד ירד... ולאולל הבא היינו ששה. בחורף תשכ"ב היו בין שמונה לעשרה, כשהתחתנתי (סיון תשכ"ה) היו שלושים...

כאמור, היינו אז רק ארבעה בחורים, אבל הוא מסר את השיעורים כאילו לפני אלפי בחורים, עם כל ה'פייער', עם כל ה'ברען', עם כל האש של תורה, הוא למד כל מילה ומילה בדקדוק רב, דקדוקים בתוס' ובמפרש, הוא דקדק בשיטות הראשונים והוציא אורות גדולים בתורתם, הוא היה אומר את התורה

22

שימני
כחותם
פסח תשפ"א
הַסֵּלֶס

אמונה, יראת שמים, וכל ענייני השעה העומדים על הפרק, וכמובן החיזוק הפרטי לכל התלמידים.

”מעמד הר סיני”

היינו זוכים לראות את השיעורים שלו, עם כל האש, אמרו שכבר בצעירותו ממש אמר עליו רבי ברוך בער, שהוא יורק אש מהפה שלו, כשהוא היה מדבר בלימוד, זה לא היה סתם מהשפה ולחוץ, אלא עם כל עומק פנימיות הלב, הוא היה יורק אש! השיעורים שהוא היה אומר היו **אש להבה ממש!**

ההרגש בשעת מעשה היה שאנחנו זוכים לראות **מעמד הר סיני!** עם האש הגדולה של מעמד הר סיני.

אולי אפשר לומר, כמו שאמר רבי חיים עוזר כשהוא נתן כסף שאספו עבור הישיבות, ושמר ממנו עבור הבריסקער רב, והתבטא ר' חיים עוזר שיש את לומדי התורה, ויש את הישיבות, אבל יש **’תורה אליין’** – את התורה בעצמותה שזה הבריסקער רב, ור' חיים עוזר הרי אמר את זה על הרב ובניו, שהיה זה בעת המלחמה כשהם נמלטו והיו בוויילנא.

אולי אפשר לנו אף לומר שלפי דורנו עוד זכינו לראות דמות של **’תורה’ אליין** - תורה

בעצמותה, איך שזכינו לראות את הדמות הקדושה של תורה הבוררת באש של יראת שמים, האש הגדולה של מעמד הר סיני, שצווינו לא לשכחה כל יום ויום.

וכפי שכבר אמרנו על המבואר שהיה במעמד הר סיני, את הקולות ואת הלפידים, ומאידך, את היראת שמים – ’ולבעבור תהיה יראתו על פניכם’.

זה ה’מעמד הר סיני’ שראינו בעינינו... איך היו צמודים יחדיו התורה והיראת שמים, דבוקים ואחוזים זה בזה, ואש אוכלת בראש ההר.

ההרגשה שלנו היתה שמקבלים את התורה מהרב’ה, מה שקיבל מאביו הרב, שקיבל מרבינו חיים הלוי ולמעלה בקודש, איש מפי איש עד משה רבינו! הלימוד היה מפי הגבורה בסיני, זה מה שזכינו!

אצל הרב’ה ראו שהתורה והמעמד הר סיני היה חדא? כל שיעור היה מעמד הר סיני! ראינו תורה כנתינתה, זה המיוחד שראו אצלו, תורה כנתינתה מסיני.

אני לא מדבר על עצם התורה שלו, על החידושים המתוקים, על ההבנות העמוקות שהוא היה אומר, על מה שהוא היה מביא מהבריסקער רב, מר' חיים, על זה אני לא מדבר, אני מדבר על איך הוא היה אומר, על צורת

המסירה, על אופן האמירה, **כנתינתה מסיני! כמה זמן הרב למד בישיבה?** שש שנים, עד לסוף שנת תשכ”ו. המשכתי קצת יותר משנה אחרי החתונה. אחר כך עברנו לב”ב.

מאותם הימים הכל התנהל כמו כל השנים, ה’חלוקה’ וכיוצא בזה? אכן, כבר החל הכל, אני עצמי לא לקחתי ’חלוקה’, הוא רצה שאקח אבל לא לקחתי. אבל אחרי החתונה לקחתי.

אני רוצה לומר, קבלתי ממנו מאה לירות, וזה היה הכסף שממנו חיינו, ההוצאות הרגילות לצרכים הרגילים, (את הדירה שילמנו משכירות דירתנו בב”ב), היה הכל מן הכסף הזה, והוא הספיק... ההרגשה שלי היתה שזה ’כסף מבורך’, דאס איז א ריינע געלט – ממון נקי, שרתה בזה ברכה, שהספיק די והותר... אחר כך עברנו לבני ברק.

אחרי שנים היתה קביעות של תלמידים פעם בחודש...

כן, לי היתה הזכות שלא הפסדתי כמעט פעם אחת, על אף כל מיני טירדות שהיו במשך השנים, ולמרות שעלה לפעמים בקושי גדול, גם הדרך כבר לא היתה מסודרת כהיום, ובכל זאת זכיתי תמיד להגיע, היה פעם שהייתי חולה, אבל בפעם אחרת שלא יכולתי לבוא מחמת דבר דחוף ביותר, היו לו ’טענות’ עלי... בזכות זה היתה לי הזכות שהוא קראני תלמיד ’נאמן’, הנאמנות להיות תמיד ללא הפסק... וגם שהייתי גם משתדל להגיע שוב לירושלים ביום אחר, ולהכנס אצלו ולשבח את הדברים ששמענו...

בכלל גם למשל, כשעסקנו בפרקי השידוכין של ילדינו, בתחילת כל הצעה הייתי עולה אליו לירושלים, ובפעם שניה קודם ה’זוארט’, ובפעם השלישית לאחריו, לזכות לברכתו.

עמוד צלותהון דישראל

רבות דובר אודות עבודת התפילה הנוראה שנראתה אצלו...

התפילות שלו... כשהוא הגיע לעבודת התפילה, אז כח התפילה הרי היה מייראדיק... ”אשפוך לפניו שיחי” בבכי ובתחנונים...

כל תפילה היתה בדמעות, כל תפילה פשוטה של כל יום היתה בדמעות ממש, סיפרו לי ג”כ על אחד מהגדולים שהיה בא לראות איך הוא מתפלל, אפילו תפילה פשוטה, דמעות, דמעות ממש... ואין מה לדבר בימים נוראים וברגלים, הוא היה מוריד נחלי דמעה... ראש השנה, יום כיפור, תפילה על כבוד השם, בשלושת רגלים, איי, המוספים של הרגלים, ממש נחלי דמעה היו נשפכים שם, ’ומפני חטאינו’, בית המקדש, הוא היה מוריד דמעות כמים.

סיפר לי בן דודי הרב ר’ איסר קרליץ שיחי’ מארה”ב, שפעם אחת היתה לו זכות, כשהרב’ה היה בשנות התשעים שלו, להתפלל אצלו במנין ביום כיפור, מנין מצומצם, כמה התעוררות יכולה להיות במקום קטן עם עשרה אנשים, והוא סיפר לי שמתחילת התפילה ועד סופה, ממש מ’מה טובו’ עד סוף התפילה הוא לא פסק

הגר"ז שפירא בהספדו
בהיכל ישיבת בריסק
ירושלים בתוך ימי השבעה

הגר"ז שפירא בו
היכל ישיבת בריסק
ירושלים בתוך ימי

ל'חלוקת' החודש הבא... שהלא נתנם לצורך חלוקה זו... שמונה עשרה שקל!... נקיות! זה לא שום חידוש, זו היתה ההנהגה הפשוטה אצלו, כמה זהירות בעניני הממון! עוד עובדה קטנה סיפרו לי, שבאחת השמחות שהיו אצלו בבית הוא בא לשבע ברכות וכיבדו אותו לטעום משהו, הוא מיד ניגש לחתן ושאל אותו, אני משמח אותך? - והחתן לא ענה לו כלום, אחרי כמה פעמים שהוא שאל אמר לו החתן, כן, משמח אותי, ורק אז הוא עשה טעימה, הוא אמר, "עכשיו שאני יודע ששימחתי את החתן אני יכול לטעום", איזה דקדוק בכל צעד ושעל! מי חושב על זה בכלל, מי עולה בדעתו פרטים קטנים כאלו...

עד זיבולא בתרייתא

הרב'ה זכה לאריכות ימים מופלגת, קרוב למאה שנה, עד השנה שעברה שיעורים היו תמידיים כסדרם, בשנה שעברה בתחילת החוץ הוא נחלה מאוד והא הגיע ממש עד שערי מוות, לקחו אותו לבית חולים, והיתה תקופה קשה מאוד, [אחר כך הוא חזר לעצמו ושוב התחיל להגיד שיעורים, כל החורף הוא אמר שיעורים!].

הלוא הוא דבר פלא, האם היה בדורות עברו כזה דבר שבגיל כמעט מאה אומרים שיעורים

יקדיש אדם ולא יחרים כל נכסיו, והעושה כן עובר על דעת הכתוב, שהרי הוא אומר מכל אשר לו ולא כל אשר לו, כמו שבארו חכמים". אם כתוב ככה ברמב"ם אנחנו לא ניקח בשום אופן, ואמרו לו אבל יש לה ממה להתקיים, ובכל זאת הוא חזר ואמר, ככה כתוב ברמב"ם! ככה כתוב בתורת כהנים! אני לא נבהל להון!! המחותן שלי אמר לי שהוא בעצמו לא כל כך הבין את זה... אבל אני רואה כאן את היראת שמים העצומה שבערה בו, ודאי! אפשר לעשות פשעטלא'ך, ולתרץ כל מיני תירוצים, הרי מדובר כאן בהמון כסף, אבל... כל זה לא משנה דבר, כך כתוב ברמב"ם, כך מבואר בהלכה, אז אין מה לדבר בכלל, היראת שמים, הדקדוק בהלכה...

הנקיות הנוראה בממונות, סיפר לי אחד בשעת הלוייה, שהוא נתלווה לגביר אחד בעת שנכנס אל הרב'ה, והיה זה בזמן שהרב'ה הכין את ה'חלוקה' של ראש חודש, וזה היה לפני אחד המועדים, אותו גביר נתן תרומה הגונה עבור הישיבה, כשהרב'ה סיים לסדר את המעטפות, (וזה היה 'עבודה' בפני עצמה, איך שהוא לבדו סידר את הכל, ללא שום יד אחרת באמצע). הוא חישב ומצא שנותרו אצלו שמונה עשרה שקלים עודפים אחרי שהחליפו ממטבעות חו"ל לשקלים, מתרומת אותו הנדיב, ועל כן ביקש ממנו אם נותן הוא רשות שיוותרו

כל הזמן בבכיה, מי זוכה לכזו טהרת הלב.... כבר אמרתי קודם, חזיתי לרב'ה מאחוריו... לא זכיתי לראות... למדתי את השנים שהייתי בישיבה, ואחר כך יצאתי, אבל היו תלמידים שהמשיכו כל השנים, הם יכלו יותר לראות... מה אני יכול להגיד...

דקדוק ההלכה

ההנהגות שלו היו בהצנע, בהסתר, אבל אני אספר משהו דמשהו.

משנת תש"ח עד תשכ"ז הכותל המערבי היה סגור, הוא היה בשליטת הירדנים, אחר כך היתה מלחמה ומאז נתנו להכנס לכותל המערבי, הוא הלך לשם וקרע קריעה כדין, אבל הוא מיד אמר שאליבא דאמת בכל השנים האלו הוא לא התחייב בקריעה, כל שלושים יום הוא היה מחפש מקום שממנו אפשר לראות את מקום המקדש כדי לא להתחייב בקריעה, ורק בגלל המלחמה היה זמן של הפסק שלא היה שייך להתקרב לראות את מקום המקדש, רק אז הוא נתחייב בקריעה.

מי בכלל חושב מחשבות כאלו, כולם חשבו אז, כיון שאי אפשר ללכת לכותל, אין מה לעשות ותו לא, אבל אצלו לא היה דברים כאלה, הכל המשיך כרגיל כמו לפני שסגרו, עם כל דקדוק ההלכה, שלא יהיה חיוב קריעה, והוא עמד על זה כל הזמן, בדקדוק, בתקיפות, מי מגיע לכאלו השגות.

נקי כפיים ובר לבב

סיפר לי המחותן שלי הגאון ר' מאיר הוכברגר שליט"א, עוד עובדה קטנה על עוצמת דקדוק ההלכה, דקדוק בממונות, היה איזה יהודי שהיה גר בסמיכות לישיבה והוא נדב חלק מהבנין לישיבה, והוא אמר אז שאת התרומה הזו הוא נותן כיון שהוא שומע את השיעורים מבחוץ, וכזה אופן של שיעורים, כזו צורה של מסירה הוא לא שמע בשום מקום אחר, ולכן הוא רוצה לתת, שיהיה מקום רחב יותר.

לאחר שנים נפטר אותו יהודי ואשתו נשארה אלמנה, יום אחד הרב'ה קרא למחותן שלי ולעוד אחד שיבואו לביתו בשעה מסוימת כי הוא צריך אותם לעדים, הם באו באותה שעה והיתה שם אותה אלמנה, והיא רצתה אז לנדב גם את כל שאר הבנין לטובת הישיבה, באותו מעמד היא הביאה איתה גם שקית גדולה שהיתה מלאה בתכשיטים ועוד דברים, השווי של השקית היה אלפים ורבעות, ממון רב ביותר, הרב'ה שאל אותה אם יש לה עוד ממון בבית, והיא ענתה שב"ה היא מתקיימת ברווח ויש לה ממה לחיות, יש קרנות ויש פנסיה וכדומה, ובאמת ככה היה, אבל הוא לא הסכים בשום פנים ואופן, הוא אמר אנחנו נחתום על הבנין, אבל את שאר הכסף והממון לא ניקח כלל וכלל, אז הם שאלו אותו למה, למה שלא ניקח את הכסף, היה פשוט שהישיבה היתה יכולה להתקיים מזה זמן רב, אבל הוא ענה, כתוב מפורש ברמב"ם סוף הלכות ערכין "לעולם לא

24

שימי
כחותם
פסח תשפ"א
הפלט

תמידין כסדרן, כמימים ימימה, ממש 'אדם כי ימות באוהלו'?

אצלו זה לא היה פלא... איז דאך א מחייב – יש לו חיוב להעמיד את התלמידים... אין לו פטור מזה...

על כל פנים באותה תקופה הוא היה במצב של ערפול החושים ממש, כמעט בלי הכרה, פעם אחת באה הרבעצן לבית חולים ואמרה לו שקנו בבית פירות והיא רוצה שהוא ימנה שליח להפריש תרומות ומעשרות, כידוע שיש קפיידא שהפרשת תרומות ומעשרות תיעשה דוקא על ידי מינוי שליחות בדבר שבא לעולם כי כך משמע ברמב"ם, ולא הספיק מודעה מוקדמת, הוא היה אז כל כך באפיסת כוחות עד שבאמצע שהיא דיברה איתו הוא נרדם, ואחר כך הוא התעורר ומיד שאל, מה קנו עוד, את זה ואת זה... וזה היה מתוך ערפול החושים ממש, הוא החזיק ראש על פרט ופרט בכל מה שנוגע לדקדוק ההלכה...

אספר מעשה נוסף שסיפרו לי מן השנים האחרונות, שאחד הביא לו לפני סוכות אתרוג נפלא ביותר, הדר שבהדר, בחנו בדקדוק גדול, ואמר לו, אמנם אמת הוא שהוא אתרוג מיוחד מאוד ואני חומד אותו, אך יש לי בו חשש של 'חסר', ולא אוכל לנטלו ביום הראשון שהוא מעכב, על כן איני לוקחו. אמר לו הנותן, הרי ביום השני אפשר כן לנטלו? אמר לו הרב'ה,

אכן, ליום השני אני חפץ בו, אבל כעת תקח אותו, כי ביום הראשון לא אטלו. התפלא המביא ושאל, אם כן שישאר בבית לימים האחרים? אמר לו, ניין, איני רוצה אותו בבית! ומדוע, שהרי ידוע מה שר' חיים אמר שאם יש לו אתרוג יפה ואתרוג פחות יפה, שיקדים את היפה, אף שיש בו איזה חשש, כי אם יוצא ידי חובתו בו, שייצא באתרוג ה'הדר', אך אם יטול בתחילה את הפחות יפה וייצא בו ידי חובתו, הרי הפסיד את מעלת ה'הדר'. וכך הוא נוהג ליטול ראשונה את האתרוג הנאה ביותר מבין כולם, אם כן כיון שיש באתרוג זה בעיה משום 'חסר', אם יהיה הוא בבית, יצטרך לנטלו ראשון מפאת יפיו והדרו, והוא, אינו רוצה ליטלו ביום זה, לכן שיקחנו ולא ישאירו בבית, ומהיום השני שיביאו!... כפי שאמרתי, זו עובדא מהשנים האחרונות, בשנות התשעים לחייו, כמה צלילות הדעת, עם כל ה'פרישקייט', לחשב כל פרט בדקדוקי ההלכה...

סיפרו שבזמן שהוא היה בלי הכרה, בתרדמה ממש, ופעם אחד ניסה מישוהו להעיר אותו, זה היה בליל שבת ואמר לו נקרא קריאת שמע, ואותו אחד התחיל לקרוא קריאת שמע, והרב'ה... מירתת כל גופיה! כל הגוף שלו התחיל לרעוד, וכל זה מתוך שהוא ללא הכרה, אחר כך הוא גם אמר 'ויכולו', והוא בלי כוחות בכלל, ניסה לקום... זה היה ממש לפני חודש, כשהוא כבר היה מחוסר הכרה, תרדמה ממש! כל גופו היה תורה! כל כולו היה מכוון על פי התורה! ולכן אפילו כשמגיעים למצבים כאלו, המצבים הכי קשים, הוא לא יזוז מהתורה, כי זה הוא!

דיברתי קודם על השיעורים הנוראים, אז בתחילת הישיבה כשהיינו רק ארבעה בחורים, והוא היה אומר את השיעורים חמש פעמים בשבוע, וכל שיעור היה לא פחות משעתיים, היה לו כח הזריזות עצום, הוא היה זריז לא רק בכשרון אלא זריז במעשים, כל גופו התנהג בזריזות עצומה, להוציא ספר מהארון לא נתן שמישהו אחר יעשה את זה, אפילו בזקנותו ממש הוא קם להוציא את הספר מהארון, הכנות לשבת, ושאר דברים שבדרך כלל השמשים עושים את זה, ניין! הוא בעצמו היה עושה הכל, עד הזמן האחרון, פסח, הכנות, הכל לבד, זריזות! בגופו!

בליל שבת הוא היה אומר את ה'חומש שיעור', זה היה לוקח שעתיים ודאי, לפעמים אפילו שלש! ואז בהתחלה היינו רק ארבעה בחורים, אבל הוא מצידו את כל כח ההשפעה שהוא רצה להוציא, הוא היה מוציא אז! הוא דיבר ודיבר בלהט, אה, זה היה ממש להרגיש הרגשה של מעין עולם הבא!

אבי מורי זצ"ל היה מחכה לי בבית עד שאחזור מהחומש שיעור, והיה שואל מה דיברו, לשמוע עוד דבר חידוש, עוד שטיק'ל חידוש.

אומר עוד כמה עובדות קטנות, קטנות אמנם למראית העין, אבל אצלי הם עובדות גדולות מאוד, איך הוא השפיע עלינו, איך הוא חניך והעמיד אותנו.

אני זוכר איזה דבר שאצלי זה נחקק בזיכרון, לכן אני אומר את זה, אני לא יודע אם יבינו את מה שאני יאמר עכשיו, אבל אני מבין זאת...

בשנת תשכ"א, באותה שנה שהתחילה הישיבה, זה היה שנה לאחר פטירת הבריסקער רב, בערב ראש השנה הראשון, והיות שבראש השנה של תשכ"ב לא התפללתי עם הרב'ה ביחד, אז אחרי מנחה הלכתי להתברך ממנו, זה היה כבר מאוחר, סמוך לראש השנה ממש ממש, אני באתי רק לקבל ברכה וללכת, אבל... ניין! הוא מיד התחיל לדבר בלימוד, פלפלו לכאן ולכאן, נו... הלאה, אבל ניין... הוא לא הרפה ממני, עוד ועוד ועוד, זמן ממושך ממש, כבר היה כניסת יום הדין ממש... תורה! רק תורה! רק זה מה שעמד לו בראש, אני זוכר שיצאתי אז ממנו, עם קבלת עול תורה ממש, זה היה קבלת עול תורה כפשוטו!! ערב ראש השנה, עם כל ההכנות, ממש יום הדין כבר נכנס, ניין! תורה תורה ורק תורה.

אני רוצה לספר עוד סיפור, איך שהוא השריש יראת שמים בתוך תוכנו ממש...

זה היה בשנה הראשונה, הישיבה התחילה בחשון וזה היה בכסליו שאחר כך, היינו בישיבה אז ארבעה בחורים, אני באתי מישיבת חברון, שהיתה אז מרכז התורה, מרכז השמחה, א פריילאכע ישיבה, ומשם להכנס לישיבה שיש בה רק ארבעה בחורים, עם כל המעלות, זה נסיון, זה לא דבר פשוט, באנו מחברון אני ועוד בחור אבל"ח, קראו לו ר' משה חיים כהן (זצ"ל), ובאותו חודש כסליו היתה החתונה הראשונה של בחור מהשיעור שלנו [בחברון], היתכן לא לנסוע לחתונה?! פשוט שחייבים, מה השאלה בכלל, הבחור הראשון בשיעור, אמנם החתונה היתה בתל אביב, אבל לא היה צד בכלל לא לנסוע, זה היה בחנוכה, הדלקנו נרות וחיכינו כמובן חצי שעה בבית ואחר כך נסענו לתל אביב, וכיון שהייתי בתל אביב והיה כבר מאוחר לחזור לירושלים, אבי זקני זצ"ל (הגאון הגדול רבי ישראל איסר שפירא) היה גר בתל אביב ונשאירתי אצלו, זה גם היה דבר בפני עצמו לזכות לראות ולהיות אצל הסבא, וכמובן שכשבאתי לבית שלו הדלקתי עוד פעם נר חנוכה, ובבוקר קמתי בהשכמה, נסעתי ממש מוקדם והגעתי מוקדם לישיבה, אבל הרב'ה כדרכו כבר היה יושב במקומו, הוא תמיד היה מגיע מוקדם בתחילת הסדר כבר ויושב, ואס איז השגחה? דאס איז משגיח! - בכל יום ויום כבר בשעה תשע בבוקר הוא כבר היה יושב ב'כרם'דיקער שול' מאחורי הבימה!

וכשבאנו, והוא כבר ישב שם, ומה שקיבלתי אז על הראש... אוי, אוי, אוי, כמובן שהוא בא ל'סדר' בלילה והוא לא מצא אף אחד, שנינו נסענו לחתונה, וכיון שהלכנו עוד אחד הלך, ונשאר רק אחד או שגם הוא כבר לא היה... ואז קיבלתי שטף מים רבים, נורא ואיום... כמובן שמיד הצדקנו את עצמנו... ואז הוא שאל מה עם חנוכה? אמרנו לו שהדלקנו כאן וחיכינו

בחתונת רבי זאב שפירא שליט"א, דורש סבו הגאון רי"א שפירא, אחרי החתן, להבחח"ח רבינו, אבי הכלה הגאון רבי זלמן רוטברג זצ"ל

חיזוקים והנהגות, כי עכשיו זה נמצא בתחום שאפשר לקחת את זה, אחד מהדברים הגלויים שהיו אצלו זו מידת הזריזות, ופעם ראיתי לאחד מהקדמונים שכתב שאם רוצים לבחון גדלות של אדם, זה דוקא במידת הזריזות. הרב'ה היה זריז באופן מופלא ביותר, כל מה שהוא הספיק בתורה ובעבודה היה בזריזות עצומה, בלי עצלות כלל וכלל.

הלימוד שאני צריך ללמוד לעצמי, שכולם ילמדו ממנו, זה מידת הזריזות, את הזריזות כולם ראו אצלו, אי אפשר להסתיר את זה, המסילת ישרים כותב שיש זהירות ויש זריזות, זהירות זה בלא תעשה וזריזות זה בקום ועשה, לא תעשה אפשר להסתיר, אי אפשר לדעת מה הוא לא עשה, אבל את הזריזות, את הקום ועשה, זה נראה לעין כל, כולם ראו, זריזות! זריזות בגופו! הכנות לשבת אפילו בשנותיו האחרונות הכל הוא היה עושה בעצמו ממש, מה שעשה כל חייו עשה עד הסוף ממש, כבר בשנים יותר מוקדמות לא הייתי מאמין שהוא עושה את זה לבד, אבל הוא עשה את הכל עד זקנות מופלגת ממש.

למשל, אפיית מצות, אמנם בשנה שעברה בגלל החולי הוא לא השתתף באפיית המצות, אבל שנה קודם לכן, הוא היה בן תשעים ושבע, הוא כן השתתף! ו'מים שלנו', אז הוא לא היה אבל שנה אחת קודם הוא הלך גם לשאוב מים שלנו, מים שלנו, זה טירחה עצומה, זה לא מקום רגיל, צריך לרדת ולזחול, מה שהיה בצעירותו היה בזקנותו כל ההנהגות! הוא לא מיעט כלום!! [פעם שאלו אותו שאלה על איזה פרט באיזו הנהגה, אז הוא אמר בדרך מליצה שמאבא שלו יש לו מסורת רק עד גיל שבעים ושלש, אבל אחרי זה אין לו מסורת... מסורת אמנם לא היה לו אבל הוא לימד אותנו... שנזכה לשנים טובות בבריאות איתנה]. מה שהוא עשה זה לא יעלה על הדעת, ללכת בגיל מופלג כזה לשאוב מים שלנו...

זהו דבר חשוב ויסודי עד מאוד, זה נוגע לכולם, הסעיף הראשון בשלחן ערוך מתחיל עם זריזות, בלי זריזות לא מתחיל שום דבר! רציתי להוציא וללמוד איזו הנהגה אחת מהרב'ה – זריזות. ההתמדה שלו היתה נוראה, הוא לא ביטל רגע מהזמן, מי שהיה מתמיד בצעירותו הוא זכה לתורה בזקנותו, כל הפלאים שהיו אצלו בזקנותו, היו רק מכח שהוא היה מתמיד בצעירותו, זה מה שרציתי לחזק, שזה יהיה לטובתנו, ולעילוי נשמתו של הרב'ה.

עליו, מיד היה עולה בדעתי, דאס איז א משנה, המשנה אומרת "רבי נהוראי אומר מניח אני כל אומנות שבעולם ואיני מלמד את בני אלא תורה, שאדם אוכל משכרה בעולם הזה והקרן קיימת לו לעולם הבא, ושאר כל אומנות אינן כן כשאדם בא לידי חולי או לידי זקנה או לידי יסורין ואינו יכול לעסוק במלאכתו הרי הוא מת ברעב, אבל התורה אינה כן, אלא משמרתו מכל רע בנערותו ונותנת לו אחרית ותקוה בזקנותו, בנערותו מהו אומר וקו' ד' יחליפו כח בזקנותו מהו אומר עוד ינובון בשיבה, וכן הוא אומר באברהם אבינו, ואברהם זקן וד' ברח את אברהם בכל, מצינו שעשה אברהם אבינו את כל התורה כולה עד שלא ניתנה וכו'". מה היה אצל אברהם אבינו? אברהם אבינו למד תורה? אצל אברהם אבינו היה תורה? כתוב בתוספתא שכן! בגלל שהוא היה מתמיד בצעירותו!

אני תמיד רואה את המשנה הזאת מול העיניים שלי, מי שמתמיד בצעירותו הדעת שלו נשארת צלולה עד סוף ימיו, הדעת... הכל... הוא ניהל את הישיבה, מה שחמישים אנשים לא עושים הוא עשה לבד, את כל החשבונות, הכסף היה מגיע לידיים שלו, הכל היה על פיו, עסקים כמו חברת חשמל וכיוצ"ב הכל הוא היה מנהל, בכל הפרטים ובכל העניינים...

הנצי"ב היה חותם על עצמו "העמוס בעבודה" הוא היה גם ראש ישיבה וגם רב וגם משיב תשובות לכל תפוצות הגולה, ועם כל זה הוא היה מתמיד נורא, ההתמדה של הנצי"ב... הרב'ה אמנם לא היה רב וכדו' אבל בתור ראש ישיבה הוא ניהל את הכל לבד, מה שכל הזוטרים עושים בדרך כלל, זה היה דבר פלא, פלא ממש!

זריזות

אולי איזו נקודה לקיים 'וכאשר תקום מן הספר תחפש באשר למדת אם יש דבר אשר תוכל לקיימו'?

להגיד דברי שבח איני יכול כי הרב'ה היה מסתיר דרכיו, הכל היה בהצנע, אפילו הבנים שלו אמרו את זה, והוא בעצמו אמר על הבריסקער רב שהיו לו הרבה הנהגות שהם הבנים בעצמם לא היו יודעים... אבל דבר אחד אני רוצה כן להגיד...

אומרים שכשאדם גדול נפטר אפשר לקחת את המעלות שלו, אפשר לשאוב ולקבל כל מיני

את הזמן שצריך לחכות, ואחר כך הדלקנו עוד פעם שם, אז הוא אמר בחנוכה אי אפשר לזוז מהמקום, בחנוכה תמיד יש בעיות, להדליק כאן או להדליק כאן, לא זזים מהמקום...

כמה המעשה הזה השריש בנו... מאז איבדתי טעם בחתונות, בשמחות, הוא ביער מאיתנו את כל מה שלא שייך לתורה ולדקדוק המצוות, הכל בטל ומבוטל... רק תורה ודקדוק המצוות ואין שום דבר אחר זולת זה! תורה, יראת שמים, זה מה שיש! חוץ מזה לא קיים שום דבר! וזה לא היה רק המעשה הזה, זה היה מעשים שבכל יום...

הוא היה נכנס לתוך תוכנו ממש, הוא חדר אל הלבבות שלנו, פנימה!

זה נקרא להעמיד תלמידים! ככה מעמידים תלמידים!

העמדת התלמידים

ההשגחה שלו בישיבה, שום משגיח בעולם לא יכול לחקות אותו! הוא היה משגיח אמיתי, הבריסקער רב היה משגיח על הילדים שלו, על כל תנועה שהם היו עושים! וגם הוא, הרב'ה, היה משגיח על הבית שלו ועל התלמידים שלו, לא נסתר מעיניו שום דבר! עינו היתה פקוחה על הכל! אני זוכר שפעם אבי מורי זצ"ל ראה אותו כשהוא יוצא מה'אמריקנער שול' והוא אמר לי אז בהתפעלות, ממש כמו הנצי"ב בשעתו, איך שהוא גם "העמוס בעבודה" בשיעורים ועוד, ועם כל זה להשגיח על הבחורים... פלא שבפלא!

איך היתה אצלו העמדת התלמידים, איך היה אצלו תלמיד, מישהו סיפר לי שבעשור האחרון היה בחור אחד שניסה להכנס לישיבה והוא דחה אותו, אבל אותו אחד לא ויתר ונכנס לשיעורים, ואחר כך הוא גם לישיבה, ובסוף הוא גם נכנס לחדר האוכל... ואז הרב'ה אמר לו "אבל תדע שאתה לא בישיבה", אחרי שהוא כבר נכנס לכל הדברים הוא שאל אותו "במה אני לא בישיבה, הרי אני נמצא בהכל..." והרב'ה ענה לו "אצלי... בלב שלי אתה לא נמצא, כל התלמידים נמצאים בלב שלי, בשביל עוד אחד אין לי מקום!!"...

התלמידים אצלו לא היו סתם חבורה ששמעו את השיעורים, כולם היו אצלו בלב, שמעתי שבכל יום שני כשהוא היה הולך לכותל המערבי הוא היה מתפלל על כל התלמידים! צלילות הדעת שלו היתה פלא, כתבו עליו באיזה מקום 'יחיד הדור ופלאו', ככה זה היה, הוא היה ממש פלא של הדור, כמו חייל עמד על משמרתו עד הסוף, השלחן ערוך שלו בגיל תשעים ותשע היה אותו שלחן ערוך!!! הוא התאונן לאח שלי בערב ראש השנה האחרון, איך שפעם המנחה היתה מנחה והמערב היה מעריב, אבל היום זה כבר לא, הוא דרש מעצמו בגיל הזה את אותה מנחה של פעם!

איך יתכן דבר פלא כזה? אז תמיד הייתי מתעורר עם המשנה בקידושין, [ואחר כך שמעתי שכשהגיעו אליו צעירים מהישיבה של אחי הגאון ר' אלחנן שליט"א הוא חיזק אותם עם המשנה הזאת], אבל כשהייתי חושב

26

שימיני
כחותם
פסח תשפ"א
הפלט

נשבה ארון האלוקים

מתוך משאות המספד של הגאון הגדול שליט"א
בהיכל ישיבות 'בריסק' ו'בית מאיר' בימי השבעה

אי אפשר להאריך, אבל מי שקצת יודע את העניינים, מהד' אמות של אמת של הרב'ה יצאה הזעקה, כולם ידעו שיש כאן איזה מקום שנגדו אי אפשר לשנות שום דבר, אי אפשר לזיף, אי אפשר להפוך את הדברים, כי הוא היה מונח לעד.

כשנגזז אליהו נסתלקה מהן רוח הקודש

כתוב בילקוט שמעוני (מלכים ב' רמז רכ"ד), עד שלא נגזז אליהו היתה רוח הקודש מרובה בישראל, היו הרבה נביאים, הרבה רוח הקודש, יכול שהיו יודעים וכו' מלמד שהיו חכמים כאלהו, אבל כשנגזז אליהו נסתלקה מהן רוח הקודש, אין הכי נמי בשעה שאלהו הנביא היה כולם היו בדרגות גבוהות, כולם היו חכמים כאלהו, אבל אחרי שנגזז אליהו נסתלקה מהם החכמה.

רואים שכל השפעת החכמה של הדור, הדעת של הדור, רוח הקודש, הכל בא מאותו גדול הדור של הדור ההוא, מאלהו הנביא, ממנו יצאה כל הרוח הקודש וכל שפע החכמה אל כל ישראל, אפילו לאלו שהיו חכמים כמותו. ובדומה למה שאמרנו מקודם, שכל ההשגות שיש בכח של כל אחד מישראל להשיג בתורה, הכל בא מכח לוחות הברית, גם אליהו הנביא באותו אופן, ממנו בא כל השפע, אפילו גדולים שבאותו דור היו צריכים לאלהו הנביא כדי לקבל את השפע בחכמה בדעת וביראה, הכל היה מושפע מכוחו, אבל... כאשר נשבה ארון הקודש, כשהלוחות מסתלקות, כאשר עלה אליהו בסערה, כשמסתלק מקור השפע, מסתלק עמהם כל שפע החכמה והדעת...

שמעתי פעם שהיה באיזה ענין שהבריסקער רב לחם כנגדו בכל עוז, ואמר לו אחד, שרב אחד או ראש ישיבה אחד שדעתו היתה שונה באותו ענין, ואמר אותו רב שנראה לו שאם החפץ חיים היה איתנו היום גם הוא היה סובר כך, ועל זה אמר הבריסקער רב שאם החפץ חיים היה איתנו היום הרי גם אותו פלוני היה מבין אחרת, וכל הדור היו מבינים אחרת, והביא ראיה לזה שבשעה שמשה רבינו אמר מי לד' אלי ויאספו אליו כל בני לוי, ולכאורה צריך להבין דאיפה היה כל שבט לוי בשעת מעשה העגל עצמו, שלא מיחו על העובדים, ואף שבעצמם לא נכשלו, אבל הרי שתקו, ומזה יש ללמוד דכשמשה רבינו נמצא איתנו כולם מבינים, אבל בתחילה הוא לא היה עמנו, דעלה לקבל התורה ולכן כל הבנת הדור נשתנית, ועוד הביא ממקומות כיוצא בזה על פי הנ"ל. בשעה שהרב'ה היה קיים, אמנם הוא ישב

לקחו מאיתנו את ארון האלוקים, לקחו מאיתנו את התורה! מי כתב את הספר תורה של הרב'ה? הספר תורה הזה נכתב על ידי הבריסקער רב! הוא כתב אותו, הוא הגיה אותו, הוא דקדק בו בכל תיבה ותיבה, כל הכתיבה שלו היתה על ידי הבריסקער רב כל הנהגתו וכל צורתו ותבניתו הכל היה עם הכתיבה הזאת של הבריסקער רב...

והוא אשר אמרנו את הגדרתו של ר' חיים עוזר על מרן הרב ובניו – 'תורה' אליין – התורה עצמה, זה היה לנו, ספר תורה של כלל ישראל – התורה בעצמותה!...

והיה שם בך לעד

והספר תורה הזה היה מונח לעד! הוא היה הדמות, הדמות שמונחת לפנינו איך נראית תורה, איך היא הצורה של תורה, איך נראית תורה בטהרתה, ואיך אנחנו צריכים להראות בתורה... איי, נשכח מאיתנו לגמרי מה היא צורתה של תורה, אנחנו חיים בדור... בדור האחרון... מי זכה לראות את הדורות הקודמים... מי זכה לראות את המדרגות של תורה שהיו בדורות הקודמים... עוד זכינו לראות דמות של תורה, תורה בטהרתה!! וזה היה מונח לעד...

מונח לעד שלא יזייפו את התורה, שלא יגידו על מה שהוא לא תורה שזה הוא התורה, והוא היה עומד על כל אלו הקמים על התורה, הוא היה זועק ושואג מנהמת ליבו על כל אלו שרוצים לשנות את התורה, הוא היה מונח לעד!

הגמרא בכתובות (דף קד, א) אומרת שבהסתלקות רבינו הקדוש נשבה ארון הקודש, מה זה ארון הקודש? בארון הקודש היו מונחים לוחות הברית, לוחות העדות, ספר התורה שכתבו משה רבינו, התורה של כלל ישראל, הלוחות שהיו כתובים באצבע אלוקים, הספר תורה שנכתב על ידי משה רבינו מפי הגבורה, הקב"ה אומר ומשה כותב.

אמנם כל אחד מישראל חייב לכתוב ספר תורה, כמו שכתוב ברמב"ם, אבל זה ספר תורה שכל אחד כותב לעצמו כלשון הרמב"ם, ואילו הספר תורה של משה רבינו הוא היה של כלל ישראל, הוא היה מונח לעד, הספר תורה עצמו היה שייך לשבט לוי [כך שמעתי ממר"ר הכ"מ בשם הגרי"ז], אבל היתה לו השתייכות לכלל ישראל, על ידי שהוא היה מונח שם לעד עבור כולם.

מה הכוונה מונח לעד, הספר תורה הזה הוא היה עדות ברורה על האמיתיות של התורה, שלא יוכלו לזיף את התורה, שלא יוכלו לומר על מה שהוא לא תורה שהוא תורה, הוא היה מונח לעד שזאת היא התורה ומה שהוא היפך התורה אין זה תורה.

זה הוא פשוטן של דברים, אמנם גם היו קריאות שהיו מוציאים אותו לקרוא בו, וגם הוא היה לעד שהיו מגיחים על פיו את שאר הספרי תורה, את הספר תורה של המלך.

אבל את הלוחות – הרי אף פעם לא הוציאו, אף פעם לא קראו בהם, הלוחות היו מונחים בארון בלי ענין של קריאה בכלל, ובכל זאת על הלוחות האלו נאמר "ואתנה לכם את התורה ואת המצוה", זה המתן תורה של כלל ישראל, ואיך הם היו התורה של כלל ישראל, הרי אף פעם לא הוציאו אותם ולא קראו בהם?

בפשטות יש לומר, מה שכל אחד מישראל זוכה להשיג איזו השגה בתורה זה לא דבר פשוט, ואין אפשרות להשיגה בשכל האנושי, תורה היא לא חכמה, תורה היא תורה מן השמים, מה שכל אחד זוכה להשיג בתורה זה שפע שבא אליו ישר ממרום, הקב"ה מלמד תורה לעם ישראל, זה לא דבר מובן מאליה, וכל השפעת התורה שהקב"ה מלמד תורה לעמו ישראל זה היה מכח הלוחות, כל מה שמצליחים להשיג איזו השגה בתורה הכל בא מכח הלוחות, וזה מוכח מכך שכתוב שאם היה לוחות הראשונות היה לימוד התורה באופן אחר, ואחר שניתנו הלוחות השניות היה לימוד באופן אחר, מזה יש להבין שכל השגת התורה בכלל ישראל הוא בא מכח הלוחות, ולכן הלוחות הם התורה של כלל ישראל.

אוי מה היה לנו, בהסתלקותו של הרב'ה זכר צדיק וקדוש לברכה, הריני כפרת משכבו, איי,

בפינתו הצנועה, הוא לא היה יוצא לרבים, הכל היה אצלו בהצנע ממש, אבל ההשפעה...

גם לוחות הברית היו מונחים בהצנע, בתוך ארון הקודש, אף פעם לא היו מוציאים אותם לרבים, אבל מכחם באה כל השפעת החכמה לכל כלל ישראל, גם כאן אותו דבר, כל כח ההשפעה, השפעה של חכמה, של תורה, של דעת ויראת ד'...

בשעה שהרב'ה היה קיים, כל הדעת שלנו היתה באופן אחר – מה שזכינו להגיע לאיזה דעת, לאיזה הבנות, הם היו הבנות אחרות, הכל היה אחרת, ועתה... ועתה מה יהיה איתנו, לקחו מאיתנו את התורה, לקחו מאיתנו את הכל, אני אומר את ההרגשה שלי, אבל כל אחד צריך להבין ככה, כל אחד צריך להרגיש ככה...

חותם התקופה

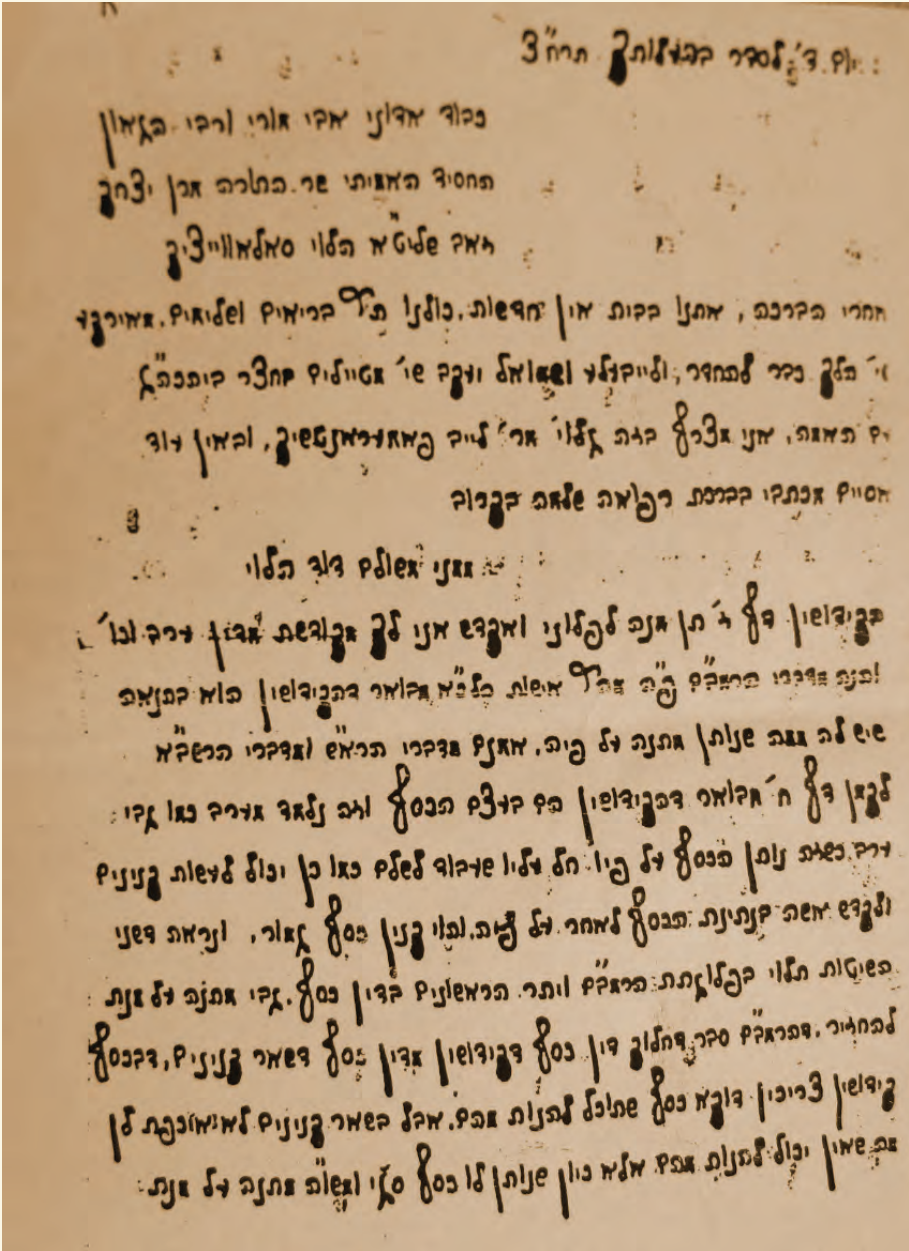
הגמ' בסוף כתובות אומרת שבשעת פטירתו של רבינו הקדוש היתה התעוררות עצומה של אבלות, כל הי"ב חודש הספידו אותו, ולכאורה מאי כולי האי, הרי הרבה גדולים נפטרו בכלל ישראל, מה היה המיוחד ברבי שהתאבלו עליו כל כך.

כנראה הפשט הוא שרבינו הקדוש לא היה ככל התנאים, אלא רבינו הקדוש היה חתימת המשנה, אחרי חתימת המשנה כבר אין עוד תנאים, עכשיו כבר מתחיל דור חדש – דור האמוראים, היתה כאן איזו חתימה מיוחדת בקבלת התורה...

ודאי שיש הבטחה מהקדוש ברוך הוא שהתורה לא תשכח מפי זרעו, יש הבטחה שהתורה תמשיך הלאה והלאה, אבל בכל זאת כשנפטר רבינו הקדוש היתה חתימה, עד שדורות האחרונים קבלו עליהם שאי אפשר לחלוק על התנאים, אפילו שקבלת התורה ממשיכה הלאה, אבל דור התנאים כבר נגמר, רבי זה סוף משנה.

ובגמרא במגילה (דף י"א ע"א) כתוב על הפסוק ואף גם זאת בהיותם בארץ אויביהם לא מאסתיים ולא געלתים וכו', והגמ' דורשת כל תיבה, לא מאסתיים בימי יוונים וכו', בימי אחשורוש שהעמדתי להם מרדכי ואסתר, להפך בריתי איתם שהעמדתי להם של בית רבי וחכמי דורות. והיינו שגם בחשכת הגלות העמיד הקב"ה את של בית רבי, ו"של בית רבי" הכוונה כל הבית של רבי, וזהו מה שהיה קיים איתנו עד עכשיו, את בית הבריסקער רב, ועתה נסתלק הכל מאיתנו ונחתמה התקופה הזאת של בית רבי...

אפשר להגיד גם כן על הרב'ה, היתה שלשלת הדורות של מקבלי התורה, בזמנו היה את הבריסקער רב, בילדותינו עוד זכינו לראות אותו, ואחריו היה את "בני הרב מבריסק", זה היה ההמשך, והוא... הרב'ה זכר צדיק וקדוש לברכה... הוא היה החותם ממש, הוא היה האחרון, בהסתלקותו נחתם כל הפרק הזה, כל הענין הזה... אין הכי נמי 'לא תשכח מפי זרעו'... אבל התורה הזאת... התורה הזאת כבר לא תהיה לנו...

שמעתי פעם מפי הרב – העזנו לשאול קדם הגאון הגדול שליט"א – שבסוף "חידושי מרן רי"ז הלוי" יש מכתבים שנשלחו מהגרי"ז לבנו, לרב'ה זצוק"ל? כן, יש שם כמה מכתבים, השניים בעמודים האחרונים הם לרב'ה. יש מכתב שכתוב בראשו 'תמוז תרצ"ח' זה נכתב מבריסק לקרעניץ שם שהה הרב בחדשי הקיץ לצרכי רפואה. יש ברשותי את תצלום מכתבו של הרב'ה אליו, שעליו השיב הרב את השטיק'ל הנדפס בספר... (ראה תצלום)

בכלל, האם הרב'ה זצוק"ל הוא היה רגיל בכתיבה? איי, הוא היה 'כתבן עצום' מימי צעירותו, אני זוכר איך שהיה מתיישב בלילות וכותב, וכותב... כך גם במוצאי שבתות. היה כותב בפנקסים ארוכים...

להלן מכתב מרן הגרמ"ד לאביו מרנא הגרי"ז זי"ע מקיץ תרח"צ, שתשובתו אליו נדפסה בסוף ספרו הגדול על הרמב"ם: **יום ד' לסדר בהעלותך תרח"צ**
כבוד אדוני מורי ורבי הגאון
החסיד האמיתי שר התורה מרן יצחק
זאב שליט"א הלוי סאלאווייציק
אחרי הברכה, אתנו בבית אין חדשות. כולנו ת"ל בריאים ושלמים. מאירקע שי' הלך כבר להחדר, ולייבעלע ושמואל יעקב שי' מטיילים בחצר ביהכ"ה ג עם האמא, אני מצרף בזה גלוי' מר' לייב פאמער אנטשיק (לימים בעל ה'עמק ברכה' זצוק"ל, מ. ש.), ובאין עוד אסיים מכתבי בברכת רפואה שלמה בקרוב

ממני משולם דוד הלוי
וכאן ממשיך מכתבו בדברי תורה שעליהם נסובה תשובתו של מרן הגרי"ז הנדפסת ב"חידושי מרן רי"ז הלוי".

פתיתים מזכרונות תלמידו המובהק הגאון רבי יעקב שוב שליט"א

עם בנו מ"מ הגר"י הלוי שליט"א
ואחד מנדיבי הישיבה

בעת שלמדו בישיבה – סיפר הגאון רבי יעקב שוב - הייתה תקופה בת כמה חודשים שאשת חבר הרבנית תבלחט"א שהתה בבית החולים, ובכל זאת לא נתבטל השיעור היומי, דבר יום ביומו, ובתו הגדולה היתה ילדה קטנה ועמדה על ידו כל שעת השיעורים, בתפסה בשולי בגדיו... וכך נמסר השיעור בעוז ובגבורה. עוד תיאר, כי דרכו הייתה שלא היה סוגר את הגמרא בסיום השיעור, בגדר 'לא יהא חלקי ממעמידי בית המדרש', אלא היה פוסק מדיבורו ומשתתק, וכך ידעו שנסתים השיעור. במשך השנים היה מוסר שיעור מידי חודש לחבורת אברכים מבוגרי הישיבה, ובסיומו היה מדבר כדרכו דברי מוסר ויראה, הייתה תקופה שעברה עליו צרה גדולה שנתייטר בעקבותיה רבות, ובאותם הימים דיבר הרבה בענינה של תפילה מעומקא דליבא וחובתה, וחזו וחשו כי מעצמו הוא מדבר, מעוצם עבודתו הגדולה בתקופה זו כאשר שופך ליבו בתפילה בעת צרה.

בשנת תשכ"ז היתה מלחמה ונכבשה העיר העתיקה והכותל המערבי, ומי שידע מה שהלך אז ברחובות ב'גאולה', הכל היה כמרקחה, אבל רבינו הגיע לישיבה ומצא רק כמה בחורים, החל לצעוק, היכן כולם, איך מפסיקים את הישיבה... כמו לא נתרשש דבר באותו היום.

הקדוש הזה יזכה לטעום מתיקות נפלאה ויאורו עיניו לראות טוב אין טוב אלא תורה, ויתעוררו בקרבו רשפי אש קדש שלהבתי-ה של תשוקת השקידה וההתמדה בעמלה של תורה, מתוך הכרה ברורה שתחת השמש אין יתרון אבל מעל השמש יש יתרון, בעמלו אין יתרון אבל בעמלה של תורה יש יתרון.

ומאד נעים וחביב לי להדפיס כאן מכתב קדשו של ידיד נפשי מגדולי תלמידי כבוד רבנו שליט"א הגאון השקדן העצום רבי יעקב שוב שליט"א וזה לשונו:
בס"ד ד' מנ"א תשס"ח
לכבוד ידידי הגאון ר' משה מרדכי הלוי שליט"א
אחדשה"ט
מאד אודה לכם על שהשאלתוני את שיעורי רבנו שליט"א על מס' תמורה אשר כתבם חתנו היקר שליט"א

ואגיד לכם קושט אמרי אמת שחמותי ראיתי אור אורה של תורה בטהרתה אשר הדברים הקצרים והארוכים כ"א בפנ"ע מאירים כשמש בצהרים, אשר בקראי אותם בשקיקה נזכרתי בימים מקדם לפני שלשים שנה שזכינו לשבת בשיעורו של רבנו שיחי' ויארץ ימים על ממלכתו, והתבשמנו מאורו, ואומר מי יתנני כירחי קדם, ובודאי כשיצא הספר לאורה ירבה הדעת ללמוד בדרך ההבנה והעמקה וישרות הסברא לאסוקי שמעתתא לאמיתה של תורה בעומק הפשט האמיתי.

דברי צעיר התלמידים, יעקב שוב ומאחורי הקלעים הוגד, שהיה במכתב זה מן הגורם להסכמת מרן זצוק"ל להוצאת הספר לאור עולם, ואחריו כל שאר ספרי ה'שיעורים' שמלאה הארץ דעת ותבונה מהם.

כסדרן ללא הפסק כל ימי חייו, וזה ראינו אצל רבינו את הנקודה של 'מימי', ללא הפסק, אותה עוצם עבודת הקודש, אותה שקידה ועמל בתורה עד כלות הכוחות, אותה אש של יראה, עד יומו האחרון – 'מימי'!...

כאן המקום להעתיק מהקדמת 'שיעורי רבינו משולם דוד הלוי' עמ"ס תמורה, הראשון שראה אור עולם על ידי תלמידו הגדול בעל 'משמר הלוי' זצוק"ל, וכה כתב בהקדמתו:
"...ואמנם אין אפשרות למסור בכתב את הזיקוקין די נור דנפקין מפום כבוד רבנו שליט"א בשעת הגדת השיעור בקולות וברקים כנתינתה של תורה, אבל מ"מ כל הלומד ומעיין בספר

"הרי את הספר תורה הזה כתב מרן הקדוש מבריסק זצוק"ל", קונן הגר"י שוב בהספדו בבכי תמרורים, "הרב מבריסק כתב כמה ספרי תורה, וקודם הוא עשה עיבוד, העיבוד היה עיבוד לשמה... וזה היה לנו הספר תורה האחרון, לא נשאר ספר תורה שהרב כתב... אין יותר מה לראות ואת מי לראות... הוא נשאר אחרון, שידע בדיוק מה שנשתמר מהרב, והרב השגיח עליו כל השנים, הוא סיפר שביום האויפרוף שלו אז אביו אמר לו, נראה לי שאתה לומד היום פחות, דע לך שאין שום פטור ביום זה... הוא השגיח עליו על כל פרט ופרט, וכך הוא חי כל השנים מה הרב היה אומר, מה הרב היה עושה... והספר תורה הזה נסתלק, לא נשאר... לא נשאר שום דבר מהספר תורה...

ראינו את ההתמדה שלו, כל הזמן הוא תבע ללמוד וללמוד וללמוד, אמרו פעם להרב מבריסק על אחד שהוא מהדר במצוות, אז הוא אמר שיש עוד הידור, הידור בלימוד התורה... וזה היה רבינו, רבינו, זה מה שראינו, וכעת לקחו לנו את הספר תורה...

רבינו זכה להאריך ימים, איננו יודעים לומר סיבות, אבל בחז"ל מבואר שכששאלו 'במה הארכת ימים' כל התשובות היו 'מימי' לא עשיתי כך וכך, כי היסוד הוא – מימי, תמידין

המשך זכרונות ורסיסי אורה מתורתו והנהגתו של מרן הגרמ"ד הלוי סאלאוויציק זצ"ל, מאוצרות גיסו להבחל"ח ראב"ד ירושלים הגאון הגדול רבי משה שטרנבוך שליט"א, בשיחה ייחודית עם בנו חביבו הגאון רבי אשר שטרנבוך שליט"א (חלק ראשון פורסם במוסף 'לקראת שבת' בכלות השבעה)

הרב א. מנדל

סיפר שמאז התחיל לנבוע מעיין החידושים שלו, והוא כתב בלי גבול, יש ממנו המון כתבים. אני נזכר" מספר בחיור רבי אשר שליט"א, "שבין המוני הכתבים, היה אצלו בכתב יד חיבור מיוחד, ובו תשובות על כל ההשגות וההערות של מרן החזון איש על הספר של הסבא הגדול, חידושי רבי חיים הלוי [יש הרבה 'שטיקלאך' שאבא שליט"א הכניס ב'מועדים וזמנים']. רבי דוד אף פעם לא נח, אי אפשר להאמין, בשנה האחרונה עם החולשה העצומה, בגילו המופלג, עדיין אמר שיעורים ולא ויתר..."

חיים את הרב

שאלנו את הגאון רבי אשר שליט"א: האבא

מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה ששררה בין הני תרי גיסי להבחל"ח, וכידוע מפיו ומפי כתביו על פני חיבוריו הנודעים של הגאון הגדול ראב"ד ירושלים שליט"א.

לרגל מוסף הזכרון 'שימני כחותם', לזכרו הטהור של מרן ראש הישיבה דבריסק הגרמ"ד הלוי זצוק"ל, זכינו להמשיך ולדלות ממעיינו הנובע של גיסו להבחל"ח ראב"ד ירושלים הגאון הגדול רבי משה שטרנבוך שליט"א, במעונו של בנו חביבו הגאון רבי אשר שליט"א מראשי ישיבתו.

בין נטפי הדמעה, ליקטנו כעמיר גורנה עובדות מופלאות, ברקי נוגה ורסיסי אורה מניחוח הוד קדומים של אדירי הדורות זיע"א, מכשבעים שנות ידידות וקשרי ברית דמים באהבתה של תורה.

"הגאון רבי בנימין רימר שליט"א חדב"נ דמרנא הגרי"ש זללה"ה" כך איש שיחנו, "סיפר מה ששמע מחמיו הגדול מרנא הגרי"ש זצ"ל שהתבטא: "עשיתי שטייגען אצל ר' דוד", הם למדו שניהם ב'אהל שרה' ודיברו שם רבות בדברי תורה, זהו ביטוי נדיר המלמד כנראה משהו על ההתמדה העצומה של ר' דוד. וזכורני שלפני שנים הוא התבטא ואמר, שלמרות כל זכויותיו כמרבץ תורה וכראש ישיבה, וכידוע העמיד המוני תלמידים, הרי שהוא היה חפץ להישאר אברך כולל, לשבת וללמוד כפשוטו... אחד מתלמידיו שאל אותו על כך, "הראש ישיבה חושב כך?" ורבי דוד הרהר בכובד ראש, ונענה "כן בודאי..."

"ההתמדה הנוראה" ממשיך ומתאר אחיינו הגאון רבי אשר שליט"א, "היתה חלק מעצמותו. שאלו אותו באחת הפעמים אם הוא חזה בפני קדשו של החפץ חיים, התשובה היתה "לא הלכנו להסתכל על אנשים, פשוט ישבנו ולמדנו", וכמדומה שזה המסר הכי מופלא וחזק, שהיה מרבי דוד - פשוט לשבת וללמוד. השקידה הנוראה, יראת החטא העצומה, יהודי שעד לגיל תשעים ותשע הקפיד לעמוד בקריאת התורה, למרות ייסורים ברגליו, הלא דבר הוא, שלא ויתר על כלום, והכל עם היראה העצומה, הכל עם ההתבטלות לאביו הגדול. יש סיפור עצום, שכאשר הוא הבין שקשה לאבא הגדול מרן הגרי"ז זצ"ל לסדר קידושין בחתונתו, הוא לא ביקש, ובאמת מי שהיה מסדר קידושין היה אז מרן הגאון רבי יחזקאל אברמסקי זצ"ל, כאשר כאמור היה פשוט לרבי דוד, שאם מבחינת מרן הגרי"ז יש איזה קושי או מניעה, אז ככה זה יהיה. יהודי שלא חיפש כלום מעולם הזה, מי שהכיר את ביתו, הוא לא חיפש כלום, הכל בפשטות נוראית".

"ככלל" מוסיף ומספר הגאון רבי אשר, ממה ששח אביו הראב"ד שליט"א, "כאשר נרקם השידוך, עוד לפני החתונה, הוא נכנס למרנא החזון איש זצ"ל יחד עם אבא שליט"א, הרבנית של החזון איש מאוד כיבדה אותו כשהגיע

'הנכד של רבי חיים'... כאמור אבא שליט"א ציין שרבי דוד נחשב כמתמיד עצום, והדוד עצמו זצ"ל היה מספר לי על כמה מגדולי ראשי הישיבות היום, שהוא קירב מאוד בצעירותו, הוא אמר פעם ש"היינו נהנים לדבר בלימוד עם הבחורים מחברון, היינו מספרים להם מהאבא מרן הגרי"ז", וכך היו בבית המדרש של ישיבת חברון בשכונת גאולה בירושלים, בסמוך לביתו של מרן הגרי"ז זצ"ל, ויכוחים של תורה, במפגש שבין העולמות של סלבודקה ובריסק..."

מעין נובע תורה

"רבי דוד למד ולמד, לימים משהו קנה לו "מתנה" - מחברת, ואז הוא החל לכתוב, הוא

30

שימני
כחותם
פסח תשפ"א
הַסֵּלֶס

נְזִכְיָה דְּדִיךְ מִיּוֹן, מִישָׁרִים אֶהְבוּךְ

מרן הגרמ"ד ולהבחל"ח גאב"ד העדה"ח
שליט"א בשמחת נכד הראב"ד

כמעין המתגבר בתורה

מבריסק היתה כאמור מעמד...".

יראה טהורה

"כל מי ש'חי' את העובדות על מרן הרב מבריסק זצ"ל, יודע כמה יקר בעיניו היה כל שינוי ושמירה על כל סייג, אחת העובדות הידועות היא המסופר שהגיע אליו פעם אדם, והציג בפניו שאלות שונות, כשמהדברים נודף ריח של דעות כוזבות בענין עסק התורה והישיבות. מרן זצ"ל ישב כשעיניו עצומות ולא הגיב במאומה לדברי ההבל. אחד מהנוכחים שהיטב חרה לו על טרדנותו של הלה, הפוצה פיו בדברי הבל הצורמים לאוזני כל ישרי לב, ביקש להשתיק את אותו אדם, והרעים עליו

שהיתה העזר כנגדו, לתת לו את שנות הצמיחה העצומות.

העובדות על החתונה ליוו אותנו מילדותנו. אחד הסיפורים היה מה ששמעתי ממקור ראשון, כאשר אחד מראשי הישיבות שאל את רבינו הגדול הרב שך זצ"ל, אם ללכת להשתתף לחתונה אף שלא קיבל הזמנה, ומרן זצ"ל השיב לו בחיוך: 'במתן תורה גם היו הזמנות!?!...'

לימים סיפר לי מרן רבי שמואל רוזובסקי זצ"ל על ההזמנה שהוא קיבל ממרן הגרי"ז זצ"ל, זו היתה חשיבות עצומה, גם מרן רבי דוד פוברסקי זצ"ל נסע אז במוצ"ש לשבע ברכות בנתניה, במלון של שכטר, היכן שהתקיימה השמחה, באותם הימים נסיעה לנתניה זה לא היה משהו פשוט, אבל השמחה של הרב

שליט"א סיפר על הקשר של הבנים עם אביהם הגדול מרן הגרי"ז זצ"ל?

"בודאי, חיינו את הענין. מעניין הוא שהרב מבריסק הגיע לדירה של הילדים שלו, על פי מה שסופר כדי לדון על מיקום המזוזה ואולי גם על הדלקת הנרות ומיקומן, בכלל רבי דוד היה 'חי' כל הזמן את מרן הגרי"ז זצ"ל, חייבים לציין את המסירות העצומה של הדודה, שכאמור אבא שליט"א אמר כי הוא ידע שהיא היא זו שתהיה עזר כנגדו של המתמיד הנורא, הוא היה נמצא בימי רביעי עד שעות מאוחרות בשיעורים אצל האבא, מרן הרב זי"ע, ואחרי זה במשך שנים שהעמיד תלמידים ובשיעוריו יומם ולילה, הוא כל כולו היה מסור לתורה ולהרבצת תורה, והרבנית תבלחט"א, היא

על החינוך, ועל היהדות כפי שהיא, בטהרתה" מסיים האחיין שליט"א.

רוקדים משמחה

כמדומה שכל מי שחזה במראה ה"שיעור" עמד נפעם. "אני לא יכול לשכוח" מספר תלמיד צעיר, "איך בכל פעם שרק הזכיר רמב"ם, רמב"ם שמן הסתם כבר למד ולימד מאות או יותר של פעמים, הוא אף ממקומו כבחור צעיר לספריה הישנה, הוציא את הרמב"ם, והחל לומד ממנו בשקיקה ובאהבה עצומה, כמוצא שלל רב... לשמו ולזכרו תאוות נפש".

מעשה נוסף מספר לנו איש שיחנו ובו נוכל להביט אל 'שיעורו' של האבא מרן זי"ע בעיני בנו חביבו ותלמידו הגדול, וכהקדמה לסיפור זה נביא מן ספר תולדותיו 'הרב מבריסק', על שיעורו של מרן הגרי"ז זצ"ל.

וכה מסופר, כי מרן ה'חזון איש' זירז פעם את אחד ממיועדי לנסות ולהתקבל לחבורת שומעי השיעור של מרן זצ"ל, ולשמוע תורה מפיו. אותו חכם אכן מילא אחר עצתו, אולם

כהיום, גם כן המצב כך...

בראשונה התחילו עם בתי התלמודי תורה, עם תוכנית הליבה, ולדעתי רצו כך לעקור את התלמודי תורה ועכשיו רוצים לעקור את הישיבות, והמצב מחמיר יותר ויותר..."

והוא אף פעל בגופו. "אספר, דוגמא אחת מלפני שנים רבות" כך האחיין הגאון רבי אשר שליט"א, "כאשר התברר לרבי דוד שיש איזו בעיה של שינויים שמתכננים לעשות בתלמודי תורה, והבין שחייבים לפעול, הדרך היתה לשלוח מסר חריף וברור למי שהיה אז בעל השפעה, וזה יכול היה להיעשות דרך מרן הגרש"ז אויערבאך זצ"ל, רבי דוד זצוק"ל עלה לביתו של רבי שלמה זלמן, והציג בפניו את הענין, על אתר רבי שלמה זלמן ביקש להתקשר לאותה אישיות ציבורית שהיתה קשורה לענין, ולדרוש שהדבר יסודר, 'רבי דוד עלה אלי הביתה, הוא לא נח ולא שקט עד שהענין יסודר', התבטא רבי שלמה זלמן זצוק"ל, ואכן הענין התבטל, עוד בטרם ידעו מהסכנה המאיימת..."

"הוא חרד תמיד משינויים, רצה לשמור

בקולו: "האם אינך רואה שאתה מפריע בדבריד לרב?" על אתר פקח מרן זצ"ל את עיניו ואמר: "מפריע? לא, אין הוא מפריע לי כלל. כאשר מדבר הוא נגד התורה, הוא לא קיים אצלי"...

אצל בנו רה"י רבי דוד זצ"ל, ראו מעין בבואה דמרן זיע"א. כמה שהחינוך והשמירה על טהרת הישיבות היו בנפשו, איך היה זועק וצועק מנהמת ליבו, כשדיברו בפניו על הפגיעה בישיבות היל"ת, ממש שואג כארי, וקורא לעמוד ומחות בכל עוז וגבורה.

כך היה כאשר דיברו על גזירת הגיוס הנוראה, ורבי דוד ישב בביתו וזעק (ביום ב', כ"ה טבת לאחר השיעור היומי בפני תלמידיו) "הם אומרים לסגור את הישיבות, גזירה של גיוס משמעותו שאין יותר ישיבות! ס'איז א געפערליכער מצב! המצב נורא ואיום!... להתחזק ביותר בתורה וביראת שמים... בני תורה צריכים לדעת את המצב הנורא, גזירה כזו של שמד צריך להרבות יותר בתורה ויותר ולאור המצב החובה מוטלת במיוחד על כל בן ישיבה... צריכים לחשוב מאוד ברצינות אודות הבריחה מכאן ומי יודע אם אין זו לטובה גם להצלה בגשמיות עבורנו... כזו צרה! היום כ"ה טבת, לפני שבעים ושתים שנים יצאנו מרוסלאנד, ביום כ"א טבת יצאנו מוילנא - ביאליסטוק.... וביום כ"ה טבת הגענו לאודסה, ומשם עזבנו את רוסלאנד.

האמת שכל בריחתנו מרוסלאנד לא היה משום גשמיות, הייתה אז מלחמת עולם, ודייטשלאנד עם רוסלאנד היו אז בשלום, וניהלו מלחמה עם ענגלאנד, פראנקרייך (צרפת), וגם קצת עם אמריקה, אך עם רוסלאנד היו אז בשלום, ואזור מגורינו וילנא, בריסק, ביאליסטוק, היה אז המקום הבטוח ביותר מבחינה גשמית שרק היה יכול להיות, באותם זמנים קשים וטרופים. כאן בארץ ישראל היה אז המצב סכנת נפשות ממש, הדייטשן (גרמנים) ימ"ש כבר היו במצרים בדרך לכבוש את ארץ ישראל וכבר אחזו ממש לקראת הכניסה לכאן...

כאן כעת מדובר על מצב שאמרו לו: כאן זה צבא, אתה כבר בצבא, ובצבא יש פקודות! תוציאו מהראש רבנים - רבי'ס, אויס רבי'ס! כאן זה צבא! ועכבו אותם שם שש שעות. הם רצו להתפלל מנחה ולא נתנו להם, בטענה כי באמצע בדיקות אי אפשר להתפלל מנחה, ומי נמצא שם, חיילות ולא חיילים, הרי זה ממש לסגור את הישיבות ולעקור את כל התורה כולה. שם במקום מגורינו היה המצב בדיוק הפוך, היה שם שלום היה זה בעיצומו של מלחמת העולם ולשם לא הגיעו.

ואף על פי כן ברחנו משם, ברוסלאנד היו מוכרחים לשלוח הילדים לבתי הספר ולא היו מאפשרים ללמוד תורה, ברחנו משם והכנסנו עצמנו לסכנה גשמית ממשית, כדי לברוח ממקום שלא מאפשרים ללמוד בו תורה, שהוא סכנה על הדת, כי במקום כזה צריכים לברוח. למעשה אסתייעא מילתא שדווקא זה היה הצלה עבורנו, אנו ברחנו מפני סכנת הדת ולבסוף זה עצמו היה ההצלה אף מבחינה גשמית עבורנו. לכאורה כאן בארץ ישראל

32

שימי
כחותם
פסח תשפ"א
העלס

דרך התחכמות אויבי ופושעי ישראל נגד עם ישראל בגשמיות וברוחניות

מתוך מאמרי גיסו יבלחט"א ראב"ד ירושלים
הגאון הגדול רבי משה שטרנבוך שליט"א

שלא יוכל להוציא לפועל את מזימתו לאבד את כל היהודים רח"ל אם לא ישחיר את פניהם של היהודים, ולכן כבר כעשר שנים קודם ההריגות בפועל החל להוציא לעז ולהשחיר את פניהם של כל היהודים, ופרסם בכל מקום שהיהודים רוצים להשתלט על כל העולם, וצברו את כל ממונם ורכושם מהגויים, ותלה בהם רעות רבות, ונכנסו הדברים גם באוזני העמים שבתחום שלטונו, עד שכבר לא עצר איש בפניו כאשר הוציא לפועל את תוכניתו, והרג וטבח באחינו בית ישראל, ה"ד.

גיסו הגאון רבי משולם דוד סאלוויצ'ק (שליט"א) זצ"ל הוסיף בזה דברים נכוחים, שממש כך הוא גם המצב עתה בין שונאי הדת בארץ ישראל, שהלא עוקרי התורה בדור האחרון רוצים לעקור את הדת ושנהיה גוי ככל הגויים ח"ו, אבל יודעים הם שאין להם דרך לגזור גזירות נגד החרדים ולהצר את דרכם אם לא ישמיצו וישחירו קודם את פניהם של החרדים, ולכן נהגו בדרך חכמה וערמומיות, כעין חכמת פרעה הרשע, והחלו להשחיר את פניהם של הציבור החרדי על ידי כלי התקשורת למיניהם בעלילות שוא, וטענו שהחרדים נוהגים בדרכי רמאות במסחר ורגילים בגניבות וגזילות וכיו"ב, ומסיתים ע"ז שמשתמטים מעבודת הצבא, וכל דבר רע שיכולים להעליל על החרדים הם מעלילים, עד שכמעט דבר יום ביומו מוציאים דיבתם רעה בעיתונים וכלי התקשורת שלהם, וכל מטרתם רק כדי שיוכלו להלהיב שנאה בלב הציבור נגד החרדים, ושיוכלו לדרוש אח"כ להתאים את התלמודי תורה והשיבות לדרישות שלהם, ומצפים הם שהחרדים ייכנעו ויסכימו לעשות איזה פשרה עמהם למען השלום, או שנשנה עכ"פ קצת ונחדיר שינויים לאט לאט, וחושבים הם שאנחנו תמימים ונוותר להם ולא נרגיש בכוונתם, וממש כעצת פרעה הרשע אשר בשיטה מתוחכמת זו הצליח לבסוף לשעבד אומה שלמה ולהרוג בהם.

ותפקידנו בדור האחרון לדעת את אשר לפנינו בארץ ישראל, ולהיות ערים להבין את מזימת השלטונות, ולא להמתין עד לבסוף כאשר נהיה כצועקים על שעבר, אלא כבר בתחילה צריכים אנו למסור נפש ולזעוק כנגדם "אל תגעו במשיחי ובנביאי אל תרעו", וכשנמסור נפשנו למען חינוך בנינו ובנותינו, נזכה לסייעתא דשמיא והם לא יצליחו במזימתם.

הבה נתחכמה לו, (שמות א', י'). צריך ביאור מה היה ה'חכמה' הגדולה של פרעה בגזירת גזירות רעות על ישראל, והרי עשה דבר פשוט שגזר להרוג את היהודים שחשש מהם, ואיזה חכמה מונחת כאן בשעה שהוא מלך ויש לו רשות לגזור גזירות כרצונו באין מפריע (ועי' בפירש"י ובמדרש כאן).

ופירש בזה הבית הלוי באופן נפלא, שבאמת פרעה לא היה יכול לגזור על עם ישראל גזירות רעות כאלו - להרוג את הזכרים ולשעבד בכל האומה כולה, ומשום שמצרים היתה מדינה מכובדת עם הנהגות ונימוסים, ולא היה שייך להעביר שם כאלה גזירות המתאימים לאומה שפלה ולמנהיגים עריצים, ולכן התחכם פרעה תחילה להשמיץ ולהשחיר את פני עם ישראל, ולהעליל עליהם שהם שונאים את ארץ מצרים ומסוכנים לכל התושבים, וזהו מה שאמר פרעה "הבה נתחכמה לו פן ירבה ונוסף גם הוא על שונאינו ונלחם בנו ועלה מן הארץ", והיינו שבשיטות מתוחכמות הוא הסית את לב המצריים לשנוא את עם ישראל ודיבר על ליבם שהם עלולים עוד לכבוש את המדינה כולה, והוסיף גם לומר שכל ממונם של היהודים לא משלהם הוא אלא גזלוהו מן המצרים [וזה מה שאמר פרעה "הן עם בני ישראל רב ועצום ממנו", ועצום נאמר על קניית נכסים וממון, וכמו כי עצמת ממנו מאוד, ואמר להם שהעשירות של ישראל הוא ממנו כלומר מהמצריים ע"י שגוזלים את המצרים ונוטלים ריבית וכדומה], וכהנה וכהנה הוסיף להוציא דיבתם רעה באופן מחוכם, עוד קודם שהתחיל לגזור עליהם גזירות, ודבריו התקבלו לאט לאט לתוך לב המצריים, עד שבמשך הזמן כבר שנאו המצריים את ישראל, ועי"ז היה פרעה יכול לגזור עליהם את הגזירות הנוראות ביותר, כגזירת עבדות ומוות ואין שום מוחה כנגדו, משום שכבר הקדים לשטוף את ליבם של המצרים בשנאה ובזלזול כלפי ישראל.

ובאמת פרעה בהנהגתו מהווה דוגמא לשונאי ישראל בהרבה דורות, שבאים בטענות שונות ומשונות ועלילות שוא כנגד עם ישראל, וכל כוונתם איננה אלא להלהיב את לב הציבור לשנוא את ישראל, וכדי שאח"כ יוכלו לגזור גזירות רעות נגד עם ישראל ח"ו.

ו"מעשה אבות סימן לבנים", שכעין זה היה גם בדור האחרון בתקופת החורבן הגדול בזמן המלחמה באירופה, שהצורר הנאצי ימ"ש ידע

מסיבות שונות הדבר לא עלה בידו. כעבור תקופה, כאשר פגש בו החזו"א וביקש לדעת מה פעל בענין, השיב האיש בחוסר שימת לב ראיה: "עס איז נערווייזליך דארטן" - "מתוח שם". למשמע הדברים נענה החזו"א לעומתו ואמר: "אנו יודעים כי במעמד הר סיני ניתנה התורה לישראל ברית, בזיע ובמורא גדול. באותה צורה צריכים אף להתנהל חיינו של יהודי החי כל ימיו עם הרבש"ע, וכך הם פני הדברים אצל הבריסקער רב, ואילו אתה קורא לזה 'מתיחות'? אתמהה!".

ואכן, איש שיחנו מעיד שסיפר פעם דודו הגדול רבי דוד זצ"ל, כאשר למד עם בחורים אמריקאים בשיעור, סיפר להם על השיעור אצל האבא מרן הרב מבריסק, התבטא ואמר ש"היה מקרים שרקדנו אחרי השיעור מרוב השמחה על הסברא ששמענו מאבא מרן זי"ע". הבחורים האמריקאים לא הבינו חכמות, ובאותו יום אחרי השיעור התחילו לרקוד, אבל רבי דוד הביט בהם ונענה "לא, לא התכוונתי שתרקדו, זה לא ריקוד שרוקדים... אצלנו הרגלים רקדו לבד...".

כאה לי

מתוך דברים שנשא ראב"ד ירושלים הגאון הגדול רבי משה שטרנבוך שליט"א, על גיסו מרן הגרמ"ד הלוי זצוק"ל

ופירש"י "את העדות - זהו התורה, שהיא לעדות ביני וביניכם".

והנה לכאורה קשה, היאך הלוחות משמשים כ"עדות", והרי הם מונחים במקום מוסתר מעיני כל רואה בקודש הקדשים, שאסור להיכנס לשם. ופירש בזה הגר"ז סורוצקין זצ"ל שעצם הדבר שכלל ישראל ידעו שיש תורה המונחת בארון בקדשי הקדשים, ואם יהיה צורך לבדוק מה כתוב בתורה ייכנסו לשם לבדוק מה כתוב בתורה, זה לבד גרם שלא יוכלו לזייף את התורה ולכתוב ספר תורה עם שינויים, שהרי כל הרוצה לזייף, ידע שהוא מוכחש מהתורה הנמצאת בתוך קדשי הקדשים, ונמצא שהלוחות שימשו כ"עדות" על אמיתות התורה שלא תשתנה. וקרא הגר"ז סורוצקין זצ"ל את הדברים הללו על מרן הגר"ז זצ"ל, שבעצם קיומו שמר על התורה שלא תשתנה, שכן כולם

הרבה, אבל בטח בה', וידע שהם לכפרה.

מנהל מלחמת ד'

עמד כחומה להתריע על פרצות הדור. לא התפעל מאחרים רק האמת הייתה נר לרגליו. לחם מלחמת ה' כאברהם אבינו שנאמר עליו (בראשית י"ד י"ג) "אברהם העברי" ואמרו חז"ל (ב"ר מ"ב ח) למה נקרא שמו אברהם העברי ש"כל העולם כולו מעבר אחד והוא מעבר אחד", וכך גם הוא לא התפעל ועמד ללחום את מלחמת ד' בצד אחד מול כל העולם, ולא חשש להשמיע דעת תורה.

זכורני שבהספד שנשא מרן הגאון רבי זלמן סורוצקין זצ"ל (אב"ד לוצק) לאחר הסתלקות מרן הגר"ז זצ"ל, הביא הפסוק (שמות כ"ה, ט"ז) "ונתת אל הארון את העדות אשר אתן אליך",

שר וגדול נפל בישראל

שר וגדול נפל בישראל. הוא לא היה רק שר וגדול, אלא גם נשיא ומנהיג בישראל, ולכן כל בית ישראל צריכים להתאבל עליו. "וכל בית ישראל יבכו את השריפה אשר שרף ה'" (ויקרא י', ו').

הוא היה שריד לבית בריסק, וקיבל את תורתו בחיבור שלשלת הדורות, מאביו מרן הגר"ז זצ"ל, אשר קיבל מזקנו מרן הגר"ח זצ"ל, ולמעלה בקודש מה' בית הלוי, ולמעלה בקודש מהגר"ח מואלאזין זצ"ל, שקיבל מהגר"א, ובהסתלקותו נחתמה תקופה.

התמדתו ויגיעתו בתורה

הוא עמל בתורה כמעט מאה שנה, ומילא שנותיו וכל זמנו בהתמדת התורה ועבודת ה'. זכורני שאחד הגיע למרן הגר"ז זצ"ל, ואמר לו שאביו הגר"ח זצ"ל היה בעל כישרון מופלא, ולכן זכה להגיע למדרגתו, והשיב לו מרן הגר"ז זצ"ל "אינני יודע אם זכה מחמת כשרונותיו, אבל זאת יודע אני שזכה מחמת התמדתו והשעות הרבות שהיה לומד גמרא רש"י ותוס'". וכך גם הגאון ר' משולם דוד זצ"ל זכה בעיקר מכוח שקידתו והתמדתו בלימוד התורה.

הרבצת תורה וזכייתו לחדש חידושי תורה

הניח אחריו רבבות תלמידים. כשבעים שנה הפקיר עצמו ללמד תורה לאחרים, והרבה פעמים היה מוסר שיעורים ג' פעמים ביום, וראינו בחוש שנתקיים בו מה שאמרו חז"ל (נדרים נ"ה ע"א) "מאי דכתיב (במדבר כ"א י"ח) וממדבר מתנה וגו', כיון שעושה אדם את עצמו כמדבר, שהוא מופקר לכל, תורה ניתנה לו במתנה", והרי מבואר שהמפקיר עצמו ללמד תורה לאחרים, זוכה לקבל את התורה במתנה מהקב"ה. וגם הוא הפקיר עצמו ללמד תורה לאחרים, וזכה להיעשות ממש כמעייין המתגבר בחידושי תורה, שמלבד כל הספרים שנדפסו מחידושי, השאיר אחריו ברכה בחידושי תורה שהניח בכתובים, בהרבה ממקצועות התורה.

הנהגותיו המופלאים

יום היה מתפלל בקול בכי. לא חיפש כבוד, ואדרבה מאס בכבוד עצמו, ורק את כבוד ד' היה דורש. דקדק במצוות עד להפליא. היה עומד לפני אביו כעבדא קמיה מאריה, והתפלאתי בזמנו לראות איך בן עומד לפני אביו במורא גדול כל כך. הוא סבל ייסורים

34

שימני
כחותם
פסח תשפ"א
העלס

ידעו שאם יהיה זיוף או שינוי בדרך התורה המסורה, הוא יילחם כארי ויזעק, ולא יניח לשום שינוי, ונמצא שעצם מציאותו בפנים בתוך ביתו, גרמה לשמירת התורה, עכ"ד. ואת הדברים הללו יש לקרוא על הגאון האדיר ר' דוד זצ"ל, שהרי כל העולם פחדו מר' דוד שייצא נגדם למלחמה, ומנע עי"ז הרבה גזירות.

עד יומו האחרון שהיה יכול, עוד ערך מלחמת ד'. מכתבו הציבורי האחרון כתב לפני פחות משנה, כאשר שמע על כוונת חלק מאגודת ישראל בארה"ב להצטרף להסתדרות הציונית, ולהשתתף בבחירות לקונגרס הציוני, והוא כבר לא היה לו כוח, אבל רצה להשתתף במכתב, להשמיע דעת תורה כנגד הפירצה.

דקדוק במצוות

רבי דוד זצ"ל היה מיוחד בדור האחרון בתורה ויראת שמים, הרביץ תורה ולחם מלחמת ה', והשקיע הרבה כוחות על דקדוק הלכה בכל מצוה.

הוא היה ירא וחרד לא רק על המצוות הבאות מזמן לזמן, כמו תקיעת שופר, אלא בכל הלכה והלכה בכל יום, היה מקפיד לקיים עם כל הדקדוק עד קוצו של יו"ד.

ידוע מה שאמרו חז"ל על הפסוק "ויעש כן אהרן" (במדבר ח', ג') - 'להגיד שבחו של אהרן שלא שינה'. ולכאורה צריך ביאור איזה שבח ומעלה יש בוזה לאהרן הכהן שלא שינה, והלא בודאי הדבר פשוט שיקיים את ציווי ה'. ונראה לפרש דמעלת אהרן "שלא שינה", היינו שלא היה אצלו שום שינוי בין התלהבותו בהדלקתו הראשונה, לשאר ההדלקות שהדליק במשך ימי חייו, ומשום שמעולם לא הדליק מכוח ההרגל כ"מצות אנשים מלומדה", אלא תמיד היה ברור ומוחש אצלו שעושה כן מחמת ציווי ד', ותמיד הדליק באותה מידת התלהבות ושמחה כמו בהדלקה הראשונה, שכן תמיד זכר שמקיים את המצוות מכוח ציווי ד', ולא מחמת "מלומדה".

ואת הדברים הללו יש לקרוא על גיסי הגאון ר' דוד זצ"ל, "שלא שינה", שהיה מדקדק במצוות שבכל יום, כמו שאחרים מדקדקים בתקיעת שופר, כי נגד עיניו היה "שיויתי ד' לנגדי תמיד".

היה חי כגדולי ישראל האמיתיים

רבי דוד היה ממש כגדולי ישראל האמיתיים, שזהרו לא ליהנות מהעולם הזה. היה חי בפשטות, והודיע לבני ביתו שאינו מסכים שיהיה בבית רהיטים יפים. לא היה רצונו להיכנס למפתן ביתו אם יהיה בו הנאות העולם הזה, כי ידע שהחיים האמיתיים הם חיי עולם הבא, ואנחנו כאן רק בפרוודור, וכל הנאה מהנאות עוה"ז היא על חשבון החיים הנצחיים.

הרבצת תורה

אע"פ שהיה עסוק מאוד למסור השיעורים בבוקר, בצהריים ובערב, מכל מקום היה בא הרבה פעמים בעצמו לשיבה [גם כאשר התגורר בריחוק מקום מהשיבה], והיה עומד בפתח, לראות אם הבחורים באים בזמן לסדרי השיבה.

במוצאי שבת היה אומר שיעור על החומש, והיה מלהיב את הלבבות ליראת שמים ואהבת תורה, ואז היה גם מחדיר את השקפת התורה לתלמידיו בעניני הזמן, כדי שלא יהיו ניזונים בהשקפותיהם ודעותיהם מדעת בעלי בתים ואנשי הרחוב, אלא מדעת תורה בלבד.

דוגמא לבני הדור

רבי דוד זצ"ל היה דוגמא לבני הדור, בלימוד התורה מתוך יראת חטא. כשבאו בעלי מוסר להגאון רבי חיים מבריסק זצ"ל וטענו לו מדוע אין לימוד מוסר בשיבת וואלזין, התפלא הגאון רבי חיים זצ"ל ואמר להם, "אצלינו בשיבה מתחילים כל יום ב"סדר מוסר", שהלא בכל יום בבוקר כל בני הישיבה שומעים את הנצי"ב איך שהוא מתפלל 'אהבה רבה' בבכיות ובדמעות ובהתרגשות עצומה - וזועק "והאר עינינו בתורתך, ודבק ליבנו במצוותיך" וזהו ה'מוסר' של בני הישיבה.

וכן שמעתי ממרן הגאון רבי איסר זלמן מלצר זצ"ל, שפעם אחת אירע שהנצי"ב לא אמר את השיעור היומי הקבוע שהיה רגיל למסור מידי יום בשיבה, ויהי הדבר לפלא בעיני כולם אך לא העיזו פניהם לשאול אותו מדוע לא מסר השיעור, והגאון רבי איסר זלמן זצ"ל שהיה מאוד מקורב לנצי"ב שאל אותו, והשיב הנצי"ב בתמימות שבאותו היום לא עלה בידו לכוון בכוונה הראויה בברכת אהבה רבה, ואינו מעיז למסור שיעור וללמד תורה לאחרים בשעה שלא התפלל באותו היום תפילת "אהבה רבה" בכוונה, כי בלא התפילה אין סייעתא דשמיא לכוון לאמת.

ואצל גיסי ר' דוד שהיה מלא ב"תורה עם יראת שמים", והיה מדקדק במצוות כמו שראה אצל אביו, הרי עצם מציאותו היה כמו "מוסר" לבני הדור.

יראת שמים ויראת חטא

מרן הגרי"ז זצ"ל סיפר לי, שכבר כאשר היה ילד צעיר, היה אביו מרן הגר"ח זצ"ל מכניס בו יראת העונש, והיה מספר לו שעל כל דיבור ודיבור - ואפילו על מחשבות, עתיד האדם ליתן דין וחשבון, ובעולם הבא יש גיהנום, והגיהנום בוער ושורף, ומצד שני הסביר לו גודל שכר המצוה על כל רגע ורגע שעושים את רצון ד', ואמר לי שכששמע את דברי אביו נפל עליו פחד נורא, שנשאר עליו כל ימי חייו.

וזכר אני אצל מרן הגרי"ז זצ"ל, שהיה לומד הרבה בספרי 'מסילת ישרים' ו'חובות הלבבות', והיה מלא בפחד מיום הדין על כל פעולה, ופעם שמעתי חוזר ואומר לעצמו פעם אחר פעם, "סמר מפחדך בשרי וממשפטיך יראתי".

גודל הניסיונות בתקופתנו

אנחנו חיים בתקופה קשה של ניסיונות. הפושעים רוצים לעקור מאיתנו את התורה. רק לאחרונה התבטא אחד מראשיהם בדברי הסתה נגד בני הישיבות הקדו', באומרו "אלפי אלפים חרדים כבר יצאו לשוק העבודה, ואנחנו נמשיך בדרך זו ונשבור את הישיבות", עפרא לפומיה. זה הם רוצים ולזה הם מקווים. ובתקופה זו אנו צריכים מליצי יושר בשמים כדי לעמוד בכל הניסיונות הללו, ואנו מבקשים מר' דוד שיעלה לפני כסא הכבוד, להיות מליץ יושר עלינו.

תמיד היה לנו את ר' דוד שהיה שריד לדור הישן, וחזיק את השיטה של הדור הישן, ובו היה נחמתנו. הוא היה איש אמת בלי חנופה, לחם את מלחמת ה' עפ"י תורה, וינק את חכמתו ויראתו מאביו מרן הגרי"ז זצוק"ל. הוא היה חי כמו בדור הישן, שהיו תולים עיניהם לקב"ה על כל דבר ובפרט בעת צרה, וכשנכנסו אצלו הרגישו יראת שמים בסביבתו. ובעוה"ר איבדנו אותו ולן ראוי למיבכי, שהיה "שר צבא ד'", ולא רק למד תורה לעצמו, אלא דאג להמשיך את התורה בטהרתה, שלא יפגעו הרשעים בתורה הקדושה.

”שמרוב תורתו שלמד יש לו רוחב לב ומשים ללבו יותר מכל אדם” (רש”י)

אורייתא קמרתחא ביה

שיחת זכרון מרוממת במחיצת תלמידו המובהק **הגאון רבי מאיר הוכברגר שליט”א**, מחבר הספרים הנודעים ‘מאורי המועדים’ מתורת בריסק – אשר לא זזה ידו מיד רבו למעלה מיובל שנים

נטע סלונים

נראה הדבר טוב בעיניו לכתחילה, היה אומר ‘זייער גוט’ (-טוב מאוד), אם נראה הדבר בעיניו בדוחק היה אומר: ‘ס’איז פאראן א ארט צו זאגן אזוי ווי איהר זאגט’ (- יש מקום לומר כפי שהנכם אומרים), ולפעמים היה אומר: ‘רעדס’ט עמארצות’ (- הבלים אתם אומרים)...

פעם בשבת חול המועד פסח אחר תפילת שחרית הוא שאל שאלה, וסבור היה שצריך עיון גדול. אנוכי הצעיר, בתור מגיד שיעור כבר מסרתי פעם שיעור כללי על שאלה זו, ואמרתי לו בקיצור תשובה שהייתה מוכנה עמדי זה עידן ועידינים. בחריפותו נענה לעומתי: ‘ר’ מאיר, איהר זענט מגלה פנים בתורה שלא כהלכה! נהייתם ראש ישיבה, ואתם חושבים שמותר לומר מה שרוצים’. שתקתי. בבואי לביתי עיינתי במחברותיי וראיתי כי תירוצי מוצק. במנחה של שבת הקדמתי להגיע בכדי לומר לפניו את ראיותי, נכנסתי והוא הושיבני

מן הנקודות הללו יש לפרש רבות, אך דעו נא רבותי כי רבים הם ואיני יכול לפורטם במסגרת זו, על כן יבואו דברינו בקצרה ותן לחכם ויחכם עוד...

”איתכם דיברתי בשפה אחרת...”

למעלה מחמשה עשרים זכיתי להסתופף בצל המאור הגדול, חמישים ושלוש שנים ליתר דיוק. רבינו זצ”ל התנהג עמנו כאב רחמאי, מצד אחד נתן לתלמידיו את כל ישותו, ומאידך זרק מרה בתלמידים, בשביל לחנך אותנו ולנווטנו לדרך הישר, וכל שכן שהוספנו אהבה על אהבתו.

הגישה שלו היתה ייחודית, לכל אחד כפי גישתו. בכדי שתבינו את הסיפור הבא, אקדים ואומר כי בבריסק חובה להכיר כמה מטבעות- לשון הבאות בתגובה לדבר תורה וחידוש: אם

ט
רם כל שיח אודות הליכותיו והנהגותיו של מורי ורבי זצוק”ל הכ”מ, פותח הגאון רבי מאיר הוכברגר שליט”א את שיחתו, ברצוני להקדים את דברי הגמרא בתענית (דף ד.), אמר רבא האי צורבא מרבנן דקא מרתח אורייתא היא דקא מרתחא ביה, ופירש רש”י: “שמרוב תורתו שלמד יש לו רוחב לב ומשים ללבו יותר מכל אדם”. נאמרו בזה שני פירושים על איזה ענין קא רתח. הראשון, כשרואה בני אדם שאינם נוהגים כשורה על פי התורה, ואינו יכול לסבול זאת ומחמת כן כועס עליהם. והשני, שמוצא בעצמו חשבונות שמא יש נדנוד עבירה או שלא עשה מצוה בשלימותה, ומחמת כן כועס על עצמו.

ענין זה בא לידי ביטוי בכל שיעור קומתו של האדם, הן בעסק התורה והמצוות, הן ביראת שמים עד דכדוכה של נפש, הן בהשקפה נכונה והן בהעמדת תלמידים הגונים. על כל אחת

36

שימני
כחותם
פסח תשפ”א
הקלס

מימין לשמאל הגר"צ רוטברג, הגר"מ הוכברגר, להבחל"ח רבינו, הגאב"ד הגרנ"ש קרליץ, מורנו הגר"ז רוטברג, הגר"צ שפירא זצ"ל

בפרוודור כאשר הוא מתיישב למולי. אלא שבטרם פציתי את פי אמר לי; "חשבתי על מה שאמרתם, ויש מקום לומר כפי שאתם אומרים!"...

שוב מעשה בפרשת תולדות, לפני חמש או שש שנים, הרציתי לפניו שאלה; לפי דברי הגר"א במקום מסוים היתה לי הערה על הנהגה של יעקב אבינו. הוא שמע וסבר כי ההערה חזקה מאוד, ועל אתר אמר לי תירוץ. לאחר מכן שאל אותי אם יש לי מה לומר, אמרתי שכן, תירצתי את התירוץ שעלה ברעיוני והוא הגיב ואמר: "נו נו". ביטוי של 'נו נו' בבריסק פירושו הוא, "אולי אפשר לומר כך, אמנם אין לי פירכא על כך". כעבור עשר שניות הוא שב ואומר לי: "לא. אי אפשר לומר ככה", ושוב התעשת ואמר: "לא! אסור לומר ככה!". ראינו בעיניים איך כל מילה מחושבת, כל תנועה מכוונת, כל דבר מחושב על המילימטר...

חזרתי לביתי ומצאתי מהרש"א שבדבריו יש סיעתא לדברי. חישבתי מתי הוא מסיים

את התפילה בבוקר, ויצאתי לעבר ביתו. הגעתי ברגע הנכון. אחד התלמידים שיצא מהבית אמר לי: "ר' מאיר תיזהר, ס'איז פייער! (זה אש)". מתברר כי ראש הישיבה חזר לפני כל הציבור את הדין ודברים, "מישהו שאל אותי כך וכך", הוא לא אמר את שמי אך הציבור קלט וידע במי המדובר, וראש הישיבה המשיך ותיאר, "עניתי לו כך והוא אמר כך, אמרתי לו שאני סבור שאסור לומר כך!". שמעתי והפנמתי והסברתי לתלמיד כי אני רוצה להראות לראש ישיבה מהרש"א.

נכנסתי פנימה; "גוט שאבעס!", מה אתה רוצה? אמרתי שאני רוצה להראות לו מהרש"א. הוצאתי גמרא סנהדרין, דפדפתי למהרש"א ונתתי לו לעיין. הוא הביט ואמר: "אמת. המהרש"א אומר ככה. המהרש"א אומר כמו שאתם אומרים, אבל אינני מקבל את המהרש"א". הוא כבר לא אמר שאסור לומר כך, רק שאינו מקבל את הדברים.

שבת לאחר מכן, בליל שבת פרשת ויצא, הגעתי לתפילה כרגיל, ראש הישיבה נכנס ומביט לכל עבר כמחפש דבר מה; "איפה ר' מאיר?... הו, ר' מאיר כאן... חשבתי כל השבוע על המהרש"א, ואני עדיין סבור שאי אפשר לומר כך!". (כי האבות הן הן המרכבה עכ"ד).

לאחר פטירתו אמרתי לעצמי כי זהו המאפיין של הראש ישיבה. "אמר רבא אם ראית ת"ח דרתח, אורייתא קא מירתחא ביה - כי הוא משים לליבו יותר מכל אדם". אי אפשר לומר כך. 'אסור לומר כך'. כל השבוע חשב על המהרש"א... כך כל דבר היה מדוד ושקול. משים לליבו יותר מכל אדם!

פעם אחרי שקיבלתי ממנו מנה הגונה, אמרתי לו כי מזה אני קולט את עומק הדין שיהיה לי לאחר מאה ועשרים... אך הוא מיהר ואמר "זה לא עומק הדין, זה פשוט פשט!", אמר ולא יסף.

ומענין לענין באותו ענין: פעם ליוויתי אותו לסנדקאות. הרך הנימול היה בן בכור לאביו. בירכתי את אבי הבן "כשם שנכנס לברית כן יכנס לפדיון הבן, לתורה, לחופה וכו'". א שיינע ברכה. הוא שמע. ובמקום להחמיא על ההברקה, נענה בתקיפות: "מה אתה נותן ברכות חדשות? ברכה שלא כתובה בגמרא ולא בראשונים, מה אתה חושב זה הפקר, ברכות ואיחולים מה שעולה בלב...", שוב, משים לליבו יותר מכל אדם!

וממש באותו ענין, לאחר שנולד לו נכדו הראשון, נגשתי וברכתי אותו שיהיה 'אסאך נחת'. הגיב ואמר וכי כך נותנים ברכה, והרי בני בנים הרי הם כבנים... ואז ברכתיו ואמרתי, שתזכו לגדלו לתורה לחופה ולמעשים טובים, נהנה ואמר, כך צריך לברך...

פעם אחת אמרתי לו: "הדור של היום שונה מפעם, אצל הראש ישיבה עשר פחות אחת זה פשוט אפס, אצל התלמידים שלי בשיעור אני נוהג ש-10 פחות 1 שווה אחת עשרה...". הוא נהנה ואמר לי; "איתכם דיברתי בשפה אחת, עם הדור החדש אני מדבר בשפה אחרת, אם אדבר איתם כפי שדיברתי איתכם הם יברחו ממני...".

מילה ומשמעותה

כך הייתה אצלו כל מילה מחושבת, וכך גם תבע מהאנשים שסביבו. פעם שאל אותי כיצד אני מסתדר בכלכלת הבית, אמרתי לו; 'ברוך ד' לא חסר לי שום דבר', והוא נענה: זו לא תשובה נאותה.

והסביר בסיפור: הגדול ממינסק, שהגיע מבית עשיר, בעת שמינו אותו ברבנות, בעיר מינסק או בעיר אחרת, נתנו לו ראשי הקהל רשות לקחת מקופת הקהילה ככל שיצטרך. אך הוא אמר שאין זה הסכם טוב עבורו, וזאת משום שבהסכם זה עליו לחשב כל שקל שהוא מוציא, אם צריך הוא לזה או לא... שונה יהיה הדבר אם יביאו לו סכום קצוב, כך וכך רובלים לחודש, בהם יידע כי יכול הוא לעשות כרצונו... כך פירש את תשובתי, לא חסר לי דבר, היינו שאני חי במצוקה ומחשב הוצאה של כל לירה ולירה אם חסרה לי ההוצאה או לא...

"כי לקח טוב" - השיעורים

שקיעותו בתורה היתה עצומה בכל הרמ"ח והשס"ה; שאלתי אותו פעם על דברי הגמרא בעירובין ס"ה ע"א: "אמר אביי, ביום שאמרה לי אם קרב לי כותחא, לא תנאי", ומפרש רש"י שזה ציווי עבודה קלה, לא יכולתי ללמוד. והקשיתי לפניו: מה זאת אומרת, אביי הפריע לו ציווי עבודה קלה, עד שלא יכול היה ללמוד באותו יום... והוא אמר לי: "אני מרגיש את זה!". פחד פחדים. ואולי אפשר להסביר זאת כי חכמי העולם המדענים חוקרי המוח בדקו ומצאו והגיעו למסקנה כי ניתן לנצל כ-40% מכוח הריכוז של המוח, אמנם פשוט שכל זה רק בחכמות העולם אבל בחכמת ועסק התורה ניתן להגיע עד 100% ריכוז, כידוע כמה סיפורים שסיפר ממרן הגר"ח זצוק"ל, ולכן בשיא הריכוז הזה הרגיש ראש הישיבה כי כל פרומיל של מוח שמקדישים למשהו אחר לוקח את הריכוז מהתורה, בינה זאת!

שיעור חומש של ליל שב"ק, בדרך כלל היה מתחלק לשני חלקים, האחד הערות ביאורים וחידושים על פרשת השבוע, ובשני הוא היה מספר סיפורים והנהגות צדיקים. הרבה שנים היה השיעור נמשך שלוש שעות, מתשע עד שתים עשרה בערך, והיה מרחיב ומספר מהנהגות גדולי ישראל ושטיקלאך תורה מרבי חיים, מהבריסקער רב, זה היה חלק מה'תורת חיים', ממסירת התורה. פעם סיפר שרבי ברוך בער זצוק"ל בליל ר"ה סיפר לפני בני הישיבה עובדות והנהגות מהגר"א ותלמידו הגר"ח, ומרבו רבי חיים במשך כארבע שעות, עד שהרבנית דפקה על הדלת ואמרה הלא ר"ה היום...

פעם סיפר בשיעור כי העולם אומרים שהבית של רבי חיים היה 'רשות הרבים', ותיקן ואמר, "אני אומר שזו טעות, הבית של ר' חיים היה הפקר! לא רה"ר! ברה"ר יש גם כללים איך מתנהגים, שם לא היו כללים, כל המי ומי נכנס ויצא, יולדת שזקוקה היתה לבית הבראה

נכנסה לבית של ר' חיים, שם כלל לא היו כללים וסייגים בהכנסת אורחים וגמילות חסדים".

במערכות הדת

בשנים האחרונות עם התפרצות הגזירות על הדת, תוכנית הליבה, גזירת החינוך וגזירת הגיוס, נאם מנהמת ליבו, ודרש במפגיע שצריך לעשות רעש באמריקה על מערכות הדת בארץ הקודש. היו שניסו להפריע לו מעבר למתרס והוא נענה בחריפות מאוד כנגדם, גם כאשר באו חכ"ם מטעם להסביר לו את המתווים והחוקים, היה פעם אחת שאחד מהם הביא לו טיוטא של הצעת חוק, ניכר היה כי הכיר כבר את תוכנה שכן דפדף מיד לעמוד מסוים, הראה באצבעו על שורה מסוימת ואמר לו בתקיפות "את זה אתם צריכים למחוק, בשום אופן לא לתת לזה לעבור!". הלה הבטיח לנסות... בדרשותיו הוא אמר וזעק שצריך לעשות כמו בימי מרדכי ואסתר, ללבוש שק ואפר ולזעוק ברחובה של עיר, 'מי לד' אלי'.

זכורני סיפור שנוכחתי בו, היה זה לפני כשנתיים כאשר כבר לא הרגיש במיטבו, נוהגים היינו להיכנס אחרי התפילה בליל שבת לאחל גוט שבת לרגע קט ולצאת, באותה שבת הופיע אברך בן תורה בפתח וביקש להיכנס פנימה. שומר הפתח שתפקידו היה למנוע כניסת אנשים, ניסה לעמוד בדרכו, אך האברך שלהוט היה להיכנס פנימה הצליח להשתחל לפני ולפנים. רבינו זצ"ל שרוי היה באפיסת כוחות והשעין ראשו על השולחן בחולשה. - "יש לי שאלה, אני יכול לשאול?", שאל האברך בעברית בקול. שלא כהרגלו באותם ימים שלשואלים היה ראש הישיבה אומר 'הוציאו כל איש מעלי', עקב חולשתו הנוראה, הפעם למרבה הפליאה הרים ראש הישיבה את ראשו ואמר בקול חלוש בלשון הקודש: "תשאל". שאל האברך כך: "אני לומד בכולל טוב וברוך השם לומד טוב מאוד. ואנשים רודפים את הכולל שלנו, כך שלא קיבלתי מילגה כבר שלושה חודשים, האם לעזוב את הכולל או להישאר?", ראש הישיבה שמע וענה בלשון הקודש: "ומה אומרת אשתך על זה?", ענה האברך: "אשתי מוכנה להקריב בשביל תורה", "אם ככה, תישאר בכולל הזה!" פסק ראש הישיבה. לאחר שיצא האברך נענה ראש הישיבה בקורת רוח כשפניו קורנות: אה! יש עוד כאלו אברכים בזמננו!!

בתקופה האחרונה עם התפרצות נגיף הקורונה והכבדת הגזירות על הדת, נענה ואמר במרידות: "הגיע הזמן שהציונים חיוכו לזה שבעים שנה! שבעים שנה המתינו הציונים לזמן הזה בו יוכלו לסגור את הישיבות והחדרים והכוללים".

שמחה כיצד?

אחד מידידיו הקרובים היה הטשאקעווער רבי - רבי נפתלי הלברשטאם שליט"א, שהיה נכנס מדי פעם בפעם ומשמחו בדברים. זכורני פעם שנכנס אצלו אחרי מעריב ושאלו:

"רבינו, מדוע פניכם רעים כל כך? צריך להיות בשמחה!", ענה לו ראש הישיבה: "אנחנו נחשבים אצל הקב"ה כילדים רעים! הנה משיח טרם הגיע להושיענו". אמר לו הטשאקעווער רבי: "נכון משיח לא הגיע עדיין, אבל ב"ה יש כוללים, ישיבות וחיידרים, אכשר דרא", אמר לו ראש הישיבה זצ"ל: "ביסט גערעכט! אתה צודק! ס'איז א גאלדינער דור! - יש לנו דור זהב! כך שנה ושילש כמה פעמים, א גאלדינער דור, ממש א מחיה! ישיבות וחיידרים, אה! אבל... ישנם כאלה שמקלקלים אותם..."

בפעם האחרונה שהטשאקעווער רבי הגיע לבקרו ושאל אותו: "משנכנס אדר מרבים בשמחה" - עם מה? כיצד מרבים בשמחה?... אמר לו ראש הישיבה: "פיקודי השם ישרים משמחי לב", עם התורה! צריך לשבת וללמוד! אמר לו הטשאקעווער רבי: "כל העולם ניחא, אבל הרבי הרי יושב ולומד מעת לעת, אם כן מה שייך להרבות בשמחה?", חייך ראש הישיבה ואמר "אף על פי כן יש מקום להוסיף..."

חג ומועד

בימי חג ומועד ראו עליו בחוש את השמחה של מצוה. צהלתו בפניו. "ושמחתם לפני ד' אלוקיכם". בפרט בחג הסוכות שעה שהיה נוטל את הלולב, ופניו נהרו באור עילאי במשך זמן רב לאחר מכן.

פעם צייטט מהגדה שאחד הוציא עם מנהגי בית בריסק, וכותב שם שהבריסקער רב היה לוקח 2 מצות בקערת ליל הסדר, ואמר כי אין זה נכון, כי אי אפשר היה לדעת מה אבא עשה מתחת ל'מצה דעקל' (-כיסוי המצות). ועל מה שכתב הלה כי אחרי הסדר יצא הבריסקער רב

בריקוד, אמר כי גם זה איננו נכון, אלא פעם אחת הבנים של הבריסקער רב יצאו ברקידה אחר ליל הסדר והבריסקער רב הראה שביעות רצון. כששאלוהו פעם על המנהג לגנוב את האפיקומן, נענה בחריפות: "בליל הסדר לא עושים קונצים".

דכירנא פעם בשבת חול המועד סוכות היו הלולב ומיניו מונחים על הארון, הלולב בתוך צנצנת מים כפי שמתואר בגמרא, ואחד עבר שם ולא נזהר והפיל את הלולב עם המינים ארצה, והיתה שלולית מים על הרצפה. המקום הפך לחרדת אלוקים... ואחד מתלמידיו שביקש להפיג את המתח אמר במליצה; "הנה יש לנו כאן זכר לניסוך המים"... והוא השיבו בתקיפות, לגופה של אמירה: "וואס דרייסטו א קאפ? היש כאן השוואה לניסוך המים?!"

דקדוק ההלכה

בשנת תשע"ט כאשר אושפז בטיפול נמרץ בבית החולים, באתי לבקרו יחד עם ידידי ותלמידו הקרוב ר' אברהם פרויליך שליט"א, מיד כשנכנסנו ראינו את פניו המאירים באור יקרות, בירכתיו "שד' ירפאהו במהרה ושישלח רפואה שלימה לרבי שליט"א בתוך שאר חולי ישראל", הוא אמר אמן ופניו לצאת. הרב פרויליך שעמד מאחוריי לחש באוזני 'תראה כמה הוא שמח בביקורנו'.

כעבור חודשיים באנו שוב לבקרו יחדיו, מצאנו אותו באמצע אמירת תהילים, הוא לא ראה אותנו ולא הגיב לנוכחותנו. 'מה קרה?', שאלתי את הנכד שהיה עמו, והוא אמר לי 'תיכף תשמע'. ואז לפתע שמענו את האנחה שוברת הלבבות, "אוי! מה יהיה עם קידוש? מה

38

שימיני כחותם פסח תשפ"א
הַפֿֿלֶס

הגר"מ הוכברגר שליט"א במחיצת רבינו הגרמ"ד

יהיה עם בשר ודגים וכל מטעמים? מה יהיה עם לחם משנה?", מתברר כי לפני כן הורו לו הרופאים לא להכניס פירור לפה, והוא נשבר מכך ומאן להירגע. לא עניין אותו שום דבר. ישב ואמר תהילים וכל כמה דקות נאנח ונאנק, מה יהיה עם קידוש וכו'.

למותר לציין כיצד אנשים אחרים במצבו היו אומרים כמובן מאליו 'אנוס אני', ונרגעים לאלתר, אבל הוא 'משים לליבו יותר מכל אדם', אכן אמנם אנוס פטור, אבל כאב לו הלב על שאין הוא יכול לקיים את המצוה.

"בזאת אני בוטח!"

לפני כארבעים שנה נכנסתי אליו לצורך איזה שהוא ענין, היה זה בבין הזמנים של חודש אב, ולאחר שסיימתי את דברי שאל אותי, אם אני מוכן לבוא איתו לדאצ'ה. אמרתי לו, בודאי, אבל קודם לכן אגש הביתה להודיע לבני ביתי. אמר לי בחיך, זה לא דאצ'ה מה שאתה חושב... הנה ליד ישיבת טשעבין יש גן ובו הרבה עצים, וטבע העצים הוא שהם מוציאים 'חמצן' בשעות הבוקר, בוא איתי ונשב שם כמה שעות, כי זה מאוד בריא לגוף... כאלו היו המושגים שלו בדאצ'ה...

כך הלכנו יחדיו והתיישבנו על אחד מהספסלים, ניצלתי את שעת הכושר ושאלתי אותו, כי הנה נא לי שתי בנות קטנות, וכבר חושבים עכשיו על זמן של 'שידוכים' איך לכלכל את ההוצאות העצומות. יעץ לי לקחת תלמיד ל'סדר שלישי', ומזה לשים בצד כל חודש. אך מיד אמר, נאמר שיספיק בקושי לחצי דירה עבור הבת הראשונה, ומה עם הבת השנייה... והמשיך: אתה בודאי אומר 'בטחון'...

ספר "מאורי המועדים"

בריסק. הספר יצא לאור בשנת תשנ"ז, לאחר עמל ויגיעה של שנים רבות. וכפי שכתבתי וצינתי בהקדמה, התשובות בספר זה לא נאמרו כפי שנאמרו דברי תורתו בשיעורים שישבו וחקר הכל הדק היטב, אלא הכל בשליפה וכהבזק הברק, ולכן אין לסמוך על הדברים בנחרצות, אולם בוודאי שאפשר לראות משם את גדלותו והיקף ידיעותיו בתורה.

בתחילה פחדתי וחששתי להוציא לאור את הספר, שכן עד אז לא היה ספר מודפס לבית בריסק, הכל היה במהדורות 'סטנסיל', ויראתי להיכנס אליו ולהציג את הספר שליסקתי. ידידי רבי שלמה רוזנר ז"ל היה זה שנכנס אליו והציג את העלים מהספר מהשו"ת של הראש ישיבה... מתחילה היה אין ולא ורפיא בידיה, עד שאמר 'אני לא אומר כלום' - ובשבילי זה הספיק.

הספר הודפס כבר בשמונה מהדורות, זכיתי ורבינו זצ"ל הכיר לי טובה על כך, פעם אמר לי "דער ספר איז געלונגען" (-) הספר הצליח!...

אתה ואני יודעים שלא זוהי ידי מידך, וכן כתבת בתורתך 'ויהושע בן נון משרתו נער לא ימיש מתוך האוהל', ולכן אין לו ספיקות. והקשה מרן זצ"ל מה זה שהוסיף וכן כתבת בתורתך, הלוא אני ואתה יודעים ומה חסר בהוספה של 'וכן כתבת בתורתך', וביאר שמה שאנו יודעים זו עדיין לא האמת המוחלטת, ורק מה שכתוב בתורה זוהי האמת המוחלטת שאין עליה ערעור.

זהו אפוא ביאור דברי מו"ר זצוק"ל הכ"מ, יותר ממה שאתה בטוח שזה ספסל - שהינך רואה ומרגיש - אני בטוח על פי התורה שאם יהיה לך בטחון לא יחסר לך כלום, שרק זו האמת המוחלטת, ודוק היטב. לבסוף הפטיר ואמר, אגב, כי אינו יודע אם בכלל יש חובת השתדלות כדי לחתן ילדים, וכל הענין הוא רק כדי שלא ליפול על הציבור.

כיצד נוצר הספר 'מאורי המועדים'? - ביקשנו לשמוע.

ואיש שיחנו הגאון שליט"א מספר בערגה: רבינו זצ"ל נהג להתפלל זה כמה עשרות שנים במניין בביתו בכל ליל שבת, כך גם בשבת בבוקר היה מניין בביתו לקריאת התורה ולתפילת מוסף, עשרות בשנים זכיתי להיכנס עם בני החבורה בכל ליל שבת, לאחר התפילה נוהג היה לדבר איתנו על הפרשה, פעם אמר דבר חידוד, לפעמים גם דיבר עמי ביחידות, וכך גם במועדים התפללתי עמו תפילות יום טוב, ולאחר התפילה הוא היה אומר איזו קושיא או חידוש, בעיקר בעת שנכנסו במועדים לקבל פניו ברגל, והיו שואלים על עניני הרגל הן בהלכה והן באגדה, והן בהליכות רבותינו לבית בריסק, והוא היה משיב במקום, בחרifות, בידיעות, בלומדות ובעמקות רחבה.

מאותן שאלות שהוצגו לפניו ותשובות שהשיב במשך כחצי יובל שנים, חיברתי בעזרשי"ת את הספר "מאורי המועדים" לבית

נו, תתחיל כבר עכשיו לעבוד על 'בטחון'.

הוסיף ואמר שהיצר לא נותן מנוח ומטריד ואומר מה יהיה, אז תתחיל איך שאמרתי לך, ואם יבואו לך טירדות תאמר לו, הרי אני עושה כבר 'השתדלות', וכך צריך לראות 'לזרוק לו כמה עצמות' כדי להשתיק את היצר... ולבסוף אמר לי כך, "האם אתה יודע על מה אנחנו יושבים?"... לא הבנתי את כוונתו, ועניתי במבוכה, כן, על ספסל... שאל אותי "אתה בטוח?" ואמרתי לו, כן. אמר לי מו"ר, "יותר ממה שאתה בטוח שזה ספסל אני בטוח על פי התורה שאם יהיה לך בטחון לא יחסר לך כלום!"

ביאור דבריו נראה לי, לפי מה שהביאו את דברי הגמרא בתמורה שלפני פטירתו של משה רבינו ע"ה אמר לו ליהושע, שאל ממני כל ספיקות שיש לך, והשיב לו יהושע, הרי

”גזע ישישים עלה מבבל ועמו ספר מלחמות”

הגר"ע שלזינגר במחיצת רבינו הגרמ"ד

”בראותו עוברי עבירה היה רואה את העולם נחרב, כפשוטו”

שביבי אש מן המנורה הטהורה היוקדת ושלחבתה, ומספר מלחמות ד', בשיחה עם תלמידו המובהק הגאון רבי עמרם שלזינגער שליט"א, ראש ישיבת עץ חיים לצעירים

נטע סלאנים

כאשר עלה על ראש בחורי ישראל גזירת הגיוס היל"ת, דרש בפני כל מי שהסכים לשמוע כי צריך להרעיש עולם ומלואו על הגזירה הנוראה הזו. הקו שלו היה, שאסור לשנות ולהחליף את ההסכמים משנים עברו. לא לשנות פסיק. וכך חנך את התלמידים, שיהיו מתייחסים לדורות הקודמים, ללכת בדרכי אבות, לדקדק במצוות, להקפיד על כשרות והלכה, ולהתבדל מהרחוב. לדבר אידיש במוסדות הבנים והבנות, ולא להכניס למוסדות החינוך ממושגי הגויים. כך סיפר כי בברסק לא הרשה הברסקער רב להכניס לת"ת רופא שיניים מהעירייה, כי הת"ת הוא קודש קדשים. וכאשר ראה כי באו מים עד נפש וזממם בל תפק בחוק הגיוס הנורא, זימן לפניו את

התמקדה בייחוד בזכרונות מן העמידה על משמר התורה והיהדות למול רדיפת הדת בארה"ק, בגזירות הגיוס והחינוך, ועוד, כשהדברים נשמעים בשטף מפיו, לתועלתם של קוראי בטאון עולם התורה ולרוממותה של הקריאה: "שימני כחותם!"

גיבור ואיש מלחמה

וכה פותח הגאון רבי עמרם שליט"א: ארבעים שנה זכיתי לשהות במחיצת האיש הגדול מלאך האלוקים. מדי שבוע דיברתי איתו כמה פעמים, באשר זכיתי להיות שלוחו להרבה עניינים ציבוריים, דברים העומדים על הפרק ומערכות ישראל.

מדי דברנו עם תלמידו המובהק, הגאון רבי עמרם שלזינגער שליט"א ראש ישיבת עץ חיים לצעירים, העטוף באבלו הכבד על העלות הענן בהסתלקות מורו ורבו הגדול שזכה שלא זזה ידו מתוך ידו זה ארבעים שנה, והיה מנאמניו הגדולים כאשר שלחו לעמוד על משמרת חומת בית ישראל בפרט ובכלל - ידענו כי לא עת הרבות דברים עתה. הן תכלה היריעה ולא נגיע למקצת מן הדברים שחזו עיניו, בתורה בטהרתה כאש מתלקחת, ביראת אלוקים ובכל דרכי התורה והיראה המסורים לנו.

הטינו אוזן אפוא לשמיעת שביבים וגיצים מהאש הגדולה, שהיתה אוכלת בראש ההר במאה שנות חיים והסנה איננו אוכל. השיחה

40

שימני
כחותם
פסח תשפ"א
הקלס

חכ"י יהדו"ת, וכאשר הללו באו עם כתב החוק בידיהם וניסו להסביר את הרווח מול ההפסד וכו' נתן להם להבין בבירור כי קרא להם כדי להשמיע את זעקת ליבו, ולא כדי לשמוע את תירוצי הסרק אשר בפיהם.

בד בבד עם העסקנות, הוא דרש להרעיש עולם ומלואו גם באמריקה. הייתי נוכח כמה פעמים בחדרו כאשר אמר לתלמידיו ושומעי לקחו, ולפעמים גם הורי בחורים מהשיבה שהגיעו מחו"ל, וביקש מהם להרעיש מוסדות תבל, וכמה אנשים התעוררו לערוך עצרות ענק בגללו. הגאון רבי יעקב הורביץ שליט"א רב בטעלו וראש ישיבת בית מאיר, ערך עצרת ענק עם חסידי סאטמאר זאת לאחר שישב עם רבינו זצ"ל שעה שלימה על הנושא. כך גם

הביע קורת רוח מרובה מבני התורה המבינים בעם שיצאו בעצרות מחאה שהרעידו אמות הסיפים, כשהוא מביע התפעלותו תדיר מפעולותיו של מרן ר' שמואל זצ"ל, שעומד ומציל את הדור, זאת לצד ביקורת שהעביר על גופים אחרים שהיה מצפה מהם ואשר לא מחו כדת וכראוי.

ואגב אציין, סיפור שבו שימשתי כשליחו, כאשר התקיימה 'עצרת חצי מיליון' בה השתתפו אגודת ישראל, דגל, ש"ס, ואף העדה החרדית גם יחד. לפני קיום העצרת הוא שלח אותי לרבני העדה"ח וביקש למסור בשמו כי דעתו היא שהעדה החרדית לא תשתתף בעצרת זו, כי עדיפה היתה לו ההתבדלות ושלא ישתתפו עם המפלגות בחבורה אחת.

משנאיך ד' אשנא ובתקוממין אתקוטט

מוסדות המדינה מאוסים היו בעיניו, ולא אחת שמעתי ממנו פליאה נשגבה כיצד יוכל איש להתכבד בתפקיד שררה במשרדי המדינה... מדינה של עוקרי התורה בפלטריין של מלך, מה גדולה היא להיות משרת באחד מתפקידי השלטון!?

אנקדוטה מעניינת אפשר לציין, כי על צווי הדיחויים שהיו בעבר, כך גם באישורי הארנונה לאברכים שנדרש היה לחתום מתוקף תפקידו כראש הישיבה (שהרי לא היה מזכיר או משרד בישיבה... הכל היה הוא בעצמו לבד, כידוע), הקפיד תמיד שלא לחתום בשמו ובחתימתו כמנהגו, אלא קשקש ושרבט קשקוש סתמי... כי לא רצה להכיר במוסדות המדינה.

וכמה שמאס בכבוד המדומה הלזה, לעומת זאת היה חי בפחד מוחשי מעוברי העבירה שבדור, וזעק על כך שהגאולה מתעכבת ושכינתא בגלותא, והיה מפחד באמת לבל ימוט העולם בשל עושי פשע. היה חוזר ואומר כי הקב"ה מאריך אף וגבה דיליה, והחוב ייתבע. כן בכה על הגאולה בכל עת, כך גם בברכות ההפטרה "שמחנו ד' אלוקינו באלהיה הנביא עבדך" וגו' היה בוכה בדמעות שליש.

בישיבה

תלמידי הישיבה היו קרובים לליבו ותמיד נשא דאגתם על לוח ליבו. כאשר היו מזכירים לפניו בעת צרה ומצוקה, היה מרבה להתפלל מעומק לבו, ולא אחת רטן על שלא באו לספר לו לאחר שהוטב המצב, שכן נשא בעול התלמידים ודאג להם כאב רחום.

אברכי הישיבה היו מקבלים סכום קצוב מדי חודש, ובשנים שלפני הקמת חדר האוכל אף הבחורים קיבלו סכום חודשי, ולמרות שהורי התלמידים לא נדרשו לשלם סכום קבוע של שכר לימוד, הוא לא איחר את תשלומי האברכים ולו ביום אחד. זאת בשל בטחונו העז בחי העולמים, שהיה מזמין לו כל צרכו מדי חודש בחדשו. בישרותו המופתית, היה מביע פליאה על מוסדות תורה שמניחים לעצמם לפגור בתשלומי האברכים.

אלוקי אברהם היה בעזרו ונדיבי עם התדפקו על פתחו ותרמו הון רב להקמת בניין הישיבה, הלא הם הנגיד הרב החסיד ר' יעקב צדוק שאנבערגער ירפאהו ד' במהרה, משווייץ יצ"ו, שתתם סכום הגון מאוד לבניין הישיבה, כך גם הנגיד ר' משה רייכמן נידב מכספו וזהבו, ואולם לאחר שנשלם הבניין לא רצה ראש הישיבה לערוך "חנוכת הבית", למה צריך את זה? עד ששכנעוהו ונעתר לבקשת הרבים.

אני יכול לומר שהראש ישיבה אף פעם לא נתן לי 'פאסק', למעט פעם אחת, היה זה כאשר נסעתי עמו מירושלים לבני ברק, הוא ישב בכיסא הקדמי, ואני ותלמיד נוסף ישבנו מאחור ופטפטנו. לפתע נענה לעומתנו ואמר: "ישיבה-לייט צריכים לדבר בלימוד כשהם בדרך".... מילים נוקבות אלו מלוות אותי עד עצם היום, כשדמותו התובעת לא נותנת מנוח.

הוא חי עם רבונו של עולם

לסיום אומר הגאון שליט"א: זכיתי ב"ה להכיר את ראש הישיבה לפני ולפנים, סיפורים אינני זוכר מספיק, אבל על מהותו של רבינו זצ"ל אני רוצה לספר מנקודת מבטי. רבינו זצ"ל חי בכל המעט לעת עם עול של יראת שמים!... ציר חייו נסוב כולו על לימוד התורה ויראת שמים.

בראותו פרצות בדור היה שבור ונאנח על כבוד שמים המחולל, לפעמים ישב ואמר תהילים במשך כמה שעות, מעתיר למען כבוד שמים, הוא חי עם הרבונו של עולם. והרגיש את קיום העולם כדבר אישי.

בהשגה נעלה ומרוממת זו לא דיברו אליו מנעמי עולם הזה, ולא היה צריך לעצמו אפילו קב חרובין. בראותו עוברי עבירה היה רואה את העולם נחרב. כפשוטו. זה לא היה בחינה של אמונה מופשטת, יראת חטא, כי מאמינים שיש גיהנום; הוא פשוט פחד מעבירה.

צהלתו היתה בפניו אך שבור ליבו לרסיסים. רק ביושבו מול הספר, לולי תורתך שעשועי, אז היתה שמחתו שלימה. לפעמים היה שבור מאוד על פרצה מסוימת וישב ללמוד, ואחר הלימוד אמר; 'כשלומדים נרגעים'. גם לפעמים היה שולח אותי בשליחות אישית במערכה ציבורית או קדשי הדת ואמר לי בתקיפות חמורה מה למסור לנמען וכיצד לומר זאת, ולאחר הלימוד אמר לי שיש לשנות את הנוסח וריכך את המסר. שכן התורה היא שעשועי ותורה שלמד באף היא שעמדה לו.

אנו יוצאים בברכת ההודאה בשם קוראי בטאון עולם התורה, מלפני אחד מגדולי התלמידים, שלבבו קרוע בקרע שאינו מתאחה על הרב'ה הגדול שנסתלק, ושפתינו מרחשות תפילה, הלוואי ישמשו הדברים לזכרון עולם במלחמת אש דת השערה, ובדמות דיוקנו של האדם השלם.

גדולה שימושה

שיחת זיכרון רצופה אהבה, עובדות הנהגות והרגשים, מתמצית דמו של מקורבו הגדול, תלמידו ויד ימינו עשרות בשנים הרב הגאון רבי יעקב דונר שליט"א, שזכה ליצוק מים על ידיו ולשמשו בקודש

נטע סלאנים

אחת הגיעו אנשים לבקרו, אף אנשים חשובים לפעמים, והוא לא שת ליבו אליהם, שקוע הוא בתורה ואינו משים לב למתרחש, ולא ניתן היה לנתקו מהתורה מקור חיותו.

זכורני כיצד בעת מסירת שיעוריו בישיבה, ראש הישיבה מוכשר היה במיוחד להביע ולהמחיש את הגמרא בתיאורים וציורים חיים, כך גם הקפיד תמיד בלימוד הגמרא לעצור ולשאול; תנא זה אומר כך, ותנא זה אומר הפוך, למה ומדוע?! והסביר כל דבר לפרטיו, משל לומד הוא לראשונה את הגמרא. וכך חידד את מוחות התלמידים בלימודם.

השיעורים בישיבה היו לב ליבו של תורת הישיבה. בזה השקיע את נפשו ומאודו כי סבר שזה הוא מסירת התורה. קדם לזה הכנה דרבה, ועיון גדול בהכנתם, ממש אין לתאר... השיעורים התבססו ברובם על דברי

גליונות ויריעות שלמים היה ניתן למלאות מזכרונותיו. הן 'זה ספר תולדות אדם', מסכת חיים שלימה שהיתה כל כולה קודש קדשים לד' ותורתו, ומי יכילנה. על כן נטלנו את חלקנו בשמיעת כמה דברים לפי קוצר הזמן, שבאו ככללים, וכמה הלכתא גבירתא איכא למשמע מינה.

בעת שיחו, ניכרת חרדתו הגדולה מאימת רבו, שעודנה חופפת עליו כבחי חיותו, לדקדק בסיפור הדברים החתומים בחותם האמת. תקוותינו האיתנה, שלא שגינו בהעלאתם עלי גליון.

שקיעותו בתורה

הג"ר יעקב דונר שליט"א: בשעת הלימוד היה ראש הישיבה שקוע כל כולו בסוגיא אשר לפניו, ולא נתן לדברים אחרים להפריעו. לא

ל באי שער ביתו ובית תלמודו של מרן ראש הישיבה דבריסק צוק"ל, זה עשרות בשנים, הכירו וידעו את עוצם חיבתו ואהבתו לנאמנו ומשמשו בקודש הרב הגאון רבי יעקב דונר שליט"א, אשר בחלקו וחבלו נפלה הזכות ל'גדולה שימושה יותר מלימודה', בהיותו מסור אליו בלב ונפש בכל עת ובכל שעה, בימים ובלילות, שבתות ומועדים, לא ישובותו, בד בבד עם "לימודה" בשיעורים תמידין כסדרן בחלקי התורה, בשיעורי הישיבה ושיעורי סגל חבורה בחירי התלמידים, אשר נמסרו עוד בשנה האחרונה עד להעלות הענן בסערה.

מטבעם של דברים, בבואנו אל הג"ר יעקב שליט"א לשמוע מפיו פרקי חיים עובדות והנהגות והליכות מלכי בקודש, לרגל מוסף הזיכרון "שימני כחותם", חשנו היטב כיצד

42

שימני כחותם פסח תשפ"א הקלס

אדמו"ר מטשאקעווע בבית הגרמ"ד. נראים עוד הגר"י דונר והגר"א קויפמן שליט"א

הבריסקער רב ורבינו חיים זיע"א, ועליהם הוסיף וחיידש בכוח תורתו ועיונו.

שלושה שיעורים היו לו ביום; בבוקר, אחה"צ מהשעה שלוש ורבע עד חמש, ובלילה שיעור של שעה וחצי בו זכיתי להשתתף עד השיעור האחרון בקיץ האחרון. השיעורים בלילה נמסרו במסכתות הקשות שבש"ס, קדשים וטהרות, וגם בסדר זרעים, כי סבר וגם דרש מעמנו שתהיה לנו ידיעה רחבה בכל הש"ס, 'א ישיבה-מאן (אברך) צריך לשלוט עם ידיעות רחבות בתורה'.

פעם לאחר שסיימנו מסכת הצעתי לו; 'אולי נלמד מסכתא יותר קלה?', א לייכטערע מסכתא... והוא לא הבין את בקשתי; 'מה אתה מתכוון מסכתא קלה? טרם ראיתי הבדל בין המסכתות... אם אתה לומד קל, זה קל, הכל תלוי בצורה איך שאתה לומד את זה..."

"בן תורה צריך לחשוב!"

תחת אחד השיחים סיפר לי, כי כשהתארס נסע לצפת למשך תקופה להגות בתורת ד'. אמרתי לעצמי, אמר, הנה הולך אני לבנות את ביתי ועלי לדעת את ההלכות על בוריי, הלכות בשר בחלב, מזוזה, סוכה, פסח, ועוד. אברך צריך לדעת את כל השו"ע...

למותר להזכיר כי הוא כבר לא היה אז צעיר לימים, ולאחר שמילא כרסו בש"ס ופוסקים, נסע לצפת ולמד את ארבעת חלקי השו"ע! ומדי דברו שלף את הספר שולחן ערוך בו הגה באותה תקופה, מדובר היה בכרך אחד המכיל את דברי השו"ע והרמ"א בלבד, בלי נושאי כלים. לפליאתי 'וכי כך לומדים שו"ע?', הרגיעני והסביר לי; לא, לא למדתי כדי לדעת את ההלכות, למדתי כדי שלכל הפחות אדע מה הוא בגדר שאלה...

וכך סיפר הוא בעצמו שפעם אמר לו אביו הגדול מרן הרב זיע"א, כי על כל אחד לקחת על עצמו מסכת אחת שאותה ישנן שוב ושוב, והעיד על עצמו כי מיד לקח לעצמו מסכת קידושין וחזר על הפרקים הראשונים כשישים פעמים.

ונחזור לעניין השיעורים; אף התלמידים מצידם, לא היה מי שהעז לפספס שיעור. השיעורים היו בבחינת קודש קדשים! הוא עצמו חילק את המקומות לפי רום ערך התלמידים, וכך זורק היה מרה בתלמידים, ואף אם היה מקום פנוי בשל תלמיד שחסר לא היו יושבים על המקום הפנוי. פחד שרר בלב התלמידים כאשר הופיע בהדרתו בישיבה, ואני יכול להעיד מבשרי אחזה; כאשר למרות עשרות בשנים ששהיתי לצידו, הפחד המצמית בלב לפני שנכנסתי אליו בפעם האחרונה דומה היה לחלחלה של הפעם הראשונה.

כאשר היה מרצה דבר תורה או חידוש לפני התלמידים, לא הסכים לשמוע "נו נו", כמסכימים לדבריו... תשמיע פירכא, תגיד חידוש... היה דורש. וכך אמר לא אחת בשמועס'ן בשם המשגיח רבי ירוחם ממיר: "בן תורה צריך לחשוב!", ובכל דבר בחיים צריך לדעת כי מותר לחשוב אחרת. צריך שיהיה לאדם דעה משל עצמו, לחשוב מה עושים, ולמה, וכיצד לחשוב, ולא להתנהל כמו רובוט שעושה מה שאומרים לו. דאב ליבו על הדור של היום, בו מי שחושב נחשב לו כפגם באמונת חכמים, וכך מגדלים דור שלם של חסרי דעה ובינה...

בישיבתו הקדושה

היו לו הרבה תפקידים בישיבה... הוא היה הר"מ, המשגיח, הראש ישיבה, הממונה לקבל את הבחורים שנרשמו, וגם מנהל משק, והמנהל הגשמי... כמו ידיו חילק מדי חודש את הקצבה החודשית לכל אברך, ובשנים קדמוניות טרם היה מטבח בישיבה אף לבחורים חילק סכום קצוב עבור ארוחותיהם, ודרש ותבע מהבחורים לשמור כל סדרי הישיבה מתשע עד אחת בצהריים, ומשלוש וחצי עד רבע לשמונה.

דגש מיוחד הניח על סדר יום השישי בישיבה, כאשר הוא עצמו טורח ובא ללמוד בהיכל הישיבה במשך הסדר. בסדר לימוד זה ניתן היה להשתעשע עמו בלימוד, ומי שלא השתתף בסדר היה תוקפו בחריפות בנוסח בית בריסק. ולפעמים היה אומר 'הרי עשיתי תנאי עם כל אחד ואחד שהתקבל לישיבה להקפיד על הסדרים'...

וזאת כי כך היה דרכו כאשר בקשו להתקבל לישיבה באו לדבר עמו בלימוד, ולא היה מאשר מיד אלא דוחהו למחרת, ולמחר היה מסביר ומבאר; 'כאן זה לא עוד ישיבה, מי שרוצה לבוא לכאן צריך שתהיה לו שאיפה לגדול בתורה ובירא'ש ובדקדוק ההלכה, אם אתה יכול לקבל על עצמך כללים אלו מה טוב!... וכאשר חיסר הבחור או איחר ללימודו בסדר של יום שישי או יום אחר היה נענה בתרעומת 'מה זה שהנך בא מאוחר ל'סדר', אולי כל קבלתך לישיבה היה מקח טעות... אינך תלמיד מהישיבה... שכן אי אפשר לעשות שטייגען ככה... בוא ותראה מול הבית שלי יש מכולת, בעל המכולת עומד כבר בשש בבוקר על משמרתו, תלמיד בישיבה אינו יכול להיות ב-9 בישיבה? האין זה ביזיון התורה?...'.

בדידי הוי עובדא פעם אחת אחר הצהריים הוא שאל אותי 'איפה היית היום בסדר ראשון?', אמרתי לו כי הייתי בהיכל הישיבה. אך הוא טען לעומתי 'הייתי בבוקר ולא היית. עד תשע ועשרים הייתי בהיכל ולא היית' - - הסברתי כי אכן באתי אמנם קצת יותר מאוחר לסדר הלימוד אבל הייתי בסדר ראשון בישיבה... והוא נענה לעומתי: "אולי למדת היום בבוקר, אבל סדר הישיבה לא היה לך! סדר הישיבה הוא מתשע עד אחת".

פעם ביקר אבי זצ"ל בארה"ק, ונכנס אל ראש הישיבה ושאל בשלומי; "וואס מאכט מיין יענקל? מ'איז צופרידן פון איהם?" [מה שלום הבן יקיר שלי, יעקב? מרוצים ממנו?]. ראש הישיבה השיבו בתמיהה, "צופרידן?!"... כיון שראה שהשתנו פניו של אבי בבהלה, הרגיעו ואמר לו, "אם תשאלני אם הוא לומד אוכל לומר לך ב"ה הוא יושב ולומד, אבל האם אני מרוצה ממנו? ברוחניות אין דבר כזה להיות מרוצה! תמיד יש לאן להתקדם ולהתעלות". וזה היה יסוד גדול שליווה אותי בכל שנות חיי בישיבה.

עבודה שבלב...

כוח התפילה של רבינו לא ניתן לתיאור, אומר איש שיחנו שליט"א. תפילתו כמונה מעות בדמעות שליש ובבכי תמרורים, לפעמים מתחילת התפילה ועד סופה... בכל תפילת שמונה עשרה הוא היה מוציא המון פתקים מהכיס... הסטנדר והשולחן היו מלאים עם פתקאות והזכרות לטובה ולברכה.

וכפי שהשקיע את כל כולו בתלמוד תורה כך היה משקיע עצמו בכל תהלוכותיו, עם כל הרמ"ח והשס"ה. כאשר ביקשו ממנו ברכה, לא היה מברך על אתר, אלא היה שואל את המבקש למה הנך זקוק לברכה? ולקח דף ועט ורשם את

וילמדו.
ובכל פעם ופעם כאשר שוחררו בני ישיבות
גיבורי חיל ובני עליה שנכלאו ב'עוון' לימוד
התורה, על שלא נתייצבו בלשכת הגיוס,
בצאתם מהכלא הצבאי וכשהופיעו בביתו
להתברך היה מקבל אותם באותות אהבה
וחיבה מובהקים, כשהוא מכביר דברים בגודל
זכותם העצומה שמסרו גופם ונפשם למען
קדושת השם, והם אלו שעומדים בפרץ, שכל
כלי יוצר עלייך לא יצלח.

דקדוק המצוות

מספרים כי מרנא החפץ חיים זיע"א אמר
פעם בהספדו של צדיק, "איני יכול לספר על
הנפטר מדברים שצדיק גוזר והקב"ה מקיים,
יכול אני לספר לכם על דברים שהקב"ה גוזר
וצדיק מקיים", ביטוי זה הולם את מרן ראש
הישיבה כי זה היה כל מהותו. מה חובתי
בעולמי, ומה עליי לעשות כעת.
אני נזכר באנקדוטה קטנה. פעם החזרתי
אותו משמחה משפחתית בבני ברק, בעוברנו
ליד בניין הישיבה ברחוב גרוסברג ביקש
ממני לעצור כי ברצונו לעלות להיכל הישיבה,
לא היה זה מחזה נדיר לראותו עולה לבניין
הישיבה כל אימת שנקלע לאזור, לשוחח עם
בחורים בלימוד, לשמוע קושיא טובה או דבר
חידוש, אך בשעה מאוחרת זו אחרי חצות
הלילה ניסיתי להניאו מכך, 'מה יש לעלות
בשעה כזו, אף אחד כבר לא נמצא כעת בהיכל
הישיבה', אמרתי, והוא בשלו, 'מה אכפת לך, תן

התורה והשבת וכו', האם יעלה בדעתנו שהוא
זה שרוצה לתמוך בתורה?"...

”ירושלים ישנה בשלווה?!”...

וכך בכל מערכות הדת בארה"ק, גזירות
החינוך, חילולי השבת, חיטוטי שכבי, ועוד
כהנה, היה נענה בכאב לב ואומר: "ירושלים
ישנה!", בעבר היו מרעישים על כך, איך כולם
ישנים בשלווה!?

ונאה דורש ונאה מקיים: בישיבתו תיקן כי
בכל יום רביעי לאחר סדר שלישי תתקיים
תפילת רבים לנוכח הגזירות על הדת, ואף הוא
טרח לבוא ולהשתתף בתפילה לעורר רחמים
על הכלל והפרט.

פעם אמר: "באמת, הם צודקים! החילונים
צודקים. הם דורשים שוויון בנטל. ואכן, אם
החרדים הם חלק מהממשלה בוודאי שעליהם
לשאת שוויון בנטל, אך מהיכן היה להם העוז
ללכת ולהשתתף בממשלתם? תמיד היה הדיון
להיות בפנים או בחוץ, בקואליציה או מחוצה
לה, אך לקחת חלק בממשלה, לכהן בתפקיד
שר? זה לא היה! וברגע שזה קורה, צודקים הם
שדורשים שנשתווה איתם בנטל".

עוד נענה ואמר, אודות הבחורים בני העליה
וגיבורי החיל העריקים שנכלאים, לא טוב
הדבר שהם אלו נעצרים והולכים לכלא, צריך
לעצור את העסקנים... אלו שהולכים לחתום
איתם על הסכמים, הם אלו שצריכים ללכת
לכלא!... אלו הבחורים מה חטאו? שיישבו

השם והיה מתפלל בעדו ומברכו.

אף כאשר ביקשו ממנו ברכה להצלחת
הילדים בתורה, היה אומר 'זה לא תלוי בברכה,
זה תלוי בך, אם תחנך טוב ותלמד טוב הוא
יגדל לתורה'. כך גם אם ביקשו ממנו ברכה
ליראת שמים היה אומר 'אינך זקוק לברכתי,
אתה מובטח ועומד על כך, אם רק תרצה יגעת
ומצאת תאמין'.

שמעתי פעם על אברך שביקש להתקבל
לישיבה, ורבינו זצ"ל סירב לקבלו. הלה הפציר
רבות עד שנענה כי באפשרותו ללמוד בהיכל
הישיבה, אך אינו יכול להימנות בין תלמידי
הישיבה. לאחר זמן שנוכח בסדרי הישיבה
הפציר הלה שוב להיות נוכח בשיעורי ראש
הישיבה, ושוב נענה כי ביכולתו לשבת
בשיעורים אך אינו יכול להימנות בין תלמידי
הישיבה. לאחר זמן ביקש הלה כיון שהוא
משתתף בשיעורים ונוכח בסדרי הישיבה
מבקש הוא לקבל את הקיצבה החודשית כשאר
אברכי הישיבה, ראש הישיבה הסכים אף לזאת
ואמר שוב, תוכל לקבל את הקצבה החודשית
אך לא תוכל להימנות בין תלמידי הישיבה...

במה עוד נחשבים לתלמיד? תהה הלה,
ורבינו זצ"ל הסביר; כל תלמיד שבישיבה הנני
נושא על לוח ליבי, להעתיר בעדו ולהתפלל
עבורו בכל עת מצוא, ומכיוון שאין ביכולתי
לשאת כל כך הרבה תלמידים לכן אני מודיע לך
כי איני יכול להכליל אותך בין תלמידי הישיבה.

על גזירות החינוך והגיוס

בפני תלמידיו היו נואם ודורש בקול חוצב
להבות על גזירות הגיוס ושמד החינוך, וכך
היה אומר: "הם עשו תוכנית ליבה שהצעירים
בחיידרים ילמדו לימודי חול רח"ל, צריך היה
העולם לרעוש ולגעוש אל מול גזירה כזאת,
ואילו זכינו והיו כולם קמים ומרעישים על כך
בוודאי היו מניחים ועוזבים תוכניותיהם, אבל
מה נעשה לגוש הקרח במחוזותינו, שאין איש
שם אל ליבו".

וזעק בקול: "איך בכלל מלאם לבם לפגוע
בציפור נפשנו, דבר שהתייסד ע"י גדולי ומאורי
הדור, היאך שולחים יד בקודש הקדשים
לשנות זיז כלשהו ממה שגדרו ותיקנו ראשונים
כמלאכים!?"

בפעמים אחרות התבטא בכאב ואמר, כי
מי שאינו פועל לביטול הגזירה אות הוא כי
נתקררה היראת שמים בקרבנו. הוא עצמו
השתתף במחאות, עשרות פעמים התלוויתי
אליו אחרי השיעור בלילה שביקש לילך
ולהשתתף בעצרות מחאה שהתקיימו על
גזירות הדת.

הוא היה אומר: "אוהבי ד' - שנאו רע!", מי
שאוהב את ד' שונא את הרע! הוא לא יכול היה
להכיל עוברי עבירה. מי שגורם רעה לאביך
אינך יכול לאהוב אותו.

כאשר שאלוהו לדעתו אם מותר ואפשר
לקחת תקציבים מהמדינה, אמר: "לומר כן או
לא אינני רוצה להביע את דעתי, זאת כן אוכל
לומר, לי אין ניסיון בזה! כי אצלי זה מוקצה
מחמת מיאוס! אחד שרוצה לעקור את כל

44

שימני
כחותם
פסח תשפ"א
העלס

כך. אך בבקשה, אל תגידו לי איך לחנך..."

לאחר שבית החרושת פינה את כליו ומכשיריו, הגיע ראש הישיבה לראות את המקום ויפן כה וכה ואמר: "צריך לעשות ספונג' ולהיכנס..." אמרו לו שצריך לסייד ולעשות שיש, אך הוא לא הצליח להבין למה צריך את זה! חבל על הזמן, וחבל על ההשקעה, וכי התלמידים ילמדו טוב יותר בגלל זה? שאל בתמהון.

גם בהמשך כאשר ביקש הנגיד לפעול להכנסת מספר בחורים אמריקאים לישיבה, ותיאר באוזני ראש הישיבה על מעלתם של הבחורים המדוברים, הזכיר לו ראש הישיבה את ההסכם, "עשיתי איתכם הסכם לא להתערב לי בישיבה..." כי היתה האמת נר לרגליו ואור לנתיבותיו.

כיבוד אב ואם

וסיפור אישי אחרון לסיום, היה זה לפני כמה שנים, הוריי אשר גרו בלונדון ביקשו ממני להגיע אליהם לחג הסוכות להיות להם לעזר. רגיל הייתי בחגים ובימים טובים להיות צמוד לראש הישיבה, משכך שאלתי את פיו כדת מה לעשות, והוא אמר לי: "כיבוד אב? תיסע ללונדון!" - וסיפר: אני עם אבי זצוק"ל לא עזבתי אותו עד יום פטירתו. זכיתי לקיים כיבוד אב בהידור רב, בהיותי בוילנא בימי מלחמת העולם השנייה כאשר שהיתי בצל אבי הגדול זצוק"ל ולילה אחד בעת שאבי הגדול למד לאור הנר לפתע נכבה הנר ואבי נמנם על מקומו כמה שעות, ובכל אותו הזמן לא נסוגתי אחור כי אולי בשל תזוזתי יתעורר אבי, ואף את הנר לא רציתי להדליק שמא יתעורר מזה אבי, כך עמדתי שעות מספר מבלי שאוכל להמשיך וללמוד, ואותן שעות היו שעות של מסירות נפש לכיבוד אב.

כך גם כל הימים שהייתי לצידו, לא הלכתי לישון לפני אבי, ולא קמתי אחריו, תמיד הייתי לצידו, מדי יום עליתי אליו לכל הפחות שלוש פעמים ביום, ואולי לכן זכיתי לברכת התורה 'למען ירבו ימיכם', עצתי היא אם כן שתיסע ללונדון ותשהה לצד הוריי ותכבדם. כפקודתו נסעתי לשם לחג הסוכות, ואכן חצי שנה לאחר מכן נפטרה אמי. הרגשתי שהרווחתי את כיבוד אב ואם בזכותו...

אך הנגיד סירב ואמר, "רבי אני רוצה עכשיו לתרום, אינני יודע אם בארה"ק יפתח לי הלב כפי שהוא פתוח כעת". ראש הישיבה סירב לקחת את הכסף. "אני לא שליח של הדואר!" אמר, "אם תגיעו לישיבה תבואו אלי, אם אתם מתעקשים לתרום דווקא כאן, אולי הוא יקח עבורכם את הכסף", אמר והצביע עליי, והמשיך: "אני לא הגעתי לכאן בכדי לאסוף כסף". הגביר נתן לי את הכסף, ואכן היה זה סכום נכבד מאוד.

לאחר תקופה הופיע הלה בארה"ק, היתה זו התקופה שהישיבה התנהלה בכמה סניפים... לפנה"צ בביהכ"נ בשכונת כרם אברהם, אחה"צ בביהכ"נ אחווה שוהל, לאחר מכן באמריקאנער שוהל, ועלה הרעיון לבנות בניין קבע לישיבה. הנגיד הנ"ל לקח על עצמו את הוצאות הבניין וחלק הארי מתרומת הבניין נידב הוא מכספו. עד עצם היום הוא ממשיך לתרום ולתמוך במפעל התורה הזה.

לאחר שנבנה הבית בהדרו התקיים מעמד 'הנוכת הבית' ברוב פאר והדר, וראש הישיבה נשא נאום ודרוש על הלכות ביהכ"נ על תנאי, ובסוף דרשתו קישר זאת לכל אלו שתרמו ונידבו להקמת הבניין וברכם בברכת טוב. בן משפחתו של הנגיד הנ"ל שהשתתף במעמד פנה לאביו ושאלו עם קורטוב של כעס ותרעומת: "וכי לא יכול היה ראש הישיבה להזכיר את שמו של הנגיד ולו פעם אחת בדרשתו?", והאב הרגיעו, "ככה עדיף, ראש הישיבה הוא איש אמת!", ודבר זה גרם לו להתקשר אליו יותר ויותר בעבותות של אהבה וחיבה.

למעשה שימש הבניין לפני כן כבית חרושת לרהיטים, לאחר זמן ביקשו לרכוש את הקומה התחתונה ולעשות שם 'חדר אוכל' לתלמידי הישיבה, הופיע הנגיד בבית ראש הישיבה ואמר לו כי העובדה שבחורי הישיבה מטיילים ברחוב בכדי לרכוש לעצמם ארוחות, לא טובה היא לבחורים, ולכן ברצונו לתרום לישיבה קומה נוספת עבור מטבח וחדר אוכל, אמר לו ראש הישיבה: "הקשב נא, איך לחנך את הבחורים, והאם טובה היא להם להסתובב ברחוב וכו', את זה תשאיר בשבילי, אתה רוצה לתרום נדבה לישיבה? ניחא. אפשר לחשוב על

לי לעלות לישיבה'. עלה, ומצא כמה בחורים בודדים בהיכל הישיבה. אחרי כן אמר לי בפליאה, 'כיצד אין חסים על ממון הקדש... כל האורות דולקים בהיכל. ואם יש כמה שלומדים יתרכזו המה בפינה אחת בהיכל ויכבו את הפלורוסנטים האחרים...'.

מידת הביטחון - והאמת

סיפור מרתק מספר לנו ר' יעקב שליט"א: "היה זה כאשר הייתי עמו בשווייץ, ביקרנו בישיבת 'לוצערן' ושם נודע לנו כי יש "קומיטי" (– ועד) שעל פיו יישק כל דבר. הוועד ממונה ומנהל את כל ענייניה הגשמיים של הישיבה, וראש הישיבה פנוי ראשו ורובו להתעסק ברוחניותם של הבחורים ולהדריכם במסילה העולה בית ק-ל.

באותו מעמד הגיעו והציעו לרבינו זצ"ל למנות 'קומיטי' שכזה בישיבתו, אך הוא סירב ואמר, אבא זצוק"ל הבריסקער רב היתה לו ישיבה בירושלים, ולא ידע מחודש אחד למשנהו כיצד ישלם משכורתם של העוסקים במלאכת הקודש בישיבתו, ושם ביטחונו בד' ואלוקי אברהם היה בעזרו שלא נשאר חייב אפילו חודש אחד. אני יודע שאני מנהל ישיבה, ואני מנסה לעבוד על הביטחון בהשם שהוא שולח כל דבר הנצרך, ואתם רוצים לקחת ממני את כל הביטחון? אינני רוצה להמיר את בטחוני בהשם בהצעתכם הנדיבה.

עדיין באותו מעמד הופיע הנגיד הנכבד ר' יעקב שאנבערג שליט"א - יהודי חסידי אמריקאי שהתפעל מאוד מהשמוע"ס של ראש הישיבה בסעודה שלישית, שבמהלכו הרחיב על אמונה בה' ועל חובת הדקדוק במצוות ועל כך שיש להיפרד מהחופשיים וכו', "הוא מדבר כמו ר' יואליש (מסאטמאר)", אמר הנגיד בהתרגשות וביקש להיכנס אל חדרו של ראש הישיבה. משנכנס פנימה ביקש לתרום סכום עצום לטובת הישיבה אך ראש הישיבה סירב לקבל ממנו מאומה, "אתם מגיעים אי פעם לארה"ק?" שאל בתגובה. כן, ענה ר' יעקב. "אם תהיו בארה"ק, תבואו ותיכנסו לישיבה, אם תרצו לתרום שם אקח מכם את הנדבה".

בברית לנבד הגר"י דונר משמאל הגר"נ קופשיץ שליט"א

”ולמדינת ישראל צריך לומר בקול גדול, קבל עם ועולם, שהיום גם

אשר לשלמה

”בפעם הבאה תגיד להם שקוראים לך שלמה זלמן ברנד”... עם בני משפחתו של הרב הגאון רבי שלמה זלמן ברנד זצ”ל, שזכה לאמונו וקרבנות המופלגים של מרן הגרמ”ד הלוי סולובייציק זצ”ל בענייני השעה

י. בראון

”היה לו זמן קבוע, שבו הוא היה מגיע, בכל ליל שבת מברכין” מספר בן המשפחה, ”כמובן, לרוב הוא היה מגיע גם כמה פעמים באמצע החודש, אבל בליל שבת זו היתה קביעות, כשמיד אחרי מעריב, רבי דוד היה מחפש את ”ברנד”... בבית ידעו שבלייל שבת שזכה הוא חוזר מאוחר, רבי דוד ביקש לשמוע כל מה שקורה, ומה מצליחים לעשות, כאשר חלק משמעותי מההתבטאויות שלו על המצב שהתפרסמו ברבים, היה באותם מפגשים.

כך היה מספר פעמים, כאשר הגרמ”ד הסתובב בבית, כשהוא ממש כאוב על המצב, אבל לא דיבר מילה, והנה פתאום נכנס ר’ שלמה זלמן, ורבי משולם דוד שמח שיש לו ’אח לצרה’ כביכול, יש לו עם מי לשוח צערו ולהפיג את הכאב, ומיד התחיל לדבר איתו ולשאול, אולי יש איזו התקדמות במערכה, תלמידיו העידו אז שרואים בחוש שהופעתו מחזקת את רבי דוד.” איש שיחנו מספר מעשה מופלא: ”באחת הפעמים, כשרבי שלמה זלמן הגיע, נכנס לביתו של הגרמ”ד אחד מראשי הישיבות, שבא להסביר לו שאין שום גזירה והמצב בכלל לא כל כך גרוע. רבי דוד אמר לרש”ז ”נו תענה לו”, והוא מילא את השליחות בהצלחה מרובה... כשהלה יצא, נענה רבי דוד ואמר לו שהוא נהנה מהדברים שהוא אמר והגיב להנ”ל.”

בנו הי”ו סיפר, כי לאחר פטירתו, התבטא

מרן זצ”ל שהיה מביא את הדברים קמי רבי דוד זצ”ל, ומעדכן אותו בכל פרט מהעניינים העומדים על הפרק. תלמידי רבי דוד אמרו, שהוא ראה בו את הישרות, את האמת. בני המשפחה מספרים, שרבי דוד התבטא בפניהם כמה פעמים אחר פטירת רבי שלמה זלמן זצ”ל, שהוא היה ”כל כולו לשם שמים”.

דוגמא לקירבתו העצומה, הייתה פעם בחול המועד סוכות, כשהגאון הגדול רבי ברוך שמואל הכהן דויטש שליט”א הגיע לביקור חג בסוכתו של הגרמ”ד הלוי שליט”א, ונפגשו שניהם לבדם. והנה כשיצא רבי דוד מהסוכה, הוא פוגש את רבי שלמה זלמן ממתינ’ בחוץ. ”למה לא נכנסת קודם?” שאל. ”רציתי”, אמר רבי שלמה זלמן, ”אבל לא אפשרו לי להיכנס.” ”בפעם הבאה תגיד שקוראים לך שלמה זלמן ברנד” השיבו רבי דוד זצ”ל, ”ויתנו לך להיכנס”...

רבי דוד היה מושיב אותו גם בשיעורי החומש ובכל האירועים ה’פנימיים’ בבריסק, ומי שיועד עד כמה הקפידו שם על מי שישב, מבין מדוע היו התלמידים אחוזי התפעלות מההנהגה המיוחדת לה זכה רש”ז. ”כשהוא נכנס ל’חומש שיעור’, ראש הישיבה היה מושיב אותו בשולחן, שם ישבו רק גדולי התלמידים המבוגרים, רבי דוד העריך את ה’אש קודש’ שלו, למען המערכות”.

זכרונם של רבים מבני התורה, צרובה וזכורה לימינו של רבינו משולם דוד הלוי זצוק”ל דמותו המאירה של הרב הגאון רבי שלמה זלמן ברנד זצ”ל, מחשובי הת”ח שנסתלק בחטף לבית עולמו, אחרי שנות חיים מלאות עשיה בלהט של קדושה.

איש פלא היה רבי שלמה זלמן, אהוב וחביב על גדולי ישראל, שזכה בדרך מיוחדת ונדירה להתקרב לבית בריסק. חיבה מיוחדת רחש לו מרן הגרמ”ד סאלאווייציק זצ”ל. רבים התפלאו, לא הבינו כיצד זכה רבי שלמה זלמן לכזו קירבה ואמון באופן כה מופלג, בשעה שלא גדל בבית המדרש ”בנוסח בריסק”...

שח לנו אחד מבני המשפחה: ”הוא עמד כחומה בצורה על המשמר, ובכל ענין הקשור לשמירה על היהדות ועל המאבק בכל השנים האחרונות, היה נכנס לרבי דוד זצ”ל. בכל ענין ציבורי היה זה הוא האיש שנכנס, והאיש עליו רבי דוד היה סומך. כאמור תלמידי רבי דוד היו מופתעים, שעל כל הנושאים הציבוריים שאיתם לא דיבר מעולם, הוא היה משוחח בהרחבה עם רבי שלמה זלמן”.

כאשר רבינו מרן הגר”ש אויערבאך זצ”ל יצא למערכה על נפש היהדות, הוא זיהה את כוחו הרב של רבי שלמה זלמן זצ”ל, ואת רוחב דעתו בהבנת הסוגיות הציבוריות, ורבי שלמה זלמן היה כידוע לזרועו הארוכה של רבינו

הגרש”ז עם אסיר עולם התורה בבית רבינו

46

שימיני
כחותם
פסח תשפ”א
הקלס

ברוסיה אפשר ללמוד תורה

עליו רבי דוד שעסקנותו היתה לשם שמים, וכידוע שאצל רבי דוד, כל מילותיו מדודות בפלס.

רבי שלמה זלמן היה זה שהקים את ארגון 'גיבורי חיל', שפועל בקרב בני הישוב הישן שלא לשתף פעולה עם גזירת השמד של גיוס בני הישיבות לצבא. לאחמ"כ, כשמישהו נוסף נכנס לנהל את הארגון, והוא ראה שזה מתנהל טוב, המשיך הלאה ולא חיפש לעצמו את הכבוד כמקים הארגון וכו', אלא המשיך הלאה לעשות לשם שמים.

אחינו הרב נחום רייזנר שליט"א אמר אחרי פטירתו, "חשבתי מה הסוד שהגאון האדיר ר' משולם דוד הלוי סאלאוויצ'יק חיבבו כ"כ, עד שיכל לדפוק אצלו בשש בבוקר או בשתים עשרה בלילה, והוא נכנס ויוצא באופן שאינו רגיל? התשובה, לדעתי, אולי נעוצה בזה, שכידוע בבית בריסק ההערכה בה"א הידיעה היא בעיקר והכי לאמת, וכידוע שמרן הגרי"ז הלוי זצוק"ל לא מש מלחבב את הרה"צ ר' עמרם בלוי זצ"ל, והוא משום נקודת האמת שמצא בו, באכפתיות לתורה באמת ובתמים".

וכך תיאר זאת גיסו של רבי שלמה זלמן: הן רבי שמואל אויערבאך והן רבי דוד סאלאוויצ'יק קירבו אותו בצורה מופלאה, שכל הסובבים לא הבינו את זה. בשבעה היה אחד התלמידים של ר' דוד, והוא סיפר שכל התלמידים מסביב השתוממו, רק לפני כמה שנים הוא התחיל להסתובב אצל ר' דוד, ופשוט ר' דוד התקשר אליו. אירע בקבלת שבת שר' דוד שאל האם ר' שלמה זלמן נמצא, הוא רוצה לדבר איתו. הייתה לו חביבות של קדושה, שהוא השפיע את זה איפה שהוא הלך, איפה שהוא היה, כולו שמחה מסביבו, ושימח אחרים, אפילו מי שהיה זר לו לפעמים, הוא הכניס את כולם למצב ולהרגשה טובה ולאופטימיות, זה היה הכח המיוחד שהיה לר' שלמה זלמן, ויש הרבה להאריך על כך.

”ברכה? אתה עושה מצוה!”

חלק גדול מהפעילות הציבורית של רש"ז זצ"ל במחיצת רבי דוד זצ"ל, היה בעת שהתחיל ענין "המחוז החרדי" במשרד החינוך. רבי דוד היה שולח את רש"ז אל הח"כים ואישי ציבור, כדי שידרוש ויצעק ויתחנן ויהפוך עולמות בענין.

באחת הפעמים כשיצא לחו"ל לאסוף כספים למען החינוך הטהור, נכנס לבקש ברכה מרבי דוד, שנענה לו בפליאה: "יהודי צריך ברכה שיניח תפילין?... הרי זו מצוה, מה שייך פה לברך, אתה עושה מצוה חשובה".

רבי אברהם פרויליך שליט"א, מתלמידיו הותיקים של הגרמ"ד זצ"ל, סיפר שלמרות הקושי להתחיל להיות "תלמיד" בבריסק בגיל מבוגר יחסית, התחבב רבי שלמה זלמן עד

להפליא על הגרמ"ד. וסיפר שפעם אמר לו הגרמ"ד זצ"ל שהסיבה שהוא אוהב את רש"ז, היא מפני היותו איש אמיתי ופעליו לשם שמים. הרב פרויליך הוסיף וסיפר, שבאחת התקופות הסוערות, נערך יום תפילה עולמי, כשחוגים מסוימים לחמו נגד הענין, וטענו שהרב מבריסק היה נגד הפגנות, כשהם מנסים לעצור את כל הפעילות. רבי דוד כעס במיוחד על האמירות הללו בשם אביו מרן הגרי"ז זיע"א. באותם ימים הגיע אחד מרבני אותם חוגים עם כמה מתלמידיו, לדבר עם הגרמ"ד בענין, כשהוא מניח את תלמידיו מוחץ לחדר, ונכנס "לשכנע" את רבי דוד שהמצב לא כל כך גרוע... רבי דוד תפס מיד את הענין, והחל מסיט את נושא השיחה לשלל כיוונים, ופונה לאחד מתלמידיו הותיקים ששהה בחדר, והחל מדבר איתו על עניני התחזוקה של הישיבה...

באותה שעה הגיע רבי שלמה זלמן לביתו של הגרמ"ד, כשתלמידי האורח הזועמים זיהו אותו כמי שמנהל את המערכה, ולא כבשו את כעסם שלא שכן, עד ש"כיבדו" אותו ביריקה... לאחר יציאת אותו ראש ישיבה, נכנס רבי שלמה זלמן לחדר, וסיפר להגרמ"ד על ה"חוויה" שעבר בחוץ. "רבי דוד כעס על הפגיעה בו, ולא נרגע. 'היתכן? נכנסים לבית שלי ויורקים על אדם שקרוב לליבי? הם כאילו יורקים עלי כאן בבית!?!'... כמה ימים אחר כך הוא עוד היה נסער מחוצפתם של הללו..."

זעקה מלב שותת

קשה להקיף את כל הפעילות הגדולה של רבי שלמה זלמן, אך כמה מהדברים שהתפרסמו באופן חלקי או מלא, היו הדברים שיצאו מליבו הטהור של רבי דוד, כשהם מועברים לכלל ציבור ביראים בידי ידיו האמונות של רבי שלמה זלמן.

כך היה בימי 'ועדת שקד', כך מסר רש"ז זצ"ל: "אתמול נכנסנו לראש הישיבה הגאון הגדול רבי משולם דוד הלוי סאלאוויצ'יק (שליט"א), ומסר לנו את הדברים האלו להכניס לעיתון: בארץ ישראל בוערת אש, הולכים להעביר חוק שלא נוכל ללמוד תורה בארץ ישראל חלילה. נורא נוראות איזה אדישות, למה לא יוצאים וצועקים גיוואלד ברחובות? מי שישן בלילה, איננו יודע מהי ערכה של תורה. צריך לצאת לרחובות ולצעוק גיוואלד, עד שהגזירה תתבטל. הם לא רוצים שוויון, זה רק כדי להעביר אותנו מהדת.

ולמדינת ישראל צריך לומר בקול גדול, קבל עם ועולם, שהיום גם ברוסיה אפשר ללמוד תורה.

ואם הם יעבירו את החוק, אנו מצהירים בזה, שאנחנו, עם ישראל, עם אבות הקדושים, עם יציאת מצרים ומעמד הר סיני ואמרנו נעשה ונשמע, ואם הם רודפים נגד זה, והם לא מאמינים בזה, אזי נכריז עליהם שהם לא עם ישראל, לא המזרחי ולא החילונים שגוזרים גזרות כאלו. מדינה שלא מכירה בהקב"ה ובתורתנו הקדושה, הם כמו שאר האומות, ולא נתחתן איתם ואין לנו שום שייכות איתם ואין להם שום זכות לבקש מאיתנו להשתתף בצבא שלהם".

מלחמת חורמה נגד עקירת הדת

והנה תיאור חי מפנקסו של רש"ז זצ"ל, לאותם ימים בצלו של הגרמ"ד זצ"ל, שבו הוא מתאר גם את דבריו ויחסו של רבי דוד לעיתון 'הפלס' ותפקידו:

"מעמד הר סיני בקודש פנימה, בליל שב"ק ויקהל אחר תפילת מעריב, בחדר הלימוד שספוג תורה ויראת שמים ומידות טובות, שוחחנו עם ראש הישיבה הגאון הגדול (שליט"א), ודן איתנו על גזירת הגיוס, שהגיעו להיכן שהגיעו רק בגלל השתיקה וההשתתפות בועדת שקד, וכבר אינו רגוע תקופה ארוכה

עם ראש הישיבה והמשגיח דישיבת כנסת יצחק חדרה אצל רבינו

עם הגאב"ד הגאון הגדול רבי צבי פרידמן שליט"א אצל רבינו

"לאחר סערת המסמך שהוגש למנהלים, בנוגע לרישוי מוסדות פטור, ולאחר הוראת רבותינו גדולי התורה שליט"א כי אין לחתום על המסמך שהוגש ע"י משרד החינוך למוסדות הפטור, בענין נוהל רישוי מוסדות פטור, וכן על המסמך המכונה חידוש רישיון למוסדות פטור. נכנסנו קמיה רבינו הגאון האדיר, יחד עם הגאון הגדול רבי ברוך שמואל הכהן דויטש שליט"א.

ואמר רבינו, וז"ל: שאסור לתת למשרד החינוך שום במה ודריסת רגל בת"והישיבות".

א גאלדענע ישיבה

עדות מענינת נוספת מפי רש"ז הייתה אודות דבריו של רבי משולם דוד בימים של ניסיון החרבת וסגירת ישיבת כנסת יצחק חדרה. נכנס אליו רש"ז וסיפר לו מה היה. רבי דוד זצוק"ל ממש רתח על כך ואמר, שסגירת ישיבות בגלל הבדלים בדעות מעולם לא היה כדבר הזה. הוא רצה לחזק את רבני הישיבה ורש"ז העלה על קו הטלפון את הגאון הגדול רבי יהושע ארנברג שליט"א, שהגרמ"ד זצוק"ל אמר לו בהתרגשות 'פייף זיי האן' (-) תצפצף עליהם), כן אמר שחדרה איז 'א גאלדענע ישיבה' (- ישיבה של זהב) ישיבה שהיא 'ממש זהב' והוסיף 'אתה תראה שהם לא יצליחו'. ואכן לימים, כאשר היה רש"ז מביא לחדרו של ראש הישיבה בחורים מחדרה, ראו עליו תדיר את החביבות העצומה שהוא רוחש להם.

החינוך הגב'... הידועה לשמצה בכוונותיה לחלל ולחלן את בנות ישראל ה"י, ולעשות שינויים מבפנים, עפ"ל. וזו מסתובבת בכיתות עם המנהל, ומדברת עם המורות והתלמידות, ואין לאל ידה של המנהלת הרבנית למנוע זאת בשום דרך.

ומכאן גם המסקנא, שלא יהיה בידה היכולת לעמוד בפרץ מול המחוז החרדי, לכשירצו להכניס תוכניות שונות ומשונות רח"ל, וכ"ש לכשיאיימו בשלילת תקציבים, שבודאי ההחלטה תהיה בידי המנהל לבד, ונקל לשער מראש את החלטותיו.

וע"ז באה הנדון, האם רשאית מנהלת זו להעדיף את המוסד החדש להעמדת החינוך על טהרת הקודש, שהוא הצלת עתיד ככל ישראל ממש ממש כידוע, או שמא א"א לוותר על הצלה פורתא של הבנות במוסד הקיים, שהרי עדיין היא משפיעה עליהם יראת ד' ומצליחה למנוע כל מיני תוכניות, והרי אין ידוע מי יבוא במקומה שם".

תשובת רבי דוד זצ"ל היתה כפי שנכתבמילה במילה, ממה ששמע תלמידו מפיו: "השאלה צריכה להישאל, האם מותר לה להיות בכזה מוסד שנכנסות מפקחות של משרד החינוך בקביעות, ומדברות עם המורות והתלמידות, ואם צריכים לעשות איסור להצלת אחרים".

"אסור לתת דריסת רגל"

כך פרסם לימים רש"ז את הדברים הבאים:

מזה, ואינו יכול לישון בלילות.

ובין הדברים עלה שרק עיתון הפלס שעולה על שולחנו כסדרן, מנהל את המלחמה נגד גזירת הגיוס, כשעוצרים בחורי ישיבות שלא התייצבו, וכן כשיש הפגנות נגד גזירת הגיוס. שום עיתון חרדי לא מדווח על זה, ורק עיתון הפלס עומד בפרץ ובגאון, ומדווח על המצב, ואינו מסתיר שום דבר מאיש, ולוחם מלחמות חורמה נגד עקירת הדת.

ואז השתרר שקט מתוח, וקם ממקומו, והתחיל לנוע ברגש ובסערה סביב שולחנו הטהור, ודפק על שולחנו, ובאש יוקדת ויראת שמים טהורה ובסערה הוציא את הדברים המקודשים המובאים בכתבה, ושעה ארוכה אחרי זה עוד בער כאש להבה, ולא יכולנו להרגיעו, עד שהתמוטט. אשרינו שראינו כאן מעמד הר סיני בדורנו, וכלשון הפס' ויהי קולות וברקים וענן וכו' וקול שופר חזק מאוד, ויחרד כל העם.

ראינו את הבריסקער רב לפנינו, את היראת שמים והאמת הטהורה יוצא מפי כהן גדול, מזקני ראשי הישיבות, המוסר את הדרך המסורה לו מאבותיו הקדושים לבית בריסק, ושכואב באמת את עקירת התורה עד כלות הנפש".

מול "שינויים מבפנים"

כך גם בפרסום נוסף, אודותיו נכתב: "שאלה שנשאלה קמיה ראש הישיבה הגאון האדיר רבי משולם דוד הלוי סאלאווייציק (שליט"א), ע"י נאמנו הגרש"ז ברנד:

הנה ידוע מזה כמה שנים וביותר לאחרונה ממש גברו הקלקולים מאוד מאוד בבתי הספר של החינוך"ע וגם של רשתות פרטיות מוסדות פטור, בדברים הנוגעים לעיקרי הדת והאמונה, ולכך נתאגדו יחד ציבור היראים בני התורה לפתוח בתי יעקב חדשים על טהרת הקודש בעזהש"ת.

לאחר חיפושים ובירורים רבים, נתוודענו למנהלת אשה גדולה וחשובה הרבנית... מושלמת מכל הבחינות, ספוגה בירא"ש טהורה ואצילת נפש, ובעלת מידות מתוקנות וכו' וכו'. ברם רבנית זו משמשת כיום כמנהלת מוסד בית יעקב ב... שבאחריות הרב... שהינו מוסד פטור, ותחת הנהלתה נתגדל ונתפתח במאוד מוסד זה, והצליח לשם ולתפארת בהעמדת בנות ישראל כשרות.

אך למרבה הצער בשנה האחרונה נגרעו הסמכויות הרוחניות שהיו נתונים בידה, ונמסרו לידי המנהל... ולדוגמא כשניסתה למנוע כניסה של קבוצת מפקחות חילוניות פרוצות, שהמנהל רצה להכניס, פנתה אל הרב... שיגבה אותה בהתנגדותה, אך למעשה נענתה שכבר אין בכוחו יותר להתעמת עם מנהל זה, והרבנית הגיבה שאם כך, הרי שנמצא למעשה ניהול בית הספר מסור בידי הבעל הבית הגשמי, והרים הרב את ידיו לשמים כאומר מה בידי לעשות.

כמו"כ הופקעו מתחת ידה סמכויות רבות בבית הספר, ומהמורות ביותר הוא מה שכפו עליה את הכנסתה של המפקחת מטעם משרד

48

שימי
כחותם
פסח תשפ"א
הפּלס

עלתה לה למקום מדורה עם תיקה ונרתקה הדורשה והחוקרה
ענו וקוננו זאת להגידה אי תורה תלמיד והלומדה

וללוי אמר

ברקי נוגה ורסיסי אורה שנשמעו בקול נהי ומספד מר
מפי תלמידו הגאון רבי יעקב הלוי שולזינגר שליט"א

א. כהן

ה"משמר הלוי"
זצוק"ל עם רבו מרן
הגרמ"ד זצוק"ל

שלוש עשרה שנים זכה הגאון רבי יעקב הלוי שליט"א לישב בצילו של הארז בלבנון, שריד לדור דעה, ולקבל תורה ויראה מפיו. וכתלמיד בן תלמיד, כשפותח הוא בנהי ומספד עלי כבוד אשר גלה, נאמרים דבריו כמעין הנובע וכנהר שאינו פוסק. כאשר דמות דיוקנו של אביו הגאון המופלא בעל 'משמר הלוי' זצ"ל נראית לנו בחלונות אמריו, ישבנו למולו והעלינו את דבריו עלי גליון מוסף הזיכרון לרבו הגדול זצוק"ל, למען ידעו דור אחרון.

אמנם כן שזכיתי כשלוש עשרה שנה ללמוד אצל רבינו משולם דוד זצוק"ל אבל ברור שלא הגעתי למעלת 'תלמיד', הרבה למדתי ולא חיסרתי מרבי אפילו ככלב המלקק מן הים, אך אשתדל שיהיו הדברים גבוהים בהרבה מהמדבר' בעצמו... אהיה רק לשופר, ולוואי ונתרומם יחדיו.

היראת שמים שהיתה אצל הרב'ה... מה זה יראת שמים... היה הרי את ה'חומש שיעור' המפורסם, שבו דיבר את דבריו המתוקים על התורה, והיו הדברים שמחים כנתינתן מסיני, בכל שיעור ושיעור, לא היה מושג שלא הגיעו בסוף השיעור לנושא של יראת שמים, שמוע'ס שלם של יראת שמים, זה כל כך בער בו...

הרי היה אצלו 'רוק מרה בתלמידים', תוכחת מגולה מאהבה מסותרת, איך היה צועק, בחורים לא מגיעים בתשע ל'סדר'? סיפר לי תלמיד משנות ה'ל', שהיה בתענית עשרה בטבת שלג כבד בירושלים, הישיבה היתה ריקה, תענית, ושלג... ר' דוד הגיע בתשע ומצא בודדים, החל גוער, הייתכן, בחורים לא הגיעו לישיבה? עברה שעה, והגיע שוב, אולי באו בחורים בכל זאת, ושוב צעקות נוראות... כך ארבע וחמש פעמים בעשרה בטבת בשלג... פעם אמר, אם הייתי א אמתער ירא שמים – ירא שמים באמת, הרי היום הייתי סוגר את הישיבה... להחזיק בחורים שלא מנצלים את כל הזמן?...

סיפר הגאון ר' מרדכי יפה, שלמד שלוש שנים אצל ר' דוד, שפעם בשיעור הוא אמר, היום הלכתי ב'גאולה' בתשע וחצי וראיתי בחורים ואברכים שמהלכים ברחוב, ובכאב הוא אמר לנו, בשלמא יינגלייט-אברכים, יש להם

תירוץ למה הם אינם בית המדרש, הם עסוקים וטרודים, 'ריחיים בצווארם'... אבל בחורים איזה תירוץ יש להם שאין הם בהיכל הישיבה, למה הם מבזבזים את הזמן היקר? ואחר כך הוסיף, נו, מילא בחורים אין להם עדיין שכל חסר להם אחריות והם מבזבזים את הזמן, אבל אברכים שיש להם אחריות שכבר יש להם שכל שהם לא יבינו את משמעות החיים, שהם לא ינצלו את הזמן היקר ויהיו כבר בתשע ב'סדר'... ואם בהגאון רבי מרדכי עסקינן, הלוא הוא היה תלמידו כבנו של מרן רבינו ר' שמואל זצוק"ל, וסיפר לי, שנתלווה אליו לניחוח אבלים, ונפגשו עם רבינו ר' דוד שם בניחוח האבלים, כשקם רבינו ר' דוד ממקומו, פנה לעבר רבינו והכריז בקול רם לפני כל הנוכחים 'ר' שמואל, כל היהדות עומדת עליך, אתה הוא זה שמציל את הדור, עליך אנו נסמכים'!...

סיפר יהודי שלמד אצלו לפני הרבה שנים וגר בחו"ל, והגיע לארה"ק ונכנס אליו, ושאל ממנו, רב'ה אין לי יראת שמים... ענהו ר' דוד, וכי איך יהיה לך יראת שמים... מילא אני, עוד ראיתי את ר' שמחה זעליג, את ר' חיים עוזר, את ר' ברוך בער, אבל אתה... מאיפה תהיה לך יראת שמים?... כך הוא חי, שייך לדורות קודמים.

בכלל, הרי הוא לא השקיע בעולם הזה 'שקל'... הוא לא לקח ממנו ולא השקיע בו... אתם הייתם שם בבית ברחוב עמוס? ראיתם איך שזה נראה, התריסים הארוכים, שלבי הברזל שעומדים ככה שבעים שנה... סיפר לי אברך אחד שהוא למד בישיבה לפני הרבה שנים, והוא 'דחף' את אפו בבית. היו לו ידיים טובות, ושאל כמה פעמים אולי יש מה לתקן או לסדר בבית? יום אחד אומר לו ר' דוד, כן, יש כאן את המפסק של החשמל, שם בבית נותרו ה'מפסקים' כמו פעם, לא ככפתור העולה ויורד, אלא כפתור מסתובב, והוא הפסיק לעבוד, הוא התקלקל, שאל הבחור, אימתי זה קרה? עונה ר' דוד, לפני עשרים וחמש שנה... התפלא ושאל, וכי כל השנים הללו לא הדליקו את האור בחדר? ענה ר' דוד, לפני עשרים וחמש שנה הפסיק לעבוד, אז סיבב את הכפתור עד שמצא איזו 'נקודה' שבה נדלק, וכך עשרים וחמש שנים הוא מדליק ומכבה... אבל עכשיו גם בנקודה ההיא זה לא נדלק, התקלקל לגמרי, וצריכים להחליף...

ומה נענה אנן, וכי לא נותר לנו סיכוי ליראת שמים?...

באחד השיעורים אמר שבהקדמה הגדולה שכתב האבא מרן זי"ע ל'חידושי רבינו חיים

הלוי, הוא כותב ש'מי שלא שמע דברי תורתו ולא ראה דרך לימודו לא ראה טובה מימיו', ושאל הרב'ה ר' דוד, ומה עם כל שאר הלומדים שעמלו ויגעו בתורה כל השנים ואינם בדרך זו, הרי חס ושלום לומר כן? והוא מפרק לה, ביחס... לדרכו של ר' חיים נקרא הדבר שלא ראו...

והוא הדין ביראת שמים, ביחס למי שראה את ר' ברוך בער וכו' וכו', אין יראת שמים... וסיפר יהודי אחד תלמיד חכם מירושלים שהוא מצאצאי ה'דברי חיים' מצאנז, שנכנס אצל ר' דוד ושאל, איך משיגים יראת שמים? אמר לו, מללמוד תורה ומ'סיפורי צדיקים'... ב'בריסק' זו הרי 'עבודה גדולה', מה לספר ואיך לספר... המשיך וא"ל, אני אספר מהווילנער גאון, מהנפש החיים, ואתם מהבעש"ט, מה'דברי חיים'...

אני נזכר, לפני תשע עשרה שנה בחול המועד סוכות, היה יום הולדתו של ר' דוד, כשנהיה בן שמונים בשנת תשס"ב, אמר אבא זכרונו לברכה, שהוא רוצה לנסוע לירושלים. אני כבר גרתי בירושלים והגעתי עם בני הגדול, נכנסו לסוכה, ונדחקו רבים לתוך הסוכה שם בחצר, ר' דוד נבהל וקרא, מה יהיה, מפילים את הסוכה... אז אבא זצ"ל הרגיע ואמר, שהראש ישיבה לא ידאג, אם הסוכה תיפול, אני לא אזוז מכאן עד שיקימו אותה מחדש... ואז אבא שואל אותו, אולי הראש ישיבה מרשה לשיר 'מה אשיב'?'... אז ר' דוד אמר, 'מ'רעדט נישט פון דעם' - לא מדברים מזה... [במאמר המוסגר, אחד מאחי עמד בפתח הסוכה ושמע ששואלים מה נאמר שם, וענו שר' משה מרדכי שאל אם מותר לשיר כי זה יארציט של הגאון... במוצאי יום ההולדת התחיל ליל היארציט, והנה הראש ישיבה אמר שלא שרים... אתם מבינים איך נוצר סיפור, ומדוע בבריסק דייקו בסיפורים...].

אחר כך דברו בארוכה, ומה דברו? מתקופת ווילנא, משנת ת"ש, שברחו לוויילנא, והוא רבינו ר' דוד היה בן שמונה עשרה, אז הוא אמר שכל יום ויום היה הבריסקער רב יוצא מן הבית והולך לר' חיים עוזר, והוא היה מתלווה אליו, הגיעו אליו, הרב היה נכנס לחדר של ר' חיים עוזר, ואני נשארתי בחוץ... אבא שאל אותו, למה הוא לא נכנס, ענה ר' דוד, כי האבא לא אמר לי להיכנס, ואם אבא לא אומר לא נכנסתי... אבל הוסיף בצער, כי כיום חושב שזו היתה טעות, הייתי צריך להיכנס, הפסדתי...

מידי פעם היה ר' חיים עוזר צריך לצאת החוצה מהחדר, והבריסקער רב היה נשאר בפנים עד שישוב, בכל פעם שר' חיים עוזר יצא, והדגיש, כי בכל פעם ממש, לא היתה פעם אחת שלא היה כן, שכשהוא עבר על ידי הוא נתן לי איזה שהוא יחס, או שחיך או שהניח יד על כתפי, או שאמר לי 'שלום', בכל פעם, זה יכול היה להיות עשר פעמים ביום אחד... אז אבא שואל, ממה זה בא ההנהגה הזאת? ענה רבינו, זה בא ממידות טובות, שאל אבא, מדוע אצלנו לא רואים את זה? אז ר' דוד, נהיה לו רטוב בעיניים, מי שראה, ראה... ואמר

'מיר האלטן נישט דארטן' - אנחנו לא אוחזים בדרגה הזאת!

לפתע הבחין ר' דוד בבני בן החמש, הוא קם וניגש למטבח, היכן שהיתה הרבנית תבלחט"א, ידעתי שכאן יהיה משהו מעניין והלכתי אחריו, ואמר לה, יש כאן ילד שצריכים לתת לו ממטק, אבל לא דבר קטן 'נישט קיין צוקער'ל' - לא סוכריה, משהו גדול... והביאה לו חבילת שלווה... והוא שב עם זה לחדר, גוטסקייט, לתת לילד, 'א גרויסע זאך'...

עוד הוסיף ואמר ר' דוד, כשהייתי צעיר הייתי נוסע לבני ברק, להיכן נסעתי? לחזון איש, כבר בדרך הייתי מתמלא רגשי קדושה, 'פארן צום חזון איש' - נוסעים לחזון איש! זאגט מיר, ר' משה מרדכי, מה יש היום... ושוב חזר, כבר בדרך לבני ברק הייתי מלא רגשי קודש, מה, מה יש היום? מה רואים היום?

לאחר מכן החל פתאום לדבר על הרב שך, איני זוכר איך נתגלגל הענין, הוא אמר גדולות ונצורות עליו, אני זוכר עוד מחוץ לארץ איך שדברו עליו, על גדולתו בתורה וביראת שמים, וכשהגיע לארץ איך שכל כולו נתבטל לאבא... היה זה בחול המועד סוכות תשס"ב, כל השנים שלמדתי אצלו, מעולם לא שמעתי דיבורים שכאלו, שלושה שבועות לאחר מכן נפטר מרן

הרב שך, ויהי לפלא.

אז גם סיפר, אני זכיתי ללמוד 'אלול' אצל ר' ברוך בער, עם הזכרון המופלא שלו, הוא תיאר בדיוק איך היה מסלול הרכבת ובאיזה שעה... שבעים שנה אחרי, כמו שאירע אתמול... נסעתי עם אחי ללמוד אצל ר' ברוך בער... אז אבי מורי התערב ואמר, אה, ר' ברוך בער שמע שהנכדים של הרב'ה מגיעים אז הוא לבש בגדי שבת לקבל את פניהם... הגיב ואמר, יע, יע - כאומר, אתה יודע, אבל אין צורך לעשות 'עסק' מזה... וסיפר שכשהגיע ראש השנה, הזמינו ר' ברוך בער לסעוד על שולחנו בליל ראש השנה, איהר ווייסט וואס איז פייער, פייער פון יראת שמים, פחד! ר' ברוך בער, כל השנה אצלו היה פחד, אז ראש השנה, מה היה ראש השנה אצל ר' ברוך בער. ואחרי הסעודה הוא עיכב אותם, ושלוש שעות הוא סיפר להם סיפורים...! מגדולי הדורות, עד כדי שהרעבעצין של ר' ברוך בער נכנסה ואמרה, זה הרי ראש השנה... הגיב ר' ברוך בער, אני יודע מה שאני עושה...

מה אומר, למדתי אצלו שלוש עשרה שנה, שמענו ממנו אלפי 'תורות', הכל היה מאבא מרן זי"ע, גם מה שלא אמר הרי היה ממנו... כך הוא עצמו אמר, והרי יש כל מיני מעשים, היכן האבא אמר, מישהו שאל אותו בגלל עובדא כזו

50

שימיני כחותם
פסח תשפ"א
הפלט

ועוד ועוד, אבל סיפור אחד לא שמענו ממנו בשיעורים, אף פעם! וכמו שאמרנו הוא ידע מה זה סיפורים... 'איצטער לערנט מען' - עכשיו לומדים, לומדים את הגמרא, הרש"י והרמב"ם, אין מקום לשום דבר, זו מציאות אחרת. בסוף השיעור כשהיה רוצה, דיבר מה שצריך לדבר. פעם אחת ויחידה אני זוכר שכן היה, אבל לזה היתה סיבה מיוחדת מכיון שלא היה שייך לוותר על זה, הרמב"ם אומר בפרשיות של תפילין מה סדרם, קדש והיה כי יביאך שמע והיה אם שמוע, ויש בלשון הרמב"ם שמשמעים אותם למול הקורא, ומשמע שאפשר לקרוא את הפרשיות שבתפילין [ו"ל הרמב"ם בפ"ג מתפילין ה"ה, "כיצד סידור הפרשיות בתפלה של ראש וכו' כדי שיהא הקורא שפניו כנגד המניח קורא על הסדר" וכו'], ושאל, אימתי קורין את הפרשיות שבתפילין, הרי הם סגורים בבתים, מה כתוב פה ברמב"ם?

אז הוא ביאר על פי מעשה, מזקנו ר' חיים, שנכנס פעם לבית הכנסת בבריסק וראה שמדברים, ושאל מה מדברים, ואמרו לו שהיה אחד שסיפר 'מופת' מהרבי שלו, שהיה יכוח בין שני רבי'ם, ואחד אמר לשני איך אתה מתוכח איתי, והרי אני מניח את התפילין של ה'בעל שם'?! אמר לו הרבי השני, תפילין אלו, הם פסולים בכלל... פתחו ומצאו שבאחד מהשמות יש מחיקה! אז הוא מופת שהרבי ראה שהם פסולות. החלו לדון הרי הבעש"ט לא הניח תפילין פסולות, אלא מאי, הם נפסלו מפני ה'קפידא' של הרבי, כאשר כעס עליו... הגיבו וענו לו, אם כן הם הדברים, אזי הרבי עבר על מחיקת השם... ברגע זה נכנס ר' חיים, שמע והגיב, אם המעשה נכון שהיו פסולות, אז הם היו פסולות מעיקרא, ואם יש קושיא על הבעש"ט, אז יש קושיא, אלא מאי, מהו ה'מופת' שהרבי ראה עליהם שהם פסולות, זה אינו 'מופת', כבר מילדותינו ידענו שמסתכלים על תפילין ויודעים אם הם כשרות או פסולות...! ואז הוא אמר, 'דא אין דער רמב"ם שטייט' - כאן ברמב"ם כתוב שאפשר לקרוא...

- זה אינו סיפור, זה פשט ברמב"ם! היה פעם שהיה נושא ציבורי מאוד חשוב, עד כדי כך שרבינו ר' דוד שלח שליח למרן הרב אלישיב, ליידעו מהי דעתו בנושא זה, ורצונו לדעת מה הוא אומר. הוא פנה לאחד התלמידים שהיה בר הכי לכזו שליחות, ולפני השיעור שלחו אליו. באמצע השיעור התלמיד חזר, זה היה פשוט אצל התלמידים שהוא ייצא עמו לחדר השני לשמוע מה שהיה... גארנישט, הוא בא והתיישב מול פניו, והוא המשיך בשיעור בלא שום שינוי! אחרי השיעור מיד הלך וחקרו מה היה בדיוק.

יש עובדה כזו ממרן הרב מבריסק, שהיה רב אחד שנכנס אליו, ודיבר על קושיא בנביא במעשה של אליהו ונביאי הבעל, וכשסיימו לדון בה הפטיר אותו רב, לא כמו הנביאי הבעל של היום... מרן זי"ע שתק ולא הגיב. המשיכו לדבר מענין זה, ושוב הוא אומר לא כמו הנביאי הבעל של היום... ניסה למשוך את הדברים... והרב שותק, בפעם השלישית, הגיב הרב ואמר, סלחו לי, כעת לומדים תורה! עוסקים בלימוד! יש צורה איך לומדים...

ואיך היה הלימוד, איך היה נראה ה'מעמד הר סיני' הזה, זה הרי לא להאמין שהיה דבר כזה בדורנו, היו יושבים בחדר, בספסלים ארוכים, שמיעדים לחמשה אנשים ויושבים ששה... ובכל פינה פנויה שנותרה יש שרפרף, כזה שלושים על שלושים... ובאמצע ר' דוד עם השולחן היחידי שיש בחדר, ומאחוריו עוד ועוד שרפרפים... בכל תחילת שנה היתה 'מפה' של המקומות, ועל מה הוא כתב את ה'מפה'? כבר אמרנו הוא לא לקח שקל מהעולם הזה ולא השקיע... היו בחורים אמריקאיים, והביאו לו הזמנות לחתונותיהם, ההזמנות שלהם מחו"ל הם כבריסטול גדול, על זה הוא היה מצייר את מפת המקומות...

וכך ישבנו ולמדנו, ואיך למדו? מיט

ערלאכקייט, עם כל האמיתיות של התורה, מה הגמרא אומרת, מה רש"י אומר ומה הרמב"ם אומר? לא מה אני אומר... כל ה'אני' הוא בטל ומבוטל זה לא קיים בכלל, לעומת מה שכתוב בתורה הקדושה! מה בדיוק התנא הזה אמר ומה האמורא הזה אמר... ולייקר כל הערה הכי קלה...

- - 'התמדה'...

הוא היה מתמיד איום ונורא, יש מזה עובדות נוראות, וההתמדה היתה, ללמוד שישים דקות בשעה!

תשמעו דבר נורא ששמעתי, לפי איך שהכרתי אותו נבהלתי ממש, כשהגיעו לארץ ישראל כשהיה בחור, הוא היה הולך כל בוקר לבית הכנסת 'בבא תמא' בבוכרים, והיה לומד, יש אומרים ששש עשרה שעות ביום הוא היה שמה, אינני יודע אם זה מדויק, אבל זה דבר ברור שהוא ישב שם כל היום כולו ולמד בשקידה עצומה ונוראה אין לתאר, בכל חלקי התורה, זרעים, מועד, נשים נזיקין, קדשים וטהרות.

וכמה זמן זה היה כך? לא שנה ולא שנתיים; חמש עשרה שנים שהוא כך עמל בתורה, עד שהתחתן, לא יאומן כי יסופר...

אלפי חידושי תורה הוא חידש באותם שנים, וכתב וכתב... הוא הותיר אחריו אלפים של 'תורות' שכתבם בכתב ידו, אומרים שב'נגעים' יש 'חבורה' על כל משנה, על הרמב"ם יש ספר מוכן, על כל הלכות הרמב"ם, כך הוא עמל בתורה באותם שנים.

שמעתי שאמר לאחד מן התלמידים, שהרי יש בגמרא 'במה הארכת ימים', רואים שזה נושא... ואמר שתולה זאת כמו שכתוב בתורה 'כבד את אביך ואת אמך למען יאריך ימך', וסיפר, שכשבאו לירושלים חילקו את חדרי הבית, ובחלקו נפל לישון בחדר עם האבא, מרן זי"ע, אמר ר' דוד, שהוא שם לב שהאבא בחולשתו רוצה שיהא מישוהו ער כשהולך לישון, אז קיבל על עצמו שאינו הולך לישון לפני האבא! אמר ר' דוד, דע לך שזה לא היה פשוט, היו פעמים שהאבא הלך לישון כבר בשעה שתים עשרה, אבל היו מקרים שבשעה שלוש... והוא, נשאר ער... מי שמבין, מבין שמדובר במלאך, כשמחברים את יגיעת התורה המבעיתה שלו, עם קבלה זו שלא לישון לפני האבא, הרי זה ממש 'לית דין בר נש'. וזה ה'למען יאריך ימך', כך שמעתי שהוא אמר.

- - 'מידות'...

אספר מעשה נפלא ששמעתי מחבר שלי, שלפני שהגיע לשיבה למד בפוניבז', והגיע ל'חומש שיעור', אבל לא יכלו להכנס, אלא היו עומדים על החלון מבחוץ, פעם אחת ירד גשם זלעפות ולא יכלו לעמוד בחוץ, החליט לעצמו הרי ר' דוד יושב במקומו בחדר, אכנס ואעמוד על יד הדלת מבפנים ואשמע, אלא שלא ידע שסדר הדברים היה, שכמה דקות לפני השיעור ר' דוד פותח את הדלת במפתח, וכולם נדחקים איש למקומו, אחר כך הוא ניגש ונועל את הדלת ומתחיל את השיעור, כשהגיע לנעול מצא את אותו בחור שאינו מן המניין... ר' דוד נעל, נכנס והחל את השיעור, כשבסופו הוכיח

עליך אנו נסמכים

אצל רבינו דוד, והנה נכנס אברך מבני עדות המזרח, ובקשתו בפיו, הוא מרביץ תורה באחת הישיבות שבאשדוד, והביא את הבחורים לירושלים לאחר ששקדו על תלמודם, היו בכותל המערבי, וכעת הם מחוץ לדלת, ורוצה לבקש מהראש ישיבה שישא בפניהם דברי חיזוק. אצל ר' דוד הרי אין מחשבה עצמית, רק מה שהתורה רוצה ואומרת לעשות באותו הרגע. והסכים...

נכנסו, הביאו להם ערימת שרפרפים ונתיישוב, והחל רבינו בדבריו בלשון הקודש, הרי הם מבני עדות המזרח. "אין שום דבר בעולם שנותן אושר לבן אדם חוץ מלימוד התורה, בכל מצב שכן אדם נמצא בעולם, בין אם הוא במצב טוב בין במצב של יסורים, התורה תתן לו אושר".

והמשיך כך: "אספר לכם סיפור, בהיותי בבריסק בנערותי, ישבתי ולמדתי בבית המדרש, והוצרכתי לילך לבית הכסא, יצאתי אל מקומי, ולפתע בהיותי שם אני שומע מעבר למחיצות, יהודי הגונח מיסורים נוראים ואיומים, וממש בוכה ברוב יסוריו, ולפתע שומע אני שזה קולו של ר' שמחה זעליג, הדיין דבריסק, ר' שמחה זעליג שידע אלפי ספרים, גאון הגאונים, והוא כך מתאנח ובוכה, ממש לא היה אפשר לעמוד בזה. יצאתי והלכתי לאבא וסיפרתי לו על הדבר הנורא ששמעתי, אמרתי, יש טרגדיה אצל ר' שמחה זעליג. אמר לי אבא, דע לך, לר' שמחה זעליג יש לו איזה צרה נוראה ואיומה שאי אפשר לתאר את הצער הגדול שאופף אותו בעקבות כך, וסבל זה הוא בכל המעת לעת, אלא מאי, היאך רואים אותו תדיר שמח ומאושר, זאת משום שאין לו מקום בראשו לחשוב על דבר אחר חוץ מתורה, אבל בבית הכסא שהוא מקום שאסור בהרהור בדברי תורה, תופסת אותו צרתו, ואלו הם בכיותיו ואנחותיו ששמעתם..."

"אתם שומעים, בחורים...", קרא בקול גדול רבינו, "יש משהו בעולם שיכול לחזק אדם במצב של יסורים?...? התורה הקדושה... היא לבדה ואין בלתה...!". כה יזכנו השי"ת.

שמעתי מעשה נורא מהגאון ר' מאיר הוכברגר בהספד, שכשנולדה בתו הבכורה, היה זה בלילה והיה אצל ר' דוד ובישר לו, למחרת, כמה דקות אחרי תשע, כדרכו בקודש, הוא כבר ניצב על משמרתו בפתח בית המדרש... והמאחר, אוי אוי... בשעה תשע ועשרים מופיע ר' מאיר האבא הצעיר, ורבינו עומד וגוער, ר' מאיר עכשיו מגיעים? עונה ר' מאיר, הרי אתמול סיפרתי לראש ישיבה שנולדה לי בת, באופן טבעי יש טרדות סביב זה, אומר ר' דוד, 'ר' מאיר איהר האלט נישט ביים לערנען' – אתה לא אווז כלל בלימוד!!!... בוא חשבון, כשנולדה לך בת אתה מאחר בעשרים דקות, כשתהיה לידה שניה כבר תכפיל את האיחור... אם כן, כשהיו לך הרבה ילדים אז בכלל לא תבוא... 'ר' מאיר איהר האלט נישט ביים לערנען'!

נספר עוד סיפור מן ה'נקיות' הנוראה שלו, הגאון ר' נתן אינפלד, שהיה נוסע לטובת כולל חזון איש, ביקר אצלו פעם, לפני עשרות שנים, ר' דוד ביקש ממנו שהמצב הזה שאין מבנה לישיבה מאוד מפריע, וכיון שהוא נוסע לחו"ל ומתעסק עם גבירים, אם יזדמן אחד שרוצה לתרום בנין עם הנצחה וכו' שיתרים אותו. ר' נתן הסביר שלמעשה הוא נוסע רק פעם בשנה לכל גביר, והוא משועבד לכולל חזון איש, וזה לא שייך.

אחרי תקופה, אחד מהגבירים הגדולים ביקש מר' נתן שישתדל עבור בנו להכניסו לישיבתו של רבינו. ר' נתן הגיע לרבינו וביקש והסביר את הנחיצות, אמר לו ר' דוד, יש לי רשימה ובה כתובים המבקשים, הוא יכנס בתור עם כולם...

ר' נתן נכנס לפעולה והציע שיסע במיוחד לחו"ל לאיזה גביר, וישיג מאה אלף עבור קרן הבנין... אבל ר' דוד פשוט לא הבין איך שייך לעקוף את התור... באמרו, "יש תור"... נקיות!

ונסיים שוב באהבת תורה. זכור אני שהייתי

בדברי מוסר נוקבים את תלמידיו. ונסתיים השיעור. אחד האברכים המבוגרים מיהר אליו ואמר לו, הנך יודע מה שהיה בתחילת השיעור, ר' דוד מתיישב ואומר לי, יש כאן משהו שלא מן המניין שהוא מפריע לי... הוא רצה לייסר את התלמידים, וזה לא רצה לעשות למול מי שאינו מהישיבה. אז אותו אחד מן רצה לגשת ולסלקו, אמר ר' דוד 'חס ושלום, חס ושלום', לא מביישים אנשים! מי שמבין הלא ב'בריסק' עסקינן, זה בית שלי, אני אומר שיעורים לבחורים שלי, בא אדם מבחוץ, בגללו אני יכול לדבר עם התלמידים שלי, זה הרי גזילה ממש... לא, לא מביישים אנשים.

עוד עובדא ששמעתי, היה בחור שלמד גם בפוניבז', ואחר כך הגיע לר' דוד, לאחר כמה חדשים נפטר הפוניבז'ער רב, באלול תשכ"ט, ואותו בחור נסע לבני ברק ללויה, והוא רואה את ר' רפאל בן מרן הרב מגיע ללויה, יחד עם גיסו הצדיק ר' דויד'ל פרנקל. לפתע הגיע למקום אחד משרי ה'מזרחי', לא משנה שמו, והוא 'נפל' לידיים של ר' דויד'ל... הוא החל למחות ולצעוק 'ארויס!' 'ארויס!' ונהיה שם ששון ושמחה... אגאנצע מצב, מחאה נמרצת! ור' רפאל עומד לידו. כששב לירושלים לישיבה, סיפר ממה שאירע, שר' רפאל ודויד'ל היו, ופלוני הגיע והיה 'שמח'... לאחר כמה ימים ר' דוד קורא לו ושואל, "אתה ראית שרפאל צעק 'ארויס'!?" אמר הבחור, לא, אני ראיתי שגיסו עשה את כל המהומות, והוא עומד על ידו, אבל לומר שראיתי איך שמפיו יצא מחאה, זה לא ראיתי. אמר לו רבינו, הרגעת אותי, 'אבא לא נתן לנו לבייש בן אדם'!... ולא הייתי רגוע מן הסיפור, איך אפשר שר' רפאל עשה כך... כמובן שכשאדם הולך לבצע עבירה יש דינים אחרים, אבל, תשמעו מה שהוא אמר, אבא, הבריסקער רב, לא נתן לנו לבייש בן אדם!

השאיפות לגדלות שהוא תבע...

52

**שימני
כחותם**
פסח תשפ"א
הקלס

מורי ורבי

שיחת זכרון מאלפת ומרתקת עם **הגאון רבי שמואל פישר שליט"א** - תלמידו המובהק של מרן הגרמ"ד הלוי סולובייציק זצוק"ל למעלה משלושים שנה ומחבר הספרים המופלאים 'שיעורי רבינו משולם דוד הלוי' על מסכתות הש"ס ועל התורה ובאגדה • על השיעורים מפי הרב'ה הגדול, על המלאכה הגדולה בכתיבת הספרים שנהיו לחלק בלתי נפרד מתורת בריסק, וניצוצי אורה מאמריו של רבינו משולם דוד זצוק"ל

יהודה בינג

מ בט בארון הספרים התורני, מעלה געגועים לדמות הענק שזכינו לאורה, ולאותם שיעורים מופלאים של "כנתינתה מסיני", מפי זקן ראשי הישיבות מרן רבינו משולם דוד סאלאווייציק זכר צדיק וקדוש לברכה.

על רקע סדרת 'שיעורי רבינו משולם דוד הלוי', על הש"ס, על התורה, דברי אגדה, ועוד היד נטויה בע"ה, התיישבנו לשיחה במעונו של הגאון רבי שמואל פישר שליט"א, ת"ח מובהק, תלמידו ומקורבו עשרות בשנים, ומי שבברכתו וציוויו של רבו הגדול זכה להעשיר את אוצר הספרים היהודי בכרכים בהם שיעוריו המופלאים של רבי דוד, על סדר קדשים, על התורה ובאגדה.

מאימתי זכיתם להסתופף בצלו של הגרמ"ד זצ"ל ולרשום את תורתו?

הגעתי לארץ כבחור מיישיבת גייטסהד, בשנת תשמ"ז. ומאז, במשך למעלה משלושים שנה, זכיתי ללמוד אצל רבינו ולשמוע את השיעורים שלו.

אם בכרכי 'שיעורי רבינו משולם דוד הלוי'

נתתם עיניכם, הרי שלמעשה מי שעמד מאחורי הכל ושמורה לו זכות ראשונים זה הגאון הנשגב רבי משה מרדכי שולזינגר זצ"ל, שהיה תלמיד של רבינו משנים עברו. כאברך, עוד היה מגיע לשיעורים מבני ברק.

"בשנים הבאות" ממשיך ומספר הרב פישר, "כאשר מסר הגאון רבי משה מרדכי את השיעורים בסדר קדשים בכל מוצאי שבת, בבית המדרש 'ירחי כלה' בבני ברק, הוא היה מבקש ממני את המחברות של השיעורים, והשתמש בהם הרבה במסירת השיעורים שלו על הסוגיות בקדשים, כפי שגם אפשר לראות בספריו 'משמר הלוי'.

באשר כן, היה רבי משה מרדכי "מנדנד", בכל פעם שהגיע לרבינו זצוק"ל, ומבקש שיתן לכתוב ולהדפיס את השיעורים. רבינו היה מסרב בתוקף, כל פעם כאשר הוא היה מגיע, אם זה בחול המועד, להקביל פני רבו ברגל, או בכל הזדמנות כשהיה פוגש את רבינו, הוא היה מתחנן ומבקש ומסביר שצריכים את זה, ואנשים מבקשים וכו'. הכל היה לשווא, רבינו לא הסכים ויהי מה. הוא אמר ש"לא מדפיסים",

ורבי משה מרדכי במשך שנים שוב ושוב היה לוחץ...

אפשר לראות בספרים של רבי משה מרדכי כשהוא מנהל חלופת מכתבים עם הגאון הגדול רבי דב שטרנבוך זצ"ל, גיסו של רבינו, (מכתב מזכרון מאיר לאנגליה' – 'מאנגליה לזכרון מאיר'), שהיה ת"ח אדיר וצנוע ונלב"ע לפני יותר משנה, כל השנים עולה ביניהם ענין השיעורים, בתחילה במחברות ואחר כך בספרים שיצאו. הנה כך למשל מבשר לו הגרמ"מ בשמחה עצומה: "עש"ק האזינו י"ב תשרי תשנ"ט, פתקא טבא להו"כ הדר"ג הרמה שליט"א וכל ב"ב היקרים שליט"א לשנה טובה ומתוקה ונעימות בימינכם נצח היום יצא לאור עולם הספר שיעורי רבינו משולם דוד הלוי על מסכת תמורה, בס"ד בשעטומ"צ".

במקום אחר מצאתי שהוא כותב להגר"ד שטרנבוך זצ"ל: "כעת נתגלה לן עוד בס"ד, שבמחברת שיעורי רבינו הגאון ר' משולם דוד הלוי (שליט"א), מובא בשמו לבאר כוונת הרמב"ם..."

הגר"ד דב זצ"ל אף הוא השתעשע עמו בשיעורי רבינו, ולמשל כך הוא כותב מאנגליה: "בס"ד א' דר"ח אני לדודי ודודי לי תשס"ד, לכבוד הרב הגאון המפורסם בתורתו ויראתו, מרביץ תורה"ק ברבים רמ"מ הלוי (שליט"א), שלום ברכה וכל טוב. כבר הודעתי לכת"ר שאתמול בערב תיקנו לי הפקס, כבר התחלנו מס' ערכין בס"ד, ואני מתענג הרבה בספר שיעורי רבינו משולם דוד הלוי".

באחת מאגרותיו כותב רבי משה מרדכי זצ"ל: "קיבלתי בשמחה רבה את מכתב קדשך היקר מאוד, והנני מתענג מאוד עליו, אמנם מתוכו התעוררתי לשאול, וכי יש לומד תורה בזמננו שלומד מסכת תמורה מבלי לעיין בספר הקדוש והנורא שיעורי רבינו משולם דוד?...". איך נתרצה הגרמ"ד זצ"ל לבסוף להדפיס את הספרים?

"כאמור רבי דוד זצ"ל ממש התנגד, ואמר שבשום אופן לא מדפיסים, ורבי משה מרדכי לא ויתר, עד שבפעם אחת, כאשר רבי דוד היה בחתונה בבני ברק, הוא שלח להודיע לרבי משה מרדכי שהוא רוצה לדבר איתו. רבי משה

שלהי חורף תש"פ בשיעור לאחר השחרור מבית החולים

לו, יש מהציבור ששמחים בהרבה, ויש שטוב להם כצורת האמירה. משכך ביקש שאגש מיד להמשיך במלאכה, ולא אסתפק בזה שאני נותן את המחברות.

ואז בס"ד הוצאתי את כל המסכתות, כאשר במקביל הרב שפיגל עובד על השיעורים המורחבים. מיד אחרי שהדפסתי את כל השיעורים, התחלתי ללחוץ על ענין ה'שיעור-חומש', והדברי אגדה, שזה היה הרבה יותר קשה..."

אלו למעשה שיעורים שהיו פתוחים רק לתלמידים??

"נכון, השיעור-חומש, והדיבורים באגדה ובהשקפה, היו רק פנימיים, והיתה לי עבודה גדולה, כי הייתי צריך לרכז עבודה של שלושים שנה שיעורי הפרשה... נעזרתי בעשרה אברכים שליפטו את השיעורים משנים קודמות, ובמיוחד כשהגענו לספר דברי אגדה, שם רבי דוד עבר על זה תקופה ארוכה, שינה, הגיה, הוריד, מחק והעיר כמו ידיו, ולא נתן לשנות, רק בדיוק כפי שהיה נראה לו".

הרב פישר מתרגש, ומראה לנו קטעים, בהם פורש רבי דוד את דעתו בבהירות (להלן במסגרות). "יש דברים שהוא מחק, כי היו חריפים מידי או שלא להדפסה, היו בשיעורים עצמם דברים שהוא חזר בהם, ואמר שהוא לא יכול להגיד בזה מוסר, הוא ממש הגיה שם כל מילה, עבר, וזכר כל פרט מהעובדות עד הסוף, עבר על כל מילה ממש, הגיה שלוש פעמים, הוריד קטעים חריפים, ממש שקל כל דבר".

תוכלו לתאר לנו את מלאכת העמדת התלמידים שלו, ובדגש על עת אמירת השיעורים?

"רבינו משולם דוד היה הרב של התלמידים. הוא הכיר כל תלמיד.

צורת ההנהגה בשנים קודמות, היה בצורה של יותר 'זריקת מרה' בתלמידים, עד היום

ותוצאותיהן ומסקנותיהן לדינא, ובהיקף כל הסוגיות וכל מדרשי התנאים השייכים להענין, והדברים מאירים את העינים ומשמחים את הלב ומגבירים חשקת שקידת התורה ועמלה ויגיעתה.

ואמנם אין אפשרות למסור בכתב את הזיקוקין די-נור דנפקין מפום כבוד רבינו שליט"א בשעת הגדת השיעור, בקולות וברקים כנתינתה של תורה, אבל מ"מ כל הלומד ומעיין בספר הקדוש הזה, יזכה לטעום מתיקות נפלאה, ויאורו עיניו לראות טוב, אין טוב אלא תורה, ויתעוררו בקרבו רשפי אש קדש שלהבתי-ה של תשוקת השקידה וההתמדה בעמלה של תורה, מתוך הכרה ברורה שתחת השמש אין יתרון אבל מעל השמש יש יתרון, בעמלו אין יתרון אבל בעמלה של תורה יש יתרון.

אחרי שיצא הספר, הגיעו לרבינו זצ"ל הרבה תגובות, אנשים נהנו, וזה עשה קול רעש גדול, ואכן התגובות והרצון של הציבור, גרמו לכך שהוא נתן רשות להמשיך.

הספרים הבאים היו על ערכין וזבחים, שעבד עליהם בעמל ובהרחבה הג"ר יעקב שפיגל שליט"א, הוא לקח ממני מחברות, אסף שיעורים מכל השנים, עבד להרחיב מאוד את השיעורים, ושוב הגיעו לרבינו אנשים רבים עם תגובות מרגשות, הם באו ואמרו מה שלמדו ממנו מספריו, תורתה התבדרה בבית המדרש, ועד אז כבר יצא תמורה הראשון, ערכין, ושני חלקים מזבחים.

באותו זמן קרא לי רבינו ואמר לי שאנשים נכנסים אליו, והם מספרים שהם לא מפסיקים ללמוד בספרים, וב"ה הוא רואה שיש בזה תועלת גדולה, ובינתים הרב שפיגל עובד בהרחבה גדולה וזה חשוב, אבל זה עבודה גדולה, כי לפי הקצב הזה הוא לא יזכה לראות בחייו את כל השיעורים, ולכן הוא מבקש שאני אוציא מיד את מה שכתבתי כפי שזה, בלי הרחבה והשוואה, ואחר כך הרב שפיגל ימשיך בהרחבתם, כי לכל אחד יש את מה שמתאים

מרדכי אץ לאולם, ורבי דוד פנה אליו ושואל: מדוע אתה רוצה להוציא את השיעורים? ורבי משה מרדכי נעמד וענה בהתרגשות: לא לכבודי ולא לכבוד בית אבא, אלא להגדיל תורה ולהאדירה! - ואז ניתנה הרשות".

באחת מאגרותיו של רבי משה מרדכי, הוא מספר עובדה זו: "הנה הכת"י של ר' שלמה יעקובזון שליט"א (- חתנו של הגרמ"מ שיבלחט"א, מתלמידי רבינו הגרמ"ד ומחשובי כותבי השיעורים להפליא), של הספר הנפלא שיעורי רבינו משולם דוד הלוי על תמורה, היה מונח אצל מו"ר (שליט"א), כמדו' למעלה משנתיים, בצפייתנו להסכמה ממנו להדפיסו, בלי שהיה שייך שום השתדלות בזה, רק תפילה עד בלי די.

עד שביום אחד שלח שליח להודיעני שאבוא אליו באותו לפנות ערב בוגשל, ושם שאל אותי לאיזה מטרה כל כך אכפת לי שהספר יודפס, ועניתי בכנות, לא לכבוד ולא לממון ולא לשום נגיעה ופניה שבעולם, אלא רק לדבר אחד, להגדיל תורה ולהאדירה, ואז נתן הסכמתו".

ומאז נתן רשותו להדפסת עוד ספרים?

"את הספר הראשון, חתנו של רבי משה מרדכי, הגר"ש יעקבזון, ערך. הוא לקח ממני את המחברות, למדתי איתו בחברותא הרבה שנים. היו למעשה שני שיעורים, למבוגרים ולצעירים, הרב יעקובזון היה בשיעור של הצעירים, ואני בזה של המבוגרים, וכך הוא לקח את המחברות שלי ואת מה שהוא כתב, ועבדנו על שתיהן ביחד. הוא גם לקח שיעורים מהתלמידים הותיקים ממש, כמו הגאון רבי זאב ברלין שליט"א ועוד, הוא עבד הרבה על זה שיהיה ברור. זה היה על מסכת תמורה, הספר הראשון שיצא לאור ופתח את השער".

"מענין לראות את ההקדמה של 'המביא לבית הדפוס', כפי שכינה את עצמו בענוותנותו רבי משה מרדכי, על הספר, שבלעדיו לא היה מגיע לאויר העולם, על הספר שהיה ה'נחשון' ובעקבותיו זכינו ב"ה שיש את כל השיעורים", אומר הרב פישר.

ואכן בהקדמה הנרגשת כותב רבי משה מרדכי זצ"ל:

אמר המביא לבית הדפוס, מה אשיב לד' כל תגמלוהי עלי, שזיכה אותי בחסדיו העצומים להיות נטפל לעושי מצוה רבה זו, של הדפסת הספר הקדוש הנפלא הנשגב הזה, של שיעורי כבוד רבינו הגדול, נשיא נשיאי בית הלוי שליט"א, על מסכת תמורה.

והלא השיעורים הללו נפלאים הם מאוד, לענג נפש הלומדים והמעיינים, כי כבוד רבנו שליט"א ממשיך בהרבצת התורה בדרך הקדש של כ"ק אביו נזר הקדש מאיר עיני ישראל במתיקות תורתנו הקדושה רשכבה"ג מרנא ורבנא הגר"ז הלוי זצוקללה"ה הגאב"ד דבריסק, ובהתמסרות עצומה הוא עמל ויגע להנחות את תלמידיו בנתיבות יושר ההבנה, בעמקי הסוגיות, מצורף ללימוד צורתא דשמענתא בעומק הפשט האמיתי, לכל שיטות קדמאי בהסוגיא, וביאור כל חילוקיהם בפירוש הסוגיא, איך תתפרש לכל שיטה ושיטה

בהירות הדעת / מפי מרן הגרמ"ד זצוק"ל על עניני השעה - ביצור החומות ושמירת הדת

מתוך ספריו ורשימותיו של הגר"ש פישר שליט"א, דברים שעברו תחת עינו של מרן הגרמ"ד זצ"ל ואישר לפרסמם

ההתרחקות מן החילונים - חובת השעה

כשהוקמה המדינה, היו כאן ב' שיטות בהנהגה מול הציונים. האחת, שלא יהיה שום שייכות עם הציונים כלל, ולהיות נפרדים מהם לגמרי, והיו יהודים בירושלים שאפילו לא רצו להשתמש עם הכסף של המדינה. והשיטה השנייה, שכיון שסו"ס הוקמה כאן מדינה וכנסת, צריך להשתתף בזה כדי למחות וכדי ללחום מבפנים נגד עקירת הדת והשמד, וזו היתה הכוונה בהשתתפות עמהם.

והרב מפוניבז' אמר שאינו יכול להיות חבר כנסת, שכן בכל פעם שישמע דיבורים, ובפרט כשירצו לעשות חוק כנגד התורה, יצטרך לעשות קריעה, ואין לו מספיק בגדים לזה.

אולם כעת נעשו החרדים שותפים עם הציונים, וכמעט נשכח עיקר המטרה של ההשתתפות עמהם, שהיא כדי להילחם בהם ולא להיפך. וזה לעומת זה, שכנגד זה נתגברה מאוד שנאתם כנגד החרדים, עד כדי ששומעים על הכאות ודקירות של אנשים חרדים, ואפילו על פוגרומים ממש שעושים בריונים חילוניים בישיבות ובתי כנסת, לא יאומן השנאה שיש עכשיו כנגד החרדים.

הסתה שמזכירה את ימי העבר

לפני זמן, ראיתי ברחוב אוטובוסים הנושאים שלטי ענק, על כך שהאברכים מקבלים קצבה של 3,500 ש"ח לחודש, ואילו החיילים מקבלים קצבה של 500 ש"ח לחודש, ממש ליבוי אש בוערת של שנאה בלב כל החפשיים. ונזכרתי שגם העיתון של היטלר בגרמניה, 'דער שטירמער' בעריכת 'יוליוס שטריכער', פעל בצורה כזו ובמודעות כאלו, הרי זו בושא ממש, ואיך אפשר למי שיש לו קצת אנושיות, לקומם כך את כולם כנגד החרדים?

אפילו אם היה בזה מקצת מן האמת, וכל שכן שהדבר שקר גמור לא דוברים ולא יער. וכן תדיר מסיתים בכל דרך כנגד החרדים. והלא הסתה היא דבר נורא, שעל ידה אח"כ אפשר לעשות כל מה שרוצים בלא לתת דין וחשבון. וכמו שראינו בעינינו אצל היטלר ימ"ש, שכבר עשר שנים קודם שעלה לשלטון, התחיל להוציא לעז על עם ישראל, שהם גנבים ופרזיטים ורוצים להשתלט על כל העולם, ומחמתם המצב הכלכלי הגרוע, עד שנעשו מושפלים ומבוזים, והכל כדי להכשיר את הקרקע לאחר מכן לגזור עליהם גזירות קשות והרג וכליון. ואף שגרמניה

מדוע יש אנטישמיות כלפי החרדים

ההנהגה של ה'פרומע אידן' כלפי החפשיים היתה צריכה להיות, כפי שאמר דוד המלך בתהילים, 'הלא משנאיך ה' אשנא ובתקוממך אתקוטט, תכלית שנאה שנאתים לאויבים היו לי'. וביאור 'תכלית שנאה', היינו שהדרגה הכי גבוהה של שנאה שיש בעולם, צריכה להיות עם משנאיך, 'לאויבים היו לי', אויבים ממש, פשוטו כמשמעו, לא פחות משנאת אנשי החמאס עם ישראל, כן היתה צריכה להיות ההנהגה של כלל ישראל, לשנא את החפשיים עוקרי הדת. ואילו היה כן, היו התוצאות היום אחרות, שהחפשיים היו נוהגים בנו בדרך ארץ, ורק משום שאוהבים אותם ומעורבים בכל דבר עמהם, אז נוצר להיפך, שהחפשיים שונאים אותנו, ויש ממש אנטישמיות כלפי החרדים.

כאשר התרחקנו מהחפשיים הם ידעו לכבד

כשעלינו לארץ ישראל בשנת תש"א, הציונים כאן היו כבר חילוניים, והיתה להם התנגדות גדולה לכל דבר ששייך לדת, ובקיבוצים עקרו כל דבר ששייך ליהדות.

היה קיבוץ אחד ברמת הגולן, שהיו שם גם יהודים זקנים, שהיה להם בית כנסת וספר תורה, ואנשי הקיבוץ שלחו את הס"ת ע"ג עגלה לטבריה. אמנם שנאתם היתה לדת ולא היתה שנאה ליהודים חרדים, ואדרבה היתה להם הערכה וכבוד.

זכורני שלפני כשבועים שנה ביקרתי בשליחות מרן ז"ל בכמה קיבוצים חפשיים של השומר הצעיר ומפא"י, וקיבלו אותי שם בסבר פנים יפות ובדרך ארץ, אף שהייתי עם זקן ופאות, ואף הגישו לי לשתות ופירות לאכול, והם היו חילוניים מקולקלים מאוד, שידעו היטב עניני היהדות ולחמו בה, ולא כמו החפשיים היום שאינם יודעים מימינם ומשמאלם ביהדות, ועם כל זה היה להם דרך ארץ ולא העיזו להתגרות סתם בשנאה ריקה מתוכן, עם הכפשות תדירות בעיתונים כמו היום.

והביאור בזה, שאז לא כ"כ נתקרבו אל החפשיים, אבל היום שכ"כ רוצים להתקרב אליהם ולהתחבר עמם, זה פועל שההתרחקות תהיה מצידם, עד כדי שממש מלבים אש של שנאה.

תלמידים ותיקים היו ממש מפחדים ועומדים ביראת הכבוד לפניו, בשנים האחרונות היתה יותר הנהגה של ימין מקרבת, ויותר 'היימיש' עם הבחורים.

השינוי הזה ניכר גם בשיעורים, כי בעבר כל מי שרצה להתערב ולשאול, היה חושב עשר פעמים לבחון שדבריו ושאלתו נכונים, היה אפשר 'לקבל על הראש' אם דיברו שלא לענין, ואילו בשנים היותר מאוחרות, יותר נתן לשאול, ואפילו אם אמרו משהו לא נכון לא 'קיבלו על הראש' כמו פעם.

השיעור עצמו לא היה במתכונת המוכרת בישיבות, הוא עצמו לא היה קורא לזה שיעור, אלא "עולים ללמוד" כמו בחברותא, הוא היה לומד הגמרא, רש"י תוס', שואלים שוקלים וטרים בדברי הגמרא.

גם את הבחורים עצמם הוא הכיר היטב, הוא היה מסתובב בבית מדרש, ובמבט אחד ידע מי נמצא ומי לא. הוא מאוד מאוד הקפיד גם על יום שישי שילמדו בישיבה, והיה מגיע לבית המדרש עד ממש לאחרונה, כל עוד יכול היה ללכת, הוא היה מגיע לישיבה בימי שישי.

היאך התקבלו התלמידים לישיבתו?

הוא עצמו היה מקבל. הוא היה הכל בישיבה, גם בחורים שהיו מגיעים מחו"ל, היו מגיעים בלי לדעת אם יתקבלו, אם כי בשלב מאוחר יותר כשאמרו שקשה מאוד לבוא על ספק, הוא נעזר בתלמידים מארה"ב, שיבררו ויראו את הבחור בעודו שם.

יש עוד ספרים מתורתו שעתידיים לראות אור עולם?

"בע"ה. הוא עצמו הכין עוד ספרים, יש על הרמב"ם, על התורה, על טהרות, שגם על זה הוא היה אומר שיעורים. יש ב"ה הרבה עבודה".

האם הספרים נמכרים בחנויות?

"לא. לזה הוא לא הסכים, רק בישיבה. אבל לארה"ב היו תלמידים שקיבלו רשות לקחת למכור שם בליקווד, ויש לזה ביקוש גדול, כי אכן תורתו מתבדרת בבתי המדרש על פני תבל, אף אלו שבגולה".

היתה מתחילה מדינה עם חוק ומשפט מסודר, מ"מ ע"י כל הלעז והעלילות שהוציא מתחילה, כבר נעשו כעפרא דארעא, ועשה כרצונו גזירות רעות והרג ושמד, בלא לתת דין וחשבון, שכבר הותר דמם ע"י עלילותיו והשנאה שהפיץ.

וכן הוא עתה אצל הציונים, שפועלים בדרך זו של 'הבה נתחכמה לו', על ידי שמוציאים לעז על החרדים שהם פרזיטים וגונבים את המדינה, ועוד עלילות דברים וכו', ומגבירים את השנאה נגדם, וכל זה אמצעי כדי שיוכלו להגיע לעיקר מטרתם, להילחם בישיבות ובתלמודי תורה בלא מוחה, ועי"ז נוצרה שנאה גדולה, כפי שלא היתה מעולם, כלפי החרדים, עד כדי אלימות ממש. ושורש כל זה הוא שכיון שהיהודים החרדים נעשו שותפים ממש עם הציונים ומתקרבים אליהם, על כן התעוררה שנאה של החילונים נגדם.

הישיבות בארץ ישראל נס ופלא

בשנת תש"ח, כשעזבו הבריטים את ארץ ישראל, ונהיה כאן מצב מלחמה, ובירושלים היה ממש מצב סכנה, שהירדנים היו סביב וירו פגזים על ירושלים יומם ולילה, נסע מרן [הגרי"ז] ז"ל לחיפה. ובאותם הימים דיבר מרן ז"ל על חששותיו הגדולים, מה יקרה אם יהיה לציונים שלטון בארץ ישראל, שהרי בעודם בחו"ל לחמו הציונים מלחמת חרמה נגד היהדות החרדית ונגד הישיבות ותלמודי התורה, והלשינו על רבנים וכו', ואם יהיה להם השלטון כאן, מי יודע מה יהיה? הרי יוכלו להוציא זממם אל הפועל ולעקור את הדת.

ואמר אז מרן ז"ל, שיש לחשוש שבתוך חמש עשרה שנה לא יישארו ישיבות בארץ ישראל, כמו שברוסיה אין ישיבות. ובדרן הטבע באמת היה צריך להיות כדברי מרן ז"ל, אלא שנס ופלא נעשה עמנו משמים שיש עדיין 'חדרים' וישיבות, ואין לזה הסבר ע"ד השכל, רק משום ההבטחה שהבטיח לנו ה'ת"כ לא תשכח מפי זרעו'.

אפילו המדברים לא מאמינים לזה...

וכן כל הענין שלא לקחו בני ישיבות לצבא

עד עתה, זה ממש נס, שהרי היה כאן כמה פעמים מצב של מלחמה וסכנה, ונהרגו הרבה חיילים בחזית, בזמן שבני הישיבות נשארו מאחור, וזה ודאי שהחפשיים אינם מבינים הדיבורים שבחור ישיבה שיושב ולומד מועיל למדינה יותר מהחייל שלוחם בחזית, שאפילו אלו שמדברים ככה, אינם מאמינים בזה באמת, כל שכן שהחילונים אינם מסכימים לזה... ומכל מקום לא גייסו את בני הישיבות אף שיש להם הכח לעשות זאת, ומניחים לחרדים לבקש שיוון זכויות בכל דבר, ולא להשתתף בחובות, אין זה אלא חסדי השם וניסיו.

ובגמ' מגילה, שמסופר שם על אומה שרבים כל הזמן זה עם זה וטרודים כל העת להקים להם מלך, וגם כאן המדינה טרודה כל הזמן במלחמה ועל כן אין להם זמן לטפל בחרדים כרצונם, וכל זה הוא מחסדי ד' וניסיו עמנו.

גזירת הגיוס בגלל ההתקרבות לחילונים

ההתקרבות אל הציונים, היא שהביאה בעקבותיה את הענין שמתעורר לאחרונה, לגייס את בני הישיבות. הדבר ברור שאם עולם התורה היה מכריז בריש גלי אין לנו שייכות כלל עם הציונים, איננו רוצים את המדינה הזו ואנו אין לנו אלא תורה ומצוות, לא היה עולה על דעתם כלל הענין של גיוס בני ישיבות. רק מחמת שיש שייכות עמם, על כן הם רוצים שגם בענין זה יהיו כמותם, וישתתפו בצבא.

המזרחי גרוע בזה יותר מהשמאל

ובענין זה של הגיוס, הימין יותר גרוע מן השמאל. שהימין, ובעיקר אנשי המזרחי, הם שלוחצים על ענין גיוס בני הישיבות.

זכורני בשנת תש"ח, שהיה אז ממש מצב של מלחמה וסכנה, כשהאו"ם הכריז על הסכמה להקים מדינה, התחילו הערבים להתפרע ולפגוע ביהודים, וכשהתחילו לירות על היהודים, התארגנה קבוצה של בחורי ישיבות, שסייעו לעשות גדרות וביצורים לשכונות שע"י הגבול בירושלים, כדי שלא יוכלו

הערבים להיכנס ולירות, ולאחר זמן כשכבר התחילה מלחמה ממש, טענו החפשיים שכמו שבני התורה עשו ביצורים כשהיו צריכים את עזרתם, גם עתה לא ייגרע חלקם, ולכל הפחות יבואו למשך חצי שעה ביום, וילמדו איך לירות ברובה, וכל שאר היום יישארו ללמוד, ורק בשעת הצורך יוכלו ליטול רובים ולהגן על התושבים. והיו ראשי ישיבות שנטו לקבל את ההצעה, ואז התחילו שני אברכים ללחום כנגד זה, ומתחילה הלכו אל מרן ז"ל, שכמובן התנגד בכל תוקף להצעה זו, ואח"כ הלכו להג"ר איסר זלמן, שג"כ התנגד לזה, ועשו אסיפות ולחץ גדול שלא להסכים לפשרה זו, ושבני הישיבות לא ילכו לצבא כלל. וזכורני שהראשונים שהסכימו לוותר על ענין זה, היו השומר הצעיר, שאמרו שאינם רוצים כלל את בני הישיבה בצבא, ורק הימין ובפרט המזרחי הם לחמו עבור גיוס בני הישיבות, ולבסוף הצליחו האברכים הנ"ל, להביא לידי כך שלא יסכימו לפשרה הנ"ל.

מתכננים בערמומיות לפגוע בבני הישיבות

לא די להם לציונים במה שהעבירו על דתם מאות אלפי יהודים, וגידלו דור שלם שאינו יודע את ד' ואת תורתו אפילו מעט מזער, והובילו לשמד את העולים מכל ארצות תבל, יהדות תימן ופרס ויהדות רוסיה, אלא שבשנים האחרונות הם עומדים ומתכננים בערמומיות גדולה וחכמה איך להעביר גם אותנו על דתנו, שהם המציאו חוק בשם 'חוק טל', וראשיתו בשיתוף פעולה בחוק ע"י החרדים שבתוך המחנה, ומכח זה יצא החוק לפועל, והחוק הזה קבע שכל בני הישיבות בהגיעם לגיל עשרים ושנים, תהיה להם 'שנת הכרעה' במקום ללכת לצבא, ובאותה שנה אמורים כל בני אותו גיל, לערוך 'חשבון הנפש' ולהחליט אם להמשיך ללמוד בישיבה או לצאת לעבוד, ואז ילכו לצבא רק חודש אחד בשנה.

הם סבורים שישיבה היא 'בית הסוהר', וברגע שרק יתנו אפשרות לצאת מהישיבה, כולם יברחו משם. הם קראו לתוכניות אלו בשם 'פתחי מילוט', בחושבם שמיד כאשר יפתחו איזה הצעה, מיד יברחו כולם, אמנם משעבר הזמן המיועד לזה והם אינם מרוצים כלל מהתוצאות ולא עלתה ציפיתם בידם, ע"כ הם יוזמים עתה תוכנית חדשה לגיוס בני הישיבות, ולצערינו יש שמנהלים עמם משא ומתן על כך.

כולם היו צריכים להכריז אין לנו שייכות עמכם

אם כולם היו אומרים להם אנחנו מאמינים בהי"ת, והיתה לנו יציאת מצרים ומתן תורה וכו', ועל כן אנו שונאים את הציונות, ואין אנו רוצים שום שייכות איתכם, לא היו יכולים לכפות את כלל הציבור להתגייס, העולם הוא דמוקרטי וא"א לכפות על ציבור שלם להתגייס, היינו נפטרים מאיתם עם כל פשרות תכניתם. אבל מאחר ששותקים, וכפי שאומרים מנהלים עמם משא ומתן על כך, ולא שוללים זאת לגמרי, הרי

56

שימיני
כחותם
פסח תשפ"א
הַפֿֿלֿס

הם מתחזקים בדרישתם ודורשים יותר ויותר. אין ספק שאם היו נוהגים בגיוס בני הישיבות כמו שנהגו בגיוס הבנות, לא היו מגיעים למצב הזה היום, הם היו מבינים שאין להם אפילו מה להתחיל לדון בנושא ולא היו פותחים אותו, כמו שלא מנסים לאכוף זאת על הערבים.

אין שום הבדל

צריך לדעת שמה שאומרים החילונים, שהחילוק בין מה שמתעוררים עכשיו למה שהיה בשישים שנה הקודמות, שלא הצריכו אותנו להתגייס, הוא משום שעתה הציבור גדל, ובמקום כמה מאות, יש רבבות בני ישיבות שלא מתגייסים, זהו שקר וכזב, אפשר לומר בוודאות שלא זו הסיבה שלהם, שהרי גם הציבור הערבי גדל עשרת מונים ממה שהיה פעם, ומ"מ אין מחייבים אותו להתגייס.

הסיבה היחידה לשינוי שיש בגישה שלהם כלפי ענין הגיוס, בא מחמת הציבור החרדי, שיש להם שייכות עמהם יותר ויותר, ואילו היו אומרים בבירור אין לנו שייכות אתכם ומתנהגים בהתאם, לא היו מגיעים למצב הזה. אבל כיון שכבר במשך שנים מתקרבים אליהם, מאז שהתחילו לרוץ אחרי תקציביהם, עד שהציונים מרגישים שהציבור החרדי גם הוא 'משלנו', והחילוק הוא רק בשמירת התורה והמצוות, ולכן מתעוררת אצלם הטענה של נשיאה משותפת בנטל השירות הצבאי, כי אכן קשה להסביר בהיגיון מדוע חלק אחד של המדינה יישא בעול הצבא והחלק השני לא, ואיזה יושר יש בזה, ובפרט כאשר רואים שגם כאשר מדברים על ענין זה ודנים בו, אין דברים נחרצים בצד של החרדים, מנהלים משא ומתן להיות מתפשרים, על כן מעלים יותר ויותר את דרישותיהם.

במשך שישים שנה, משנה תש"ט עד שנת תשס"ד, אף שהציבור גדל עשרת מונים, תמיד נשמר ההסדר הזה שיכולים שרי ביטחון ליתן דחייה לבחוריישיבות, וכך עשו כל שרי הביטחון, שנתנו אח הדחייה ולא דרשו לגייס בכח את בחורי הישיבות, אפילו שרי ביטחון ששימשו מטעם מפא"י או השומר הצעיר, כמו משה דיין שהיה שונא ישראל מובהק (עד כדי שאמר פעם שאם ינהג ברכב ויאלץ לדרוס אדם חרדי או חתול, יעדיף לדרוס את הראשון), וכן הבאים אחריו שהיו אנשי שמאל, מ"מ הבינו שיש לכבד את ההוראה שלומדי תורה פטורים מלשרת. אבל כאשר התחילו להיות ראשי ממשלות מצד הימין, כמו בגין או נתניהו, שהם כביכול 'משלנו', ולזה האחרון שרו בישיבות 'לבנימין אמר', ונתחברו עמו בקשרים הדוקים ו'ברית היסטורית', דוקא תחת הנהגתם קרסו ההסכמים עם הצבא, עד שעתה מאשרים חוק, שלפיו לא יוכל לומד תורה להתחמק מן הצבא, ואם יעשה כן יושלך לכלא.

הנח"ל וחוק טל תחילת ההידרדרות

לפני כמה שנים הקימו מסלול שירות בצבא

בשם 'נח"ל חרדי', ועי"ז לימדו את החפשיים ששייך מצב כזה שחרדים יוכלו לשרת בצבא ולשמור את כל אורחות חייהם, ומשפתחו להם פתח זה, עתה דורשים מכל החרדים ללכת לצבא.

במשך השנים, החל משנת תש"ט בעת שהפוליטיקאים דנו בזה, אמרו ראשי הצבא בגלוי כמה פעמים, שאין הם רוצים חרדים בצבא, 'הם ישבשו לנו את הכל, הם יקימו מקוואות ובתי מדרשות בבסיסי הצבא, ויבואו בדרישות של כשרות ושל שבת, מי צריך אותם?'... כך אמרו מפקדי הצבא, וזה היה מפורסם בשעתו בכל העיתונים. אולם עתה, משנעשו יד אחת עמם ע"י הנח"ל החרדי ואחריו ע"י חוק טל, והראו לחפשיים שתיתכן דרך שהחרדים יצאו מהמסגרת הסגורה ויוכלו להיות 'חרדים' בתוך הצבא, ויכולים להסתדר עמם, על כן באה עלינו הצרה הצרורה הזו עתה, שמבקשים לגייס את כל בחורי הישיבות לצבא.

אילולא נתנו להם פתח זה, אלא היו שומרים מרחק מהם, היה ההסדר של בני הישיבות מול הצבא שנמשך כשישים שנה ממשיך להיות בתוקף, כשם שעל הערבים אין הם מעיזים לכפות את שירותי הצבא. ובאמת בשעת הגשת תוכנית חוק טל, ניסו לערוך הידברות עם הערבים בנידון, ואך משהגיבו הערבים באחת שאם תכפו עלינו את השירות בצבא נעשה מהומות כאלו, שהאינתפאדה תהיה רק משל למה שנביא עליכם, מיד עזבו הציונים אותם. והרי שנאתינו את הציונים צריכה להיות יותר משנאת הערבים אותם, שנאת הערבים נובעת ממלחמה על שטחים וקרקעות, ושנאתנו היא מפני שהם רומסים את התורה ומחטיאים את הרבים, וגדול המחטיאו יותר מן ההורגו, הרי את חייהם של היהודים הם נוטלים. אילו היינו מכירים ומבינים ענין זה, שהם ממש רוצים להרוג אותנו, ושונאים אותם כפי שאמר דוד המלך, משנאיך ד' אשנא, במצב זה לא היה עולה על דעתם להכריח אותנו ליטול חלק בשירותי הצבא.

מדוע לא מוחים?

בעת שהתעוררה הגזירה הנוראה הזו, היה אפשר לעוצרה מתחילה, אבל אשמים אנחנו שלא יצאנו מתחילה בגלוי ללא חת ומורא, לומר בנחרצות: לא ולא, אין פשרות ואין ויתורים, אין אנו הולכים לשם, אין לנו שייכות איתכם, וכמו הערבים גם אנו שונאים את המדינה, אם היה כן, לא היו נוגעים בנו לרעה. והאמת היא שגם עתה הציונים בכל צעד שעושים, עוקבים היטב אחרי הציבור החרדי, גם הם אומרים בפה מלא שא"ל לילך בכח נגד ציבור גדול כ"כ, ויש לקוות שעתה על כל פנים, בהתקרב הסכנה, אולי תקום סערה על כך.

'להשכיחם תורתך' הגדול ביותר!

לאחרונה יש שמנהלים דין ודברים כזה,

באופן שיקצצו בטובת הנאה של אלו שתורתם אומנותם, או שיקשו עליהם בהשגת משכנתא לדירה ותקציבים שונים, ומאידך ירבו ליתן לאלו שמשרתים בצבא, כדי שמעצמם ירצו חובשי ספסלי ביהמ"ד לעזוב את הגמ', ויצאו לשרת בצבא.

ואני תמה על כך, היש 'להשכיחם תורתך יותר מזה? הרי זה איום ונורא לייעץ בעצות איך לעקור לומדי תורה מתלמודם, וממש לא יאומן שיהודים מזרע ישראל יעמדו בראשות תוכניות זדוניות כאלו.

זורים חול

העסקנים ומנהלי המוסדות אומרים כל הזמן שאין צורך לדאוג, ולא ישתנה כלום ממה שהיה עד כה, אבל כבר נתפרסמו דברי שר החינוך שאמר שלא לשים לב למה שכותבים החרדים בעיתוניהם, כאילו הם נגד תוכניות הליב"ה למיניהם, שהוא מעיד שאצלו במשרדו מסתדרים כל המנהלים עם התוכנית, ובשטח כולם קיבלו זה עליהם, וכל מה שאומרים המנהלים, הוא לזרות חול בעיני הציבור, באומרם שהם נגד.

וכבר רואים מוסדות שקיבלו תכניות הלימודים הנ"ל, אם לרבע ואם למחצה ולשליש, וכבר שולחים המלמדים לקורסים שונים שאינם ע"פ רוח התורה, ומכניסים מפקחים חפשיים לפקח על חומר הלימודים, ועוד ידם נטויה לעקור את כולם מהחינוך הטהור.

גם בזה אין ספק, שאם היו קמים כולם ביחד למולם ואומרים להם 'היו לא תהיה, אין אנו מצייתים לכם כלל, לא מיניה ולא מקצתיה', ודאי שהיו עוזבים אותנו, העולם אינו הפקר, א"א לכפות כלום על שום אדם ובודאי לא על ציבור שלם, ואפילו לשיטתם יש דמוקרטיה, רק הצרה היא שאין מוכנים לוותר על הכסף, וע"כ שותקים להם.

שעת השמד

לדעתי כיום המצב הוא ממש שעת השמד והגזירה, שחייבים למסור את הנפש ולא להסכים לשום דבר שדורשים, שכבר אין מסתירים כוונותיהם, אלא אומרים בפירוש שרצונם בכל זה להביא ליד ריקון הישיבות, ולהפסיק את המצב שנמצאים אלפי בני תורה בישיבות ובכוללים, אלא שיצאו כולם לשוק העבודה והיו מעורבים ב'חברה הישראלית'. וכבר לא מדברים על גיוס לצבא בלבד, שזה בפני עצמו ג"כ שמד, אבל הוסיפו לכרוך בזה עוד מטרה בפני עצמה, להוציא אח הבחורים והאברכים מן הלימוד, ויושבים ודנים איזו דרך עדיפה, האחד מציע שילכו בכפיה, והשני מציע שילכו בדרך פיתוי, לפתות את האברכים ולהראות להם שאם יצאו מן הלימוד וילכו לעבוד תהיה להם פרנסה בכבוד, ומציבים הרבה זמן וכסף לתכנן אין לדבר על ליבם של לומדי התורה לעזוב את תלמודם ולצאת לרחוב, לא יאומן הדבר...

מאזין לדרשת בר מצוה.
משמאל לימין בנו מ"מ
הגרייז, גיסו הגר"י שייך,
רבינו, ולהבחי"ח הגרנ"פ
מאירזון שליט"א

מה דורך מדוד

אוסף שביבי הוד ממסכת חייו של מרן הגרמ"ד הלוי סולובייציק זצ"ל
פניני נופך ומרגליות חן שהשמיע תלמידו וש"ב הרה"ג ריז"מ שליט"א

ערוכים בידי הרב יצחק לויסון

לומד מספיק, והיתה לו 'קנאת סופרים'
במתמידים אחרים.

פעם התאונן כי בימי המצוק של המלחמה,
סבר בדעתו כי אילו ינצל יקדיש ימיו אך לתורה
ותפילה... וכן כשהלך רבנו לשמחה משפחתית,
ופגש שם באחד השקדנים, אמר לו בהבעת
קנאה "אתה מאושר בחיים, הנך יושב ולומד"...
וכל זה עד זקנותו ממש.

בהלויית הגאון הגדול רבי אליעזר פלצינסקי
זצ"ל, הגיע רבנו להלויה שיצאה סמוך לביתו,
והרים עיניו למול הבית למעלה, וקונן - פה
התיישב לו ר' אליעזר בפינה, סגר עצמו בד'
אמות שלו, ולא היה אכפת לו מכל העולם, רק
חי לו כל השנים בהשקט ובהצנע יושב ולמד

שלם של עבודת הקודש בתורה ובתפלה, בכל
זאת בערב מסר את השיעור בחיות והתלהבות.
והדבר מתאים לווארט שהיה רבנו חוזר,
על מה שמסופר בהגדה, כי התנאים היו
מספרים ביציאת מצרים כל הלילה, עד שבאו
תלמידיהם ואמרו הגיע זמן ק"ש, ואינו מובן וכי
לא היו חלונות, וכי לא ראו שהפציע השחר?
אין זאת אלא כשעסקו בתורה היתה אש התורה
מלהטת סביבם והיה אור גדול, עד שלא ניכר
בין לילה ליום.

ולמרות שהיה רבנו מפורסם בהתמדתו
העצומה, מכל מקום תדיר תבע מעצמו שאינו

א חי הגאון רבי רפאל הלוי זצ"ל הפליג
תמיד במעלת התמדת התורה של
רבנו, וסיפר כי כבר בילדותו למד עם
חברותא השכם בבוקר שעה לפני התפילה.

מעשה ובא אחד לפני אחותו הרבנית
ליפשא פיינשטיין ע"ה, וסיפר כי שאל את
אחיה הגרמ"ד אודות דבר הקשור לבית הרב
מבריסק, והשיב שאינו יודע, הגיבה הרבנית;
מניין שידע? הרי ישב ולמד כל הזמן...

והוסיפה, שהיא זוכרת כי תמיד אחרי
סעודת יום שבת לא פנה לנוח אלא הלך ללמוד.
שכניו של רבנו העידו, כי תמיד כשעברו ליד
ביתו ראוהו יושב ולומד לילות כימים, וכן ראינו
גם בימי זקנותו שלמרות היותו מותש מיום

58

שימני
כחותם
פסח תשפ"א
הקלס

ללא הרף, אהה! אהה!
ונתמלאו עיניו דמעות.
אחר כך ביקש ממני רבנו לגשת ליד המיטה,
ולומר בזה הלשון - "דוד סאלאווייציק מבקש
ממך מחילה".

אירע פעם, שדיבר רבנו בשיעור החומש על
'גהינום', והיתה ניכרת בו התרגשות עצומה,
ואחר השיעור היה שבור ורצוץ לגמרי מלא
פחד וכמעט לא היה מסוגל לדבר ולזוז ממקומו.
כשראה מולו אחד ממקורביו עומד רגוע,
אמר לו בקול רוטט, אתה צדיק ואכן אין לך מה
לפחד, אבל אני...

בחול המועד סוכות תשס"א הייתי אצל רבנו,
ולמרבה הפלא התחיל לדבר דברים מוזרים
מ'יום המיתה', והזהירות הנדרשת מהאדם לעת
זקנתו שלא להניח ליצר הרע לבלבלו.
אודות ענין זה, הזכיר שהגמרא מספרת על
יוחנן כהן גדול ששימש שמונים שנה בכהונה
גדולה ולבסוף נעשה צדוקי... עד שנפלה חרדה
על הסובבים, ושקע בהרהורים.
לאחר איזה רגעים רבנו לפתע ננער, וגער
בעצמו 'יום טוב היום, צריך לדבר מדברים

שמחים', ומיד נזכרתי שאותו יום היה יום
הולדתו השמונים...

פעם בימי חול המועד סוכות, מחמת
הצפיפות נפלה איזה קורה מסוכתו, כשנכנסו
לבקרו אח"כ, סיפר מה שאירע, וביקש להזהר
לשמור על סוכתו שלא תיפול... וכך לאורך כל
ימי המועד ביקש ללא הרף מאת המצטופים
הרבים לשמור על שלמות הסוכה, וכנראה לא
רצה להתעסק בחיזוקה בימי חול המועד, או
שחשש ל'איתקצאי לכל שבעה'.
אחד נענה לו אז "סוכת דוד הנופלת"... וחיך
רבנו.

כאשר הגיע אבא של אחד מתלמידי
הישיבה לבקש ברכה מרבנו, השיב לו תבקשו
ברכה מהבן שלכם, הוא יושב ולומד כל היום
והוא יכול לברך...

פעמים רבות כשהייתי אצל רבנו בעניינים
שונים, ביני לביני התחיל לדבר דברי תורה
וחידושים שנתחדשו לו, או שאלות שנתקשה
בהם.

פעם בא אליו אחד להודיעו בענין השחיטה
של הבשר עבורו, ורבנו חקרו אודות הפרטים,
ובתוך הדברים הציע הלה לקחת משחיטה
מסוימת שהכניסו בה כמה הוספות מחודשים,
אבל המחיר ג"כ גבוה יותר.
רבנו התחיל לדון אם אכן יש בתוספות
שנתחדשו מעלת הידור, עד ששווה לשלם על
כך יותר, נענה הלה כי אילו היה מדובר בכמות
גדולה היה מקום לדון, אבל בשביל מעט הבשר
שצריך רבנו אין כל כך נפק"מ.
סבר רבנו וקיבל, ומיד עבר להרצות לפניו
חידוש במסכת כתובות...

בשאיבת 'מים שלנו' היה מזדרז להגיע
מוקדם, ובשעה שהמתין עד לזמן השאיבה
פתח בדברי תורה.
בעת אפיית המצות, הציע בחור אחד
מצאצאי הגרי"ז, קושיא בפני הגאון הגדול
רבי מיכל פיינשטיין זצ"ל, רבנו ראה שהבחור
מדבר עם הגרי"מ, ופנה לשאול את בנו הגר"ד
פיינשטיין על מה הם מדברים.
וכאשר השיב לו שמדברים בלימוד, קרנו
פניו בשמחה - גם בשעת אפיית המצות
מדברים בלימוד.

סיפר לי אחד, שפעם הוצרכה הרבנית
להודיעו דבר נחוץ, והוא עסק בתלמודו ודיברה
אליו ולא שמע, ניסתה לדפוק על השלחן,
ובהיות השלחן רעוע התחיל להתענע, רבנו
שלא קלט מדוע לפתע האותיות זוזות מול עיניו,
תפס את הגמרא בידו, והמשיך ללמוד...

רבנו נהג תמיד לבא לישיבה ביום שישי כדי
לחזק את הלימוד, ודרש מכל אחד כשנכנס
לישיבה כי עליו לבא ללמוד בסדר הישיבה
ביום שישי, פעם כשיצא הבחין כי המנקה כבר
הגיע ומפנה את הלומדים, שמעתי אותו פונה
לתלמידו הגר"ש פיישר ואומר לו, איזה עצה
אפשר למצוא שהמנקה לא יגיע כ"כ מוקדם,
מאחר והדבר גורם לביטול תורה.

רבנו אמר פעם לבחור מבוגר, שהתאונן
בפניו על שהוא טרוד מכך שעדיין לא מצא
שידוך, כי הוא בגיל שלו לא ידע רק מתורה
ותפילה, וכלל לא עלה בדעתו לחשוב על
שידוכים.

היה דבוק בספר של זקינו בעל ה'נפש
החיים', והיווה דוגמא של 'נפש החיים איד'.
פעם התבטא ואמר, כי מי שאינו לומד שער
ד' בנפש החיים, אינו יכול לגדול תלמיד חכם.
אחד התלמידים שנכח במקום, יצא נסער
מבית רבנו, הלך והסתגר באיזה חדר, ולמד
בתשוקה את כל שער ד', ואכן לימים נתגדל
לת"ח נכבד.

מעשה ונתחבט רבנו בקושיא בעת השיעור,
ולא היה בידו מענה, אחר השיעור ניגש אחד
התלמידים ואמר אודות מה שהקשו כך וכך...
אך פתח את דבריו, ורבנו הטא אזנו כאפרכסת
כדרוך לשמוע כל מילה, הלה המשיך כי בספר
פלוני נמצא ישוב לקושיא זו, התאכזב רבנו
ואמר מה יש לי ממראי מקומות? הרי התכלית
של הלימוד הוא להגיע להבנה עצמית, וזהו
מטרת השיעור כדי שיתלמדו לדעת איך לתרץ
קושיא, וכבר חשבתי כי יש לך מה לתרץ, וכל
כך ציפיתי לשמוע, "דער זאגט, יענער זאגט...
עפעס זאגן אליין"!

יש לציין, כי רבנו היה מעורר נגד התמעטות
כמות הלימוד, ואמר למה מדפיסים שסי"ם?
חבל על הבזבז, אפשר להדפיס קונטרסים עם
כמה דפים מכל מסכת...
ואכן ברוב המסכתות שלימד בישיבה, למדו
כל המסכת או רובו בעיון, וכאשר יעידו ספרי
שיעוריו של רבנו.
רק לאחר כ"ד שנה סיים מחזור, וכשחזר
לאותה סוגיא אחר שהתבגר בינתיים בזקנה
ושיבה, שוב אמר את השיעור בעוז נעורים.
ושמעתי כי אחד מגדולי ישראל, כשביקש
לדעת מה שלומו של רבנו, ניסח את השאלה
"האם קולו עדיין רועם בשיעור?"

כן היה מדריך שלא להביט בספרי
המלקטים שמתרבים בזמננו, ואמר כי דרך
הלימוד הנכון הוא בעיקר ללמוד את דברי
הראשונים על הסוגיא, וקצת מדברי האחרונים
המפורסמים קצות ורעק"א ורבנו חיים הלוי,

עם גיסו הגאון רבי יעקב שיף שליט"א

שחששתי שמא קרה לו משהו... ואין ספור פעמים ביקש מחילה מבני הישיבה לאחר תוכחה, לפעמים מיד, לפעמים לאחר כמה ימים, ואף אחר זמן מרובה.

רבנו נמנע מלגעת מדברים שאינם שלו למרות שהיו מונחים בביתו, ותמיד דאג ושלח לברר מי הבעלים וביקש שיבואו לקחתם. פעם בעת ביקור הגאון הגדול רבי אליקים שליזינגר שליט"א אצל רבנו, הניח אחד מכשיר הקלטה בביתו, רבנו תפס את המכשיר והניחו אצלו ולא אמר דבר, הלה פחד מאוד להכנס לבית רבנו מחשש לנזיפה, ושלח אותי אחר כמה ימים לבקש את המכשיר, אך כשבאתי שמח רבנו להחזירו, והצטדק כי היה לו היתר לקחת את המכשיר, אך אמר לי שלא לגלות את הטעם לאותו שהניחו.

פעם בא אלי יהודי, ותינה צערו כי אין לו מנוחה ממעשה שארע לפני כמה חדשים, כי בלכתו ברחוב מצא את רבנו וניגש לקבל ברכה עבור בנו שנעשה בן שלש, ובשעת מעשה הבחין רבנו מן הצד שחברו מצלם, ואמר לו כי אין לו מחילה על זה.

נכנסתי לרבנו, ומיד שספרתי הדבר זכר במה המדובר, ואמר לי כי הלה העלים ממני פרט אחד, והוא כי הזהרתיו מראש שלא יצלם, ואעפ"כ צילם... אך כמובן שמחל מיד. ואמר לי כי כיום אין באים לבקש ברכה, אלא שרוצים תמונה, ולכן באים לבקש ברכה...

פעם כשהלך ברחוב, התקרב מולו בחור עם מצלמה, צילם והלך, תינה רבנו כי איך מעז אחד שנראה כבן תורה לעשות דבר כזה, היכן דרך ארץ, תלמידו הגדול הגאון רבי אליעזר שליזינגר שליט"א שהתלווה אליו, אמר שיש ללמד זכות עליהם שרואים אצל ראשי ישיבות

והביע הנאה גלויה, וכך נמסר 'שיעור ליד הדלת'. אשרי עין ראתה.

באותו הפרק, העלה אחד שאלה מסויימת, ורבנו השיב לו מיד יש לי ראייה ממסכת עירובין בענייני צורת הפתח ומחיצה, ובבת אחת צלל לעמקי הסוגיות דעירובין ונתגלה כוחו הגדול במסכתא זו.

אכן, כאשר באו רבני 'העדה החרדית' להציע למנותו לכהן כגאב"ד ירושלם, אמר בענוותו "כי אין כוחו בפסק הלכה, זולת בכמה מקצועות שיכול לפסוק הלכה למעשה", ומנה עירובין בתוכם.

ובהזדמנות סיפר רבנו, כי כשלמד מסכת עירובין, הורה לו אביו מרן הגרי"ז ללמוד את המסכתא עם ספר 'גאון יעקב'.

פעם לאחר שסיים לומר חידוש מאביו במסכת נזיר, נענה כי הוא זוכר כשהאבא אמר חידושו זה רקדו השומעים משמחה, ואילו כאן שומעים וממשיכים הלאה...

פעם באמצע השיעור בחדר השיעורים, נצרך לאיזה ספר וחיפשו היכן מונח, אמר אצל האבא ידענו להוציא ספרים מתוך הארון מיד, ואפילו בחושך...

הרבה מתלמידי הישיבה יודעים לציין, כי אף שמצד אחד היתה דרכו לזרוק מרה בתלמידים, אבל מצד שני תמיד קירב בחביבות והתעניין במצבו של כל אחד, שמח בשמחתם והצטער בצערם.

פעם כשאחד לא הופיע לשיעור התעניין רבנו אודותיו, הלה ביקש להצטדק למה לא הופיע, אבל רבנו אמר שאלתי רק בגלל

כשהמטרה היא להגיע להבנה ישרה עצמית, וספרי הליקוטים שמכנסים לפונדק אחד כל הרייד בכל נושא, אינם מביאים לתכלית זו, רק להיפך מונעים 'להפעיל את המח', ומבטלים את העמלות בתורה - "מען פארשפארט צו לערנען".

צריך להתייגע ולחשוב לבד, וזהו תכלית הלימוד, וכך למדו רבותינו מאז, ולכן צמחו וגדלו תלמידי חכמים.

סיפר שבא לידו ספר אחד ועיין בו, הלה הביא הלכה שהובאה בדברי הפוסקים ולא נמצא לה שום מקור בתלמוד, והלה העמיד פלפול שלם בסוגיא מסויימת שלפיה מתיישב מקור לדברי הפוסקים.

ואמר, כי בתחילה התפלֵא על ה'גאונות', אך כשהמשיך לקרוא ראה שהמחבר כותב ועיין בט"ז שמציין לדברי הגמ' הנ"ל, אבל לפי דבריו אינו מובן וכו', אמנם לפי מה שביארנו אתי שפיר.

ואמר רבנו כמה סילוף יש בהעמדת שטיקל תורה בצורה כזו, הרי את ה'גאונות' של המקור גנבת מהט"ז, ואלמלא הוא לא מצאת ידיך ורגליך, ולא די בכך, הינך מעיז להקשות במחי יד על איזה פרט ולדחותו בגלל חוסר הבנתך... והפטיר, כי כל זה הוא תוצאה ממה שלא לומדים לבד, רק התרגלו לקבץ ליקוטים ולהשתעשע בהם, ולכן יוצאים כאלו שטיקלאך תורה.

מאידך, פעם אחת אירע שרבנו נתקשה מאוד בהבנת רמב"ם מסויים, וכנראה הרגיש שמיצה כל כוחותיו להגיע לפתרון ולא עלתה בידו, וביקש שיביאו לו רמב"ם מהדורת הר"ש פרנקל, וחיפש בספר המפתח ומצא שה'מנחת חינוך' דן בזה.

נענה בחיוך כי בשביל מקרה יוצא דופן כזה יש תועלת בספרי המלקטים...

פעם נענה כי דרכו של עולם, אדם לומד ומחדש, ואח"כ מחליט לחבר ספר, ואילו על הספרים של היום רואים ההפך, הלה החליט מקודם 'לעשות ספר', ואח"כ חיפש תכנית על מה לערוך את ספרו...

כשנכנסתי לישיבה קרא לי ואמר לי 'אתה יכול לבא היום לשיעור', שאלתי 'ומחר'? השיב לעומתי - "בכלים יש 'חד פעמי' אבל בתורה אין כזה דבר"...

כשלמדו בישיבה מסכת מנחות סוגיית מזוזה, היה מחזה נורא איך שרבנו קם ממקומו באמצע השיעור וניגש לדלת כדי להמחיש הבנת הסוגיות, וערך מדידות על מקום הנחת המזוזה, ולמרות זקנותו התכופה במרץ ושיתף את כל התלמידים בחשבון כל ההיכי תימצות, ואף תלמיד צעיר שמצא לנכון להוסיף ביאור ובידור, הקשיב לו רבנו כמי שבא להתלמד,

שלהם שמרוצים מכך...

הבהיר לו רבינו, מה כבוד יש בצילום? אפס מפני שאח"כ מפרסמים את התמונות וכותבים עליהם רשכבה"ג....

ופעם כשפורסמו תמונות מ'גדולי ישראל' בקיום מנהג כפרות, נענה שזה הוכחה כי בעיצומם של עשרת ימי תשובה וערב יום הכיפורים, ישנם יהודים שאין להם דאגה אחרת ועסוקים בעריכת תצלומים, ולאחד שצחק הגיב - מה לך צוחק, הלא כל רבני עירך נמצאים שם...

היה מעודד לתלמידים לישא וליתן עמו בדברי תורה, וגם בזקנותו שלא היה לו כח לשאלות בגמרא, ייחד זמן שאלות לפני תחילת השיעור, וכן באמצע השיעור היתה אזנו קשובה לשאלות לאורך כל השיעור, עד שהוצרכו לבקש מהשואלים להפסיק כי נשארים בלי שיעור...

היה מגיע במיוחד לישיבה ביום שישי כדי לענות על שאלות בסוגיא, וגם עודד שיבואו לשאול אותו בחומש, ופעם שאל מדוע בשיעור חומש אין מתערכים, הרי בעבר היו מתפלפלים גם בשיעור חומש, ואילו כיום באים רק לשמוע, וכי אני מגיד שדורש בבית הכנסת? רק חסר הפיצוחים...

אחד מחניכי 'הרמה' שלמדו בישיבה שאלו, מדוע הראש ישיבה תובע יותר מאיתנו מאשר אחרים? השיב לו רבנו כי אבותיכם היו התלמידים הכי טובים בישיבה, והתביעה היא עליכם יותר...

פעם באמצע השיעור הצעתי קושיא לרבנו מאיזה כסף משנה, רציתי לחסוך לרבנו את הטירחה לפתוח ולדפדף ולכן הגשתי לפניו רמב"ם פתוח, רבנו הגיב יש לי לבד רמב"ם, ופתח הרמב"ם שלו לעיני בן, הדבר גרם לצחוק אצל התלמידים, תיכף התנצל רבנו ואמר הרמב"ם שהגשתי הוא עם אותיות קטנות וקשה לי לקרות, ואילו שלי הוא עם אותיות גדולות יותר...

אירע שבאמצע השיעור הקשה בחור חדש [הרב א.ש.ו.] קושיא, ורבנו לא אהב שהחדשים שואלים, כי בראשונה יש להיות "מקבל" ולקנות יסודות ההבנה, ולכן בהתחלה הראה תגובה שלילית על עצם הדבר ששואל, אבל אחר ששמע את הקושיא, הבין שהיא קושיא טובה, ותיכף התהפך והתחיל להרעיף שבחים על הבחור, וחזיקו בחום.

כיוצא בזה אמר רבנו, כי אלו שבאים לדבר עמו בלימוד אחר שלמדו שנה ומחצה בישיבה יש טעם בדבריהם, מעשה ואחר המשא ומתן עם שואל נענה לו רבנו כי טרם למד שנה ומחצה בישיבה... השיב הבחור כי הוא כבר נמצא בישיבה קרוב לכך, הגיב רבנו ואמר, כי

כנראה שאכן רק זמן קצר זה חסר לך...

כמו כן, פעם כשניגש אליו בחור לשאול, הוכיחו אינך נמצא בישיבה בשעה 9 ואתה שואל?

פעם הקשה אחד בשיעור, ורבנו ענה לו, בשעת מעשה נראה כי הלה לא קיבל את התשובה, אחר השיעור קרא לו רבנו וביקש לדעת האם מסכים למה שאמר או לא, נענה הלה כי קיבל את הדברים, שמח רבנו ובענוותנותו הפטיר "את והב בסופה" ... [הנדרש בגמרא על שני ת"ח המנצחין זה את בהלכה שלבסוף נעשים אוהבים].

פעם כשדיבר בענין גיור, הביא דברי הרמב"ם בהל' איסורי ביאה, שגירות צריכה להיות בקבלת עול תורה, ואמר כי מבואר בדבריו שהוא תנאי בעצם הגירות ובלי זה אין הגירות כלום.

אמר לו אחד, אולי כוונת הרמב"ם קבלת עול להאמין שזהו חובתו אבל לא קבלה לקיים למעשה, רבנו השתומם, איך מגיע להעלות על הדעת הבנה כזו, וכי לזה 'עול תורה' יקרא? אין זה אלא שבזמננו הרגילו ש'בן תורה' הוא שם תואר בלי הסתכלות על ה'למעשה', מזה נובע שחושבים לפרש כן דברי הרמב"ם...

וראוי לציין כי כשרעשה העיתונות בשנת תשע"א נגד חוקי הגיור, הביע את כאבו על חורבן הדור שמהפכים את היוצרות, כי תופעת ההתבוללות אינה בהכרח תלויה בחוקים אלו, [שכן ממילא הרבה גויים מקבלים אישורי גיור בקלות בעוה"ר], ולעומתו גזירת הגיוס קשה הרבה יותר, שהיא פגיעה בכרם היהדות ועולם התורה, וחומרתו גדולה בהרבה, ועל זה אין זכר בעיתונים.

בעבר היה אומר השיעור למשך שעותיים ויותר! אבל כיון שטענו כי הדבר מכביד על התלמידים שינה לקצר, ונענה בבדיחותא, כי רואה שקצב ההסתגלות לשמוע פוחת והולך, ועוד יבוא יום שיהא נחשב שיעור לבא ולפתוח את הגמרא ותיכף אח"כ לסגור...

לאחד שנאלץ לשבת בשעת השיעור על מפתן הדלת, אמר לו רבנו כי יש לו זכות מיוחדת בזה, שהוא 'חוסם' את הכניסה למאחרים... עלה בו חשש שלא ניחא לו לרבנו להניח להכנס לאלו שלא הקדימו לבא לפני כניסת רבנו, כי היתה הצטופפות בחדר, ואלו גרמו לא אחת ליצור תזוזה של ממש שהורגשה אצלו, ושאל את רבנו אם לפתוח, השיב מיד - בודאי!!! מאידך, פעם איחר אחד לשיעור והלה צלצל בפעמון דלת הבית, נענה רבנו כי כנראה הללו סוברים ש'חייבים' לפתוח להם, עוד יבוא יום והם 'פרצו את הדלת'...

וכן ראו חביבותו לתלמידיו עד כדי שאם אחד מהטובים החסיר שיעור, היה מבליע

למחרת בקצרה את הדברים שאמר בשיעור הקודם בצורה חכמה, כדי שלא יפסיד.

פעם הגיע אחד מבוגרי התלמידים לא"י, והגיע לשמוע את השיעור בליווי אחד נוסף, אמר לו רבנו בחיוך "אין אורח מכניס אורח", אבל מיד הפטיר "אבל לא כתוב שאם הכניס מגרשים"...

פעם נערך בבית רבנו מנין לקריאת התורה ערב ראש חודש אחר חצות היום, שאלו את רבנו אם לומר 'יהי רצון' אחר הקריאה, ונענה לחיוב, ראה רבנו התלחשותי בנידון, וחשש שמא מפורש באיזה מקום אחרת, ושאל במורא מה מדברים, ומששמע שאדרבא כך גם הורה אחיו הגאון האדיר רבי מאיר הלוי זצ"ל, נחה דעתו.

רבנו קונן על ירידת הדור ביראת שמים, כדוגמא ליראת שמים של פעם, סיפר כי בליל שבת אחד הגיע לבריסק ה'בארבאטלער מגיד' שהיה מסתובב בעיירות, נכנס לבית הכנסת, פתח את ארון הקודש והכריז, הנני מחרים את בחור פלוני מוכר העיתונים, שראיתיו מחלל שבת בפרהסיא ודיברתי עמו ולא שת ליבו.

אח"כ נכנס לבית האבא וסיפר בזעם, הנה בחור פלוני מוכר העיתונים מסתובב בעיצומו של ליל שבת קודש ברחוב וקורא 'היינטיגע נייעס 10 גראשן' (אז הופיעו העיתונים בשעות הערב) הוא שייגעץ! דיברתי איתו ניסיתי להשפיע עליו והוא לא אכפת לו כלל, הכנסתי אותו בחרם, ובכל עת דיבורו היה כולו בוער באש יראת שמים, והפטיר רבנו כי למחרת בעיצומו של יום שבת קודש נתפרסם כי הבחור שבק חיים, וסיפרו כי בליל שבת אחר אכילתו, חש בבטנו ומת.

ואמר רבנו שהוא עד ראייה שנוכח בשעת מעשה, וכל זה הוא דוגמא לגודל היר"ש שהיה אז, וכיום אין רואים את הפחד השלהבת האש נגד חילולי שבת ועבירות, ואפילו כשעורכים עצרת מחאה נגד איזה פרצה, אין רואים את בני התורה וראשי הישיבות מטריחים עצמם להשתתף, ורק בבחירות רצים הם ממקום למקום...

דמעותיו של רבנו בכל עת מצוא שהוזכר ענין של יראת שמים, העידו על עוצם אמונתו החושית, כך גם בתפילה אך פתח בברכה ראשונה וכל גופו השתפך, כשעלה למפטיר בפרשת כי תשא, פתאום באמצע קריאת ההפטרה שמו לב כי פניו מלאים בדמעות וכולו בכי עצור, עד שלא יכול לקרות עם הבעל קורא, הוא קרא את הפסוקים של אליהו בהר הכרמל וכל כך התרגש, ממש חי את הגילוי וירידת האש מן השמים.

אנשים שראו את בכיותיו במקומות הקדושים חשבו כי משהו חריג קרה אצלו, פעם בליל שבת פגש אותי המגיד הרה"ג רבי

שהוא ברכת הנהנין.
מעשה בחתן שחשש שלא כיוון כראוי ולא רצה לשותות, רבנו נתקף לרגע בחרדה שלא יהא בברכתו חשש 'ברכה לבטלה', אבל תיכף תפס כי אין מקום לחשש, שהרי הכלה ג"כ יצאה בברכה...

רבנו סבל הרבה מכבדות השמיעה, פעם הוזמן אליו רופא והלה ביקש לבחננו ולעמוד על טיב כוח שמיעתו, התחיל לומר מילים ושאל את רבנו האם שמע, ורבנו לא שמע כלום, נענה אחד ואמר לרופא כי הוא אומר 'אוטו' 'חלון' ואלו לא המילים בשבילו, צריך לומר רמב"ם ש"ך ט"ז, ואכן מיד כשנאמרו מילים אלו, מיד שמע רבנו וחזר על הדברים...

למרות כבדות השמיעה שהיתה לו לרבנו, היה מתאמץ הרבה להטות אוזן ולשמוע לחזרת הש"ץ ולקריה"ת ושופר, ובפרט במוסף ר"ה שלדעת הגרי"ז צריך לשמוע סדר הברכות, ותמיד היה שמח כשניגש בעל קול גבוה, וגם לי היה מודה במיוחד על ההתאמצות להרים הקול בקריה"ת כדי שישמע.

פעם קודם מוסף אמר להכהן כי כשיעלה לדוכן ירים קולו בברכה, אחר התפילה שאל הכהן את רבנו אם אכן שמע, השיב רבנו וכי חשבתם שאמרתי לכם כדי שאני ישמע? בברכת כהנים יש דין 'קול רם'...

בימי החורף אירע כי זמן השיעור הסתיים בסביבות שקיעת החמה, ונודע לרבנו כי יש שמתפללים אחר השיעור, למחרת באופן נדיר מאוד עצר רבנו פתאום באמצע השיעור, והכריז 'מי שלא התפלל מנחה שיצא עכשיו, להתפלל מאוחר אחר השיעור הוא חילול השם', וחזר לאמירת השיעור.

בשיעורו של רבנו נאלצו חלק לעמוד מחוסר מקום, כשאחד לא הופיע פעם לשיעור, אמר כי בעצם הוא קיים מצוות חסד כי על ידי זה התפנה מקום למישהו אחר שיוכל לשבת,

שהולך, עוברים על השולחן ערוך ממש! ואיך קרה כן? אלא מפני שיש קשר בין בתי החינוך ל'משרד החינוך הציוני', וזה הגורם.

פעם בא אליו אחד התלמידים בקשר לשיפור המיזוג בהיכל הישיבה, השיב לו אילו היה בא אלי בחור מארץ ישראל הייתי מקבל, אבל כשבא בחור אמריקאי אין שום ראייה, כי שם מרגילים לפינוק ונוחיות....

פעם נסעתי עם רבנו ברכב, באמצע הדרך ראה רבנו שילוט "רחוב העילוי", נענה רבנו, בזמננו אפשר להיות 'רחוב' ולהקרא 'העילוי'.

מעשה ונכנס אחד לרבנו לספר שנולדה לו בת, ראה רבנו שהלה קצת עגום מכך, אמר לו מה לך דואג, הלא אתה רואה שבזמננו הנשים הפכו לגדולי ישראל'...

ופעם נענה כי לאור תהפוכות דורנו, כבר היה מתאים כי יערכו שלום זכר גם לבת...

פעם דפק אחד בבית רבנו, ורבנו פתח הדלת בעצמו כדרכו, הלה ביקש היות שהוא עורך אירוע וצריך דרשן, והוא רוצה שרב פלוני יבוא, אבל אם הוא יבקש לא יועיל, לכן אם יכול רבנו לבקש עבורו, רבנו נענה בחיוב כי ישתדל בכך, ואכן שלח את תלמידו הג"ר עמרם שלזינגר לבקש בשמו ואותו רב הסכים.

וסיפר אח"כ אותו יהודי שלא דפק על הדלת אלא פעם אחת, אך מדברי רבנו התברר לו כי לפניו היו עוד אנשים שדפקו, ואכן כשבא ראה אנשים יוצאים מהחצר, וכנראה הקודמים הכבידו בדפיקות עד שהלכו, ואילו רבנו סבר שהוא זה שדפק כל העת, ועם כל זה התייחס אליו בכבוד גדול ומילא מבוקשו, ורק העיר לו בעדינות...

בסידור קידושין נהג רבנו להורות לפני שהתחיל בברכת אירוסין, כי החתן והכלה יכונו לצאת בברכת בורא פרי הגפן, שי"א

רבנו בעלייתו לתורה

מרדכי דרוק זצ"ל, וסיפר לי משתומם כי היה היום בקבר רחל ופגש את רבנו ואומר תהלים בבכיות, אך מי שהכיר את רבנו, ידע כי תמיד שופך ליבו צרת הכלל והפרט שנשא על ליבו.

פעם הייתי אוזן לתפילתו, ושמעתי אותו חוזר ואומר כמה פעמים כבן המתחטא ברגשי קודש את המילים "רפואת הנפש ורפואת הגוף", ואח"כ הזכיר שם חולה.

פעם אחר תפילת המוסף של יו"ט אחר שהתפלל בבכיות, אמר כי באמת היום אסור לבכות, אבל איך אפשר לומר תפילת 'מפני חטאינו וכו' ולא לבכות...

היה מעורר רבות על מצוות התשובה, ובפרט בימי אלול, פעם הגיע אצלו להתפלל בשבת בעל מנגן אחד, ורבנו אחר התפלה כדרכו עורר וזעק כי צריך לחזור בתשובה, כשסיים ביקש הבעל מנגן לשיר לפניו, לאחר שכיילה אמר לו רבנו: אתם זוכים לשמח את הציבור, ואילו אני רק מצער את הסובבים אותי בדברי תוכחה...

אחר פטירת רבנו, שאלתי את בנו של הגאון הגדול רבי אפרים זלזניק זצ"ל למה כה חרד אביו מפני רבנו? והשיב לי, כי ידוע שרבנו האחיעזר התבטא על הגרי"ז שהיראת שמים שלו הוא יר"ש של לפני חמש מאות שנה, ורבנו חי באותה השפעת יראת שמים, "כשאבא שלי ראה את ר' דוד הוא ראה את זה"....

פעם סיפר, שהראו לו מה שנתנו באחד מבתי החינוך לבנות, סיפור שנדפס כי הרמב"ם שלח את האבן עזרא לדיר בהמות כדי שיבכה ותתרפא עינו, וכתוב שם שאלות מה לדעתך הרגיש האבן עזרא באותה שעה? ומה חשב הרמב"ם?

ואמר שאינו מאמין לסיפור הזה, ולדעתו איזה משכיל המציאו, וכי לא היה ניתן להביא את האבן עזרא לידי דמעות אלא ע"י צער גשמי? לא יתכן.

והפטיר כי בעיני כל יהודי כשר, אמור להצטייר האבן עזרא כמי שבכה בדמעות שליש בתיקון חצות בצער גלות השכינה, ובסיפור זה מבקשים למחוק זאת.

ועוד אמר, כי אם רפואת האבן עזרא היתה להוריד דמעות, אזי בודאי שלט על דמעותיו והיה בכוחו להוריד דמעות לצורך הרפואה.

וקונן, כי בסיפורים כאלו מחדירים רוח זנונים בלב בנות ישראל הכשרות, לקרר רגשותיהם הטהורות כלפי הראשונים ח"ו.

ובאותו ענין סיפר, כי באו אליו בבקשה להעניק מכתב עבור כינוסי חיזוק לבני תורה בנושא הצניעות, ותמה וכי לבני תורה צריך לדבר על כך? השיבו לו וכי הרב אינו יודע מה

במחיצת גיטו הגאון הגדול
ר"מ פיינשטיין, ואחיו
הגר"ר הלוי זצ"ל

אך למרות זאת, הוא אינו מציע לאחרים ללמוד ממנו לקיים מצוה זו...

פעם שלח רבנו לכמה אברכים להגיע אליו, כי הם זכאים לקבל תוספת כספית יתר על החלוקה החדשית.

הללו הופיעו בבית רבנו אך לתדהמתם נתן להם רבנו להמתין בחוץ זמן רב, וכמעט שרצו לעזוב, אך לפתע התחיל רבנו בחלוקה, באמצע נענה רבנו כי צריך לדעת בעת שבאים לקחת תוספת, היות ולא כל האברכים אמורים לקבל, צריך להזהר לבא רק כשאחרים לא רואים, אז תפסו למפרע הסיבה שהתמהמה לחלק, כי באותה שעה היה שם אחד שלא נמנה על המקבלים, וחיכה רבנו עד שילך.

פעם ביקש אחד מרבנו לארגן אסיפה בביתו למטרה חשובה של צדקה ורבנו הסכים, ביקש רשות לפרסם בעיתון וגם לזה הסכים רבנו, אח"כ שמע הלה כי רבנו מתרעם עליו, בא לפני רבנו ושאל מה לא טוב, הסביר לו רבנו כי כתב שנערכה אסיפה בהשתתפות רבנו, משמע שרבנו הלך לאסיפה, והדבר יגרום לבקש ממנו ללכת גם לאסיפות אחרות, צריך היה לכתוב כי האסיפה נערכה בביתו שיבינו כי זה מקרה מיוחד וחר"ג, והלה שמע והתנצל.

אחר כמה ימים שלח רבנו לקרא לו, ואמר לו כי חש שנפגע מתוכחתו, בעוד שעשה כן בלא מתכוון, ונתן בידו סכום כסף כדי לפייסו.

פעם נשאל למה לא הודה לנדיב אחד על תמיכתו, השיב איך אוכל להודות למי שעשה טובה לעצמו, ואכן כשדרש פעם במסיבה במעמד הנדיב לא הזכיר לו תודה, רק אמר יושב פה איתנו אחד שהרבה יכולים ללמוד ממנו...

פעם בא אחד לרבנו, ביום שהיה לרבנו כמה אירועים במרחקים שונים שלקחו לו הרבה

מזמנו וכוחותיו, ושאל האם לדחות בקשתו ליום אחר, צחק רבנו ואמר לו כל יום הוא עמוס בטרדות, אלא שהיום בדיוק אתה יודע מזה...

פעם בא אחד וביקש מרבנו עבור משהו טובה, והקדים לרבנו כי הוא ה'סוכן' שדואג עבור האיש הנ"ל, מובן מאליו כי טובה שנדרשה ל'סוכן' לא נעתר לה רבנו, והשיב על אתר בחכמה - ומה אעשה שאני אין לי סוכן שדואג עבורי...

באחת מהשמחות שערך רבנו, כיבד את שאר בשרו הג"ר רפאל בן הגר"ד לשבת במזרח, אך הוא סירב ונימק כי הוא חושש שיקבל תאווה לזה.

אמר לו רבנו, אני אתפלל עליך שלא תתאווה לזה...

פעם ביקש ממני לתקן איזה עוול שנעשה על שמו, הקשבתי לדבריו בהשתאות, בשלב מסוים ביקש כי אמתין לשמוע ולא אמהר לחרוץ את גורלו, וכשאקשיב עד הסוף אווכח להבין, בתחלה לא תפסתי פשר המילים המוזרים שהשחיל רבנו, אח"כ קלטתי כי מאחר והרמתי גבות בפליאה לשמוע על המעשה, חשב רבנו שהתגובה מכוונת עליו, כאילו שאינני מאמין לו שהסיפור אכן ארע, ובגודל ענוותנותו לא רגז כלל, רק השתדל הלאה כרגיל.

כששידך רבנו את בנו, סיפר כי נכנס אחד לאחל לו מזל טוב ואמר כי גם הוא חשב על השידוך, ואינו מבין מאיזה טעם אמר לו זאת, שהרי ידוע שכדי להיות שדכן צריך 'ראש עקום', ואם כן למה באים להציע שידוך, התירוץ הוא כי רוצים את דמי השדכנות, אבל זה שלא בא להציע אלא רק חשב, למה בא לספר זאת? וכי רוצה להודיע כי גם לו יש ראש עקום?...

כשנפלה הרבנית תבלחט"א ושכבה בביה"ח, אמר לי רבנו כי הטלפון אינו מפסיק לצלצל כל היום מחפשים את הרבנית ולא יודעים, לכן הוא מבקש ממני לענות ולהשיב שאינה בבית, אלא כי בכך לא יועיל כלום כי יתקשרו שוב אח"כ, אבל מאידך למה צריך לספר מה קרה, לבסוף הסכים שאומר כי היא בבית חולים.

אבל למעשה הנשים התחילו עם שאלות, באמצע שם רבנו לב כי השיחה מתארכת נענה ואמר שלא להרבות בשיחה... רק להשיב ולסגור את הטלפון.

ובהקשר לזה יש לציין צדקתה של הרבנית תח"י, כי לאחר שנפלה בתחילה חזרה לביתה כרגיל, למחרת נכנסה אמי ע"ה לבקרה, יצאה ואמרה לרבנו: צריך להביא את ד"ר זילברמן, רבנו הרים גבות בפליאה, למה? למי? ותיכף נכנס לחדר לראות מה שלום הרבנית, ואח"כ יצא ואמר לאמי כמופתע: לא ידעתי כלום עד לרגע זה, רק עכשיו היא סיפרה לי, היא אומרת שלא ישנה כל הלילה בגלל היסורים, איך היא סבלה את זה עד עכשיו?...

באותם ימים לאורך כל העת היה רבנו מוטרד מאוד, ודיבר כל הזמן מתכנית הליב"ה ואמר כי דבר זה הוא אינו נותן לו מנוח, וזכורני שאמר לי אחד מבני הבית, הנה כמה לא קלים עבור רבנו ימים אלו כי הוצרך לעשות צרכי הבית בעצמו, ועם כל זה מה מטריד אותו, חורבן לימודי הליב"ה...

ואמר רבנו, כי אינו יכול לדבר על נושא זה - "עס קאסט מיר געזונט". זה עולה לו בבריאות. וסיפר כי האבא חזה הכל מראש, ולכן אסר לקחת תקציבי המדינה, ואז אמרו שזה 'בריסקער רב'ס נערוון'...

פעם כשיצא משמחת חתונה של אחד התלמידים, הלכו אחריו בני הישיבה ללוותו, גער בהם רבנו, למה עוזבים מצוות שמחת חתן, ושלח אותם חזרה לאולם.

וכשראה בחתונה אחת שנמצא ציבור קטן, חשש כי מפני שאותו תלמיד הוא קצת שקט לכן לא טרחו להגיע לשמחתו, ולכן השקיע במיוחד לשמח את החתן.

שאלתי את רבנו בקשר למנהג המקובל במשפחתנו, שלאחר סעודות שבת אם יש באותו שבוע שבת שבע ברכות במשפחה הולכים כולם לבקר, ומה הופתעתי מתגובתו, כי באמת המנהג הראוי הוא כי בשבת שבע ברכות משתתפים כל המשפחה המורחבת בסעודות לשמוח כולם יחד, וכן נוהגים מי שיכול, ורק מחמת הקושי נשתרבו שאוכלים בבית ומגיעים אחר הסעודה...

אחר חתונת נכדת רבנו, שאל אותי רבנו

"השפעת יר"ש של לפני 500 שנה". רבנו עם ידידו הגאון הגדול רבי אפרים זלזניק זצוק"ל

שמואל' זי"ע לעשות ולפעול, ואמר לו בענוותו: אני אין לי שום השפעה, אבל אתם הרי יש לכם...

ובאותה שיחה נוכחתי לראות, שרבנו מחמת כובד שמיעתו מתקשה לשמוע מה שהגר"ש עונה לו, ולכן העזתי לגשת ולחזור על דברי הגר"ש כדי שרבנו ישמע, והגר"ש הביע שביעות רצון מכך, וכך זכיתי להקשיב לאנקת הלב שעלתה מתוך שיחתם הכואבת ואופני חיזוק המשך המערכה.

שמעתי בשם רבי מרדכי יפה ורבי חיים הירשמן, כי מרן הגר"ש זיע"א, הפליג במעלת רבנו והעיד מזכרונו בימי עלומיו על דבקותו בתורה.

וסיפרו כי הגר"ש מנה שני דברים שזכה להם רבנו מרובה על אחרים בזכות התמדתו המופלגת:

א. חידושי התורה שלו עולים על פני אחרים, "ער האט אלעמען איבער געשטיגן". והוסיף הגר"ש כי מעלה יתירה זו היא סיבה ללכת לקבל תורה מפיו, יתר על מקומות אחרים.
ב. הקב"ה סיבב, שהוא זה שיזכה לכך שתורת הגר"ש תתפשט בעולם הכי הרבה על ידו בכח תלמידיו, ובעיקר בספרי שיעוריו הנפלאים שהוא היחיד שזכה לכך, שספריו הם המקור הראשון והגדול לתורת הגר"ש.

בעת שנערכה הכנסת ס"ת לשיבתו של רבנו, ונערכה תהלוכת רחוב, הזהיר רבנו שלא יגיע שום שיטור לאיזור, ואמר אם אראה שוטר אחד אחזור מיד לביתי ולא אשתתף יותר. וצדקתו של רבנו עמדה לו, שגם באשכבתיה דרבי לא נכחו שוטרים, ולא היתה להם שום שליטה, ונתפרסם הדבר בכל העולם.

קשה לתאר את העמל שהשקיע רבנו במים שלנו ובאפיית מצות, עד אחרית ימיו ושארית כוחותיו, מעשה ובא הרב אליעזר פרידליס ז"ל (היה מקושר בלב ונפש לרבנו ונלב"ע יום אחד לפניו) להזמינו לשמחת נישואי בתו, וראה רבנו שהזמן הוא ביום אפיית המצות, אמר לו הנה החתונה במקום רחוק, אבל אפילו אם היה במקום קרוב, איני יודע אם יהיה ביכולתי ללכת אחר אפיית המצות...

פעם התאונן רבנו על מצב הדור הירוד, אמר לו אחד כי למעשה הם עושים הכל על פי 'גדולים', השיב רבנו כי אינו נכון, כי כשמגיע לענינים פנימיים הנוגעים לאינטרסים שלהם הם מפנים עורף לגדוליהם...

קשה לתאר ולהקיף תוקף כאבו וכמה דמעות שפך, נוכח פירצת הנח"ל החרדי וגזירת חוק הגיוס, וכל חורבן הריסת ועקירת התורה והתדרדרות הדור פלאים, וטיכס עצות ועשה פעולות בגלוי ובסתר להציל את כלל ישראל, ובעיני ראיתי אותו מתחנן בפני רבנו בעל 'דרכי

רבנו עם זכוכית מגדלת מתאמץ לקרוא את נ"ב הרמב"ם

אודות החתן, האם השטיקל תורה שאמר בחתונה היה 'גוטע תורה', כמובן ששיבחתי הדברים, ואף חזרתי בפניו על היסוד שאמר בענין טומאת בגדים של מוציא פרים הנשרפין, בביאור מחלוקת רש"י והרמב"ם, וסיפרתי לרבנו מה שאחד אמר כי המידות הטובות הם שלימות השכל, משום שאין נגיעה לשבש הדעת, ובעצם מי ששלם במידותיו הוא נקרא אדם שפוי, וזה קשה למצוא, וחתן זה עונה על הגדרה של 'בחור שפוי'.

תיקן אותי רבנו הוא כבר לא בחור, אך כל כך נהנה מההגדרה, שפנה לנכדו הגר"ח חיים הלוי שליט"א וחזר על הדברים, "הוא אומר כי החתן הוא 'שפוי'..."

פעם בחול המועד כשהייתי בבית הגאון רבי יעקב שיף שליט"א הגיע רבנו לבקרו, תוך כדי ראה שם רבנו על השלחן מים מינרלים, נענה רבנו כי הבקבוק יפה וכנראה לכן כולם קונים מחברה זו... השיבו לו כי יש יתרון משום שזה מגיע ממקום פלוני בחו"ל, ואילו על מה שמיוצר פה אומרים שאי אפשר לסמוך... הגיב רבנו הלואי שהשקר שיש פה בארץ היה מסתכם במוצרים, הצרה היא שהשקר הוא בכל דבר...

פעם לאחר שסיים רבנו משאיבת מים שלנו, התקשה בהליכה במשעול שליד המעין שמלא קוצים ואבנים, ראיתי שתפס רבנו ביד אחד ממשמשיו ותיכף נרתע ומשך ידו והחליט ללכת בעצמו, נראה היה הדבר כמוזר, אבל הסיבה היתה כי ידיו של רבנו עדיין היו רטובות ממי המעין ולכן חשש לנגוע בבגדו של אחר... ואכן בהמשך חזר רבנו להעזר בו.

רבנו חשש כי הסיבה שאני לוקח מצות רק מחבורה שלו, הוא שמא בחבורה אחרת המצות לא יצאו כל כך מהודרות כמו בחבורה שלו, פנה אלי והדריך אותי כי אין צריך לחשוש לכך, וכל החומרות אינם אלא בגדר השתדלות שצריך לעשות עד כמה שאפשר, ואמר לי וכי בוילנא לא אכלנו מצות? הרי היו שם תנאים קשים ביותר בזמן המלחמה, וכידוע, הגרי"ז אפה במאפיה של חמץ ישנה ששבתה שנים רבות, והוכשרה במיוחד עבורו, אלא שדאג עד קצה היכולת ולא יותר.

ובצדקתו וענוותנותו הוסיף לי, כי אם תוקם חבורה נוספת למשפחתנו, הוא בעצמו - היה אז למעלה מגיל 80 - יבוא להשתתף ולעזור לנו, וידאג שגם בנו וחתנו יבואו...

פעם כשאמרתי לי אחר האפייה כי יצאו מצות טובות, אמר לי "אז מען איז צופרידן איז גוט", כי בשלמות ההידור יש תמיד מקום להוסיף, אבל אם זוכים יוצאים מרוצים...

64

**שימי
כחותם**
פסח תשפ"א
הפסח

מנורה הטהורה

פרקי זכרון מאלפים מקולמוסו הנובע של אחד מפארי התלמידים
הגאון רבי אברהם יחיאל סג"ל דויטש שליט"א גאב"ד מעלה אדומים

מועדים

יראת חטא מחמץ בפסח

כשעמדתי באחד מלילות חול המועד פסח ליד מו"ר לפני חצר ביתו, אחרי שזכיתי ללוות אותו בהליכתו לרח' מלכי ישראל וחזרה לביתו, שוחחנו שיחה ארוכה, וזקף מו"ר על הגדר ודיבר והאזין בקשב רב על ענין הלכתי מחודש שהתעורר אצל רב פלוני בניו יורק, והנה פתאום ראיתי ביני לבין רבינו על הגדר היה 'רוגעלע' שלם. היה פחד לראות חמץ, שיעור מן התורה ממש. שאלתי את רבינו, הראש ישיבה רואה מה שאני רואה? אמר לי, מה? מה? ושאלתי שוב, האם הראש ישיבה רואה מה שאני רואה, והיה פחד נורא ממש, מה יאמר מו"ר כשיראה את החמץ כאן בעיצומו של חג.

היה שם קצת חושך, וגם אני בהתחלה לא האמנתי מה שעיני רואות. עד שהראיתי עם האצבע, והיה זה לדעתי בחצר השותפין עכ"פ... שאל רבינו, זה חמץ? זה חמץ? ורץ מיד למרחקים לצד השני של החצר, וצעק, אין לזה שום קשר אלי, שום קשר, זה לא שייך אלי, לי יש את דירתי ותו לא מדי, שום דבר.

ונזכרתי באותו רגע מה ששמעתי על הפחד הנורא מעבירות שהיה להבית הלוי, רבינו חיים הלוי ובנו הגרי"ז הלוי, וזאת החוט המשולש לא במהרה ינתק, אלא נמצא ברמ"ח ושס"ה עמוק עמוק, ואשרי שזכינו לראות יראת ד' טהורה ולהנות מזיו שכניתו. (ויש עוד להרחיב בדיבור בזה לדינא ואכמ"ל).

שיעור כוס של ברכה

רציתי לזכות שרבינו יברך על כוס מלא הראוי לבן מלך בליל החירות שיושבים כבני מלכים, הבאתי למו"ר כוס גדול של כסף מראה הוד והדר שרשום על הכוס "למעלת כבוד רבינו עט"ר נשיא שבט הלויים שליט"א". אחרי שעבר כמה ימים טובים, קרא לי ואמר, אני עדיין לא פתחתי את המתנה אבל אני עומד לפתוח. (הדבר הזה הוא לימוד גדול, וכבר האריכו בזה הבעלי מוסר צוק"ל, להשתדל תמיד לעצור מליפול במהירות בידי היצר הרוקד לפניו, וזה מדבר קטן ועד גדול). אחרי עוד תקופה והיה קרוב לפסח ממש, ביקש ממני שהיות שזה כוס גדול מאוד אפילו שמאוד שמח לקבלו, ועדיין מסתפק אם זה למעשה להשתמש בזה, היה רוצה לבקש אם אפשר להחליף לכוס יותר קטן. בדקתי ויש בו 220, וקשה עלי לשתות כל כך, (שאלתי מו"ר אם מקפיד לדעת הרמב"ם לשתיה של כל הכוס

ואמר שכן, ושאלתי גם על בבת אחת ואיני זוכר כעת תשובתו), אולם אמר לי שאם אפשר 170, או 170 ומשהו, 171, או 172, העיקר שיהיה יותר מ-170 זה מה שאני צריך.

אמרתי שאשמח מאוד להחליף ולקבל את הכוס של רבינו לעצמי. שאל אותי, אבל אני רוצה שתחליף את הכוס באחרת. אמרתי, "זה זכות שלי לקבל את הכוס של רבינו, אבל אפילו אם לא כן הרי א"א להחליפה שכבר רשום השם של הראש ישיבה על זה". אם כך אמר לי, אל תחליף כלל ואני כבר יסתדר. הבנת הדברים הייתה שלא יהיה לליל הסדר, אבל אולי למעמדים או לשבת. סוף כל סוף התעקש טובא שלא רוצה לתת בחזרה כדי לקנות לו חדש.

מעין אותו מעשה היה עם ש"ס גדול מפעם של חתנים. והש"ס היה קשה מאוד לגיל של רבינו. ואחרי תקופה קצרה שהשתמש בגמרא כבר לא היו לו הכוחות. הצעתי שאני יקנה הראשון ונקנה לו שני, אבל ביקשתי שמו"ר ימסור שיעור עם הגמרא במשך תקופה (לפחות חודש) ואז יהיה קביעות של מסירת התורה של רבינו. לשמחתי הסכים למסור את השיעור הקבוע בערב עם הש"ס החדש. והוסיף רבינו במליצתו, כעת דויטש צריך לשלם יותר...

הקבלת בפני רבו ברגל

אחרי יו"ט ראה אותי ושאל אותי בשתיקה, אתם לא הייתם בחוה"מ, למה, למה... אמרתי מה שאמרתי ועשה סימן שאינו מקבל. ופלא הדבר שזכר מרוב חשיבותו לתלמידיו מי נמצא מי לא נמצא, ואפילו שוויתר הרבה פעמים עכ"ז לדעתי ידע בתוך ליבו מי הגיע ומתי. פעם אמר לי "זה נראה שהארץ בלעה אתכם, איפה הייתם..."

לדעת מה התפקיד כעת

זכורני שהלכתי לטיול עם רבינו מאוחר בלילה בימי הרחמים והסליחות, ואמרתי שאני מסתפק אם זה הזמן כעת לצאת לחו"ל בימים קדושים כאלה. ענה לי אחרי מחשבה, דווקא בזמנים כאלה תלכו, זה הזכות שלכם ליום הדין. (וכעין זה שמעתי ממו"ר הגרמ"ש שפירא זצ"ל, כידוע שהלך מרן הרב זי"ע כהרגלו הקבוע לטיול הליכה אחרי התפילה בליל יום הקדוש. ואחרי כמה פעמים שחתנו הגדול הגרמ"פ זצ"ל תמה על הנהגתו, אמר בקול ברור: "אתם חושבים שאני לא יודע שהיום זה יוה"כ, אבל מתי צריכים לעשות מה שצריכים לעשות אם לא בליל יום כיפור". בכל רגע בחיים אדם חייב לראות את עצמו 'מה מוטל על עצמו

באותו הזמן כתפקיד בהאי עלמא'). וזה אחד מהלימודים הגדולים שלמדתי עד הלום. פעם בליל חול המועד מאוחר הלכתי עם מו"ר הגרמ"ד זצ"ל להליכה והיה במצב של שמחה ורוגע. שאל אותי איך אתם מסתדרים עם העול שיש לכם, ועניתי מה שעניתי בס"ד. אמר לי הגרמ"ד ז"ל, תשמע, אני ואתה אותו דבר. יש לשנינו מהלכים. זה לא אומר שהמהלך שלי או המהלך שלכם יותר טוב. שנינו צריכים לקחת הלוואות, 'לוקח מכאן ולשלם משם', אבל דבר אחד ברור שהקב"ה נותן סייעתא דשמיא לכל אחד לפי מה שהוא.

ופעם דרש שיעור שידוע כאחד מהכותרות של בית בריסק על מורשת הבית הלוי והגר"ח מוואלזין זיע"א, וכן סיפר שם כמה סיפורים (כמעט כולם מפורסמים, אבל לשמוע ממעיין הטהור היה נורא הוד כל פעם מחדש), וקרא לי אחרי 'חומש שיעור', לפני כל הציבור, "דויטש, דויטש", ניגשתי ואמר בקול (ואולי שרצה שכולם ישמעו) "אם תשמע טוב ותשמור על מה שדיברנו, לעולם לא תצטרך לנסוע לחו"ל ולא יהיה לכם שום חיסרון".

ורואים עד כמה שרבינו דאג לחזק ולעודד, ומאידך גם דרש מתלמידיו דרגות ברוחניות ובגשמיות, ועד כמה שהוא באמת האמין שאם אדם חי בשלימות באמונה ובבטחון אין צורך לעשות פעולות רחוקות.

יום הושענא רבה

בדמדומי חמה קרוב ונראה להושענא רבה, הגעתי לבית מו"ר עם כל המשפחה, רבינו פתח הדלת וראה אותי, אמר לי תיכנס הגם שזה כבר זמן של שקיעה, אבל הגעתם עם כל המשפחה אז תיכנס. הושיב אותי ואמר, אצל אאמו"ר זללה"ה לא היה שייך לדבר איתו כלל בהושענא רבה, אפילו לא בלימוד, היה לו על השולחן רק גמרא ותהילים, והיה עסוק רק בתהילים וגמרא, שום דבר אחר לא, שום דבר. והראה לי שזה מה שיש לו על השולחן, גמרא ותהילים, ותו לא.

דיברנו כעשרים דקות כמדומני, ובירך את כולם. ואז אמר לי בעדינות ממש, היום הכנסתי אתכם היות שבאתם עם כל המשפחה, אבל פעם הבא לא להגיע בהושענא רבה.

מאז מדי שנה, בליל הושענא רבה עולה אצלי רושם הפחד שחזיתי אז אצל מו"ר. (וכשסיפרתי את הנ"ל למורי ארי שבבבל הגרא"ד וואכטפויגל שליט"א, אמר לי שפלא הדבר שכל הפחד של הושענא רבה זה רק ע"פ המקובלים, ומה זה שייך לבריסק שנהגו באופן מפורש ע"פ המקובלים).

בביקורו במעלה אדומים

העמדת תלמידים להפסיד שיעור

אם לא הגעתי לאיזה חומש שיעור או לשיעור יומי, היה הרבה פעמים זוכר, ועושה עם היד תנועת רוגז למה לא באתם. וזה לימוד לעולם לעורר התלמידים וזה לבד מקרב אותם קירבה יתירה.

פעולתו להרבות תורה

כמה פעמים ביקש ממני לפתוח ישיבה גדולה בירושלים ושמו"ר ישלח לבחורים ללמוד אצלי, ואמר אני ישלח, אני ישלח, אתם רק תפתחו, זה באמת דבר גדול מאוד לתת לבחורים ישיבה שמאמינים בו ואז הם יגדלו, וזה מצוה ותכלית הרבה יותר בשבילך, על אחרייתי אני אומר, וכמעט התחנן לפניי ללכת לכיוון של ישיבה בירושלים.

תוכחה

פעם ראה אותי נכנס לישיבה בשעה כ-10:30, והיה בדרך לצאת, ולפני הרבה תלמידי הישיבה צעק בקולות עלי, 'אתה מגיע מאוחר, אתה מגיע מאוחר, אתה יודע מה זה יכול לעשות לאחרים, זה גורם חורבן, למה אתה עושה כזה דבר, למה, למה, והמשיך בזה עוד ועוד, ואמרתי שקיבלתי דבריו הק'. ואשרי עין ראתה איך שהרב הדומה למלאך מוכיח את תלמידיו לפני אחרים ואינו חושש לכלום, שידוע ומכיר שנותן מוסר ברוב דאגתו לישיבתו ולעלייה של כל אחד מבאי בית מדרשו.

וכל זה הגם שידוע היה בעדינות נפשו, וכלשונו הק' של מרן החזו"א זללה"ה במכתב קודש להוד מרן הגרי"ז זללה"ה על בנו הטהור "עדינות נפשו מנעוהו מלדבר" (כן גילה לנו רז זה ברבים לראשונה עתה אחר פטירת מו"ר ז"ל, הגרנפ"מ שליט"א רב דביהמ"ד בריסק).

רואים יראת שמים

כשהגיע להכנסת ספר תורה במעלה אדומים, אמר לי אח"כ בביתו שראה ממש יראת שמים על הפנים של תושבי העיר, וכששמע

מספר התושבים נענה כי הוא תואם למספר התושבים שגרו בבריסק, ובבדיחותא הוסיף כי נמצא שמעמד הרבנות שם, שוה לרבנות של האבא ז"ל...

בקשת מחילה

כל פעם שחשב שהוא פגע בי, (וכן ראיתי אצל אחרים), היה מבקש מחילה כמה פעמים. וכאב לו אם סבר שיש צער למישהו בגללו.

ענוה

זכור אזכרנו עוד בבחרותי, ראיתי הולך ליד תלמידיו עם אותו הצורה שראיתי אותו הולך עשרות שנים אח"כ, עם אותו תנועה עם ענוה בראש למטה, המשתף את תלמידיו תורתו ויראתו בעת הליכתו, כל כולו יראה, שעליו תמיד נאמר דברי הרמב"ם בדעות "גם במהלכו של אדם נראה בו אם הוא חכם". אצל רבינו ראינו כל כולו אותו הליכה של ספר תורה ויראה בלי גאווה ותחרות. ומה הוא אף אתה, אנחנו חייבים ללמד לעצמינו הדרך ילכו בה של הליכה של צורת תלמיד חכם.

תורת בריסק

נכנסתי לישיבתו של מו"ר הגרמ"ד ע"פ המלצת מו"ר הגר"ח ש ליבוביץ זללה"ה, שאמר לי על עצמו, כי היחיד בדור שאני הייתי הולך ללמוד אצלו אם הייתי רק יותר צעיר זה הוא הגרמ"ש שפירא זללה"ה, אבל היות שאתם למדתם כבר אצלו וחפצים להתעלות עוד, אני ממליץ לכם ללכת לכלי ראשון של הרב מבריסק.

וכמצוותו עשיתי, נכנסתי להגרמ"ד ואחרי שישבתי ודברתי בלימוד על שו"ת הגרע"א בנדה למעלה משעה חדא, הבין מיד למה באתי. נתתי להגרמ"ד מכתב המלצה ממו"ר הגרמ"ש שפירא זצ"ל, והופיע שם נוסח "למעלת כבוד ש"ב גאון ישראל רבינו משולם דוד הלוי שליט"א".

אח"כ ביקשתי מהגר"ח ש להיכנס אצל הגרמ"ד ולבקש לקבל אותי. נכנס בחוה"מ וישב כשעה וחצי, ואמר לי שהגרמ"ד אמר לו שיש לו פחד לקבל אותי, אמרתי לו שאני מכיר אתכם טובא, ושאינ לו מה לפחד, וסבר וקיבל.

בהמשך, באופן קבוע היה הגר"ח ש מבקש ממני לומר דברי תורה בשם הגרמ"ד.

אחרי כמה שנים כאב מאוד מאוד להגרמ"ד שהפסקתי להגיע לשיעורים, מחמת טרדת הכולל, ואמר לי 'למה למה, לא הייתם צריכים להיכנס לעוד התחייבות, הכי חשוב זה להיכנס לשיעור, השאר זה חשוב אבל זה מצוות, זה לא החיים, החיים זה שקיעות כמו השיעורים, אבל אם נכנסתם לעוד התחייבות אי אפשר לצאת'. וכפי ששמעתי העיד מו"ר הגרמ"ד על עצמו בהאי לישנא, "כל ימי לא פסיק פומאי מגירסא".

והצד השוה שבין שלושת רבותי, הגר"ח ש והגרמ"ד והגרמ"ש, שכולם הזהירוני: לעולם

תהיה שקוע בלימוד בעיון.

מפי הגר"ח ש על מו"ר הגרמ"ד

אמר לי הגר"ח ש זצ"ל: אני יסדתי הישיבה של בריסק ע"פ בקשתו של הרב מבריסק זללה"ה, (למד בשיעור כעשר שנים, ואמר שעיקר הלימוד שלמד היה איך לגשת לכל שמעתתא, וזה היה מפליא לראות כל פעם מחדש). ואני מעיד שלכל פעם שהיה דבר חדש להגרי"ז היה קורא להגרמ"ד להגיד לו הספק או החקירה.

ועוד סיפר שהיה רואה קבוע איך שהרב ז"ל היה יושב מול הגרמ"ד, והגרמ"ד היה קורא בתוך הכתבים של הרב ז"ל, ואחרי ביאורו של הגרמ"ד, הרב ז"ל נתן לו ציון: סאיז גוט, נו נו, תנועת ידיו של ביטול ועוד.

ועוד סיפר לי הגר"ח ש ז"ל, אני הייתי שם ואף אחד לא יכול לומר לי שהיה הבדל בעצם הלימוד בין הגרמ"ד לאחיו הגרי"ד זללה"ה, שניהם היו נקראים בנים של הרב מבריסק זללה"ה, עכ"ל.

תורה והלכה סוכה

שאלתי אותו הנהגתו בענין ישיבת סוכה, תפילה בסוכה ועוד... ומאוד נהנה בכל הצדדים ודן איתי טובא בלשונות הרמב"ם בזה, אולם סירב לגלות הנהגתו בזה. וזה לימוד שתורה והלכה לחוד, ולפעמים יש לכל אחד סיבות פרטיות כגון חולה ומשמשיהן ועוד.

קריאת שמע

שאלתי אותו על זמן קר"ש של מגן אברהם שלפחות הוא ספק תורה. וענה לי בברירות ובתקיפות, בכל מחלוקת ב"ש וב"ה, אתם גם שואלים כאלה שאלות, וחזר על זה שוב, כל פעם כשיש מחלוקת ב"ש וב"ה תשאל את אותו השאלה. וכלשונו: אנחנו פוסקים כהגר"א ולא כהמג"א, אז זהו הפסק, וחזר על דבריו שוב, ע"כ.

ומו"ר הגרמ"ש שפירא זללה"ה סיפר ששאלו את הרב מבריסק זללה"ה האם יש ענין להקפיד על זמן מג"א בקריאת שמע, וענה שאם היה מקום להקפיד אז אביו (רבינו חיים הלוי זי"ע) היה מקפיד במג"א בעשרת ימי תשובה, וזה לא ראינו שהקפיד.

תפילתו

אשרי עין ראתה את מו"ר הגרמ"ד הלוי עם תפילותיו ברוגע, מנוחת הנפש ומנוחת הדעת, מילה מילה, והרבה פעמים ראינו ממש בכיה בעבודתו יתברך שמו.

חולה ביוה"כ

שאלתי את רבינו אם אפשר לומר למעשה

במעלה אדומים לאלה שצריכים לאכול ביוה"כ שאין להם דין שיעורים כלל. ותמיד ענה לי מו"ר, (שאלתי השאלה כמה פעמים בזמנים שונים), בברירות כפסק גמור: "מי שצריך לאכול ביוה"כ אין לו דין שיעורים".

ומפי מו"ר הגרמ"ש ליבוביץ זללה"ה שמעתי שכשהיה כמה חודשים לפני בר מצוה, והתפלל אצל הרב מבריסק זללה"ה ביחד עם עוד אחד מבני המקורבים של הגרי"ז ז"ל, והורה להם ללכת הביתה אחרי מוסף, הגרמ"ש ז"ל אמר לי "רציתי לצום וגם ידידי שהיה באותו גיל שלי, אבל הרב אמר ועוד אמר בתקיפות ולא היה ברירה".

יין נסך

סיפר לי הגרמ"ש מעשה שהיה, שקראו להגרי"מ פיינשטיין צוק"ל לעלות לברכה בחופה שהיה שם כאורח, והגרי"מ אמר שאינו עולה, ותמה כולם על מה ולמה, וענה הגרי"מ שהיות שהרב שעלה קודם שייך לאנשי המזרחי, ה"שווער" – הרב מבריסק, אמר שזה יין נסך וא"א לברך על זה.

וסיים הגרמ"ש ז"ל שאז "הזדעזעה כל ארץ ישראל מהמעשה הזה". והוסיף שגם הוא בעצמו מקפיד כן בגלל הגרימ"פ ז"ל.

ושאלתי את מו"ר הגרמ"ד הלוי מבריסק זצ"ל אודות הדבר, ואמר לי מו"ר (וכמה קשה להוסיף: זללה"ה), אני לא שמעתי מזה ואיני זוכר, אבל ברור שיכול להיות שאמר כזה דבר, וגם זה מסתבר מאוד, אם הם חשודים על חילול שבת ממש על בישול וכדומה אז למה אפשר בכלל לסמוך עליהם על זה ובדאי אז יינם י"נ.

עובדות והנהגות הצלת נפשות בליל יום הכיפורים

בשולחנו הטהור עלה הנידון ומעשה שהיה על הצלת הנפש שהורה רבינו חיים הלוי זי"ע בעיר בריסק בליל יוה"כ, שהורו לכל בתי הכנסת לא להתחיל כל נדרי עד שיש הסכום הנדרש להשתדל לפעול לפדיון שבויים עבור "בונדיסט" אחד מכת מחללי שבת של אז, ונשאל רבינו מה הפשט בזה הרי יש לו דין של מורידים ולא מעלין, (ואפי' אם נאמר שלא מורידים, אבל להורות לכל תושבי העיר שלא יתפללו ויחללו עליו את יוה"כ זה פלאים ממש). וענה מו"ר בבהירות רבה, הסבא ידע מה שהוא אומר, הסבא גם ידע הדין שאתם יודעים, ואם זה מה שפסק ידע על דעת מה ולמה. וכששמעו השומעים דברי רבינו יוצא כמו קול קורא נאלמו.

לסגור את הגמרא כשצריך

נכנסתי עם רב שכונה אחת ואמר לנו היסוד בשם זקנו הגדול הגר"ח הלוי זללה"ה, שאם רב לא יודע לסגור את הגמרא אז מתי שפתוח זה

גם סגור, ורב שיודע לסגור בזמן הנכון אז אפילו שהוא סגור זה פתוח.

והאריך טובא על גודל העול של הרבנות של הגרי"ז בכל תחום עסקנות שהיה בעיר, כולל בתי ספר, תלמוד תורה, ח"ק, קופת העיר, מקוואות, עירובין, הישיבה ועוד... "נו, צריכים לדעת מתי לסגור, אם לא, אפילו כשה פתוח זה סגור". וזה לימוד איך מצוקי ארץ ראו שליחותם בהאי עלמא.

הליכות בקודש דורון לת"ח

פעם ביקש ממני להביא פירות מחו"ל בשביעית ושמח שמחה גדולה, ולא דרש וחקר מאיפה בחו"ל הגיעו הפירות, וכנראה סמך עלי שאינו ממקומות שבחשש.

כשראיתי הקושי בהליכה של רבינו, הבאתי לו מקל להשען עליו, וקניתי לכבודו מקל מכובד עם כסף טהור, סירב ללכת עמו, אבל 'היות שאתם הבאתם כזה מתנה יפה אל תקחו אותו עכשיו'. השבתי לו כי קניתי מקל דומה עבור מו"ר הגרמ"ש שפירא זצ"ל והשתמש בו, ענה לי הגרמ"ד: אני אינני יכול...

כבוד התורה

פעם נכנס אליו נגיד אחד שהיה 'חרדי' אך מראהו החיצוני היה רחוק מאוד מצורת שומר תורה, הלה הרגיש בנוח להכנס לפני גדולי תורה כי בכל מקום קיבלוהו אחר כבוד... אך רבנו אחר שנכנס עמו בדברים, שאל אותו בתום: "האם למדת פעם באחת הישיבות!?!". אמר לי אח"כ אותו נגיד, שמעולם לא היה לו כאלו הרגשות מצפון פנימיים של השפלה ובזיונות, באומרו "דווקא בגלל שאני ידעתי שכן למדתי בישיבות ויש נוסח איך נכנסים אל הקודש, קלטתי כמה התרחקתי, וגודל החובה שלא לזוז כלל מהלימוד של הישיבה. המוסר שקיבלתי בכל השנים לא היה כמו השניות בודדות לפני רבינו!". - והוא לימוד מה שמילה אחת יכולה לעורר!

אמת ופשטות

יש מילה אחת שקשה לדעת מה התרגום שלה, והוא מפליא פלאות, ועד כמה שאנחנו גדלים בס"ד, רואה אני תרגומים שונים ומשונים של אותו מילה. אולם אצל מו"ר

הגרמ"ד הלוי מבריסק זללה"ה, לענ"ד כזעיר התלמידים שזכה קצת להיות בציילו, קיבלתי מושגים חדשים בהאי מילה. וזה "א-מ-ת". "אמת", "אמת", מה הוא אמת אף אתה אמת. רבינו לא יכול לראות דבר שבעיניו לא היה נקי משקר, קטן כגדול.

אציין דבר נורא, זוכר אני כהיום איך שלמד בשיעור והיה ניכר על בגדו לכלוך וניסה להוריד בידיו בעת השיעור, פעם או פעמיים ולא הצליח, קם בעת השיעור ניגש בחוץ ועם מים נקה בגדו, היות שסבר שמפריע לו ויכול להפריע לשיעור או חשבון אחר יהיה מה שיהיה, עשה מה שאף אחד (שאני מכיר) לא היה עושה, ולפני כל עם ועדה בעת השיעור קם וסידר בגדו. וזהו לימוד גדול עד כמה שאדם חושב שהוא עושה דבר "אמת" אין לפחד כלל ואדרבה זה תפקידו.

פעם נכנסתי אליו, ועמד באמצע אכילתו, ובנעימות אמר, "לא עכשיו - לא עכשיו", בלי משחקי כבוד.

עולם הזה

על הנסיון של האי עלמא היה רגיל בפומי' מאחז"ל, "שאין אדם מת וחצי תאוותו בידו", והיה שואל כמתמיה: רבותי למה לרדוף אחרי עוה"ז שאי אפשר להשיגו... ומי שזכה לראות הצער הזועק מליבו, והאמת והיראה בכל שיחה שאיני מכיר בדומה לו, ראה כוח דברים היוצאים מן הלב והשפעתם.

אדם כי ימות באהל

בעת האחרונה זכיתי ללוות את כבוד הרבנית הצדקנית לבית בריסק תחי' אשת חבר למו"ר הגרמ"ד הלוי זצוק"ל, בחזרה מבית החולים הדסה עין כרם, אחרי שישבה ליד מיטת בעלה הגדול המנורה הטהורה בטיפול נמרץ, וסיפרה בפיה איך שרבינו כעת איננו בהכרה רח"ל ולא ראו עליו סימנים שהוא ער כלל וכלל, אך פתאום ברגע אחד שמעה קול יוצא מפי המנורה הטהורה, שקרא בשמה ואמר "קום, קום". מהר עמדתי לידו, סיפרה הרבנית, ואמר לי שיש לו שטיקל תורה חדש להגיד אם אני מוכנה לשמוע, אמרתי לו מיד בוודאי שכן, והתחיל להגיד שטיקל תורה שלם בקול ברור וצלול בהתלהבות עם גישמאק, במשך כחמש עשרה דקות. לא היה לי מושג כמובן מה הוא דיבר אבל משהו שקשור ל'שחיטת קרבן פסח', אחר שסיים שאל אותי בהתפעלות, "סאיז גוט, סאיז גוט?", אמרתי לו, בודאי, טוב מאוד, טוב מאוד! ומיד סגר את עיניו ונכנס בחזרה לתרדמה עמוקה ממש כמקדם. ידעתי שהוא אינו ער באמת ומדבר מתוך אי הכרה, משום שמעולם, ממש מעולם לא אמר לי שטיקל תורה בלימוד, ובודאי לא שאל אותי אם השטיקל תורה שלו טוב. שמחתי בשבילו שהוא חידש עוד שיעור בעומק הייסורים. עד כאן דברי הרבנית תליט"א. אשרי הדור שאלה הם 'דורשיו' ואשרי התלמידים שאלה הם רבותיהם.

"כאן שנה רבי..."

עובדות מרתקות ופנינים נדירות מהנהגותיו של מרן הגאון רבי משולם דוד סולובייציק זצוק"ל, מפיו של בן ישיבת בריסק ותלמידו הקרוב יבדלח"ט הרב הגאון רבי יצחק פרנקל שליט"א

יחזקאל מן

המזון ולהתפלל תפילת ערבית. באמצע תפילת ערבית השוטרים ירו גז מדמיע לתוך היכל בית המדרש.

עם סיום התפילה יצא הרבי מדלת אחורית וכן כל הזקנים המבוגרים והילדים יצאו כבר מבית המדרש, ונשארו רק כמה עשרות בחורים צעירים. אולם השוטרים המשיכו בניסיונותיהם עד שפרצו לבית המדרש וערכו בו פוגרום של ממש. שברו דלתות, הסיטו את הפרכות וספרי קודש הושלכו לארץ. בזמנו יצא על זה קונטרס בשם "ליל הבדולח הציוני".

אמנם כיום לדאבוננו זה כבר נעשה דבר שבשגרה, שהמשרה נכנסת לבתי כנסיות ובתי מדרשות, אולם אז הדבר לא היה שכיח כלל. ואכן זה לא עבר בשתיקה. למחרת מיישהו הזמין צלמים ואנשי תקשורת שתיעדו את האנדרלמוסיה שזרעו השוטרים בבית המדרש. הדבר התפרסם בכלי התקשורת והמשרה היתה נבוכה, לאחר שהנושא הפך לשיחת היום, אודות הפוגרום שערכה משטרת ישראל בתוך בית כנסת. בזמנו היתה להם ממש בושה וכלימה מהמקרה הזה, שהיה פשוט זוועה.

בשבת לאחר מכן דיבר על כך רבינו הגרמ"ד בשיעור חומש, והסביר ממבט של תורה את מה שאירע. הוא סיפר שלפני פרוץ מדינת ישראל, חיפשו שוטרי המנדט הבריטי את מ. בגין שהיה נלחם בהם, והוא נאלץ להתחבא. היכן הוא מצא מקום מסתור? בתוך אחד מבתי הכנסת במאה שערים! הוא ידע שהשוטרים הגויים לא יעזו לחלל קדושת בית כנסת ועל כן ננעל במקום בלא לצאת, והביאו לו אוכל לבית הכנסת.

ואילו הציונים כשיורדים - יורדים עד לעפר, אמר אז רבי דוד, הם לא בחלו לחלל בגסות רוח בית מקדש מעט. זה מה שאמר מרן רבנו חיים הלוי מבריסק זיע"א, שעיקר המטרה של הציונות היא לעקור את הדת, ואילו המדינה היא האמצעי שבידיהם למלאות רצונם השפל. והראיה לכך היא מה שאירע בשבת קודש הקודמת, שפרצו ובזו את בית הכנסת. שהרי אם עיקר מטרתם היא המדינה, הלא היו צריכים לדאוג לכבודה ולמנוע את הפוגרום. אולם כיון שעיקר מטרתם היא עקירת הדת וזה משאת נפשם - הם לא פחדו להקריב עבור זה את כבודה וגאווה של המדינה ולערוך פוגרום אנטישמי בבית מדרש.

סברא שאינה ישרה, היה רבנו מיישרו ומלמדו, ולפעמים היו מקבלים ממנו תוכחת מוסר האין ייתכן שלומדים בצורה מעוותת שכזו. ואם יש צורך בכך, היה גם נזוף בו איך אפשר ללמוד כך. ואכן חביב היה אצלו כל תלמיד ותלמיד כבן יחיד, והקשר הכללי של רבינו עם כל תלמיד היה כאשר יישא האומן את היונק. וכמים הפנים אל פנים, אף התלמידים נכרכו אחריו, ונדבקו בו לכל ימי חייהם, ונפשם נקשרה בנפשו. "אפשר להאריך ולהאריך בכמה וכמה אנפין על גדלותו של רבנו זצ"ל, אך אפתח בעובדה שלא כל כך מוכרת לציבור" אומר רבי יצחק, "בזמנו לפני ארבעים שנה היו מלחמות קודש על 'כביש רמות' שנשלל אז והורחב צמוד לשכונות החרדיות, מתוך כוונה ברורה שגלגלי המכוניות הרומסות את קדושת השבת יחנקו את ההתפתחות החרדית באזור".

מי שהיה ראש העיר באותם ימים הוא ט. קולק שר"י ששנא את הציבור החרדי ונלחם בו בכל כוחו. על פי התכניות השונות שכונת עזרת-תורה היתה אמורה להתרחב לכיוון הר-חוצבים, וכל השטח העצום שכיום הוא אזור תעשייה ומסחר, היה אמור להיות חלק מהשכונה החרדית. מה עשה אותו ראש עיר ברשעותו? סלל את הכביש הראשי בתוך השטח החרדי על מנת לעצור ולחנק את ההתפתחות של הציבור החרדי.

בדיוק לפני ארבעים שנה, בשבת זכור תשמ"א, ערכה המשטרה פוגרום של נקמה בבית המדרש תולדות-אהרן בשכונת מאה שערים. זה התחיל בצהרי יום שבת קודש בכביש רמות, שם מחו יראי ד' נגד חילולי השבת בכביש. לאחר מכן המשטרה לא עזבה את המוחים ורדפה אחריהם עד למאה שערים. היה שם מפקד משטרה חמום מוח, שהמשיך לנהוג באלימות גם בשכונה הרחוקה, עד שברשעות ועזות מצח פרצו לתוככי היכל ביהמ"ד תולדות אהרן בשעת סעודה שלישית. היה אז כ"ק האדמו"ר רבי אברהם יצחק קאהן זיע"א בעל 'דברי אמונה', ובית המדרש היה מלא מפה לפה. היו שם מאות נפשות, זקנים ומבוגרים ואף ילדים רכים. בעיצומה של סעודה שלישית כשעה קלה אחר זמן רבנו תם ניסו השוטרים לפרוץ לבית המדרש. החסידים נעלו את כל הדלתות, מיהרו לסיים ברכת

תלמידים לאלפים העמיד ראש ישיבת בריסק מרן רבי משולם דוד הלוי סולובייציק זצוק"ל במשך עשרות שנות הרבצת תורה, בהיותו עומד בראשות הישיבה דבריסק כמלך על ממלכתו וכמציא דרוך עלי קרב, לישא וליתן במלחמתה של תורה מתוך דקדוק האמת. אחד מתלמידי הישיבה שדבק ברבו משך למעלה מארבעים שנה, הסתופף בצלו ושאב מזמנתו מלוא החופן תורה ויראת שמים, הוא יבדלח"ט הרב הגאון רבי יצחק פרנקל שליט"א שכל ימיו היו בבחינת "ויתייצב בתחתית ההר", לשמוע וללמוד לשמור ולעשות.

לבקשת בטאון עולם התורה נאות רבי יצחק להקדיש מזמנו היקר ולדלות עבורנו ניחוחות מבית בריסק, רה"י רבנו משולם דוד הלוי זצוק"ל ולמעלה בקודש אביו מרן הגרי"ז וזקניו לבית הלוי זיע"א.

די היה לבקש לשמוע מעט אודות הרב'ה וראש הישיבה הנערץ, ומיד פתח רבי יצחק שליט"א את אוזרותיו בפנינו. כמו מעיין מים חיים המפכים במרוצה במורד ההר, כך זרמו מפיו של בן שיחנו שליט"א פנינים יקרים, עובדות והנהגות, אותם חזה בצל האילן הגדול ששורשיו העבותים נטועים בדורות הקדומים, וענפיו השתרגו וסוככו על תלמידיו ותלמידי-תלמידיו לאלפים ורבבות.

מטרת המדינה - עקירת הדת

"ארבעים שנים זכיתי להסתופף בישיבה הקדושה דבריסק אצל רבנו רבי משולם דוד זיע"א", פותח רבי יצחק פרנקל שליט"א את דבריו, "נכנסתי לישיבה בזמן קיץ שנת תשל"ט ועד היום לא עזבתי את הישיבה... הספקתי לראות הרבה זכיתי להיות מקורב מאוד לראש הישיבה, ללמוד מתורתו ולהתדבק בהנהגותיו".

המסירות של רבנו לתלמידיו היתה באופן יוצא מן הכלל, עד שהרגשנו במחיצתו אהבה של אב לבנו. הוא לימד אותנו בסבלנות ובאכפתיות, איך לומדים שטיקל גמרא כראוי על פי השכל הישר, איך לומדים שורה ברש"י, ואיך לומדים תוס'. אם אחד התלמידים אמר

68

שימי
כחותם
פסח תשפ"א
העלס

”אין לפחד מהם כלל”

בתחילת המערכה על הגיוס, בשנת תשע”ג, הורה כידוע רבנו מרן רה”י הגר”ש אויערבאך זצוק”ל שלא להתייצב בלשכת הגיוס. באותה תקופה היה חשש כבד ממאסרים נרחבים שיתבצעו בקרב בני הישיבות שאינם מתייצבים, אולם מרן זצ”ל קבע בדעת תורה כי לאחר שבוטל הסדר הדיחוי של ’תורתו אומנותו’ האיסור הוא מוחלט וברור גם במחיר מאסרים המוניים.

מספר רבי יצחק שליט”א כי אחד מידידיו מתלמידי מרן הגרמ”ד, הגיע בנו לגיל ההתייצבות באותה תקופה בשנת תשע”ד. הוא נכנס אל רבו רה”י דבריסק וביקש לשמוע דעת תורה בנוגע להתייצבות הבן בלשכת הגיוס, האם לא להתייצב כלל או שמא לעשות ’פטור’. כידוע ומפורסם, שהגרמ”ד כדרכו, היה נמנע מלהורות בזה איך לעשות למעשה, וליטול אחריות מעשית לכל ההשלכות שיכול לצאת מזה לבחור שאינו מתייצב, וכמו בכל הנוגע לדברים שלא ראה בבית אבותיו. בשל כך נמנע הגרמ”ד מלענות לתלמידו מה עליו לעשות למעשה. והוא אמר לו בכהאי לישנא: ”גלייב מיר אז איך עס נישט און איך שלאף נישט, איך בין אין גאנצן צורודערט פון די גזירה, איך ווער קראנק פון דעם” (-”תאמין לי שאני לא אוכל ולא ישן, אני אחוז רעדה מחמת הגזירה ואני נהיה חולה מכך”) והוסיף רבי דוד: איני יכול לענות לך מה לעשות, יש לך את מי לשאול!

אחרי כמה ימים חזר לשאול, ושוב נמנע הגרמ”ד להורות בבירור את אשר יעשה. כך שלמעשה לא קיבל תשובה ברורה ומעשית. ואז אמר התלמיד לראש הישיבה בעזות דקדושה, כי הרי בבני ברק כל אחד שנכנס ושואל, מקבל תשובה מיד... ומה ייגרע חלקי שאני נמנה על תלמידי בריסק ולא שואל בבני-ברק, וכעת המועד מתקרב ואיני יודע מה עלי לעשות!?

רבי דוד שמע את תלמידו, שלמד עשרים שנה בישיבתו, ואכן הדברים העזים הצליחו לפעול את פעולתם. הוא בירר אצל התלמיד אודות בנו ומידת שקיעותו בתורה. לאחר ששמע כי מדובר בבחור שבאמת שקוע בלימוד באחת הישיבות המצוינות בארץ ישראל, אמר: ”אויב האלט ער באמת ביים לערנען, האט ער נישט פון וואס צו מורא האבן!” (-אם הוא באמת אווז בלימוד, אין לו כלל ממה לפחד...) כמובן שאמירה כזו מפורשת היתה נדירה, ובייחוד באותה תקופה. אותו תלמיד קפץ על כך כמוצא שלל רב ואמר לרבי דוד ”עכשיו שמעתי דבר ברור”. התלמיד אכן חזר לביתו והודיע כי בנו מצטרף ללגיונו של מלך ואינו הולך להתייצב כלל בלשכת הגיוס.

ומעיד רבי יצחק שליט”א בשם ידידו בעל העובדא, כי מאז בני המשפחה אכן התעלמו מכל צווי הגיוס שהגיעו, ובאמת לא קרה כלום וכדברי רבי דוד ”אין ממה לפחד”. בני המשפחה לא זכו אפילו לביקורי משטרה צבאית בביתם. ומדובר על השנים הראשונות בהם רוב בני

הישיבות שלא התייצבו זכו לביקורי המשטרה הצבאית בביתם באישון ליל. כך היה גם עם הבנים הנוספים של המשפחה, שאף הם התעלמו מצווי הגיוס שהגיעו לבית שוב ושוב. דברי רבי דוד התקיימו במלואם ואף פעם לא הגיעו לחפש אותם. שכן ”כל המקבל עליו עול תורה מעבירין ממנו עול מלכות...”

”תכלית שנאה שנאתים”

שמעתי מרבי דוד שסיפר על המלחמה של אביו מרן זיע”א נגד הציונות, ועל השנאה העזה ששנא אותם, כדברי דוד המלך ע”ה ”תכלית שנאה שנאתים לאויבים היו לי”.

בהקשר לכך סיפר לנו רבי דוד כי פעם כשהיתה בארץ הלוויה של אדם גדול שמוצאו היה מהעיירה בריסק, הגיעו המונים מיוצאי בריסק, וכמובן שהאבא מרן זיע”א השתתף אף הוא בהלוויה של אותו אדם גדול.

אדם נוסף שהשתתף באותה הלוויה היה מ. בגין, מי שכיהן לימים כראש ממשלה. לפתע קלט בעינו את הרב מבריסק העומד במקום ורצה לגשת להגיד לו שלום. בני הרב אמרו לו שבגין מתקרב... הבריסקער רב אך שמע מכך שבגין מנסה להתקרב לכיוון שלו, ומיד הסתובב לכיוון הקיר בכל גופו ועמד עם פניו כלפי הקיר, כדי שלא יראה אותו.

כמובן שבגין ראה זאת, הבין היטב מה קרה, ותיכף הסתלק מהמקום כדי שלא יהיו לו בושות. כך נהג האבא מול הציונים.

מן הראוי לצטט דברים במלואם, כפי שמובא בספר ”שיעורי רבנו משולם דוד” אודות ההקשר בו סיפר הגרמ”ד מעשה זה בקצרה. כה היו דבריו החדים והברורים של הגרמ”ד בשיעורו, על מעללי הציונים והיחס הראוי להם:

”על כל יהודי שלבו חרד לד’ ולתורתו להביט על הציונים בפחיתות ובבוז ולהיגעל מהם כמו משקץ מאוס. דוד המלך אמר ’משנאך ד’ אשנא’ ואין יותר מתאים לזה מהציונים, לא זו בלבד שהם עצמם אוכלי נבלות וטרפות ומחללי שבת וחייבי כריתות, אלא שהם מחטיאי הרבים ועושים כל שביכולתם להעביר יהודים על דתם ולקעקע זכר ושארית לקדושת ישראל. בוודאי צריך לקיים בהם סיפא דקרא ’תכלית שנאה שנאתים לאויבים היו לי’...”

”כל אחד שונא בתכלית השנאה את צוררינו הגרמנים ימ”ש על מה שהרגו בעם ישראל - שנאה גדולה מזו צריכים לשנוא את הציונים, שהרי גדול המחטיאו יותר מן ההורגו, ולמעשה רוקדים עמם ויש כבוד להיות בשייכות עמם, וכשמגיע אחד מהם לבקר או לאיזה שמחה רוקדים ושמחים לפניו ואומרים לו ’אחינו אתה’... ודבר זה אינו נתפס בשכל! וכי יש כבוד להיפגש עם כופר ומחלל שבת ופרוץ בעריות החמורות!? וכי דבר חשיבות הוא לשבת בכנסת שאינה מכירה לא בד’ ולא בתורה ולא במעמד הר סיני?! הרי היתה צריכה להיות בושה גדולה להיפגש עם הרשעים הללו!”.

”כאשר בן גוריון רצה להיפגש עם מרן ז”ל, לא אבה לפגשו, כי הרגיש בושה וחרפה

להיפגש עם כאלו. וכן כשהלך פעם מרן ז”ל ברחוב, הלך מולו מ. בגין, וכשהתקרב סובב מרן ז”ל ראשו לאחוריו ולא רצה להביט בו.”

”אמנם יש שיטה שלאחר שכבר יש להם מדינה ושלטון יש להציל מהם כל מה שאפשר, אבל כל זה צריך להיות מלווה בשנאה עמוקה למעשיהם הרעים, והאדם הנכנס לשם צריך להרגיש שנכנס לבור מלא נחשים ועקרבים, מתוך הכרח להציל מישוהו. והלא אין המצב כן אלא שזה כבוד גדול להיכנס לשם...”

לא נס ליחו

סיפור מפליא שח לנו הרב הגאון רבי יצחק פרנקל שליט”א, על מידת דקדוק ההלכה של מרן הגרמ”ד אף בעת זקנותו, כשחדות תפישתו לא פגה ולא עומעמה כהוא זה, בבחינת ”לא כהתה עינו ולא נס ליחו”.

בשעתו אמר מרן הגר”ז מבריסק שאביו מרן הגר”ח היה מומחה לבדיקת סכינים באופן מיוחד, ואמר הגר”ז כי חבל שאני לא למדתי ממנו. רבי דוד ואחיו הגדול הגר”ד שמעו את זה מאביהם ומיד הלכו ללמוד את אומנות בדיקת הסכינים. רבי דוד הלך ללמוד אצל השוחט הירושלמי הידוע רבי חיים חזן ונהיה מומחה לבדיקת סכינים.

בשנות צעירותו היה נוהג רבי דוד לילך אל השוחט ולבדוק בעצמו את הסכין בכל שחיטה של עופות לצרכי ביתו. אמנם בעשרות השנים האחרונות כבר לא הלך לשוחט, והבנים יבדלחט”א הלכו בשבילו, לאחר שגם הם למדו את מלאכת הבדיקה. חוץ מפעם אחת בשנה בערב יום כיפור, בשחיטת הכפרות, אז היה בודק את הסכין כמנהגו בימים עברו.

מלאכה זו של בדיקת הסכינים, מדגיש רבי יצחק שליט”א, היא עדינה ורגישה שאין כמותה. יש לדעת כי בודק מומחה יכול להרגיש ולחוש אף לאחר שחיטה אחת בלבד, שהסכין אינו חדש לגמרי. אמנם אין בו כל פגימה ח”ו, אבל כמעט אין מצב שהוא יישאר ממש אותו דבר כבראשונה, תמיד הוא ישתנה משהו שבמשהו.

בשנים האחרונות הגיעו סכינים חדשים, הרבה יותר חזקים. הם עשויים ממתכת איכותית שאם שוחטים באופן נכון, לא מורגש על הסכין כל שינוי. הוא נשאר ממש כבראשונה הפלא ופלא.

לפני כחמש שנים, בשחיטה של הכפרות, בהיות רבי דוד בגיל מופלג כבן 94 שנים, בדק בנו בכורו של רבנו זצ”ל יבדלח”ט הגאון רבי יצחק זאב הלוי שליט”א את הסכין עבור אביו. היות שהיה מדובר על שחיטת הכפרות שלח את הסכין לאביו עם אחד הנכדים שיבדוק אף הוא, כמנהגו מימים ימימה.

הגרמ”ד בדק את הסכין כשהוא מעביר עליו את אצבעו ומיד אמר: ”הסכין עכשיו נראה טוב וכ”כ יפה כמו שהוא עדיין לפני שחיטה”. השומעים עמדו נפעמים לראות כיצד אף בגילו המופלג ולאחר שלא בדק סכינים תקופה ממושכת, בכל זאת מיד תפס רבנו זצ”ל את המעלה בזה כבקיא ורגיל.

שמע - ובא

שבחבורה.

ניגשו והפצירו בו שיעלה לישב עם הרבנים מפני כבוד תורתו, אך כל ההפצרות אליו נענו בסירוב מוחלט. הוא אמר, מצאתי לנכון לבוא ולהיות נוכח כדי להביע את מחאתי על הפגיעה בבני התורה ובחכמיה! ותו לא מיד. וזאת בלא שהזמינוהו וקראוהו למעמד המחאה. כך, שמע כי מוחים על רדיפת הדת והעמידה על משמר היהדות והגיע אף הוא למחות... שמע, ובא!...

סיפר הגאון רבי בן ציון מוצפי שליט"א:

לפני שנים רבות כשהתבטאתי בחריפות נגד הנעשה בנחל "החרדי", הוזמנתי למשטרת ירושלים לחקירה באזהרה, נעצרתי ושוחררתי, ונערכה עצרת מחאה בבית כנסת מוסאיוף בשכונת הבוכרים, לשם הגיעו גדולי תורה ויראה ונשאו דברים. והנה אני רואה לפתע את זיו פניו הטהורות של רבינו דוד, יושב לו בפניה במעבר הכניסה כאדם פשוט שבפשוטים, והוא הזקן

מוליכים אותי, ולא אבכה".

רבי דוד ציטט את הגמרא בכל הלשון בעל-פה, וכשהגיע למילים "ואיני יודע באיזו דרך מוליכים אותי" אמר אותם בניגון מעורר של הספד, וחזר על כך פעמיים בהתעוררות עצומה ונוראה. והדגיש רבי דוד: "אני אומר את זה על עצמי! הרי שם למעלה אין פרוטקציות ואין משוא פנים, רק תורה ומעשים טובים!"

כך הוסיף רבי דוד לפזם זאת במשך ההלוויה, כשהוא מייסר את עצמו במילים המעוררות בקול רם ובניגון מוסרי מצליף ותובע, על הצורך לדבוק בתורה ומעשים טובים - ויהי הדבר לחרדת אלוקים.

מוסיף ומספר רבי יצחק שליט"א: "באותו יום ראשון לאחר מסע ההלוויה של מרן הגר"ש אויערבאך זצוק"ל, אחרי השיעור בערב אצל הגרמ"ד, דיברו מעניינא דיומא על ההסתלקות הנוראה של רבי שמואל".

"רבי דוד סיפר באריכות על ששמע כיצד התרחש סדר ההסתלקות של רבי שמואל זצוק"ל מהעולם, על ליל שבת קודש האחרון שלו, ואיך נפטר לפתע בחטף על מיטתו בשעת לילה".

"לאחר מכן הזכיר רבי דוד שגם אחיו הגאון האדיר רבי מאיר סולובייצק זצוק"ל, כשהסתלק לבית עולמו, היה זה בפתאומיות מוחלטת. שהרי הלך לישון על מיטתו, נחלה באופן פתאומי, נלקח לבית החולים והכרתו לא שבה אליו עד הסתלקותו לבית עולמו לאחר תקופה קצרה".

מספר רבי יצחק שליט"א: "מתוך דבריו של רבי דוד שנאמרו בחרדה, היה ניכר כי הוא מתפלל ומייחל שלא כך יקרה עמו... הוא לא חפץ בפטירה כה פתאומית בלא אפשרות להתכונן לקראת המעבר לעולם האמת ולהרהר בתשובה".

כך אכן היה. הקב"ה רצון יראיו יעשה. אכן הסתלקותו של רבנו מרן הגרמ"ד הלוי זצוק"ל לא התרחשה בפתאומיות. אראלים ומצוקים אחזו בארון האלוקים במשך ימים ושבעות ארוכים, עד שנצחו אראלים ונשבה ארון הקודש.

דורש טוב

רבי יצחק מבקש לסיים את השיחה בדבר טוב, ומגולל מעט מהנהגותיו של הגרמ"ד עם בני הישיבה.

ראש הישיבה רבי דוד היה דורש

רבי יצחק פרנקל שליט"א יושב אל מול פני רבו

ולעומת זאת, כשראה פעם בחור מתמיד בלימודו שיוצא לפני תפילת ערבית, והיה לבחור לא נעים לפגוש את ראש הישיבה, אך ראש הישיבה ידע שהוא יוצא והולך אחרי כמה שעות של יגיעה בתורה, מיד אמר לו בחיך: כנראה אתה כמו רבי שמעון בר יוחאי! הלה תמה מה לו ולרשב"י? אמר לו רה"י: הלא רשב"י היתה תורתו אומנתו, ולפיכך היה פטור מן התפילה, וכנראה גם אתה חושב שאתה פטור... רבי יצחק מוסיף אנקדוטה מעניינת: רבינו היה אדם מסודר מאוד בטבעו, כידוע. הוא בעצמו היה מגיע לפתוח בכל יום של מסירת שיעור את היכל השיעורים ברחוב מלאכי 40. מיד כשנפתח ההיכל היו נכנסים כל התלמידים ומתיישבים על מקומותיהם, כאשר בינתיים נכנס רבינו לחדרו הקטן שהיה לו שם בצד, וממתין למשך דקה-שתיים עד שכולם יתיישבו במקומותיהם.

משך השנים המרובות בהם זכיתי לשמוע שיעורים מפיו ברחוב מלאכי, זכורה לי פעם אחת בלבד שרבינו הגיע ונוכח לראות ששכח את המפתח בביתו. היה זה מקרה נדיר מאד, כי לא היה מושג כזה שרבנו ישכח דבר כה חשוב. אולם היה זה בשבילנו מחזה רב הוד, לראות אז את רבי דוד בגיל מבוגר שכזה נושא את רגליו ופותח בריצה שלא כדרך טבעו חזרה לכיוון ביתו ברחוב עמוס, כדי להביא את המפתח במהרה.

אני מדגיש זאת במיוחד, כי אנו האברכים הצעירים דיברנו אז בינינו בפליאה איך רבנו מסוגל לרוץ כל-כך מהר, ריצה שאפילו אנחנו איננו מסוגלים לכך, וזה מחמת גודל חרדתו ביראת חטא שלא לגרום חלילה ביטול תורה דרבים והפסד דקות של לימוד התורה במסירת השיעור.

דקדוק במצות 'והגדת לבנך'

ההסבר לקושייתם, ומסביר להם מה זה 'עבדים היינו לפרעה במצרים', כדי שיהיה להם תשובה לשאלתם, באופן שהם ידעו ויבינו את טיב שאלתם ויבינו אף מה שעונים להם. ואמר כי בלא זה יכול להיות כי הילדים לא מתחילים להבין לא רק את התשובה, אלא גם לא את השאלה.

ואף הוסיף הגרמ"ד ואמר שהוא מצטער כי בליל פסח האחרון שכח תחילה לעשות כן, וכשזכר אח"כ כבר היה מאוחר וכבר הלכו להם או ישנו כבר, ולא היה יכול לקיים זאת עם הקטנים.

מספר רבי יצחק פרנקל שליט"א: בעת הביקור שלי אצל הגרמ"ד זצ"ל בחול המועד פסח תשע"ו, אמר לי אודות מש"כ בשו"ע אורח חיים סי' תע"ג "יגביה הקערה שיש בה המצות ויאמר הא לחמא עניא עד מה נשתנה".

וכתב הרמ"א בהג"ה: "ויאמרו בלשון שמבינים הנשים והקטנים, או יפרש להם הענין, וכן עשה ר"י מלונדרי כל ההגדה בלשון לע"ז כדי שיבינו הנשים והקטנים (כל בו ומהרי"ל)".

ואמר הגרמ"ד שבכל ליל פסח הוא מקפיד לקיים זאת כפשוטו, והוא אומר לקטנים ולפעוטות המסובין אצלו בליל הסדר את

